

മേവാഡിന്റെ പതനം

അടിയന്തര കൃഷ്ണമണാൻ,

മേവാഡിന്റെ പതനം

പരിഭാഷകൻ

പണ്ഡിതർ അടിയാട്ട് കൃഷ്ണമണാൻ,
വിവേകദണ്ഡം ഹൈന്ദവരും,
തൃശ്ശിവപേരൂർ.

ഒന്നാം പതിപ്പ് — 1990.

1107

വിവ 1—0—0

പകർപ്പവകാശം പരിഭാഷകനുവേണ്ടതാണ്.

പ്രസ്താവന

മഹാകവി ഭീഷണുലാലിന്റെ കൃതിയായ 'മേധാസ്വതന്ത്ര' വേദം മാറിമാറി പല ഭാഷകളിലും ആവിർഭവിച്ചിട്ടുണ്ട്. രണ്ടാമതു വേദം മാറിയതാണിത്. ആ പാദപുസ്തകം നിഷ്പന്നമായി പരിശോധിച്ചു, മുഖകൃതിയിലെ അശുഭങ്ങൾക്കു വൈകല്യം വരാത്തവിധത്തിൽ ഇതു പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തുവാൻ യോഗ്യമാക്കിത്തീർത്തതു് മഹാമഹിമയ്ക്കീ അപ്പൻതമ്പുരാൻ തിരുമേനിയാകുന്നു. വിവേകാഭയം സമാജത്തിന്റെ 17-ാമത്തെ വാഷികോത്സവം ആഘോഷിക്കുന്ന അമ്പസരത്തിൽ (ഇക്കഴിഞ്ഞ തുലാം 3-ാം-നു) തിരുമനസ്സിലെ മേൽനോട്ടത്തിൽ ഇതു അഭിനയിപ്പിച്ചു തുഷ്ടിയായശേഷമാകു് പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തിക്കൊള്ളുവാൻ അവിടുന്ന് അനുമതി നൽകിയതു്. അവിടുത്താകു് കൃത്യമായതപഃയങ്ങളെങ്ങനെയെന്നറിയു് രൂപമില്ലാത്തതിനാൽ, അവിടുന്ന് ലോകാനുഗ്രഹത്തിനായിക്കൊണ്ടു് ചികോലം കുശലിയായരുളുകു്! എന്ന് ഈശ്വരനോടു് അർപ്പിച്ചിട്ടുള്ള പ്രാർത്ഥിക്കമാത്രം ചെയ്യുന്നു.

ഈ ഭാഷാന്തരീകരണത്തിനു വഴിതെളിയിക്കുകയും ഇതിലെ പിഴകൾ തീർത്തു ശരിപ്പെടുത്തിത്തരികയും ചെയ്ത എന്റെ ഹിന്ദിമാസ്റ്റർ ശ്രീമാൻ കെ. ആർ. ശങ്കരനന്ദജിയോടും ഏതാനും ദിവസങ്ങൾകൊണ്ടു് ഇതിനെയും ഭംഗിയായി അച്ചടിച്ചുതന്ന തൃശ്ശിവപേരൂർ രാമാനുജഭാഗവതാരാധനാർക്കം ഞാൻ ഹൃദയപൂർവ്വം നന്ദിപറഞ്ഞുകൊണ്ടു് കൈരളീദേവിയുടെ തൂപ്പാടുകളിൽ ഇതു സാദരം സമർപ്പിക്കുന്നു.

തൃശ്ശിവപേരൂർ, } പരിഭാഷകൻ.
4-5-107. }

പ്രധാനകഥാപാത്രങ്ങൾ.

റാണു അമരസിംഹൻ—മേവാഡിലെ റാണ
 സഗരസിംഹൻ—പ്രതാപസിംഹന്റെ ജ്യേഷ്ഠൻ
 മഹാബത്തുഖാൻ (മുഗളസേനാപതി) സഗരസിംഹന്റെ
 പുത്രൻ
 അരുണസിംഹൻ (സത്യവതിയുടെ പുത്രൻ) മഹാബത്തു
 ഖാന്റെ മരുമകൻ
 ഗോവിന്ദസിംഹൻ—മേവാഡിലെ സേനാപതി
 അജയസിംഹൻ—ഗോവിന്ദസിംഹന്റെ പുത്രൻ
 ഗജസിംഹൻ—യഥാപുരിയിലെ രാജാവ്
 ഹിദായത്താലി } —മുഗളസേനാപതികൾ
 അബ്ദുല്ല }
 ഇസ്ലാൻ—ഹിദായത്താലിയുടെ കീഴ്ദ്വാരാധിപൻ.
 റാണി അശ്വിനി—അമരസിംഹന്റെ പത്നി
 മാനസി—അമരസിംഹന്റെ പുത്രി
 സത്യവതി—സഗരസിംഹന്റെ പുത്രി
 കല്യാണി—മഹാബത്തുഖാന്റെ പത്നി

ചില പാട്ടുകളുടെ ശീലു ചേർക്കുവാൻ വിട്ടുപോയതു.

1. മൂന്നാമങ്കം—ഒന്നാം രംഗം

നീരജബാധവ—കൃഷ്ണഗാഥ.

2. നാലാമങ്കം—രംഗം ഒന്നു

വൃന്ദാരകവന്ദ്യ—കമ്മി.

3. നാലാമങ്കം—രംഗം ഒന്നു

മമചേതോമോദൈ—ഗുണമേരും ഭൂതാവേ
മാമുനീന്ദ്ര!—എന്നമട്ട്.

4. അഞ്ചാമങ്കം—രംഗം ഒന്നു

ആയിടയ്ക്കൊന്നുവാക്കോതാ—താരാട്ടു.

5. അഞ്ചാമങ്കം—ആറാം രംഗം

വീണിതസ്തമനോരാജ്യമാളിക—പാന.

മേവാഡിന്റെ പതനം.

ഒന്നാമങ്കം.

രംഗം ഒന്ന്.

സ്ഥാനം. സമൃദ്ധംഭരതജാതമായ ഗോവിന്ദ
സിംഹന്റെഗൃഹം—സമയം ഉച്ച.

(ഗോവിന്ദസിംഹനും അഭ്യന്തരത്തിന്റെ പുത്രൻ അ
ജയ സിംഹനും വർത്തമാനം പറഞ്ഞുകൊണ്ടു നില്ക്കുന്നു)

ഗോവിന്ദ—അജയ! മുഗളസേന മേവാഡിനെ ആ
ക്രമിക്കാൻ വരുത്തുന്നു റാണക്കെങ്ങനെയോ മനസ്സി
ലായേ?

അജയ—നിശ്ചയലു.

ഗോവിന്ദ—നിന്നോടു റാണപറഞ്ഞതെന്താ?

അജയ—സന്ധിചെയ്യാൻകൊള്ളാമെന്നു പറ
ഞ്ഞു. സാമന്തന്മാരെക്കൊന്നാളെ തിരുമുമ്പിൽ ചെല്ല
ണമെന്നു കല്പിച്ചിട്ടുണ്ട്. അച്ഛനും ചെല്ലണമെന്നു ക
ല്പന.

ഗോവിന്ദ—എന്നെയെന്നിന്നു വിളിക്കുന്നു?

അജയ—അച്ഛന്റെ അഭിപ്രായം കേൾക്കാൻ.

ഗോവിന്ദ—സന്ധിയെപ്പറ്റിയോ?

അജയ—അതേ.

ഗോവിന്ദ—അജയ്! ഞാനിതേവരെ സമ്പ്രിയെപ്പറ്റി സംസാരിക്കുകയുണ്ടായിട്ടില്ല. ഈ ഇരുപത്തഞ്ചുകൊല്ലവും യുദ്ധംചെയ്തേ ഉണ്ടായിട്ടുള്ളു. കൃപാണികളുടെ രാജാക്കാരങ്ങളും ഭേരികളുടെ ഭൈരവനിനാദങ്ങളും ഹോടകഹോഷാരവങ്ങളും വെട്ടുറ്റ ഭടന്മാരുടെ അട്ടഹാസങ്ങളും മാത്രമേ ഞാൻ കേൾക്കുന്നുള്ളൂ. ഇങ്ങനെയുള്ള വട്ടങ്ങളേ ഞാൻ കണ്ടിട്ടുള്ളൂ, കേട്ടിട്ടുള്ളൂ. സമ്പ്രി ചെയ്താണെന്നിരിക്കെട്ടറിഞ്ഞതുംകൂടാ.

(അജയസിംഹൻ ഒന്നും മിണ്ടാതെ നില്ക്കുന്നു. ഗോവിന്ദസിംഹൻ തെല്ലനേരം കീഴ്ക്കാട്ടുനോക്കി വിചാരമുണ്ടാക്കി നിന്നശേഷം വീണ്ടും ചോദിക്കുന്നു)

സമ്പ്രിയെപ്പറഞ്ഞതെന്തിനാണെന്നു വല്ലതും റാണ പറഞ്ഞോ?

അജയ—കുറേക്കാലമായി മേവാഡു നല്ല സ്ഥിതിയിലാണിരിക്കുന്നത്. ധനധാന്യസമ്പുഷ്ടവും മനോഹരവുമായ ഈ ഭരതത്തിൽ രാജപ്രവാഹത്തിനിടയാക്കുന്നത് ഉചിതമല്ലെന്നു അദ്ദേഹം പറഞ്ഞു.

ഗോവിന്ദ—എന്നാൽ മുഗളന്മാരുടെ ചെരിപ്പു തലയിലേറണമെന്നോ? കഴിഞ്ഞുപോയ റാണാ പ്രതാപസിംഹന്റെ സ്വേച്ഛാകൃതമായ കറോരദാരിദ്ര്യവൃത്തത്തെ സുഖഭോഗങ്ങൾ ബലാൽകാരമായി ആക്രമിച്ചപ്പോൾതന്നെ മേവാഡിന്റെ അധഃപതനമായിരിക്കുന്നുവെന്നു ഞാൻ കരുതിട്ടുള്ളതാണ്. തന്റെ പുത്രനായ അമരസിംഹന്റെ ഭരണകാലത്തു മേവാഡിനെ മുഗളന്മാർക്കു വില്ക്കുമെന്ന് ആ മഹാപുരുഷൻ മരിക്കുമ്പോൾ പറഞ്ഞി

ട്ടുണ്ട്. മുഗളന്മാരോ മദമ്പലത്താൽ ഭ്രാന്തനാകും അസ്ഥിമാസമായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു. ഇതോടുകൂടി എല്ലാം നശിക്കും.

അജയ—മേവാഡിനിന്ന മുഗളന്മാരോടെതിർക്കാൻ സാധിക്കയില്ല പിന്നെ ചെറുതേ ചോരപ്രളയത്തിനിടയാക്കുന്നതെന്തിനാണെന്നാണു റാണയുടേയും പക്ഷം.

ഗോവിന്ദ—അജയ! നീയും അദ്ദേഹത്തെപ്പോലെ യാതൊരു നാം ഭാഗ്യമാകുന്ന നക്ഷത്രകഴിത്തിൽ വെക്കണമെന്നു നിന്റെ വിചാരം? ദില്ലിയിലെ ചക്രവർത്തിയാണു മുഗളനെന്നും ചക്രവർത്തിക്കു വിരുദ്ധമായി പ്രവർത്തിക്കുന്നതു പാപമാണെന്നും എനിക്കറിയാം. ഇന്നും മേവാഡു സ്വതന്ത്രരാജ്യമാണ്. ഗോവിന്ദസിംഹന്റെ ശരീരത്തിൽ പ്രാണനുള്ള കാലത്തോളം അതിന്റെ സ്വതന്ത്രവും നശിക്കുന്നതല്ല. കഴിഞ്ഞ എഴുനൂറു വർഷങ്ങളായി അനേകായിരം കൊടുങ്കാറ്റുകളും ഇടിമിന്നലുകളുമേറ്റിട്ടും അവയൊന്നും ഇസ്രായേൽ സുസ്ഥിരമായി ഉയർന്നിട്ടു് അഭിമാനപ്പൂവും പാറിക്കൊണ്ടിരുന്ന മേവാഡിന്റെ രക്തപതാക മുഗളന്മാരുടെ ചുവന്നകണ്ണുകൾമാത്രം കണ്ടിട്ട് ഇന്നു പേടിച്ചു പതിച്ചുപോകുമെന്നോ? ഒരിക്കലുമില്ല. ചെല്ല, ഞാനിതാ വരുന്നുണ്ട് പറഞ്ഞേക്ക.

(അജയസിംഹൻ പോകുന്നു.)

(ഗോവിന്ദസിംഹൻ ചുമരിൽ തൂങ്ങിക്കിടക്കുന്ന വാളെടുക്കുന്നു. അതിനെ ഉറയിൽനിന്നും സാധധാനത്തിലുയിർത്തി അതിനെ സംബോധനചെയ്തുകൊണ്ടു പറയുന്നു.)

പ്രിയേ! സഹചാരിണി! നീയെന്റെ കയ്യിലുള്ള

കാലത്തോളം റാണാ പ്രതാപസിംഹൻ മാനഹാനിക്കിട
വരുത്തരുത്. പ്രിയേ! ഇത്രനാളും നിന്നെ ഞാൻ മറ
ന്നിരുന്നു. അതായിരിക്കാം നീ മുഷിഞ്ഞിരിക്കുന്നത്.
ആദ്യെ വൃസനിക്കേണ്ട. മേവാഡിലെ യുദ്ധത്തിൽ നിന്നെ
ഞാനിത്തവണ കൊണ്ടുപോകുന്നുണ്ട്. 'മുഗളന്മാരുടെ മൃ
കുചോര നിന്നെക്കൊണ്ടു ഞാൻ പാനം ചെയ്യിക്കുന്നുണ്ട്'.
എന്റെ അപരാധം നീ പൊറുക്കണേ! എന്റെ കണ്ണ
ത്തിലാശ്ശേപ്പിക്ക!

(വാൾ മാറ്റോടു ചേർത്തലിംഗനം ചെയ്യുന്നു. അ
നന്തരം അതിനെ മുഴുവൻ ഭാവിക്കുന്നു. പിന്നെ ഇ
പ്രകാരം പറയുന്നു.)

ഇല്ല, കൈ വിറക്കുന്നു. നിന്റെ മയ്യുടേ രക്ഷിക്കു
നിത്തവണ സാധിക്കുമെന്നു തോന്നുന്നില്ല. ഞാനിങ്ങനെ
വൃദ്ധനായിപ്പോയി.

(വാൾ താഴെവെച്ചു രണ്ടു കൈകൊണ്ടും ശിരസ്സു
താണിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. കണ്ണുകളിൽനിന്നു ധാരയായി
അശ്രു പ്രവഹിക്കുന്നു. അപ്പോൾ പറയുന്നു)

ഹാ! ദൈവമേ! അവിടുന്നെന്താണീച്ചെയ്തത്? (എ
ഴുന്നേറ്റു വീണ്ടും വാളെടുക്കുന്നു. ഇതിനിടയ്ക്കു അദ്ദേഹത്തി
ന്റെ പുത്രി കല്യാണി അവിടേക്കുവരുന്നു)

കല്യാണി—എന്താച്ഛ! അത്?

ഗോവിന്ദ—ഇതു വാളു്, നോക്കു് മകളേ!

കല്യാണി—വേണ്ട അച്ഛ! അതവിടെ വെച്ചേക്കു.
അച്ഛനെന്തിനാണതെടുത്തേ? എന്നിക്കതു കണ്ടിട്ടു പേടി
യാവുന്നു.

(ഗോവിന്ദസിംഹൻ വാളിന്റെ മുന്നിലിരുന്നു കത്തി നിന്നു പ്രേമഭാരത്തോടുകൂടി അതിനെ നോക്കിക്കൊണ്ടു കല്യാണിയോടു പറയുന്നു)

നോക്കു് കല്യാണി! ഈ വാളു് എത്ര ഭയങ്കരം! എത്ര മനോഹരം! ഇതു ചോദിക്കുന്നതെന്നാണറിയാ?

കല്യാണി—ഇല്ല, എന്താതു്?

ഗോവിന്ദ—രക്തം.

കല്യാണി—ആരുടെ?

ഗോവിന്ദ—മുസൽമാന്മാരുടെ.

കല്യാണി—അച്ഛ! മുസൽമാന്മാരോടു് അച്ഛനെന്താണിത്ര ഭേഷ്യം?

ഗോവിന്ദ—അതു നിന്റെ ജന്മഭൂമിയായ മേവാഡിനോടു ചോദിക്കു്. മുസൽമാന്മാർ എഴുന്ദു കൊല്ലത്തോളമായി ഈ സ്വതന്ത്രരാജ്യത്തെ പിടിച്ചടക്കുവാനാഗ്രമിച്ചുകൊണ്ടു വരുന്നു. എന്നാൽ പർവ്വതങ്ങളിലലച്ചു പിന്തിരിയുന്ന തിരമാലകൾപോലെ അവരും തോറു പിന്തിരിഞ്ഞു കൊണ്ടാണിരിക്കുന്നതു്. ഈ സാധുഃമവാസ് അവർക്കു് പരമാധമാണു ചെയ്തതെന്ന് അവരോടൊരേജിപ്പും ചോദിക്കുന്നുണ്ടോ? കയ്യൂക്കിന്റെ തള്ളിച്ചുകൊണ്ടു മനുഷ്യനന്ധനായിത്തീരുമ്പോൾ അവനു ന്യായവുമില്ല അന്യായവുമില്ല. ആ അന്യായം തീർപ്പാൻ ഈ വാളിന്നേ കഴിയൂ. പക്ഷെ, കഷ്ടം! കല്യാണി! ഞാനെന്താ പറയേണ്ടേ? ഞാൻ വയസ്സുനായിപ്പോയല്ലോ?

(കല്യാണി കരയുന്നു)

ഗോവിന്ദ—എന്താ കല്യാണി! എന്തിനാ നീ കരേ

ന്നു

മേവാഡിന്റെ പതനം

(രണ്ടാം

ഭാഗം) ഭാഗം? പേടിക്കേണ്ട ഒന്നിന് ഉറയിലിട്ടുകൊണ്ട്. (വാതിൽ ഉറയിലിട്ടു) പൊക്കം, അകത്തുകൊള്ളാം. അതാണ് പോകുകയായി.

(ഗോവിന്ദസിംഹൻ നടക്കുന്നു)

കല്യാണി—അച്ഛാ! അവിടുന്ന് കുറച്ചാണ് ആലോചിക്കുകയും മനസ്സിലാക്കുകയും ചെയ്യുകയെങ്കിൽ—

രംഗം രണ്ട്.

സ്ഥാനം—ഉദയപുരത്തിലെ ഒരു വീഥി—സമയം ഉച്ചത്തിരിഞ്ഞു.

(ഒരു ചാരണനാരോടു കൂടി സത്യവതി പറക്കുന്നു)

(വഞ്ചിപ്പാട്ട്)

ഏതിടത്തുവെച്ചു രണമാടുന്നു ഏതൊരു വീഥിയിലോ? ഏതിടത്തു സതിമണി പതമിനിതൻ കളഭവര-
വീതിഹോത്രനവിരളം പരിസ്തരിച്ചു? ഏതിടത്തു മുഗളവൻപട യാത്രമിച്ചു ഏതൊരു-
മിത്രാനാമേവാഡിലെപ്പട്ടമി. യവനോഗ്രഹവിന്റെ ദുഷ്ടത കളഞ്ഞുവെ-
ന്നവിരളമാരുടെയൊ ചെങ്കൊട്ടിക്കൂറു ഉച്ചൈസ്സരമുൽഭോഷിപ്പു നിരന്തരം പവനനിൽ
സ്വച്ഛന്ദമഴകിലാടിക്കളിച്ചുനിത്യം? വീരജന്മഭവരൻ ചുട്ടുചത്തു കളഞ്ഞു

വാരിധാരപോലെയെങ്ങു ഘോഷിച്ചൊഴുകി?
 ചിതാർക്കുറ്റത്തിങ്കൽനിന്നും മേൽക്കരയൊന്നപ്പടയിൽ
 ചിതുമോടു ബാപ്പാരാപൻ ശൂരനോടിച്ച
 സുതയെത്താനെവിടത്തു വെച്ചുവീണ്ടുകൊണ്ടുപോ
 തിതുതാനാമേവാഡിലെപ്പുറുതഭൂമി. (നീട്ടം
 അനുദിനമെങ്ങുമുപമൊഴുകുന്നു മധുരമാം
 ഫലജലമുച്ചാടികളെങ്ങുതിങ്ങുന്നു?
 കൂട്ടുകണ്ണുകൾത്തിന്റെ കളുഗീതാമൃതമെങ്ങുപോ...
 കളമുലയുമ്മാരെന്നും പൊഴിഞ്ഞീടുന്നു?
 ഏതിടത്തുനികഞ്ജത്തിൽ ശുകഗീതം വഴിയുന്ന...
 തിതുതാനാമേവാഡിലെപ്പുറുതഭൂമി.

(അജയസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

സത്യവതി—നിങ്ങളോരു പടയാളിയാ?

അജയ—അതേ, ഞാൻ മേവാഡിലെ ഒരു സേനാ-
 പതിയാണു്.

സത്യ—എനിക്കു നിങ്ങളോടൊരു കാര്യം ചോദി-
 ക്കാനുണ്ട്. ഞാനൊരു വർത്തമാനം കേട്ടതു വാസ്തവം?

അജയ—എന്താ കേട്ടതു്?

സത്യ—മേവാഡിനെ ആക്രമിക്കാൻ മുമ്പുണ്ടെ-
 ന്നും പിന്നേം വരുന്നുണ്ടു്.

അജയ—ഇപ്പോൾ വരുന്നില്ല. എന്നാൽ റാണ സ-
 സ്ഥിചെങ്കിലൂങ്കിൽ അവർ തീച്ചയായുമാക്രമിക്കും. റാ-
 ണ യുദ്ധമെഴുന്നോ അതോ സന്ധിചെയ്യുന്നോ എന്നു
 വിയാൻ മുമ്പുസേനാപതി ഒരു ദൂതനെ അയച്ചിരുന്നു.

സത്യ—നിങ്ങളെല്ലാവരും യുദ്ധത്തിനു തൈയാറാണോ?

അജയ—റാണ കപ്പിക്കുന്നതുപോലെ ഞങ്ങൾ ചെയ്യും. യുദ്ധമോ സന്ധിയോ എന്നു തീർച്ചയാക്കാൻ അവിടുന്നുണ്ട്.

സത്യ—യുദ്ധമോ സന്ധിയോ റാണ ചെയ്യാനു നിങ്ങൾക്കു തുപോണ്ടോ?

അജയ—ഇല്ല, എന്നാലും സന്ധിചെയ്യാനാ ഭാവമെന്നു തോന്നുന്നു. ഇതിനെപ്പറ്റി ആലോചിക്കാൻവേണ്ടി ഞാൻ അച്ഛനെ വിളിക്കാൻ പോയിട്ടുവരികയാണ്.

സത്യ—ആരാ നിങ്ങളച്ഛൻ?

അജയ—മേവാഡിലെ പടത്തലവൻ ഗോവിന്ദസിംഹൻ.

സത്യ—നിങ്ങൾ ഗോവിന്ദസിംഹന്റെ മകനാ? കൊള്ളാം. അദ്ദേഹമെന്താ പറഞ്ഞത്?

അജയ—യുദ്ധം ചെയ്യണമെന്നാണ്.

സത്യ—വളരെ ശത്രു. ഞാൻ നിങ്ങളെ ബുദ്ധിമുട്ടിച്ചു. ഇനി പോകാം.

(അജയസിംഹൻ പോകുന്നു)

സത്യ—സന്ധിയോ? റാണാ പ്രതാപസിംഹന്റെ പുത്രൻ മുഗളന്മാരോടു സന്ധിചെയ്യാനാലോചിക്കുന്നു? ഇല്ല, ഇതു നടക്കില്ല—തീർച്ചയായും ഇതിലെന്തോ ഒരു ഭ്രമമുണ്ട്. (ചാരണന്മാരോടു) നിങ്ങളാമരത്തിന്റെ ചോട്ടിലിരിക്ക. ഞാനിപ്പോൾ വന്നേക്കാം.

(ഒരു ഭാഗത്തുണ്ടെ ചാരണന്മാരും മറുഭാഗത്തുണ്ടെ സത്യവതിയും പോകുന്നു)

രംഗം മൂന്നാം.

സ്ഥാനം—ഉദയപുരത്തിൽ മേവാഡരാജസഭ—സമയം—രാവിലെ.

(റാണാ അമരസിംഹൻ സിംഹാസനത്തിന്മേലിരിക്കുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഇരുവശത്തും മുന്തിയും സാമന്തന്മാരമിരിക്കുന്നു. ഗോവിന്ദസിംഹൻ ഒരു ഭാഗത്തു നില്ക്കുന്നു)

ജയസിംഹൻ—മഹാരാജാവേ! മേവാഡിൽ മുഗളസേന വന്നാൽ നാമെന്താചെയ്യേണ്ടതെന്നു ചോദിക്കണോ? യുദ്ധംതന്നെ.

റാണ—ജഹാംഗീർ ചക്രവർത്തിയുടെ കടലൊത്ത പടയോട്ട് ആരുടെ ബലമാശ്രയിച്ചാണു് ഈ ചെറിയ രാജ്യമെതിർക്കുന്നതു്?

ജയസിം—മഹാരാജാവേ! ശൂരന്മാരായ ക്ഷത്രിയന്മാരുടെ ബലത്തെ ആശ്രയിച്ചു.

കൃഷ്ണദാസ്—ആരുടെ ബലമാശ്രയിച്ചാണു മഹാരാജാവിന്റെ പരേതനായ അച്ഛൻ മുഗളന്മാരോടതിത്തതു്?

റാണ—അദ്ദേഹത്തിന്റെ കാര്യം വിട്ടുകളയ. അദ്ദേഹം ഒരു മനുഷ്യനല്ലായിരുന്നു.

ശങ്കര—ആ തിരുമേനിയും ഒരു രാജപുത്രൻതന്നെയായിരുന്നു.

റാണ— അല്ലാ ശങ്കര! അദ്ദേഹം കേവലമൊരു മനുഷ്യനല്ലായിരുന്നു. അദ്ദേഹം ഒരു ദൈവികശക്തിപോലെയും ആകാശത്തിൽനിന്നുണ്ടാകുന്ന വജ്രപാതംപോലെയും ഭൂകമ്പംപോലെയും സമുദ്രത്തിലെ തിരമാലകൾപോലെയും നമ്മുടെയിടയിൽ പെട്ടെന്നുവിട്വിച്ചതായിരുന്നു. അദ്ദേഹമെവിടെനിന്ന് അവതരിച്ചുവെന്നും എവിടെക്കു തിരോധാനംചെയ്തുവെന്നും ആർക്കും പറയാൻ കഴികയില്ല. അദ്ദേഹത്തെപ്പോലെ ആർക്കും പ്രവർത്തിക്കാൻ കഴികയില്ല.

ക്ലഷ്ണദാസ്—അദ്ദേഹത്തെപ്പോലെ എല്ലാവർക്കും ചെയ്യാനാകയില്ലെങ്കിലും ആ തിരുമേനിയുടെ പുത്രൻ അദ്ദേഹത്തെ നശിച്ചതായാലും അനുകരിക്കുമെന്നുള്ള വിശ്വാസമെല്ലാവർക്കുമുണ്ട്. പരേതനായ റാണ മേവാഡിന്റെ രക്ഷക്കുവേണ്ടി പ്രാണനുപേക്ഷിച്ചു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ പുത്രൻ യുദ്ധമെങ്കിലും കൂടാതെ മുഗളന്മാരുടെ ദാസ്യം സ്വീകരിക്കുമോ?

റാണ—ക്ലഷ്ണദാസ്! അതൊരു സുഖാനുഭൂതി മാത്രമാണ്. വളരെക്കാലമായിട്ടു മേവാഡിലെ പ്രജകൾ ധനധാന്യസമൃദ്ധിയോടുകൂടിയാണു വസിക്കുന്നതു്. രാജ്യത്തു വളരെ സമാധാനവുമുണ്ട്. ആ സുഖാനുഭൂതിക്കുവേണ്ടി ഈ അസാധാരണ സുഖത്തേയും സ്വാതന്ത്ര്യത്തേയും നശിപ്പിക്കുന്നതെന്താണു്? പേരിനുമാത്രം കരം കൊടുത്താൽ ഒരു രക്ഷപ്രളയം കൂടാതെ കഴിക്കാം. പിന്നെന്തിനാണു പ്രജകളുടെ മരണത്തിനിടയാക്കുന്നതു്?

ശങ്കര—തിരുമേനി! നാമെല്ലാവരും കരം കൊടു

ക്കേ? ആക്കേ? മുഗളന്മാർക്കോ? കരം വാങ്ങുവാൻ അവരാരാണ്. ഭഗവാൻ ശ്രീരാമചന്ദ്രന്റെ വംശഭൂതനാരായണമോടു എന്തൊരധികാരത്തിന്റേലാണ് അവർ കരമാവശ്യപ്പെടുന്നത്?

റാണ—തുച്ഛമായ കരം കൊടുത്തു നമ്മുടെ നാട്ടിന്റെ സമാധാനത്തേയും സ്വാതന്ത്ര്യത്തേയും പരിപാലിക്കുകയോ കരം കൊടുക്കാതെ ഇതെല്ലാം കളഞ്ഞു കളിക്കുകയോ? എന്താ ഗോവിന്ദസിംഹൻ, നിങ്ങളുടെ അഭിപ്രായമെന്താണ്?

ഗോവിന്ദ—(ഞെട്ടിക്കൊണ്ടു്) കൊള്ളാം, ഞാനെന്താഭിപ്രായമാണു പറയേണ്ടതു്? എന്നെക്കൊണ്ടൊന്നും പറയാനാവില്ല. എന്നിക്കിതൊന്നും മനസ്സിലാക്കുന്നില്ല. ഇത് സുഖം, സമാധാനം, സ്വാതന്ത്ര്യം ഇതൊക്കെ എന്താണെന്നും എനിക്കു രൂപമില്ല. എനിക്കു ദുഃഖമൊന്നേ അറിഞ്ഞുകൂടൂ. കുട്ടിക്കാലം മുതൽക്കേ എന്റെ ചങ്ങാതി ദുഃഖമാണ്. വിപത്തിന്റെ മടിയിലാണു ഞാൻ വളർന്നതു്. മഹാരാജാവേ! കഴിഞ്ഞ ഇരുപത്തഞ്ചു കൊല്ലങ്ങളും പരേതനായ മഹാരാണയെയാണിച്ചു ദാഹവും വിശപ്പും സഹിച്ചുകൊണ്ടു കാടുകളിലും മേടുകളിലുമാണു ഞാൻ കഴിച്ചുകൂട്ടിപ്പുള്ളതു്. എനിക്കണു ദുഃഖംതന്നെയായിരുന്നു പരമസുഖം. ഹാ! ആ സുഖം ഞാനെങ്ങനെ വഴ്ത്തിക്കളെ! അന്യർക്കുവേണ്ടിയുള്ള ദുഃഖാനുഭവത്തിലുള്ള സുഖമാണു വേറെയാണു്. സ്വയമർത്ഥങ്ങളുള്ള ദാരിദ്ര്യാനുഭവവും ഒന്നു വേറെ. ബാലസൂര്യന്റെ സുവർണ്ണകിരണങ്ങൾ ആ ദരിദ്രക്കുടിയിൽ പതിയുന്നോടത്തോളം മനോഹരമാ

യി മറെറവിടെയാണു പതിയുന്നത്! ഹാ തിരുമേനി!
എന്റെ ആ സുവർണ്ണകാലം പൊയ്ക്കൊണ്ടുപോയി!

(പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കേ അദ്ദേഹത്തിനു വാക്കുകൾ
പുറപ്പെടുന്നില്ല.)

ജയസിംഹ - ഗോവിന്ദസിംഹ! എന്താ മദ്ധ്യത്തിൽ
നിർത്തിയത്? ശേഷവും പറയൂ.

ഗോവിന്ദ—ഞാനെന്തുപറയേണ്ട? ഞാൻ വാക്കുകൾ
തേടുന്നു. എന്നാൽ കിട്ടുന്നില്ല. റാണാ പ്രതാപ
സിംഹന്റെ ആ മേവാഡിൽ ഇന്നെന്നാണു കാണുന്നത്?
ആ ദാരിദ്ര്യദേവതയുടെ കടിൽ തകൻപോകുന്നതായും
അതിന്റെ സ്ഥാനത്തു സുഖഭോഗങ്ങളുടെ കേളീഗൃഹ
ങ്ങൾ പൊങ്ങിവരുന്നതായും ഞാൻ കണ്ടു. ആ മഹാ
ത്മാവിന്റെ പുണ്യക്ഷേത്രത്തെ തട്ടിത്തകർത്തു് അതിന്റെ
കല്ലുകൾകൊണ്ടു് ഐശ്വര്യത്തിന്റെ മണിമേടുകൾ നി
ർമ്മിതങ്ങളായും ഞാൻ കണ്ടു. യാതൊരു പച്ചതം ജയലാപ
നിയാൽ മാറ്റൊലിക്കൊണ്ടിരുന്നവോ, യാതൊരു പച്ച
തം നിഷ്കളങ്കയശസ്സിനാൽ മഹത്തം പരിശുദ്ധവുമായി
ത്തീർന്നിരുന്നവോ ആ പച്ചതത്തിന്റെ തണലിൽ സുഖഭോ
ഗങ്ങൾ ക്ഷുള്ള നികഞ്ജവനങ്ങളുണ്ടാകുന്നതായി ഞാൻ ക
ണ്ടിരിക്കുന്നു. അന്നത്തെ ആ മഹത്വം ധൃമമായ് പരിണ
മിച്ചു് ആകാശത്തിലലിയുന്നതായി എന്റെ ഈ ക്ഷീണദൃ
ഷ്ടികൊണ്ടു ഞാൻ കണ്ടു. ജയസിംഹപ്രഭോ! സർവ്വസ്വ
വും പൊയ്ക്കൊണ്ടു. ഇനിയെന്താണവശേഷിച്ചിട്ടുള്ളത്?
ആ മഹത്വത്തിന്റെ ഒരു കിരണം മാത്രമിന്നു കഷ്ടിച്ചു
ശേഷിച്ചിട്ടുണ്ടു്. ആ മഹത്വമിന്നു് അല്പപ്രാണനായി

മൃത്യുശയ്യയിൽ കിടന്നുകൊണ്ടു കരുണാപൂർണ്ണങ്ങളായ നയനങ്ങളാൽ നിന്നിമേഷം നമെ വീക്ഷിച്ചുകൊണ്ടു മൃത്യുവിന്റെ ആഗമനം പ്രതീക്ഷിക്കുന്നതായി ഞാനെന്നു കാണുന്നു.

കേശവ—ഗോവിന്ദസിംഹ! നിങ്ങൾ ജീവിച്ചിരിക്കുന്ന കാലത്തോളം മേവാധിന്റെ ആ മഹത്വം നശിക്കുന്നതല്ല.

ഗോവിന്ദ—ഓ! നോ? കേശവ സിംഹപ്രഭോ! കൊള്ളാം; അന്നത്തെ ദിവസങ്ങളല്ല ഇന്നെനിക്കു. ഞാനെന്നു തുലോം വൃദ്ധനായി. വാല്യകൃം നിമിത്തം എന്റെ കൈകൾകൊണ്ടു വാളു പിടിക്കുവാൻതന്നെ എനിക്കുവയ്യ. ഈ പഞ്ജരത്തിലെ ക്ഷീണിച്ച അസ്ഥികൾക്ക് ഈ ശരീരത്തെ നിലനിർത്തുവാനും സാധിക്കാതെയായി. എന്നാൽ തിരുമേനി! എനിക്കിപ്പോഴും ഇയ്യൊരാൾഗ്രഹമുണ്ടു്. ആ പവുതശിഖരങ്ങളിലേക്കു ഞാൻ വീണ്ടും പൊയ്ക്കൊള്ളട്ടെ; മാതൃഭൂമിക്കുവേണ്ടി ആ മധുരദുഃഖമൊരിക്കൽക്കൂടി അനുഭവിക്കട്ടെ; ദേശസഹോദരന്മാർക്കുവേണ്ടി പണ്ടത്തെപ്പോലെ ആ അരണ്യങ്ങളിൽ അലഞ്ഞു-തിരിയട്ടെ. ഹായ്! ഈശ്വര! എന്റെ സഹനശക്തി അവിടുന്ന് പഹരിച്ചുവല്ലോ! (ഗോവിന്ദസിംഹൻ ഒന്നും സംസാരിക്കാതെ നില്ക്കുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ മൌനം കണ്ടിട്ടു മറുഭാഗത്തു ഒന്നും പറയാതെയിരിക്കുന്നു)

റാണ—എന്നാൽ ഗോവിന്ദസിംഹ! മുഗൾസംഗ്രാമിന്റെ മുമ്പിൽ ഭാരതവർഷം മുഴുവനും തല കുനിച്ചിരിക്കുന്നതു നിങ്ങൾ കാണുന്നില്ലേ? അങ്ങനെയിരിക്കേ രാജപുത്രസ്ഥാനത്തിലെ ചെറിയ രാജ്യമായ ഈ മേവാ

൧൪

മേവാഡിന്റെ പതനം

(മൂന്നാം

ഡ് അദ്ദേഹത്തിന്റെ വിശാലവും വിശ്വപ്രിയനിയമമായ സേനയുടെ മുമ്പിലെത്തുക? പറയൂ, എന്താ പറയുന്നത്?

ഗോവിന്ദ—തിരുമേനി! എനിക്കുണ്ടാകുന്നതെല്ലാമുണ്ടായിട്ടു കഴിഞ്ഞു; ഇനിയൊന്നുമില്ല.

റാണ—സാമന്തന്മാരേ! യുദ്ധം വ്യയ്ക്കമാണെന്നു ഞാൻ വിശ്വസിക്കുന്നു. മുഗളസേനാപതിയോടു സന്ധിചെയ്യാൻ ഞാൻ നിശ്ചയിച്ചു കഴിഞ്ഞു. എങ്കിലും തവണക്കാരൻ! ആ മുഗളക്കന്യയെത്തോടു വിളിക്കുക.

(തവണക്കാരൻ പോകുന്നു)

ഗോവിന്ദ—മഹാരാണാപ്രതാപ്! മഹാരാണാപ്രതാപ്! അവിടുന്ന് സ്വസ്ഥതയിലിരിക്കുകൊണ്ടു് ഇവിടെക്കെ ഈ വർത്തമാനങ്ങളൊന്നും ഗ്രഹിക്കാതിരുന്നാൽ നന്നായിരുന്നു! ഹാ! വജ്രമേ! നീ നിന്റെ ഭൈരവസ്വരൂപത്തിൽ ഈ ഹീനവചനങ്ങളെ അമർത്തിക്കളയേണ! ഹാ! മേവാഡുരജ്യമേ! മുഗളന്മാരുടെ പ്രളയത്തെ അംഗീകരിക്കുന്നതിന്നു മുമ്പിൽ ഭയങ്കരമായ ഭൂകമ്പത്താൽ നീ നശിച്ചുപോകട്ടെ!

(തവണക്കാരനോടുകൂടി മുഗളക്കന്യ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

റാണ—ഞാൻ സന്ധിചെയ്യാൻ തൈയ്യാറാണെന്നു തന്റെ സേനാപതിയോടുപോയിപ്പറഞ്ഞു കേൾ.

(അതിവേഗത്തിൽ സത്യവതി കുതിച്ചുചാടിക്കൊണ്ടു പ്രവേശിക്കുന്നു.)

സത്യവതി—ഒരിക്കലുമരുത്, ഒരിക്കലുമരുത്. സാമന്തന്മാരേ! നിങ്ങളെല്ലാവരും യുദ്ധത്തിനൊരുങ്ങിക്കൊള്ള. റാണാ തിരുമനസ്സു നിങ്ങളെ പടക്കളത്തിലേക്കു നയി

ക്കാത്തപക്ഷം നിങ്ങളുടെ സേനാനായകത്വം ഞാൻ വഹിക്കുന്നതാണ്.

ഗോവിന്ദ—ദേവീ! നിങ്ങളാരാണ്? ഈ ഘോരസംഭവത്തിൽ തടിച്ചുതീർത്തു വരികയുള്ള നിങ്ങളാരാണ്? കോമളവും ഗംഭീരവുമായ ഈ വജ്രധൂമനി ആരുടേതാണ്?

റാണ--സത്യംപറയുക, നീയാരാണ്?

സത്യവത്--തിരുമേനി! ഞാനൊരു ചാരണിയാണ്. മേവാഡിലെ ഗ്രാമങ്ങളിലും താഴ്വരകളിലും ഞാൻ മേവരസിന്റെ മാഹാത്മ്യങ്ങൾ പാടിക്കൊണ്ടു സഞ്ചരിക്കുകയാണ്. ഇതിലധികമെന്നെപ്പറ്റി ഇവിടെ പരിചയപ്പെടേണ്ട ആവശ്യമില്ല.

സാമന്തന്മാർ—ആശ്ചര്യം! ആശ്ചര്യം!

സത്യ—സാമന്തന്മാരേ! ഉദയസാഗരത്തിലെ പ്രസിദ്ധങ്ങളിൽ റാണാ തിരുമനസ്സു സ്വപ്നംകണ്ടുകൊണ്ടു ശയിക്കട്ടെ. നിങ്ങളെ യുദ്ധങ്ങളിൽലേക്കു ഞാൻ നയിച്ചുകൊള്ളാം.

ഗോവിന്ദ—ഇതെന്താണ്? എന്റെ ശരീരത്തിൽ ഈ യുദ്ധതേജസ്സുവിടുന്നു വന്നു? ഈ ആനന്ദഭാരവും ഉത്സാഹവും എവിടുന്നു വന്നെന്നു മറുക്കുകയുണ്ടോ? സാമന്തന്മാരേ! മഹാരാണാ പ്രതാപസിംഹന്റെ പുത്രനെ അപമാനത്തിൽനിന്നും നിങ്ങൾ രക്ഷിക്കണം! ഈ വിചാരസന്താപം ചവിട്ടിത്തേച്ചുകൊടുവിൻ! ഈ കളിപ്പാട്ടങ്ങൾ നശിപ്പിക്കുവിൻ!

(ഗോവിന്ദസിംഹൻ പിടിച്ചുകൊണ്ടുള്ള ഒരു കട്ടി

എന്ന

മേവാഡിന്റെ പതനം

(നാലാം

യെടുത്തു അടുത്തുണ്ടായിരുന്ന ഒരു കണ്ണാടിയിലെറിഞ്ഞു തകർന്നു. കണ്ണാടി പൊടിഞ്ഞുവീഴുന്നു)

ഗോവിന്ദ—സാമന്തന്മാരേ! നിങ്ങളെല്ലാവരുമായു ധമെടുക്കുവിൻ! (റാണയുടെ കൈപിടിച്ചുകൊണ്ടു) റാണാതിരുമേനീ! എഴുന്നള്ളിയാലും!

റാണ—ഗോവിന്ദസിംഹ! നമുക്കു യുദ്ധംചെയ്യാം. മൃഗമൃഗ! പൊയ്ക്കൊരുക. ഞങ്ങളെല്ലാവരും യുദ്ധത്തിന്നു സന്നദ്ധന്മാരായിരിക്കുന്നുവെന്നു തന്റെ സേനാപതിയോടു പറഞ്ഞേക്കൂ. ഹരിക്കാരൻ! എന്റെ കുതിരയെ ചേഗം തൈയാറാക്കൂ.

സത്യവതി—ജയ്! മേവാഡ് കേ റാണാകീ ജയ്!

സാമന്തന്മാർ—ജയ്! മേവാഡ് കേ റാണാകീ ജയ്!

രംഗം നാലു്

സ്ഥാനം—ആഗ്രയിൽ മഹാബത്തുഖാന്റെ ഗൃഹം—സമയം പ്രഭാതം. (സേനാപതി മഹാബത്തുഖാനും സർദാർ അബ്ദുല്ലയും സംസാരിച്ചുകൊണ്ടു നില്ക്കുന്നു)

മഹാബ—എന്തു്, ഹിദായത്തുഖാൻ സേനാപതിയായോ?

അബ്ദുല്ല—ഉവ്വു് ശരൂറ.

മഹാബ—ഹിദായത്തുഖാൻ സേനാപതിയായെന്നു നിങ്ങൾക്കു തീർച്ചയുണ്ടോ?

അബ്ദു—തീർച്ചയാണു്. ഹിദായത്തുഖാന്റെ കൂടെ

ചക്രവർത്തി തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് അമ്പതിനായിരം സൈന്യത്തേയും അയച്ചിട്ടുണ്ടെന്നറിയാം.

മഹാബ—ഹിദായത്തുഖാനെവിടെ? സേനാനായകത്വമെവിടെ? ഇക്കാലത്തു യോഗ്യതയ്ക്കും പാണ്ഡിത്യത്തിനും മാന്യസ്ഥാനമേ ഇല്ല. യോഗ്യന്മാരോടിന്നു തീരെ അനാദരവാണുണ്ടാകുന്നത്. അതു മാത്രമല്ല ഈ നന്മയെ ചപ്പുചവറിൽനിന്ന് എത്ര കൂണുകളാണു ഭൂമി തുളച്ചു പുറത്തുവരുന്നതെന്നു മറിഞ്ഞുകൂടാ.

അബ്ദുല്ല—സംശയോലു, അങ്ങു പറഞ്ഞതു വാസ്തവമാണ്. ഹിദായത്തുഖാൻ പ്രധാനസേനാപതിയായി. എങ്ങനെയാ? അദ്ദേഹം ചക്രവർത്തിതിരുമനസ്സിനെ മരുമകനാ.

മഹാബ—അദ്ദേഹം മരുമകനായിക്കോട്ടെ. അതുകൊണ്ടു വൈഷമ്യമൊന്നുമില്ല. പക്ഷേ ഇത്രവലിയ സൈന്യത്തിന്റെ സേനാപതിയാവുകയെന്നുള്ളതു അത്ര എളുപ്പമല്ല. അദ്ദേഹത്തിന്റെ അഭിധൗനം ഇന്നായത്തുഖാനുംകൂടെ ഉണ്ടല്ലോ?

അബ്ദുല്ല—ഉണ്ടായിരിക്കാം.

മഹാബ—ഇന്നായത്തുഖാനൊരു യോദ്ധാവാണ്. അയാൾക്കു യുദ്ധം ചെയ്യാനറിയാം. ചക്രവർത്തി തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു ഹിദായത്തുഖാനെ പേരിനു മാത്രമേ സേനാപതിയാക്കിട്ടുള്ളുവെന്ന് ഇപ്പോൾ മനസ്സിലായി. വാസ്തവത്തിൽ സേനാപതി ഇന്നായത്തുഖാൻതന്നെ.

അബ്ദുല്ല—എന്നാലങ്ങനേ! ആരെക്കിലും പേരിനുമാത്രം സേനാപതിയാക്കുന്നതായാലും ചുരുങ്ങിയപ

മുഖ്യ

മേവാഡിന്റെ പതനം

(നാലാം

ക്ഷണം അയാൾ തോക്കിന്റെ ശബ്ദം കേട്ടാൽ പേടിച്ചോടാതിരിക്കേണ്ടി വേണ്ടേ?

മഹാബ—എന്തെങ്കിലുമൊട്ടെ. ഇത്താലാ മേവാഡ് യുദ്ധത്തിൽനിന്ന് അറിയാറാവും.

അബ്ദുല്ല—മേവാഡ് യുദ്ധത്തിന് അങ്ങനും പോണമെന്നു ചക്രവർത്തി തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു കല്പിച്ചിട്ടുണ്ടോ?

മഹാബ—ഉവ്വ്.

അബ്ദുല്ല—എന്നാലങ്ങനെയോ പോകാത്തത്?

മഹാബ—മറ്റൊന്നുമല്ല, മേവാഡിന്റെ ജന്മഭൂമിയാണ്. ബങ്കാളത്തിലേക്കോ ഗുജറാത്തിലേക്കോ ഒക്കിണവണ്ണം തിരിച്ചുപോകാൻ എവിടെക്കേണ്ടിയിട്ടും ചക്രവർത്തി തിരുമനസ്സുകൊണ്ടുണ്ടെന്നു അറിയപ്പെടുന്നു. എവിടെപ്പോകാനും ഞാൻ തെറ്റാറാണ്. പക്ഷേ മേവാഡിനെ ജയിക്കാൻ വേണ്ടി ഞാൻ പോകുന്നതു ശരിയല്ല.

അബ്ദുല്ല—മേവാഡിന്റെ ജന്മഭൂമിയായതുകൊണ്ട് അവിടുന്നു പറയുന്നതു ശരിയാണ്. എന്നാലിപ്പോൾ നേരമായി. ഞാൻ പോകട്ടെ. അങ്ങയ്ക്കു നമസ്കാരം.

മഹാബ—നമസ്കാരം.

(അബ്ദുല്ല പോകുന്നു)

മഹാബ—(സ്വഗതം) നടക്കട്ടെ നടക്കട്ടെ, ഹിദായത്തുവാൻ സേനാപതിയായത് ഒന്നാൽക്കമായി. ഇനി അനവധി നേരവോക്കുകളും കറുത്തും. ഇത് ഒരു പിശുക്കാരനെപ്പിടിച്ചു ഭംഗിയായി അലങ്കരിച്ചിട്ടുള്ള ഒരു കുതി.

രപ്പറത്തു ബലാൽക്കാരമായി സവാരി ചെയ്യിക്കുന്നതു പോലെയാവും.

രംഗം അഞ്ച്.

സ്ഥാനം—മുഗളന്മാരുടെ പാളയം. സമയം—ഉച്ച.

(മുഗളസേനാപതി ഹിദായത്താലിഖാനും അദ്ദേഹത്തിന്റെ കീഴ്ദ്വാരാധ്യക്ഷൻ ഇസ്സേനും സംസാരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു.)

ഹിദാ—ഇസ്സേൻ, നമുക്കീ കാഫിർമാരെ ജയിക്കണമെന്നു മുർബതിനത്തിനേക്കാൾ എളുപ്പമാണ്.

ഇസ്സേൻ—ഇതത്ര എളുപ്പമായ കാര്യമാണെന്നു അങ്ങു വിചാരിക്കുന്നു? വാസ്തവത്തിലങ്ങനെയല്ല. ഈ ചെറിയ രാജ്യം എഴുന്തറ കൊല്ലങ്ങളായിട്ടു മുഗളഭരണത്തിന്റെ മുമ്പിൽ തലയെടുത്തുപിടിച്ചുകൊണ്ടു നിന്നിരുന്നു. അക്ഷബർ ചക്രവർത്തിക്കു കീഴിൽ ഇതിന്റെ തല കുമ്പിടിക്കാൻ കഴിഞ്ഞിട്ടില്ല.

ഹിദാ—അക്ഷബർ നല്ലൊരു സേനാനായകനാണായിരുന്നില്ല. ഹാ! അക്കാലത്തു ഹിദായത്താലിഖാനാണായിരുന്നെങ്കിൽ കാട്ടിക്കൊടുക്കായിരുന്നു.

ഇസ്സേൻ—എന്താണു്? മാനസിംഹൻ ചിപ്പറക്കാരനായിരുന്നോ?

ഹിദാ—ഹെ! സാധുവായ മാനസിംഹൻ എന്തായിരാം? അയാൾക്കു യുദ്ധം ചെയ്യാനറിയാ?

(പാചകൻ വരുന്നു)

പാചകൻ—ഏമാനേ! തീൻ കാലായി.

ഹിദാ—മാനസിംഹൻ സേനാനായകനായിരിക്കുന്നുള്ള യോഗ്യതയുണ്ടെങ്കിൽ നമ്മുടെ ഈ വെപ്പുകാരൻ ജാഹ്നനും സേനാനായകനാവാം. എന്താ ജാഹ്ന?

ജാഹ്ന—ഏമാനേ! തീൻ കാലായി.

ഹിദാ—നിനക്കു യുദ്ധം ചെയ്യാനറിയോ?

ജാഹ്ന—ഏമാനേ! കോഴീടെ വറത്ത മാംസമാണു.

ഹിദാ—ഹാ! ഹാ! അതെനിക്ക് മനസ്സിലായി. നീ കോഴിയുടെ വറത്ത മാംസം തെയറാക്കിയതു വളരെ നന്നായി. എന്നാൽ നിനക്കു യുദ്ധം ചെയ്യാനറിയേണോ ഞാൻ ചോദിച്ചേ.

ജാഹ്ന—പൊരിച്ച മാംസം? ഏമാനേ! അതു ചെമ്മരയാഡിന്റെയോ.

ഹിദാ—വളരെ ശരിയാണ്. ഇപ്പോൾ ഞങ്ങളും ഇവിടെ ചെമ്മരിയാട്ടിന്റെ പൊരിച്ച മാംസമുണ്ടാക്കും. അതേ, നീ പൊക്കോ, ഞാൻ വരുന്നു.

(ജാഹ്ന പോകുന്നു)

ഹിദാ—ഇസ്ലേൻ, ഇവിടെ ചെമ്മരിയാട്ടുകളുടെ പൊരിച്ച മാംസമുണ്ടാക്കണം.

ഇസ്ലേൻ—ഏതു ചെമ്മരിയാട്ടുകളുടെ?

ഹിദാ—ഏതു ചെമ്മരിയാട്ടുകളുടേതെന്നോ? ഈ രാജപുത്രന്മാരുടെ. ഇവരുതന്നെയാ ചെമ്മരിയാട്ടുകൾ.

ഇസ്ലേൻ—അങ്ങനേ, ക്ഷമിക്കണം. ഈ വിഷയം

ത്തിൽ ഞാനവിടുത്തെ അഭിപ്രായത്തോടു യോജിപ്പ്
 ണില്ല.

ഹിദാ—ഇസ്സേൻ, നിങ്ങളെ ഇനീം കുറെയൊക്കെ
 പഠിപ്പിക്കേണ്ടതുണ്ട്. നിങ്ങളിപ്പോൾ എന്റെ കൂടെ
 വന്നിരിക്കുകയല്ലേ? എങ്ങനെയോ യുദ്ധം ചെയ്യണേന്ന് പ
 റിച്ചോട്ടു. എന്നാൽ ഇനിയെപ്പഴെങ്കിലും ഉപകാരപ്പെ
 ട്ടേക്കാം.

ഇസ്സേൻ—വളരെ ശരിയാണങ്ങനേ! വലിയ വലി
 യ ആനകൾക്കെ ഒഴുകിപ്പൊയ്ക്കുളഞ്ഞു. ഇപ്പോൾ കൊ
 തുക മഹാശയൻ എന്തുചെയ്യുന്നു കാണാം.

ഹിദാ—ഇസ്സേൻ, നിങ്ങളിപ്പോൾ വണക്കവും മ
 ്യോദയമില്ലാത്തവനായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു. ഞാൻ സേനാ
 പതിയാണെന്നു നിങ്ങൾക്കറിയില്ലേ? വേണെങ്കിൽ നിങ്ങ
 ടെ തല ഞാനിപ്പോൾ കൊച്ചിട്ടേക്കാം.

ഇസ്സേൻ—വേണ്ട അങ്ങനേ, അവിടുന്നു സേനാപ
 തിയാണെന്നറിയുക.

ഹിദാ—ഞാൻ സേനാപതിയാണെന്ന് എപ്പോഴും
 ഓർത്തുകൊള്ളണം.

ഇസ്സേൻ—ആയിക്കൊള്ളാം. ഞാനെപ്പോഴും ഓർത്
 ത്തോളാം. എന്നാൽ മേവാഡിനെ ജയിക്കണതു—

ഹിദാ—മേവാഡിനെ ജയിക്കണ കാര്യത്തിൽ എ
 ണ്നാ പിന്നേം? ഇസ്സേൻ, നിങ്ങളുടെ സ്നേഹിതനാ
 ണ്. അതുകൊണ്ടു ഞാൻ പറയാം. മേവാഡിനെ ജ
 യിക്കുന്ന കാര്യം എനിക്കൊരു ഞൊടിക്കേയുള്ളൂ.

ഇസ്സേൻ—അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ അതൊരു വലിയ ഔട്രാടിയിെന്നുതന്നെ പറയേണ്ടിവരും.

ഹിദാ—ഇല്ല, അത്രയൊന്നും വലിയതല്ല. കൊള്ളാം, ഇപ്പോൾ പൊക്കോളൂ. ഞാനു നുകഴിക്കാൻ പോണം.

(ഇസ്സേൻ പോകാൻ ഭാവിക്കുന്നു. ഹിദായത്തു ഖാൻ വീണ്ടും അയാളെ വിളിക്കുന്നു) ഇസ്സേൻ, നിങ്ങളിതു നല്ലവണ്ണം കേട്ടിട്ടു പൊക്കോളൂ. നോക്കൂ, ഞാൻ സേനാപതിയാണെന്നു എപ്പോഴും ഓർമ്മയുണ്ടായിരിക്കണം.

ഇസ്സേൻ—വളരെ ശരി അങ്ങനേ!

ഹിദാ—പോകാം.

(ഇസ്സേൻ പോകുന്നു)

ഹിദാ—കൊള്ളാം, ഈ കാഫിർമാരെ ജയിക്കുന്നതിൽ ഞങ്ങൾക്കോ? ഇ പരോടു യുദ്ധം ചെയ്യേണ്ട ആവശ്യംതന്നെ ഉണ്ടാവില്ല! പീരങ്കികളുടെ രണ്ടുനാലു ശബ്ദം കേട്ടാൽ ഉടനെ ഓടുന്നതു കാണാം. പിന്നെ ഒരുത്തരേം കണിക്കാണാൻ പോലും കിട്ടില്ല.

(വിറച്ചുകൊണ്ടു പോകുന്നു)

ര . ഗ . ആ റ്റു.

സ്ഥാനം—ഉദയപുരത്തിൽ ഉദയസാഗരസരസ്സീരം—
സമയം—പ്രഭാതം.

(മേവാഡിലെ രാജകന്യ മാനസി തനിയെ ചുറ്റി നടക്കുന്നു.)

(പാടുന്നു)

(നളചരിതം—കേൾക്കിലുണ്ടകെതുവാലം.

എന്നമട്ട്)

യാചകിത്താനെന്നൊരുനാ..

ഉാഗതയാത് നിന്നരികിൽ

പ്രേമപീഷുഷാപൂരിത..

മാന്വിതൊന്നസമന്നാർ;

എന്നമൽഭോഗധേയത്താലങ്ങയിൽ

സ്വാന്തരസംഗമസൗഖ്യമുദിച്ചു; മേ;

പാനഭോജനഹീനയായന്നുണ്ഡൻ

ദാസിയായെന്നെ സ്വീകരിക്കേണമേ

പ്രേമമാം ഹേമാതുംഖലകൊണ്ടുനാം

ബലഹരന്നറിഞ്ഞീടിനാളന്നുണ്ഡൻ

എന്തിനിത്ര സന്താപനിമഗ്നയായ്

മേവുന്നിതല്ലാതില്ലൊരഭിലാഷം

പ്രാണവല്ലഭ! വന്നുകൊണ്ടാലുംനിൻ—

പാദപങ്കജ പൂജചെയ്തീടട്ടേ!

(കണ്ണകാണാത്ത ഒരു ബാലനേയുംകൊണ്ടു് ഒരു പി
ച്ചക്കാരി വരുന്നു)

പിച്ചക്കാരി—അമ്മേ! അമ്മക്കു നന്നായിവരുട്ടേ!

മാനസി—ഇവൻ നിങ്ങളുടെ മകനാ?

പിച്ച—അല്ല, അനുജത്തിടെയാ. ജനിച്ചപ്പഴേ ഇ
വനു കണ്ണണ്ടായ് ര്ന്നല്ല. ഇവൻറമ്മേം മരിച്ചുപോയി.

മാനസി—ഇവൻറച്ഛനുണ്ടോ?

പിച്ച—ഉണ്ടു്, നാടുവിട്ടുപോയിരിക്കൂ.

മാനസി എത്ര കൌതുകമുള്ള കുട്ടി! ഇവനെ എന്തിന്നു തരോ?

പിച്ച—അമ്മേ! ഇവനെനെപ്പിരിഞ്ഞിരിക്കില്ല.

മാനസി—കൊള്ളാം! ഇവൻ നിങ്ങളുടെ കൂടത്തന്നെ പാർക്കട്ടെ. എന്നാൽ പതിവായി എന്റെ അടുക്കൽ കൊണ്ടുവരണം. ഇതു വാങ്ങിക്കൊള്ളൂ. (ഒരു ചെളി നാണു കൊടുക്കുന്നു)

പിച്ച—അമ്മ നന്നായിരിക്കട്ടെ! നാടും നിലനിലും കൂടെ!

(ബാലനേയുംകൊണ്ടു പിച്ചക്കാരി പോകുന്നു)

മാനസി—ഈ പിച്ചക്കാരി, 'നന്നായിരിക്കട്ടെ' എന്നു പറഞ്ഞത് എത്ര മധുരമായി തോന്നുന്നു! ഇതിനു ജയഭേരിയേക്കാൾ വലം കൂടും. അമ്മയുടെ അനുഗ്രഹത്തേക്കാൾ സ്നേഹവും കൂടും. ഇളംചെടിയിന്റെ കിളിക്കൊഞ്ചലിനേക്കാൾ മധുരവുമായി തോന്നുന്നു.

(അജയസിംഹൻ വരുന്നു)

അജയ—മാനസീ!

മാനസി—അജയനോ? വരു, വരു. ഇപ്പോഴേനിന്നു വളരെ സന്തോഷമായ സമയമാണ്. എന്റെ ഈ സന്തോഷത്തിൽ അജയനും പങ്കുകൊണ്ടേക്കാം.

അജയ—എന്തൊരു സന്തോഷത്തിനു കാരണം?

മാനസി—സന്തോഷം തികഞ്ഞുള്ള സമയമാണ്. ശരണദിയെപ്പോലെ അതു തികഞ്ഞും തെളിഞ്ഞുമിരിക്കുന്നു. എന്താണോ? ഒരു പിച്ചക്കാരി എന്നെ ഇന്ന് അനുഗ്രഹിച്ചിട്ടു പോയിരിക്കുന്നു.

അജയ—കൊള്ളാം, ഈ ലോകത്തിൽ മാനസിയെ അനുഗ്രഹിക്കാത്തതാരാ? വീഥികളിലും ഇടവഴികളിലും മേവാഡിലെ രാജപുത്രിയെപ്പറ്റി ജനങ്ങൾ പ്രശംസിക്കുന്നതു ഞാൻ ദിവസംപ്രതി കേൾക്കാറുണ്ട്.

മാനസി—പതിവായിട്ട് കേൾക്കാറുണ്ടോ? എന്നോളമല്ല! ഞാനെന്നാ ഒരു ദിവസെങ്കിലും അതു കേൾക്കാത്തേ?

അജയ—അന്തഃപുരത്തിൽനിന്ന് ഒരു ദിവസം പുറത്തിറങ്ങിവരു. അപ്പോൾ നിശ്ചയമായും കേൾക്കാം.

മാനസി—ഞാൻ പുറത്തിറങ്ങി സഞ്ചരിക്കാറുണ്ടല്ലോ. അജയ! ഞാനിയിടെ ഒരുതിമിമന്ദിരമേപ്പെട്ടു തീർത്തുണ്ട്—ഞാൻ പതിവായിട്ട് അവിടെപ്പോയി അതിഥികൾക്ക് എന്റെ കൈകൊണ്ടു ഭക്ഷണം വിളമ്പിക്കൊടുക്കാറുണ്ട്. അല്ലെങ്കിൽ എനിക്കൊരു സുഖമുണ്ടില്ല.

അജയ—മാനസീ! മാനസീടെ ജീവിതം ധനമുള്ളതല്ല. മാനസീ! ഞാനിന്നു യാത്രചോദിക്കാൻ വന്നിരിക്കുകയാണ്.

മാനസി—എന്തിനാ? എങ്ങോട്ടാ?

അജയ—യുദ്ധം ചെയ്യാൻ.

മാനസി—എപ്പോൾ പോണം?

അജയ—നാളെ കാലത്തു.

മാനസി—പിന്നെനാ തിരിച്ചുവരുന്നതു്?

അജ—നല്ല നിശ്ചയോദ്ധ്യ: തിരിച്ചുവരാൻ സാധിക്കുമോ എന്നും പറഞ്ഞുകൂടാ.

മാനസി—അതെന്താ?

അജയ—യുദ്ധത്തിൽ മരിച്ചുവെന്നും വരരുതെ?

മാനസി—ശാന്തം! പാപം! (തലകുനിച്ചുനില്ക്കുന്നു)

അജയ—മാനസീ! ഞാൻ മടങ്ങിവന്നില്ലെങ്കിൽ?

മാനസി—അപ്പോൾ പിന്നെന്താ ഉണ്ടാവാനുള്ളത്?

അജയ—മാനസി വ്യസനിക്കില്ലേ!

മാനസി—വ്യസനിച്ചേക്കാം.

അജയ—മാനസി ഇത്ര ഉദാസീനയോ? മാനസീ!

മാനസിക്കറിഞ്ഞുകൂടേ?

മാനസി—എന്തറിയണേ?

അജയ—മാനസിയെ ഞാനെത്രത്തോളം സ്നേഹിക്കുന്നു?

മാനസി—ഉച്ച. അജയനെന്ന അളവറ പ്രേമമുണ്ടെന്നറിയാം.

അജയ—എന്റെ പേരിൽ മാനസിക്കോ?

മാനസി—ഉണ്ടു്.

അജയ—ഇല്ല, മാനസീടെ പ്രേമം മററാരിലോ ആണു്.

മാനസി—അതേ, എല്ലാവരിലും.

അജയ—നിഷ്ഠേ! നിർദ്ദയി!

മാനസി—എന്താണജയ! ഞാനജയനെ മാത്രമേ സ്നേഹിച്ചുകൂടുവെന്നോ? എന്റെ ഹൃദയം മുഴുവൻ അങ്ങയ്ക്കു മാത്രമായി അടിമപ്പെട്ടോളണമെന്നോ വിചാരിക്കണേ? എന്നാലജയനെപ്പോലെ സ്വാർത്ഥിയായിട്ട് ആരുമില്ല.

അജയ—മാനസീ! മാനസി ഇത്ര അരിവും പരിചയവും ഇല്ലാത്തപോലെയാണുവോ?

മാനസി—അജയ! അജയനെന്തിനാ ദേഷ്യപ്പെടുന്നു? സഹജീവികളെ സ്നേഹിക്കുന്നതു ദൈവരാധനോ? അങ്ങനെയൊക്കെക്കിൽ അജയനെന്നെ ശിക്ഷിച്ചോളൂ. ഞാനതനുഭവിക്കാൻ തൈയാറാണ്.

അജയ—മാനസിയെ ശിക്ഷിക്കൂ? ഞാനോ?

മാനസി—അതേ, അജയൻതന്നെ എന്നെ ശിക്ഷിച്ചോളൂ. അജയ! ഇന്നു യുദ്ധത്തിനു പോവാൻ പോകാൻ ഈ യുദ്ധത്തിൽ അജയനെത്രത്തോളം ശത്രുക്കളെ വധിക്കുമോ അത്രത്തോളം ജനങ്ങൾ പ്രശംസിക്കയും ചെയ്യും. അതു പോലെ ഞാനത്രയും സ്നേഹിക്കത്തോറും അപരാധനോ കൂടുക?

അജയ—മാനസീ! മാനസി ലോകത്തെ മുഴുവൻ സ്നേഹിക്കുക. മാനസിയുടെ ഉദാരഹൃദയത്തിൽ സർവ്വ ലോകത്തിനും സ്ഥലം നല്കുക. എനിക്കിനിയിതൊന്നും പറ്റാറില്ല. ഞാനെന്തൊരു മൃഗനാണ്! ആകാശം പോലെ ഉദാരവും വിശാലവുമായിരിക്കുന്ന മാനസിയുടെ ഹൃദയത്തെ ക്ഷുദ്രയും തുച്ഛവുമായ എന്റെ ഹൃദയത്തിൽ ബന്ധിക്കുവാൻ ഞാനാഗ്രഹിച്ചില്ല. എനിക്കു മാപ്പു തരണം. മാനസീ! ഞാൻ പോകട്ടെ!

മാനസി—കൊള്ളാം അജയ! പൊക്കോളൂ. അന്യായവും അക്രമവുംകൊണ്ടു ലോകം നിറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. അതിനെക്കൊണ്ടു മറ്റൊരാൾ ചിലപ്പോൾ യുദ്ധം ഒഴിച്ചു കൂടാത്തതുമാണ്. എന്നാൽ സ്വന്തം യുദ്ധം ധർമ്മമാണോ?

അതുമല്ല. എന്നാലിതിൽ പരിശുദ്ധനായിരിക്കാൻ കഴി
യുണ്ടെന്നോളം അജയൻ സൂക്ഷിക്കണം.

(അജയൻ പോകുന്നു)

മാനസി (സ്വഗതം) അജയ! പൊക്കോളൂ! യുദ്ധക്ക
ളത്തിലേക്കു പോകാമല്ലോ. എന്റെ ശുഭാകാംക്ഷ അങ്ങ
യുടെ കവചമായിത്തീരട്ടെ! യുദ്ധത്തിൽ അനവധി ആളു
കൾ മരിക്കുമല്ലോ. അവരുടെ സ്ഥിതിയെന്താ? അവരു
ടെ ഭാര്യമാരും കുട്ടികളും അമ്മമാരും അവരുടെ രക്ഷക്കു
വേണ്ടി ഞാൻ ചെയ്യുന്നതുപോലെ പ്രാർത്ഥിക്കാതിരിക്കു
മോ? അതിലെത്രപേരുടെ പ്രാർത്ഥനയാണു നിഷ്പലമായി
പ്പോകുന്നത്? ഇതിനെന്താ ഒരു ശരണം?

(അശ്രുപൂർണ്ണങ്ങളായ നേത്രങ്ങളോടുകൂടി ആകാശ
ത്തേക്കു നോക്കിക്കൊണ്ടു നില്ക്കുന്നു. തെല്ലു കഴിഞ്ഞപ്പോൾ
വദനം പ്രസന്നമാകയും താളം പിടിച്ചുകൊണ്ടു ഇപ്രകാ
രം പാടുകയും ചെയ്യുന്നു)

ഞാനൊരുകാര്യം ചെയ്യും. യുദ്ധത്തിൽ മരിക്കുന്ന
വർക്കു ഒരു സഹായവും എന്നെക്കൊണ്ടു ചെയ്യാൻ സാധി
ക്കില്ല. എന്നാൽ മുറിയേറു കിടക്കുന്നവരെ ശുശ്രൂഷി
ക്കും. ഞാനിതുതന്നെ ചെയ്യും. എന്താതുകൊണ്ടു തര
ക്കേട്ട്?

(റാണി അഗ്നിയിൽ പ്രവേശിക്കുന്നു)

റാണി—മാനസീ! നീയൊന്നും കേട്ടില്ലേ?

മാനസി—എന്താത്?

റാണി—നിൻറച്ഛൻ യുദ്ധക്കളത്തിലേക്കു പോ
യത്?

മാനസി—ഉച്ച, കേട്ടു.

റാണി—മുഗളന്മാരോടു യുദ്ധം ചെയ്യാനാ പോയതു്.

മാനസി—ഉച്ച, കേട്ടു.

റാണി—കൊള്ളാം. 'ഉച്ച, കേട്ടു' എന്നു നീയെത്ര ഉദാസീനതയോടുകൂടിയാണു പറയുന്നേ? പടവെട്ടുന്നതു വെണ്ണ തിന്നുന്നതുപോലെ വളരെ സുഖമാണെന്നു നിന്റെ ഭാവം? യുദ്ധത്തിൽ എത്രായിരംപേർ മരിക്കും!

മാനസി—അ: അങ്ങനെ വരാം.

റാണി—വരാമെന്നല്ല, തീച്ചയായുമുണ്ടാകും. ചക്രവർത്തിടെ സൈന്യത്തോടാ യുദ്ധം ചെയ്യുന്നതു്. ഇത്തവണ ഏല്പാം നശിക്കുമെന്നു മനസ്സിലാക്കിക്കൊ. യുദ്ധത്തിൽപോയവരെല്ലാവരും മരിക്കും. എന്നാൽ പോകാത്തവരുടെ അവസ്ഥ എന്താണെന്നാക്കിയാം?

മാനസി—ആകട്ടെ, ഞാനെന്താവണ്ടേ?

റാണി—ഞാൻ നിന്റെ വിവാഹകാര്യം തീച്ചയായി വെച്ചിരുന്നു. എന്നാലപ്പോൾ വിവാഹത്തിനു സമയവിടെ? ഈ കലാപങ്ങൾക്കിടയിലെങ്ങനെയാ വിവാഹം നടക്കുന്നു?

മാനസി—ഇല്ല, ശരി.

റാണി—ഇല്ല, ശരി? വിവാഹം നടന്നില്ലെങ്കിൽ പിന്നെന്താ കഥ?

മാനസി—തരക്കേടൊന്നും ഉണ്ടാവില്ല.

റാണി—നന്നായി! ഇതുകൂടാതെങ്ങനെ കഴിയും? പെൺകുട്ടികളുടെ വിവാഹം നടന്നിട്ടില്ലെങ്കിൽ പിന്നെ ഈ കാര്യം നടക്കുന്നു? യോഗപുരിയിലെ രാജകുമാരനു

നിന്നെ വിവാഹം ചെയ്തുകൊടുക്കാൻ നിശ്ചയിച്ചിരുന്നു. പക്ഷേ ഇപ്പോൾ വിവാഹം നടത്താനും പറിട്ടില്ല. എല്ലാവരും യുദ്ധത്തിനു പോകും. എല്ലാവരും മരിക്കും ചെയ്യും. വിവാഹത്തിനുശേഷം മതിയായിരുന്നു ഈ പടയോട്ടം എന്നാൽ നിൻറച്ഛൻ ഞാൻ പറഞ്ഞതൊന്നും കേട്ടില്ല.

മാനസി—അമ്മേ! അമ്മ അതു വിചാരിച്ചു ടുവിഷേണ. ഞാൻ വിവാഹത്തേക്കാൾ നല്ലൊരു പ്രവൃത്തി ചെയ്യാൻ ഭാവിച്ചിരിക്കുന്നു.

റാണി—എന്താതു?

മാനസി—ഞാൻ യുദ്ധക്കളത്തിലേക്കു പോകും.

റാണി—എന്തിന്?

മാനസി—അമ്മേ! യുദ്ധത്തിൽ വളരെ പേർ മരിക്കുമെന്ന് അമ്മതന്നെ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്? മരിച്ചുപോയവർ യാതൊരു സഹായവും ചെയ്യാനെന്നെക്കൊണ്ടു പോയിക്കിട്ടില്ല. എന്നാൽ മുറിയേറാവരെ എനിക്കു ശുശ്രൂഷിക്കാൻ കഴിയും.

റാണി—വഷളായി! നിന്നെയിതു പഠിപ്പിച്ചത് അജയസിംഹനാണോ തോന്നുന്നു.

മാനസി—അല്ല, ഇതിലഭ്യേഹത്തിനു യാതൊരപരാധവുമില്ല. ജനങ്ങളെ നിഗ്രഹിക്കാനാ അജയസിംഹൻ പോയിരിക്കുന്നത്. ഞാൻ പോണതു രക്ഷിക്കാനും.

റാണി—ഇല്ല, ഇതു നടക്കേണ്ട?

മാനസി—ഉവ്വു, ഇതു ഭംഗിയായിട്ടുതന്നെ നടക്കും.

റാണി—വേണ്ടവണ്ട, നീ പോവണ്ട.

മാനസി—അമ്മേ! അമ്മ ടുവിഷിക്കരുത്. എന്റെ

കുത്തച്ചമെന്നെ കൈകൊട്ടിവിളിക്കുവാൻ ഞാനാരുടെ വാക്കും വകവെക്കാറില്ലെന്ന് അമ്മയ്ക്കറിഞ്ഞുകൂടേ? അമ്മ പൊക്കോളൂ. ഞാൻ പോവാൻതന്നെ.

റാണി—ആരുടെ കൂടെയാ നീ പോണം?

മാനസി—അജയസിംഹന്റെ സേനയൊന്നിച്ചു.

റാണി—ഞാൻ വിചാരിച്ചതുപോലെത്തന്നെ പറ്റി. ഇപ്പോൾ റാണയും പോയിരിക്കുന്നുല്ലോ! ഇപ്പോൾ ഉൾക്കൊള്ളാത്ത മനസ്സിലാക്കാൻ?

മാനസി—അച്ഛനിപ്പോളിവിടെ ഉണ്ടായിരുന്നെന്ന് തന്നെയെന്ന്? ഇക്കാര്യത്തിലുടനീളം തടയില്ല. എനിക്ക് കഷ്ടതയൊന്നുമില്ല. അദ്ദേഹം വളരെ ദയവുവരും.

റാണി—അദ്ദേഹം നിന്നെ ശാസിക്കാറില്ല. അതു കൊണ്ടുതന്നെ നീയിങ്ങനെ താങ്ങുന്നിതും കാണിക്കണം. പോയി. ഒക്കെ പോയി. ആപത്തൊന്നുമില്ല. സംഭവിക്കാണ്ടിരിക്കില്ല.

മാനസി—അമ്മ ഒട്ടും ചിന്തിക്കണ്ട. ഒരുവൻ മറ്റൊരുത്തന്റെ നേരെ അക്രമം പ്രവർത്തിക്കുവാൻ എന്നാൽ കഴിയുന്നേടത്തോളം ഞാൻ തടഞ്ഞുനില്ക്കും. അമ്മ പൊക്കോളൂ. ഇതിൽ പരിഭ്രമിക്കാൻതന്നെ.

റാണി—ഇപ്പോൾ കലിയുഗം തികഞ്ഞു.

(റാണി പോകുന്നു)

മാനസി—ഈ ആവേശം എനിക്കെങ്ങനെയുണ്ടായി? എന്റെ അന്തഃകരണത്തിന്റെ ഒരു കോണിൽ മുമ്പേ ഈ ജ്യോതിസ്സാദ്യം പ്രകാശിച്ചിരുന്നുള്ളൂ. എന്നാലി

പ്പോളിതെന്റെ ഹൃദയം മുഴുവൻ നിറഞ്ഞു വഴിയുന്നു. ഇ
തെനിക്ക് നവമായൊരുസ്വപനമാണ്. പരമാനന്ദമാണ്.
വൈവാഹികസുഖം ഇതിന്റെ മുമ്പിലത്ര നിഷ്പ്രഭം!

രംഗം ഏഴ്.

സ്ഥാനം—മേവാഡു യുദ്ധക്ഷേത്രം. സമയം—സന്ധ്യ.
(ഹിദായത്താലിയും ഇസ്സേനും സംസാരിച്ചുകൊണ്ടു കൂടാ
രത്തിലിരിക്കുന്നു. പുറത്തു യുദ്ധകോലാഹലം മുഴങ്ങുന്നു.
വാരുകൾ രണ്ടു ഭടന്മാർ ഉഴറിയ വാൾ ധരിച്ചു നില്ക്കുന്നു)
ഹിദാ—മേവാഡുസൈന്യം എത്രയുണ്ടെന്നു നി
ങ്ങൾക്കു തോന്നുന്നു?

ഇസ്സേൻ—ഏകദേശം അമ്പതിനായിരം.

ഹിദാ—ഹ! ഹ! ഹ! ഹ! എന്നാലിതുവരേ രാജ
പുത്രന്മാരോടാതിരിക്കണമോ!

ഇസ്സേൻ—ഉവ്വ്! അങ്ങനേ!

ഹിദാ—രാവിലെ മുതൽ യുദ്ധം തുടങ്ങിയില്ലേ? എ
ന്നാലവർ ഓടുന്ന വട്ടോണം കാണാനില്ലല്ലോ?

ഇസ്സേൻ—ഒന്നുകിൽ ജയിക്കണം അല്ലെങ്കിൽ മരി
ക്കണം എന്നുറപ്പിച്ചുകൊണ്ടു അവർ പോക്കുളത്തിലേക്കു
വന്നിരിക്കുന്നു.

ഹിദാ—അവർക്കു യുദ്ധം ചെയ്യാനേതാണ്ടറിയാമെ
ന്നു തോന്നുന്നു.

ഇസ്സേൻ—ഏകദേശം അങ്ങനെതന്നെയാ.

ഫിദാ—രാജപുത്രന്മാരുടെ ശബ്ദാണല്ലോ ഈ കേക്കുണ്ടേ? നമ്മുടെ ഭടന്മാരുടെ ശബ്ദാണെന്നും കേക്കാൻവരിക.
എന്താ അവർ യുദ്ധം ചെയ്യുന്തോ?

ഇസ്ലേൻ—എന്താ യുദ്ധം ചെയ്യാതിരിക്കാൻ? അങ്ങനോ ഒരു പ്രാവശ്യം ഒന്നു ചെന്നുനോക്കാത്തത്? അങ്ങനാണല്ലോ സേനാപതി?

ഫിദാ—അതേ, ഞാൻ തന്നെ സേനാപതി. എന്നാൽ കൂടാരത്തിന്റെ പുറത്തു പോകേണ്ട ആവശ്യംതന്നെ വരില്ല. ഈ രാജപുത്രന്മാർക്കുപ്രാവശ്യം കൂടി എന്റെ അഭിമുഖം ഇതായതുവാണെന്നുതന്നെ മനസ്സിലാക്കേണ്ട! ഈ പാവങ്ങളുണ്ടോ എന്നോട് യുദ്ധം ചെയ്യണം!

ഇസ്ലേൻ—ഇതു ശരിതന്നെയാണുണ്ടേ! ഇതാ രാജപുത്രന്മാരുടെ അട്ടഹാസം പിന്നേം കേൾക്കണം. ഇതാ പിന്നേം ആ അട്ടഹാസംതന്നെ! അങ്ങനേ ലക്ഷണം നല്ലപന്തിയല്ല.

ഫിദാ—എന്താ നടക്കുന്നതെന്നു ഇസ്ലേനൊന്നുപോയി അറിഞ്ഞുവരു.

ഇസ്ലേൻ—അതു ശരിയാ. (പോകാൻ ഭാവിപ്പിക്കുന്നു)

ഫിദാ—അല്ലെങ്കിൽ വേണ്ട, നിങ്ങളിവിടത്തന്നെയിരിക്ക. സന്ധ്യക്ക് എനിക്കു തന്നെ ഇരുന്നൂടാ. ഇങ്ങനെ ഒരു ദൃശ്യം.

ഇസ്ലേൻ—ഇതൊരു ദൃശ്യംതന്നെയെന്നല്ലാതെ മറ്റൊന്നും പറയാൻ കാണാനില്ല.

ഫിദാ—ഇതാനോക്ക, പിന്നേയും കോലാഹലം കേൾക്കണം.

ഇർ

മേവാഡിന്റെ പതനം

(ഏഴാം

ഇസ്സേൻ—അതു കറേക്കൂടി അടുത്തുവരുന്നുണ്ടെന്നു തോന്നുന്നു.

ഹിദാ—എന്താ പറഞ്ഞേ?

ഇസ്സേൻ - അങ്ങനേ! ആരോ ഇങ്ങുവരുന്നുണ്ടെന്നു തോന്നുന്നു.

ഹിദാ—ഹെ! ആരാവരേ? (ഇസ്സേനെ കടന്നു പിടിക്കുന്നു)

(ഒരു ഭടൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

ഹിദാ—എന്താ സംഗതി?

ഭടൻ—പ്രഭോ! പടനായകൻ ശംശേർഖാൻ മരിച്ചു.

ഹിദാ—പിന്നെ ബാക്കിയുള്ള നായകന്മാരോ?

ഭടൻ—യുദ്ധം ചെയ്തു് ഇല്ല.

ഹിദാ—ഇനായത്തുഖാനും പോയില്ലേ?

ഭടൻ—ഇല്ല.

ഹിദാ—ഭേഷ്, പൊയ്ക്കോ.

(ഭടൻ പോകുന്നു)

ഹിദാ—ശരിയായും എന്താ ഒരപകടം പറയാൻ പോണം.

ഇസ്സേൻ—ഉച്ച! അങ്ങനേ! മേവാഡിനെ ജയിക്കുന്നതു ഒരു തൊടിക്കേയുള്ളവെന്ന് അങ്ങുന്ന പറഞ്ഞതു് ഓർമ്മയുണ്ടായിരിക്കട്ടേ. എന്നാലതെത്രയോ കഠിനമായ കാര്യമാണെന്ന് അങ്ങുന്നു കരുതുന്നുണ്ടായിരിക്കാം. ഈ ദാസന്റെ വാക്കു ശരിയായെന്ന് അവിടേയ്ക്കിപ്പോൾ

അറിയാറായില്ലേ? ഇതാ നോക്ക! പിന്നെ അവരുടെ അടുത്തുവരുന്നു.

ഹിദാ—സംശയമുണ്ട്. ഈ യുദ്ധത്തിൽ എന്താ വന്നുകൂടുന്നതെന്ന് പറയാൻ വയ്യ.

ഇസ്സൻ—അതേ അങ്ങനേ! ഒന്നും പറയാൻ വയ്യ.

(മറ്റൊരു ഭാഗം പ്രവേശിക്കുന്നു)

ഹിദാ—എന്താ വിശേഷം?

ഭാഗം—പ്രഭോ! രാജാക്കന്മാരും ഇടതു വശത്തുവെച്ചു വന്നിരിക്കുന്നു.

ഹിദാ—എന്താ ഇത്?

ഇസ്സൻ—ഒരു പക്ഷേ ഈ ശബ്ദം അവരുടെതാവാം.

ഭാഗം—അതേ.

(ഭാഗം പോകുന്നു)

ഇസ്സൻ—അങ്ങനേ! സേനാപതിയങ്ങനേ! കൂടാതെ നിന്നു ഒരിക്കലുമില്ലാത്ത പുറത്തുവരും. അങ്ങനെയുള്ളതെല്ലാം സേനാനായകന്മാർക്കും തെല്ലെങ്കിലും ധൈര്യമുണ്ടായേക്കാം. അങ്ങനെയുള്ള സേനാപതിയാണല്ലോ. തെല്ലെങ്കിലും പുറത്തുവരും.

ഹിദാ—ഹായ്! ഞാൻ സേനാപതിയെന്ന് (നിരസയെ സൂചിപ്പിക്കുന്നു)

(മൂന്നാമത്തെ ഭാഗം പ്രവേശിക്കുന്നു.)

ഭാഗം—പ്രഭോ! ഇന്നായത്തുവന്നു മരിച്ചു.

ഹിദാ—ഏ! ഇവനെന്താ പറയുന്നു? കൊള്ളാം, ഇതെല്ലാം കേൾക്കുകയും ഉണ്ടാവാം? പിന്നെ രാജപുത്രന്മാരുടെ

അലർച്ച കേൾക്കണുലോ! നാക്ക, ഇതാ വളരെ അടുത്തു
ത്തിക്കഴിഞ്ഞു.

ഇസ്സേൻ—അങ്ങനേ! അങ്ങൊരിക്കലേക്കിലും പുറ-
ത്തുവന്നാൽ കൊള്ളാം.

ഹിദാ—ഇപ്പോളതിനു സമയമെവിടെ? ഇതാ കേ-
ക്കിണ്ഡേ.

ഇസ്സേൻ—ഉവ്വ്, കേട്ടുകൊണ്ടേയിരിക്കുന്നു. വളരെ
യറക്കെയായി ശബ്ദം. നോക്ക, കുറെക്കൂടെ അടുത്തായി.

(നാലാമതൊരു ഭടൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

ഭടൻ—പ്രഭോ! ഒക്കേം നശിച്ചു.

ഹിദാ—ഇതെനിക്കു കാലേതന്നെ രൂപോണ്ടു. പി-
ന്നെന്താ?

ഇസ്സേൻ—ഇനിയെന്തുണ്ടാവാം? സർവ്വസ്വവും ന-
ശിച്ചശേഷം എന്തുണ്ടാവാൻ കഴിയും?

ഭടൻ—പ്രഭോ! ചക്രവർത്തിടെ സൈന്യം ഓടിത്തുട-
ങ്ങി. രാജപുത്രന്മാർ മുമ്പോട്ടു കൂതിച്ചുകൊണ്ടു വരണേ.

ഹിദാ—ശത്രുക്കളെത്തിക്കഴിഞ്ഞുവെന്നു മനസ്സിലായി.

(അണിയറയിൽ 'ഓടിക്കോളിൻ, ഓടിക്കോളിൻ'
എന്നു വിളിച്ചുപറയുന്നു)

ഹിദാ—എവിടെക്കൂടെ?

ഇസ്സേൻ—ഇതിലെ, ഇതിലെ.

(ഒരു ഭാഗത്തുളള ഇസ്സേനും മറുഭാഗത്തുളള ഹിദാ-
യത്തുളളവാനും ഓടുന്നു. ഇതിനിടയ്ക്കു ഹിദായത്തുളളവൻ വെ-
ടിയുണ്ടയേറ്റു വീഴുന്നു. ഭടന്മാരൊന്നിച്ചു മറ്റുള്ളവരുടെ

കൊടിയും പിടിച്ചുകൊണ്ട് അജയസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

അജയ—ജയ്! മേവാഡ് കേ രാണാകീ ജയ്!

ഭടന്മാർ—ജയ്! മേവാഡ് കേ രാണാകീ ജയ്!

ഹിദാ—(രണ്ടു കൈകളും പൊക്കി) ദൈവമേ! രക്ഷിക്കണം! എന്നെ കൊല്ലരുതേ! എന്റെ ജീവൻ പോയിട്ടില്ലേ! എന്നെ കൊല്ലരുതേ! എന്നെ ബന്ധിച്ചോളൂ.

അജയ—നിങ്ങളാരാ?

ഹിദാ—നാൻ ചക്രവർത്തിയുടെ സൈന്യത്തിന്റെ നായകനാ?

അജയ—ഈ സമയത്തും പടക്കളം വിട്ടു നിങ്ങളിവിടെക്കിടക്കുന്നതെന്താണ്?

ഹിദാ—ഏ! ഞാനോ, ഏ! ഞാനോ, ഇവിടെ കിടക്കാൻ വല്ല ഒരു കാരണമുണ്ട്. എന്നാലതെനിക്കു തോന്നിയിട്ടുണ്ട്. എന്റെ ജീവനെ എനിക്കുതരണം!

അജയ—നോക്ക! ഇവനാ മേവാഡിനെ ജയിക്കാൻ വന്നേക്കുന്നു! പേടിക്കേണ്ട, തന്റെ പ്രാണൻ തെങ്ങറക്കു വേണ്ട. രാജപുത്താന മുഴുവനും വിജയഘോഷം മുഴങ്ങട്ടെ!

ഹിദാ—ഓ! എന്തെങ്കിലും ആയിക്കോട്ടെ. എന്നിക്കതിൽ തരക്കേടൊന്നുമില്ല.

(അജയസിംഹൻ സൈന്യത്തേയുംകൊണ്ടു പോകുന്നു)

ഹിദാ—ആവൂ! ജീവിച്ചു—ഉം-ഉം-ഉം—ദാഹിക്കുന്നു! വെള്ളം! വെള്ളം!

അ നൃ ര ങ്ഗ ങ്

സ്ഥാനം—യുദ്ധക്ഷേത്രം. സമയം—അർദ്ധരാത്രി.

(മുറിവേറ്റ ഭടന്മാരുടെ കൂട്ടവും കുന്നായിക്കിടക്കുന്ന ശവങ്ങളും സമുദ്ര കാണുന്നു. കേര സൈനികന്മാരെയും കൂട്ടിക്കൊണ്ടു മാനസി അവിടെ ചുറ്റിനടക്കുന്നു. ചില ഭടന്മാരുടെ കൈയിൽ പന്തവുമുണ്ട്)

മാനസി—നോക്ക! ചിലരങ്ങോട്ടു പോവൂ. ഇവിടെ ഞാൻ നോക്കിക്കൊളാം.

(കേര രാജപുത്രഭടന്മാർ അവിടെനിന്നു പോകുന്നു)

മാനസി—കഷ്ടം! നാലുഭാഗത്തും എത്ര വധം നടന്നിരിക്കുന്നു! ഈ കരച്ചിലും നിലവിളിയും കേൾക്കാൻ വയ്യ! ഹേ! പരമേശ്വര! മനുഷ്യൻ മനുഷ്യനെ ഭക്ഷിക്കണമെന്നുതന്നെയോ അവിടുത്തെ രാജ്യത്തിലെ ചട്ടം? ഈ ഹിംസയ്ക്കു ഒരിക്കലും ഒരവസാനമില്ലെന്നോ? മനുഷ്യൻ മറ്റു മനുഷ്യനെ ഹിംസിക്കുവാൻ, കാരുണ്യമുതേ! അവിടുന്നു മൗനമായി ഈ വിനോദം നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുകയോ? നീലിമനിറഞ്ഞ ആകാശത്തെ പിളർത്തുകൊണ്ടു പാപത്തിന്റെ ഭയങ്കരവും ഭൈരവവുമായ ഇങ്കാരം ധൂക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. എന്നിട്ടും അവിടുന്നതിന്റെ ഗളത്തെ തെരുക്കിക്കളയുന്നില്ല! ഇതത്ര ഭീഷണവും കരുണയും മർദ്ദഭേദകവുമായ കാഴ്ചയാണു! ഈ ശൂന്യം കാണുവാൻ വയ്യേ!

മുറിവേറ്റ ഒരുവൻ—അയ്യോ! എന്റെ പ്രാണൻ പോണവേ!

മാനസി—സോദര! നിങ്ങൾക്കെവിടെയാ മുറി പ

റിയതു്? (ആത്മഗതം) അയ്യോ! ഈ സാധുവിന്റെ സ്ഥിതി വളരെ കഷ്ടത്തിലാണ് ള്ലോ.

മുറിയേററവൻ—ഇവിടെ, ഇവിടെ. (കൈകൊണ്ടു കാണിക്കുന്നു) അമ്മേ! നിങ്ങളാരാ?

മാനസി—മിണ്ടാതെ കിടക്കൂ, സംസാരിക്കരുതു്. (വെടിയുണ്ടായെടുത്തു കൂർത്തു, പട്ടീസ്സുവെച്ചു റെട്ടി, ഒരു ഭേദനോട് ആംഗ്യം കാണിക്കുന്നു) ആ കിണ്ണാണ് ഇങ്ങിട്ടെടുത്തുതരു. (ഭേദൻ കിണ്ണമെടുത്തു കൊടുക്കുന്നു) പേടി ക്കാണൊന്നല്ല. ഈ മരുന്ന് കുടിച്ചോളൂ. (അയാൾ മരുന്ന് കുടിക്കുന്നു. അടുത്തുതന്നെ വേറെ ഒരു ഭേദൻ കിടന്നു നിലവിലിരിക്കുന്നു. മാനസി അയാളുടെ അടുത്തുചെന്നു പറയുന്നു)

നിങ്ങൾ മിണ്ടാതെ കിടക്കൂ. നിങ്ങളെ ശുശ്രൂഷിക്കുവാൻ വേണ്ടതൊക്കെ ചെയ്യുന്നുണ്ടു. (ഒരു രാജപുത്ര ഭേദനോട് ആംഗ്യം കാണിക്കുന്നു. അയാൾ പോകുന്നു. അപ്പോൾ മുറിവേററു കിടക്കുന്ന രണ്ടാമനോടു പറയുന്നു)

നിങ്ങളൊന്നു മിണ്ടാതെ കിടക്കൂ; ഞാനിപ്പോൾ വന്നേക്കാം.

മൂന്നാമതൊരാൾ—ഹാ! രാമ! രാമ! എന്റെ പ്രാണൻ പോയാൽ മതിയായിരുന്നു!

മാനസി—(മൂന്നാമത്തവന്റെ അടുത്തുചെന്നു അവനെ നോക്കിക്കൊണ്ടു പറയുന്നു.)

ഇനീം ജീവൻ പോയിട്ടില്ല (ഒരു ഭേദനോട്) ഇവിടെ നോക്ക!

ഹിദാ— ദാഹിക്കുന്നു! ദാഹിക്കുന്നു! വെള്ളം! വെള്ളം!

മാനസി—(ഹിദായത്തിന്റെ അടുത്തുചെന്ന് ഒരു സൈനികന്റെ കയ്യിൽനിന്നു ഗ്ലാസ്സിൽ കുറേ വെള്ളംവാങ്ങി അയാളെ കാണിച്ചുകൊണ്ടു പറയുന്നു) ഇതാ നോക്ക! വെള്ളം കുടിച്ചോളൂ.

ഹിദാ—(വെള്ളം കുടിച്ചിട്ട്) ആവൂ! ദൈവമേ! പ്രാണൻ കിട്ടി.

(കുറെ ഭ്രമംകൂടി അജയസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

അജയ—നിങ്ങളാരാ? ഈ ഇടുത്തു? മേവാഡിലെ രാജകന്യകയോ?

മാനസി—ആര്? അജയനോ?

അജയ—(അടുത്തുചെന്ന്) അതേ, മാനസി!

മാനസി—അജയ! ഈ മുറിയേറാവരെ ശുശ്രൂഷിക്കുന്നതിലെന്നെന്താഹ്വാനിക്കാൻ അജയന്റെ ഭ്രമംകൂടി പറയൂ. എന്റെകൂടെ ചുരുക്കം ആളുകളേ ഉള്ളൂ.

അജയ—അവർക്കെന്താ ജോലി?

മാനസി— അവരീമുറിയേറാവരെയെടുത്തു സേവാശിബിരത്തിൽ കൊണ്ടുചെന്ന് കിടത്തണം.

അജയ—വളരെ ശരി. ഭ്രമംകൂടി! നിങ്ങളീമുറിയേറാവരെ എടുത്തുകൊണ്ടുപോകാൻ വേണ്ടുന്നതെല്ലാം ചെയ്യൂ.

(അവർ മഞ്ചൽ കൊണ്ടുവരുവാൻ പോകുന്നു)

മാനസി—എന്തൊരാനന്ദമാണ് അജയ!

അജയ—മാനസീ! എന്തൊരു ജ്യോതിസ്സാണ്!

മാനസി — എവിടെ?

അജയ—ഭവതിയുടെ മുഖത്തു്. ഭയങ്കരതയുടേയും ആ
 ത്തന്നാദത്തിന്റേയും ഈ ജന്മഭൂമിയിൽ, മരണഭവതയു
 ടെ ഈ ലീലാക്ഷേത്രത്തിൽ, ഈ ഭയാനകമായ ശ്ശരാന
 ത്തിൽ, ഇതെന്തൊരു ജ്യോതിസ്സാണ്! കൊടുങ്കാറ്റുകൊ
 ന്നു കോപിച്ച് സമുദ്രത്തിലെ തിരമാലയിൽ പ്രഭാതസൂര്യ
 നെപ്പോലെയും കാമോലങ്ങൾക്കിടയിൽ സ്ഥിരവും നീ
 ലവണ്ണവുമായ ആകാശമെന്നുപോലെയും, ഭൂഖത്തിന്റെ
 ഉപരികരുണയെന്നുപോലെയും—ഇതു് ഏതൊരു ദേവ
 തയാണ്! ഈ സൗന്ദര്യം! ഈ മഹത്വം! ഈ വിസ്തൃ
 യം! വളരെ അപൂർവ്വതയെന്നാണ്! മാനസീ! (മാന
 സിയുടെ കരം ഗ്രഹിക്കുന്നു)

മാനസി — അജയ!

രംഗം എട്ടു്.

സ്ഥാനം—മേവാഡിൽ ഒരു വീഥി. സമയം—പ്രഭാതം.

(അമരസിംഹൻ, ഗോവിന്ദസിംഹൻ, അജയസിം
 ഹൻ, സാമന്തന്മാർ മുതലായവർ യുദ്ധത്തിൽ ജയിച്ചു
 കൊണ്ടുള്ള വരവ്. ചാരണന്മാർ മേവാഡിന്റെ ജയ
 തെക്കുറിച്ച് പാടുന്നു)

(കളകാഞ്ചി

സമരമതുസമവസിതമമർവരവായീ

മേവാഡുമുദാ രക്ഷിച്ചുമാനികർ

ഭിന്നരമണക്ഷലമഹിമ തകിടുപൊടിയാജ്ഞാ-

നന്പോടു വൻപടനീളെ നിരന്നിതു.
അസിപരശു നിശിതശരമസ്രശസ്രങ്ങൾതൻ
ഭാഹംശമിച്ചില്ല പാഞ്ഞുശതകുളം.
പരിഭവിതയവനഭേ ഗർവ്വസ്വസ്വവും
സഞ്ചുണ്ണനചെയ്തുവീരപോരാളികൾ.
വരവിജയവരവുകാൺ മേവാഡുടീപ്തമായ്
വളിച്ചു മാനവുംകീർത്തിയും നമ്മുടെ.
ശുഭഭവസമിതമഹിത മേവാഡിനേററവും
ഗുണമാടീടുവിൻ താളം തകർന്നിൻ.
മരണമഥ സമരമതിലേററവീരപ്പടൻ
നിപ്പാപനീരം കൊടുക്ക കണ്ണീരിനാൽ.

രണ്ടാമങ്കം.

രംഗം ഒന്നു

സ്ഥാനം—ആഗ്രയിൽ രാജാസഗരസിംഹന്റെ മുമ്പാകെ. സമയം—പ്രഭാതം.

(രാജാസഗരസിംഹനും അദ്ദേഹത്തിന്റെ ദൈഹി
കൻ അരുണസിംഹനും സംസാരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു)
സഗര—അരുണ! ദേവാർയുദ്ധത്തിൽ മുഗളസൈന്യത്തെ
അമരസിംഹൻ തുണപോലെ അരിഞ്ഞു തള്ളീലോ!
അരുണ റാണാ അമരസിംഹൻ ധന്യനാണ്.
സഗര—അമരസിംഹൻ ചെറുപ്പത്തിലൊരു സുന്ദര

വിസ്തരിയായിരുന്നു. കളിയേ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളു. അയാളിങ്ങനെ ആയിത്തീരമെന്ന് ആരും വിചാരിച്ചു?

അരുണ—മുത്തച്ഛ! വാത്സീകിമഹഷിയും ആദ്യമൊരു കള്ളനായിരുന്നോ?

സഗര—ആരും വാത്സീകിമഹഷി? തുളസീദാസന്റെ മകനാണ്?

അരുണ—കൊള്ളാം മുത്തച്ഛ! വാത്സീകിമഹഷിയുടെ പേരെങ്കിലും അവിടുന്നു കേട്ടിട്ടില്ലേ? അദ്ദേഹമൊരു വലിയ മഹഷിയായിരുന്നു.

സഗര—ആഹാ! ഇതോ കാര്യം? ഒരുപക്ഷേ ഞാനദ്ദേഹത്തെ കണ്ടിട്ടുണ്ടായിരിക്കാം.

അരുണ—അവിടന്നെവിടെവെച്ചാണ് കാണുന്നത്? ത്രേതായുഗത്തിലാണ്ല്ലോ അദ്ദേഹം ജീവിച്ചിരുന്നത്?

സഗര—ഏതു യുഗത്തിൽ?

അരുണ—ത്രേതായുഗത്തിൽ.

സഗര—ഓഹോ! അതു ഞാൻ ജ്ഞിക്കുന്നതിലും മുമ്പുള്ള സംഗതിയാ. എന്നാൽ പേരുകേട്ടിട്ടുണ്ട്. ആരും വലിയ രസികനായിരുന്നെന്നും കേട്ടിട്ടുണ്ട്.

അരുണ—അങ്ങനെയല്ല. അദ്ദേഹമാണല്ലോ രാമായണമഴിയിരിക്കുന്നത്!

സഗര—രാമായണമഴിതേ? രാമായണം നല്ലൊരു പുസ്തകമാണോ?

അരുണ—എന്താ മുത്തച്ഛ! അവിടുന്നു രാമായണം വായിച്ചിട്ടില്ലേ? ഭഗവാൻ ശ്രീരാമചന്ദ്രൻ നമ്മുടെ പൂർവ്വപുരുഷനായിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ കഥയാണ്

അതിലെഴുതിയിരിക്കുന്നത്. അദ്ദേഹത്തിനെപ്പറ്റി മുത്തച്ഛൻ ഒന്നും അറിഞ്ഞുടൈ? ഛീ:

സഗര—മകനേ, ഞാനെങ്ങനെയൊപരിക്യാ? യുദ്ധം ചെയ്തു യുദ്ധം ചെയ്തതന്നെ എന്റെ ജന്മം കഴിഞ്ഞുകൂടി. എനിക്കതു പഠിക്കാനുള്ള സമയമെങ്ങിനെയൊ കിട്ടുക?

അരുണ—എന്തു? അവിടുത്തെപ്പഴയ്ക്കിലും യുദ്ധം ചെയ്തിട്ടുണ്ടോ?

സഗര—യുദ്ധം ചെയ്തിട്ടുണ്ടോനോ? ഞാനെത്ര വലു യുദ്ധങ്ങളൊ നടത്തിട്ടുള്ളതു? അപ്പോൾ നീ ജനിച്ചിട്ടുതന്നെണ്ടായിരുന്നില്ല.

അരുണ—അവിടുന്ന് ആരോടൊക്കെയൊ യുദ്ധം ചെയ്തിട്ടുള്ളതു?

സഗര—അതിപ്പോളെനിസ്സു് ഓർമ്മയില്ല. എന്നാൽ ഞാൻ അനവധിപ്രാവശ്യം യുദ്ധത്തിനു പോയിട്ടുണ്ടെന്ന് എനിസ്സു നല്ല നിശ്ചയമുണ്ടു്. അക്കാലത്തു നിന്റെ അമ്മ—

അരുണ—മുത്തച്ഛ! എന്റെ അമ്മയെവിടെ?

സഗര— അവളെവിടെയാണെന്ന് ആർക്കറിഞ്ഞുടാ. ഒരു ദിവസം രാവിലെ “മേവാഡ്—മേവാഡ്” എന്നു നിലവിളിച്ചുകൊണ്ടാണ് അവളെഴുന്നേറ്റതു്. അന്നു വൈകുന്നേരം സന്ധ്യയായപ്പോൾ അവളെ ഞങ്ങളൊരു പാടനേപണിച്ചു. എങ്കിലും അവളെപ്പറ്റി ഒരു വിവരവും കിട്ടിയില്ല.

അരുണ—പിന്നെന്റെ അച്ഛനോ?

സഗര—അയാളോ? സദാസമയേം ഒരു ഭ്രാന്തനെ

പ്പോലെയായിരുന്നു. ഒരിക്കലും മഹാരാജാ ഗജസിംഹന്റെകൂടെ ഗുജറാത്താക്രമിക്കാൻ പോയിരുന്നു. അതിൽവെച്ചു മരിച്ചു പോകയും ചെയ്തു.

അരുൺ—എന്റെ അമ്മ മേവാഡിൽതന്നെ എവിടെയെങ്കിലുമുണ്ടായിരിക്കണമെന്നാണെന്നിരിക്കട്ടേ.

സഗര—ഉണ്ടാവാം.

അരുൺ—മുത്തച്ഛ! അവിടുത്തെന്താ മേവാഡിനെ യുദ്ധേച്ഛിച്ചു ഇങ്ങോട്ടു പോന്നിരിക്കുന്തോ? അവിടുത്തെ അനുജൻ റാണാ പ്രതാപസിംഹൻ ജന്മഭൂമിക്കുവേണ്ടി പ്രാണൻ ബലികഴിച്ചുപോ?

സഗര—അതുകൊണ്ടുതന്നെയാ ആ സാധു അത്ര ചെറുപ്പത്തിൽ മരിച്ചുപോയതു്. ഞാനയാളെ വളരെ ഗുണഭോഷിച്ചു. എന്നാലയാൾ എന്റെ വാക്കുകൾ വിചര്യപ്പെട്ടില്ല. കൊള്ളാം പറയൂ, ഇതിലെനിന്നെന്തു ദോഷമുണ്ടു്?

അരുൺ—എന്നാൽ സുതീവരാകുമായിരുന്നു, ഇടവഴികൾ തോറും അദ്ദേഹത്തിന്റെ വിമലയശസ്സു പാടിപ്പോട്ടു നടക്കുന്നതായി കേൾക്കുന്നുണ്ടല്ലോ?

സഗര—അതുകൊണ്ടുന്തോ? അയാളോ മരിച്ചുപോയി. ഇപ്പോൾ അയാളുടെ കീർത്തികേൾക്കാൻ അയാൾ വരുന്നുമില്ലല്ലോ. ഞാനും പ്രതാപനും കുട്ടികളായിരുന്ന കാലത്തു് ഒരിക്കൽ ഒരു കീരിയും ഒരു പാമ്പും തമ്മിൽ ഒരു യുദ്ധമുണ്ടായതു് എനിക്കിപ്പോഴും ഓർമ്മയുണ്ടു്. കീരി ജയിക്കുമെന്നു ഞാൻ പറഞ്ഞു. എന്നാൽ പ്രതാപ

ന് എന്റെ വാക്കു വിടിച്ചില്ല. പാമ്പിന്റെ പടത്തിൽ ലക്ഷ്യംവെച്ചുകൊണ്ടു കീരി ചിലപ്പോളിങ്ങും ചിലപ്പോളങ്ങുമായി കുതിച്ചു ചാടിക്കൊണ്ടിരുന്നു. പാമ്പു ചീറ്റിക്കൊണ്ടു പടം നിലത്തടിക്കയും ചെയ്തിരുന്നു. ഒടുവിൽ പാമ്പിന്റെ പടത്തിൽ കീരിയുടെ പിടുത്തം കണക്കിൽ പറ്റി. പാമ്പിന്റെത്തന്നെ തലയിട്ടുചിട്ടു ചാകയും ചെയ്തു. പാമ്പിനെ കൊല്ലുകയാണല്ലോ കീരിയുടെ തൊഴിൽ; പാമ്പെപ്പോഴെങ്കിലും കീരിയെ തോല്പിച്ചിട്ടുണ്ടോ? അതുകൊണ്ടാണ് ഞാൻ കീരിയുടെ പക്ഷം പിടിച്ചത്. പ്രതാപൻ പാമ്പിന്റെ പക്ഷവും പിടിച്ചു. ഇപ്പോഴും കായ്മതുതന്നെയോ.

അതണ—എന്നാൽ മുത്തച്ഛ! ദേവരിലെ യുദ്ധത്തിലോ?

സഗര—എന്റെ കുട്ടി! അയാൾക്കും ആ രക്തബന്ധംതന്നെയാണല്ലോ. എന്നാലെത്രത്തോളമെതിർത്തുനില്ക്കും? മുസൽമാന്മാരുടെ സംഖ്യ കുറഞ്ഞുപോയാൽ അവർ വളരെ ഹിന്ദുക്കളെ മുസൽമാന്മാരാക്കി വീണ്ടും യുദ്ധം ചെയ്യും. എന്നാൽ ഹിന്ദുക്കളോ, മുസൽമാന്മാരെ ഹിന്ദുക്കളാക്കുന്നില്ല. മുസൽമാന്മാരെ ഹിന്ദുക്കളെന്തു ചെയ്യുന്നു? ഒരാളെപ്പോഴെങ്കിലും എങ്ങനെയോ മുസൽമാനായിത്തീർന്നാൽ അയാളെ പിന്നെ ഒരുതരത്തിലും ഹിന്ദുവാക്കിത്തീർക്കുന്നില്ല. ഇക്കാര്യത്തിലാണ് ഹിന്ദുക്കളെല്ലാവരുംകൊണ്ടിരുന്നത്.

അതണ—അതിലൊന്നു അവലം?

സഗര—നോക്കൂ, നിന്റെ അമ്മാമൻ മഹാബലത്തു

ഓൻ എത്രവേഗം മുസൽമാനായിത്തീൻ? എന്നാലതു പോലെ അവന്റെ സ്നേഹിതനായ അബ്ദുല്ലയെങ്ങനെ ഹിന്ദുവാകുമെന്ന് ആലോചിച്ചുനോക്കൂ'.

അരുണ—മുത്തച്ഛ! എന്നാല ചിട്ടന്നും എന്താ മുസൽമാനാവാഞ്ഞെ?

സഗര—ഇതിനുമത്രം നിന്റെ മുത്തച്ഛനു യെയ്യു മുണ്ടായില്ല. എന്റെ പുത്രനു നല്ല യെയ്യുമുണ്ടായിരുന്നു. അവൻ ലേശമെങ്കിലും അലോചിച്ചുകൂണ്ടായില്ല. അവനുവേണ്ടി ഞാൻ പല കാര്യവും ചെയ്തുവെച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. അവന്റെ വഴിയും എടുപ്പാക്കിക്കൊടുത്തിരുന്നു. ഞാൻ സഭയെയും മുമ്പുപക്ഷത്തിൽ ചേർന്നില്ലായിരുന്നെങ്കിൽ നിശ്ചയമായും മുസൽമാനാവാൻ ഉള്ള യെയ്യും മഹാബത്തുവാൻ ഉണ്ടാവുന്നതല്ലായിരുന്നു.

അരുണ—മുത്തച്ഛ! അവിടന്നും മുസൽമാനായിത്തീരേണ്ടതായിരുന്നു. രാമായണം ചായിക്കാത്ത ഹിന്ദു മുസൽമാനായിത്തീരുകതന്നെയാ വേണ്ടേ.

സഗര—ഊ! രാമായണത്തിലെന്താണുള്ളതു? എല്ലാം ചവറുകൊട്ടയിൽ തള്ളേണ്ട വിഷ്ണുത്തങ്ങൾതന്നെ.

(മുമ്പുസേനാപതി അബ്ദുല്ല പ്രവേശിക്കുന്നു)

സഗര—മാന്വരേ! വരു, നമസ്കാരം.

അബ്ദുല്ല—റാണാതിരുമനസ്സേ! നമസ്കാരം.

സഗര-- ആരാ റാണ?

അബ്ദുല്ല--അവിടന്നുതന്നെ.

സഗര-- നല്ല നേരമ്പോക്കു. ഞാനെ ചിട്ടത്തെ റാണ?

അബ്ദു—മേവാഡിലെ.

സഗര—അതെങ്ങനെ? മേവാഡിലെ റാണ അമര സിംഹനാണല്ലോ?

അബ്ദു—എന്നാൽ ചക്രവർത്തി തിരുമനസ്സുകൊണ്ടങ്ങയെ റാണയാക്കിയിരിക്കുന്നു.

സഗര—ഇതിന്റെ താല്പര്യമെന്താണ്?

അബ്ദു—അവിടുന്ന് പ്ലോർതനെ ചിതോരിലേക്കു പോകണമെന്നു അദ്ദേഹത്തിന്റെ കല്പന.

സഗര—ചിതോരിലേക്കോ? എന്തിന്?

അബ്ദു—അവിടുത്തെ രാജധാനി അവിടെയാണ്.

സഗര—അപ്പോൾ അമരസിംഹന്റെ രാജധാനി യെവിടെ? ഉദയപുരത്തിലോ?

അബ്ദു—അദ്ദേഹമിപ്പോൾ റാണതന്നെയല്ല. അദ്ദേഹത്തെ ചക്രവർത്തി തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു സിംഹാസനത്തിൽനിന്നു മിറക്കിയിരിക്കുന്നു.

സഗര—എന്നാലയാളെങ്ങനെ സിംഹാസനമുപേക്ഷിച്ചു പോകും?

അബ്ദു—അദ്ദേഹത്തെ ബലാൽകാരമായി പറഞ്ഞയയ്ക്കും.

സഗര—എനിക്കിനിയവിടെച്ചെന്നിട്ട് അയാളോടു യുദ്ധം ചെയ്യേണ്ടിവരുമോ? വേണ്ട, വേണ്ട, എനിക്കു റാണയാവാൻ ഉള്ള ആഗ്രഹമേ ഇല്ല.

അരുണ—കേരളം യുദ്ധം ചെയ്യാനറിന്നും യുദ്ധം ചെയ്തു യുദ്ധം ചെയ്തതന്നെ അവിടുത്തെ ആയുഷ്കാലം പോയിന്നും മറ്റും അവിടുന്ന് പ്ലോർതനെയല്ലേ പറഞ്ഞത്? ഇപ്പോൾ ചെന്നു യുദ്ധം ചെയ്യൂ.

സഗര—മിണ്ടാതിരിക്കുകട്ടി, നിന്നോടാരാ ചോദിച്ചത്? (അബ്ദുല്ലയോടു) ഇല്ല, എനിക്കീയുദ്ധം ചെയ്യാനും മറ്റും കഴിയില്ല. ഈ യുദ്ധത്തിന്റേയും മറ്റും ഭയംകൊണ്ടുതന്നെയാ ഞാൻ മിണ്ടാതെ മുഗളന്മാക്കു നെ സമർപ്പിച്ചത്. എന്നാൽ പിന്നെ യുദ്ധം ചെയ്യേണ്ടിവരികയാണെങ്കിൽതന്നെ എന്റെ ജന്മഭൂമിയുടെ ഭാഗത്തുനിന്നു യുദ്ധംചെയ്യാതെ അതിനെ ആക്രമിക്കാൻ ഞാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നുണ്ടോ?

അബ്ദു—വേണ്ട അവിടേക്കു യുദ്ധവും മറ്റും ചെയ്യേണ്ടിവരില്ല. അഥവാ യുദ്ധം ചെയ്യേണ്ടിവന്നാൽതന്നെ ഞങ്ങൾ നല്ലവണ്ണം യുദ്ധം ചെയ്തോളാം. അവിടുന്ന് ദയവായി ചിതോരിൽചെന്നു റാണയായി വാണാൽ മതി.

സഗര—അപ്പോൾ അമരസിംഹൻ ചിതോരിനെ ആക്രമിക്കാൻ ഞാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നുണ്ടോ?

അബ്ദു—ഇല്ല. അദ്ദേഹമാക്രമിക്കില്ല. ഇതുവരെ അദ്ദേഹമാക്രമിച്ചില്ലല്ലോ? അതുകൊണ്ട് ഇനിയുമാക്രമിക്കില്ലെന്നു തീച്ചയാണു്.

സഗര—ഒന്നാന്തരം കാര്യം! ഇതൊരു യുദ്ധമാണോ? ഒരാൾ അദ്ദേഹം മരിച്ചിട്ടില്ലെന്നുള്ളതുകൊണ്ട് അയാൾ പിന്നീടൊരിക്കലും മരിക്കില്ലെന്നോ? അന്നാരുദിവസം നിങ്ങൾ വിവാഹം ചെയ്തുപോ? അതൊരു വിവാഹവുമായില്ലെന്നുണ്ടോ?

അബ്ദു—അവിടുന്ന് പറഞ്ഞതിന്റെ താല്പര്യമെനിക്കു മനസ്സിലായില്ല.

സഗര -- ശരി. എന്നാൽ കേൾക്കു പറയാം. അന്നൊരു ദിവസം നിങ്ങളുടെ വിവാഹം നടന്നുവല്ലോ. അതിന്നു മുന്പാരിക്കലും നിങ്ങളുടെ വിവാഹം കഴിഞ്ഞിട്ടുണ്ടായിരുന്നില്ല. അതുകൊണ്ടു നിങ്ങളുടെ ആ വിവാഹം വീവാഹംവില്ലേ? ഇതൊക്കെ ഒരു തെളിവുവേണോ? (അരുണന്റെ നേരെ തിരിഞ്ഞു) കുട്ടി, നീയെന്തിനാചിരിക്കുന്നു? (അബ്ദുല്ലയോടു) പാവ്യ മുന്പാരിക്കലും കടിച്ചിട്ടില്ലെന്നുള്ളതുകൊണ്ടു അതു പിന്നീടൊരിക്കലും കടിക്കില്ലെന്നുണ്ടോ?

അബ്ദു -- അവിടുണെന്നിന്നു എന്നോടു കോപിക്കുന്നു?

സഗര -- കൊള്ളാം ഞാൻ കോപിക്കുകയല്ല. നിങ്ങൾ കാര്യങ്ങളെല്ലാമിങ്ങനെ നടത്തുന്നു. ഞാൻ മാപ്പു ചോദിക്കാം. എനിക്കു റാണയാവാൻ താല്പര്യമില്ല.

അബ്ദു -- എന്തെങ്കിലുമൊക്കട്ടെ, ചക്രവർത്തി തിരുമനസ്സിലെ സന്നിധിയെ പോകാം. ഇനി പറയാനുള്ളതു അദ്ദേഹത്തിന്റെ തിരുമുമ്പിലുണർത്തിച്ചോളൂ.

സഗര -- തരക്കേടില്ല, നടക്കൂ. ഇതു നിശ്ശേഷം നിന്റേതും നിന്റേതും ഭീരുത്വവുമായ ഒരു സംഗതിയാണ്. നിങ്ങളെന്നെ നിങ്ങളുടെ മുഷ്ടിയ്ക്കുകത്തൊക്കിക്കൊണ്ടു ബലാൽക്കാരമായി റാണയാക്കാനാശിക്കുന്നു. എന്താണുണ്ടാകുന്നതെന്നു കാണാം. എന്നാലിതു തീരെ അനുകൂലവും കൃതഘ്നതയുമാണ്. നടക്കൂ അരുണ!

രംഗം രണ്ടു.

സ്ഥാനം—ഉദയപുരം അരമനയുടെ അന്തഃപുരം
സമയം—പ്രഭാതം.

(മാനസി തനിയെ ഇരുങ്ങുവാൻ)

(മാനസി പാടുന്നു)

(ഒരമനക്കുട്ടൻ ഗോവിന്ദൻ എന്നപോലെ)

കോമളപാണി സംഗതാൽമനം

മാമകംഹഷ്ടമന്തുനു

ശൂന്യമാം ലോകമണ്ഡലംപുണ്യ-

ധന്യമായ് രാജിച്ചീടുന്നു.

അനന്ദരാവം പൊങ്ങുന്നിതെങ്ങും

മാനവും മുങ്ങിമോദത്തിൽ

തുമധമഴപെയ്യുന്നു, വണ്ടു-

മാമനം പാറിപ്പാടുന്നു.

കാനനശ്രീയും തുകുംപുഞ്ചിരി

സുനന്ദരംഭാരം കാണുന്നു

നൽപ്പറ്റുകൊത്ത മയ്യാന്നദി-

യതൃതഗീതം പാടുന്നു.

പീയൂഷയുഷം തുകുന്നുചന്ദ്ര-

തോയജകാന്തരിനിതാ.

കാന്തമാം തവതൃപ്പാദംരണ്ടും

കാന്തതൻരാഗം കൂപ്പുന്നു.

അല്ലണിത്തിരുകുന്തലിൻ ചാത്തായ്

മല്ലങ്ങൾ താരാദാപങ്ങൾ

നിത്യവുംമേനി പുൽക്കുന്നുമല-

യത്തിലെ മന്ദമാരുതൻ.
തേനോലും മലർമാലകൾക്കോലും
പാണികളെത്രമോഹനം
ഭാസുരസുഖമേകിപ്പത്തൻ
വാസന്തകാന്തിവെല്ലുക!

(അജയസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

മാനസി—ആർ? അജയനോ?

അജയ—അതേ, മാനസി!

മാനസി—ഇത്രദിവസമായിട്ട് അജയനെന്താ വരുന്നേ? മനസ്സിനു സുഖക്കേടുണ്ടായിട്ടില്ലല്ലോ?

അജയ—അല്ല.

മാനസി—അജയന്റെ വർത്തമാനം ഞാനച്ഛനോടു ചോദിക്കാറുണ്ട്. അദ്ദേഹമെന്തെന്നും പറകയുണ്ടായില്ലേ?

അജയ—ഇല്ല. മാനസിയെന്താ തനിച്ചിരിക്കണേ?

മാനസി—ഞാൻ പാടിക്കൊണ്ടു ചിലതാലോചിക്കുന്നു.

അജയ—എന്താ ആലോചിച്ചിരുന്നേ?

മാനസി—മനുഷ്യനെത്രപരാധീനനാണെന്നു ചിന്തിക്കുകയായിരുന്നു. മനുഷ്യൻ തീരെ ദുഷ്ടനാണെന്നു മേവാഡ്യയുദ്ധത്തിൽനിന്നു ഞാന്റെ പാഠം പഠിച്ചു വാളുകൊണ്ട് ഒരു വെട്ടിനാൽ അവൻ നിലത്തു പതിക്കുന്നു. പനിച്ചായയുണ്ടായാൽ ബാലന്മാരെപ്പോലെ വശംകെടുന്നു. മനുഷ്യന്റെ രക്തത്തിൽ മുതുമ്പിപ്പിടിക്കുന്നു എന്നു വിതച്ചിരിക്കുന്നത്. അങ്ങനെയുള്ള മനുഷ്യൻ അന്യോന്യം സ്നേഹിക്കാതെ സ്തുതിക്കുന്നതെന്തിനാണ്? ക

ഷ്ടം! അജയനെന്താ കണ്ണടക്കാതെ എന്റെ മുഖത്തു നോക്കിക്കൊണ്ടു നില്ക്കുന്നു?

അജയ—അന്താ ഞാൻ കണ്ട പ്രസന്നത ഇന്നും മാനസിയുടെ മുഖത്തു ഞാൻ കാണുന്നു.

മാനസി—എന്നു കണ്ടത്?

അജയ—ആ രാത്രി—ദേവരിലെ യുദ്ധക്ഷേത്രത്തിൽ. അന്ന് ആ നിഖിഡാസ്കാരത്തിൽ മാനസി മൃത്തിമതിയായ ദയയാണെന്നാണ് എനിക്കു തോന്നിയത്. അന്നേ ദിവസം ഉന്മൂലമായ എന്റെ പ്രേമം നിസ്സീമമായ നിരാശയാകുന്ന ദീപ്തിനിശ്വാസത്തിൽ ലയിച്ചുപോയി.

മാനസി—എങ്ങനെ യുള്ള നിരാശ?

അജയ—എങ്ങിനെ യുള്ളതെന്നു പറയണോ? മാനസിയെ സ്വാധീനപ്പെടുത്താനുള്ള എന്റെ ശ്രമം നിഷ്ഫലമാണെന്ന് എനിക്കുതോന്നി. മാനസി ഒരു മാനുഷിയല്ല, ഒരു അസ്സുരസ്ത്രീയാണെന്നുതന്നെ എനിക്കു മനസ്സിലായി. മാനസിയുടെ തീവ്രമായ ജ്യോതിസ്സിനെ പ്രപഞ്ചത്തിനു സമീകരിക്കുവാൻ സാധിക്കയില്ലെന്നു മനസ്സിലാക്കിക്കൊണ്ട് ഈശ്വരൻ ആ ജ്യോതിസ്സിനെ മൂടിവെക്കുവാൻ വേണ്ടി ഭവതിയുടെ ശരീരം സൃഷ്ടിച്ചതാണ്. ആകാശം ഒരു നടനരംഗമായും ഓരോരോ ജ്യോതിശ്ശോഭവും ഓരോ വിശിഷ്ടനടനായും തൂനിലാവു മധുരമായ സംഗീതാമൃതമായും തീർന്നിരുന്നുവെങ്കിൽ മാനസി ആ മഹാനാടകത്തിലെ നായികയായിത്തീരുമായിരുന്നു. ഞാൻ മാനസിയെ കാമിക്കുവാൻ യോഗ്യനല്ല. എന്നാൽ ഭക്തിയോടെ സേവിക്കുവാനെന്നിരിക്കു കഴിയും. ആ സേവക്കു പ്രതിഫലമാ

യി, അല്പമെങ്കിലും—അങ്ങനെയൊക്കെയും മാനസിക ക
രുണയുണ്ടാവാൻ ഞാൻ പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു. എന്റെ ആഗ്ര
ഹം ഭവതി പൂരിപ്പിക്കുമോ?

(ഇത്രയും പറഞ്ഞുകൊണ്ട് അജയസിംഹൻ മാന
സികയുടെ കരം ഗ്രഹിക്കുന്നു. ഇതിനിടയിൽ റാണി അ
വിടെ പ്രവേശിക്കുന്നു)

റാണി—അജയസിംഹ!

(അജയസിംഹൻ മാനസികയുടെ കൈവിട്ടു പുറകോ
ട്ടു മാറുന്നു)

മാനസി—എന്താ അമ്മേ?

റാണി—ആര്യപുത്രൻ ദിക്കിൽവെച്ച് എന്റെ മക
ളോടു നിങ്ങളിങ്ങനെ സംസാരിക്കുന്നത് ഒട്ടും ഭംഗിയല്ല.
അജയ—ഞാൻ മാപ്പുചോദിക്കുന്നു.

മാനസി—എന്തിനാ അജയൻ മാപ്പുചോദിക്കണേ?

റാണി—നീ രാജകന്യകയാണെന്നു ഓർമ്മയുണ്ടായി
രിക്കണം. പോ, അകത്തേക്കു പോ.

(മാനസി പോകുന്നു)

റാണി—അജയ! നിങ്ങൾ ഗോധിനസിംഹന്റെ പു
ത്രനാണ്. നിങ്ങളെ ഞങ്ങൾ വീട്ടിലെ ഒരാളെപ്പോ
ലെയാണു കരുതിവരുന്നത്. നിങ്ങളും മാനസിം പണ്ട
ത്തെപ്പോലെ വെറും കുട്ടികളല്ല. അതെന്നിട്ടു നിങ്ങളെ
ധരിപ്പിക്കേണ്ടതുണ്ട്. അതോളുകൊണ്ടുവേണം മേലാൽ
നിങ്ങൾ മാനസിയോടു പെരുമാറുന്നത്.

അജയ—കല്പനപോലെ.

(അജയസിംഹൻ അഭിവാദ്യം ചെയ്തു പോകുന്നു)

റാണി—ഞാൻ നല്ലവണ്ണം ധരിച്ചുകഴിഞ്ഞു. അജയനും മാനസിയും തമ്മിൽ വിവാഹം നടന്നെങ്കിൽ നന്നായേനെ. പക്ഷേ അതുണ്ടാവോ? (കുറേ ഉറപ്പിച്ചുകൊണ്ട്) നടക്കാത്ത കാര്യത്തെക്കുറിച്ച് ചെറുതെയെന്നു ആലോചിക്കണം?

(റാണി അമരസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

റാണി—അമ്മിണി!

റാണി—മഹാരാജാവേ! ഞാനങ്ങോട്ടു വരാൻ വിചാരിക്കുകയായിരുന്നു.

റാണി—നിങ്ങൾ മാനസിയോടൊന്നിച്ച് പരകയുണ്ടായോ?

റാണി—ഇല്ലല്ലോ. എന്താ? എന്താ ഉണ്ടായത്?

റാണി—അവൾ കരയുന്നു.

റാണി—അവൾ കരയേ?

റാണി—ചെല്ല, അവളെന്തിനാ കരയുന്നതെന്നു നോക്കൂ.

റാണി—എന്തു ഭ്രാന്തത്തി! കരയത്തക്കൊന്നും ഞാൻ വല്ലതും പറഞ്ഞോ? അവിടുന്നാണെങ്കിൽ അവളുടെ കാര്യമൊന്നും നോക്കുന്നില്ല. അവളും ഒന്നും ആലോചിക്കാത്തതു. ഇതാ ഇപ്പോൾതന്നെ അവൾ അജയസിംഹന്റെ കൂടെ—

റാണി—ഓമ്മിച്ചോളൂ! മാനസിയുടെ കാര്യത്തിൽ തെല്ലാലോചിച്ചു പറയൂ. അവളാരാണെന്നറിയാമോ?

റാണി—ആരാവോ?

റാണി—അവളാരാണെന്ന് എനിക്കു നിശ്ചയമില്ല.

ഇതുവരെ അവളെ അറിയുവാൻ നമുക്കാക്കും സാധിച്ചിട്ടില്ല. അവളാരെന്നും എവിടെനിന്നുവെച്ചിട്ടുവെന്നും ആക്കും പറയുവാൻ കഴിയുന്നതല്ല.

റാണി—ദാ, ഇവിടേം എനിക്കു കുററം; അവിടേം എനിക്കു കുററം. പോയി നോക്കട്ടെ, മകൾ കരയുണ്ടുതോ. ഇതൊരു ഉപദ്രവായലോ!

റാണി—ഇതാ നോക്ക! (റാണി തിരിച്ചുവരുന്നു.)

റാണി—നോക്ക! ഇനിമേൽ മാനസിയോടു യാതൊന്നും പറഞ്ഞുപോകരുത്. സ്വർഗ്ഗലോകത്തെ ഒരു തേജപുഞ്ജം സഭയമിവിടെ അവതരിച്ചിരിക്കുകയാണ്. നിങ്ങൾ വല്ലതും പറഞ്ഞാൽ അതു കലഹിച്ചു തിരിച്ചു പോകും.

(റാണി നിരാശയോടുകൂടി പോകുന്നു. റാണി ഒരു ഉയർന്ന ആസനത്തിന്മേലിരുന്ന് ആകാശത്തേക്കു നോക്കിക്കൊണ്ടു പറയുന്നു.)

ഈ ജീവിതം ഒരു സ്വപ്നമാണ്. ഈ ആകാശം എത്ര നീലവും സ്വച്ഛവും അനന്തവുമാകുന്നു! ഇതിന്റെ താഴെ അലസവും ഉദാരവും മനോഹരവുമായ മോലപടലം സഞ്ചരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. പ്രകൃതിയുടെ ജീവിതത്തിലും സമുദ്രത്തിലെ തിരകൾ ഉയർന്നും താണു മിരിക്കുന്നതുപോലെ കാണുന്നു. ഈ അലസമായ രാമണീയത്വം ചിലപ്പോൾ അതിഭീഷണമായ ആകാശത്തേയും വഹിക്കുന്നതായി കാണുന്നു. ആകാശത്തിൽ മോലങ്ങൾ ഗജജിക്കുന്നു. ഭൂമിയിൽ വെള്ളമൊഴിയി പ്രവഹിക്കുന്നു. വീണ്ടും

പണ്ടത്തെപ്പോലെതന്നെ എല്ലാം ശാന്തവും സുസ്ഥിരവുമായിത്തീരുന്നു.

(ഗോവിന്ദസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

റാണ—ആരാണ്? ഗോവിന്ദസിംഹനോ? എന്താ ഇത്ര പെട്ടെന്നിങ്ങോട്ടു പോന്നത്?

ഗോവിന്ദ—മഹാരാജാവേ! മേവാഡിനെ ആക്രമിക്കാൻ പിന്നെയും മുഗളന്മാരുടെ ഒരു സൈന്യം വരുന്നുണ്ട്.

റാണ—വന്നുകഴിഞ്ഞുവോ? ദേവാർ യുദ്ധംകൊണ്ടുമാത്രം യുദ്ധത്തിന് അവസാനമുണ്ടാവുന്നതല്ലെന്നു നാം മുൻകൂട്ടിത്തന്ന കരുതീട്ടുള്ളതാണല്ലോ. എന്നുവരെ രാജപുത്രസ്ഥാനം മുഴുവനും മുടിഞ്ഞുപോകുന്നുവോ അതുവരെ മുഗളന്മാർ അടങ്ങിപ്പോകുകയില്ല.

ഗോവിന്ദ—മഹാരാജാവേ! നമ്മുടെ ഭാഗത്തു ഇതുവരെയും യാതൊരൊരുക്കങ്ങളും കൂട്ടാതിരിക്കുന്നതിന്റെ കാരണമെന്താവോ?

റാണ—എന്തിനാണ്? ഒരുക്കങ്ങൾ കൂട്ടുന്നതിന്റെ ആവശ്യം?

ഗോവിന്ദ—ഇനി മഹാരാജാവു തീരുമാനസ്സുകൊണ്ടു യുദ്ധംചെയ്യാൻ ഭാവമില്ലല്ലോ?

റാണ—എന്തിനാണ്? യുദ്ധംകൊണ്ടു ഫലമെന്താണു?

ഗോവിന്ദ—മഹാരാജാവേ! അല്ലെങ്കിൽ മുഗളന്മാർ വന്നു മേവാഡിനെ ക്ഷണത്തിൽ കൈവശപ്പെടുത്തിപ്പോകും.

റാണ—അവർക്കത്ര മോഹമുണ്ടെങ്കിൽ പിന്നതിനെന്താണാക്ഷേപം?

ഗോവിന്ദ—വാസ്തവത്തിൽ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു യുദ്ധം ചെയ്യുന്നില്ലെന്നുണ്ടോ?

റാണ—ഇല്ല, ഒരിക്കലുണ്ടായി. അതു കഴിയുകയും ചെയ്തു.

ഗോവിന്ദ—ഒരു വിധത്തിലും, അരംഭിക്കുകയോ പ്രയത്നിക്കുകയോ കൂടിസ്സംസാരിക്കുകയോ ചെയ്യാതെ—

റാണ—ഇതൊക്കെ പറയുന്നതിന്റെ ആവശ്യം എന്തെന്നുണ്ടോ? ദേവൻയുദ്ധത്തിൽ നമ്മുടെ സൈന്യം പക്ഷതീയിലധികവും നശിച്ചുപോയി. ഇപ്പോൾ യുദ്ധം ചെയ്താൽ സൈന്യമെവിടെയാണു്?

(സത്യവതി പ്രവേശിക്കുന്നു)

സത്യ.—മഹാരാജാവേ! സൈന്യം ഭൂമിപിളർന്നു പുറത്തുവരും. സേനയെപ്പറ്റി അവിടുന്ന് ചിന്തിക്കണ്ട.

റാണ—ആർ? ചാരണിയോ?

സത്യ.—അതേ മഹാരാജാവേ! ഞാൻ ചാരണിയല്ല. മുഴുവ്വസൈന്യം വീണ്ടും മേവാഡിനെ ആക്രമിക്കാൻ ചേർന്നിട്ടുണ്ടെന്നു ഞാൻ കേട്ടു. എന്നാൽ മേവാഡാകട്ടെ ഇതുവരെയും ഉൾക്കീഴ്ത്തലും നിശ്ചിതമായമിരിക്കുന്നതും ഞാൻ കാണുന്നു. മഹാരാജാവിന്റെ നിരക്കും ഇതുവരെ ഭംഗമുണ്ടായിട്ടില്ലെന്നും ഞാൻ വിചാരിച്ചു. അതുകൊണ്ടു മഹാരാജാവിന്റെ നിരക്കു ഭംഗം വരുത്തുവാൻ ഞാൻ വന്നിരിക്കുന്നതു്.

റാണ—ചാരണി! ഇപ്പോൾ യുദ്ധം ചെയ്യാനെന്നു് കൈഗ്രാഹിച്ചു. ഇത്തവണ സന്ധിചെയ്യുന്നതാണ്.

സത്യ.—ഇതൊക്കെ മഹാരാജാവേ! ദേവൻയുദ്ധം

ത്തിലെ ജയത്തിനു ശേഷം സ്വന്ദിയെന്തിനാണു? ആ ഗൌരവമാകുന്ന ശിവരത്തിൽനിന്നും വഴുതിട്ട മഹാരാജാവു് അപമാനഗർത്തത്തിൽ പതിച്ചുപോകില്ലേ?

റാണ—ചാരണി! ദേവാർ യുദ്ധകായും പോകട്ടെ. ആ യുദ്ധത്തിൽ തീച്ചുയായും നമുക്കുതന്നെയാണു് ജയം. ആ ജയമെങ്ങനെയാണുണ്ടായതെന്നറിയാമോ? അതിൽ നമ്മുടെ സൈന്യം പര്യന്തിയിലധികം നശിച്ചുപോയിരിക്കുന്നു. ഇത്രയധികം വീരന്മാരുടെ രക്തമൊഴുകിയിട്ടാണു് നമുക്കു വിജയമുണ്ടായതു്.

സത്യ—മഹാരാജാവേ! ഇതല്ലമെങ്കിലും ചിന്തിക്കാനോ ദുഃഖിക്കാനോ ഉള്ള സംഗതിയല്ല. വീരന്മാരുടെ രക്തമാണു് ജാതിക്കഭിമാനമുണ്ടാക്കുന്നതു്. ഏതൊരു ദേശത്താണോ വീരന്മാർ മരിക്കുന്നതു്, ആ ദേശത്തെപ്പറ്റി ദുഃഖിക്കേണ്ട ആവശ്യമില്ല. വീരന്മാർ മരിക്കാതിരിക്കുന്ന ദേശത്തെപ്പറ്റിയാണു് വ്യസനിക്കേണ്ടതു്.

റാണ—എന്നാൽ നാമൊരിക്കൽക്കൂടി യുദ്ധംചെയ്തു വെന്തിരിക്കട്ടെ; അതുകൊണ്ടും ഫലമുണ്ടാവില്ലെന്നാണു് കാണുന്നതു്. ഈ യുദ്ധത്തിനൊരിക്കലും മവസാനമുണ്ടാകുന്നതല്ല. ഈ മുഷ്ടിമിതമായ സൈന്യത്തേയും കൊണ്ടു് ദില്ലിചക്രവർത്തിയുടെ വിശ്വവിജയിനിധായ സേനയോടെതിർത്തു യുദ്ധം ചെയ്യുന്നതു് മുഴുത്ത ഭ്രാന്തതന്നെയാണു്.

സത്യ—മഹാരാജാവേ! ഇതിനെ ഭ്രാന്തെന്നു പറയുകയാണെങ്കിൽ ഇതിന്റെ സ്ഥാനം എല്ലാ വിവേചനത്തേക്കാളും വിചാരത്തേക്കാളും ഉയർന്നതാണു്. വിശ്വ

മുഴുപനും ഈ ഭ്രാന്തിന്റെ കാലടികളിൽക്കിടന്നു വീടയു
ന്നു. സ്വർഗ്ഗത്തിൽനിന്നും ഒരു മഹത്വമവതരിച്ച് ഈ ഭ്രാ
ന്തിന്റെ ശിരസ്സിൽ കിരീടം ചാർത്തുന്നു. ഏതിനെയൊ
ന്നോ മഹാരാജാവു ഭ്രാന്തെന്നു പറയുന്നതു ആ ഭ്രാന്തി
ല്ലാതെ ഏതൊരു മഹത്തായ കാര്യമാണിന്നുവരെയുണ്ടാ
യിട്ടുള്ളതു്?

റാണ—എന്നാൽ ഈ യുദ്ധത്തിന്റെ അവസാനം
തീർച്ചയായും മൃത്യു—

സത്യ—മഹാരാജാവേ! റാണാ പ്രതാപസിംഹ
ന്റെ പുത്രൻ ദാസ്യമോ മൃത്യുവോ ഏതാണു മഹത്തര
മെന്നു തിരിച്ചറിവാൻ പ്രയാസമുണ്ടായിരിക്കുമെന്നു തോ
ന്നുന്നില്ല. മരണത്തെ ഭയന്നു നാം നമ്മുടെ രത്നത്തെ ആ
ക്രമികളുടെ ഹസ്തങ്ങളിൽ സമർപ്പിക്കുകയോ? രത്നത്തേ
ക്കാൾ അത്യുത്തമവും പൂർവ്വപുരുഷന്മാരുടെ ആജ്ഞിതവും
അനേകശതാബ്ദങ്ങളുടെ സ്റ്റാരകവുമായ നമ്മുടെ സർവ്വസ്വ
ത്തെ, പ്രാണനെ ഭയന്നു യുദ്ധം ചെയ്യാതെ ശത്രുക്കരത്തി
ലേല്പിക്കുകയോ? അവക്കിതിനെ ലഭിക്കുവാൻ കൊതിയു
ണ്ടെങ്കിൽ നമ്മെ വെട്ടിക്കൊന്നെടുത്തു കൊള്ളട്ടെ. നി
ശ്ചിതമായ മരണത്തെപ്പറ്റി എന്താണു വിചാരിപ്പാനുള്ള
തു്? അതെല്ലാം ഒരു ദിവസം വേണ്ടതല്ലേ? മഹാരാ
ജാവേ! അവിടുണെഴുന്നേറ്റാലും. മുഗളന്മാരിതാ പടിക്ക
ലെത്തിക്കഴിഞ്ഞു. ഇപ്പോൾ സ്വർഗ്ഗം കാണേണ്ട സമയ
മല്ല.

റാണ—ചാരണീ! നിങ്ങളാരാണു്? നിങ്ങളുടെ വാ
ക്കുകളിൽ ഗർജ്ജനവും നിങ്ങളുടെ നേത്രങ്ങളിൽ വിദ്യുത്തും

നിങ്ങളുടെ അംഗങ്ങളിൽ കൊടുങ്കാറ്റുമാണ്. സൂര്യനെ പ്പോലെ പ്രകാശമാനവും ജലപ്രവാഹംപോലെ പ്രബലവും വരുംപോലെ ഭയാനകവുമായ നിങ്ങളാരുമാണ്? നിങ്ങൾ കേവലം ചാരണിയല്ലതന്നെ.

സത്യ—മഹാരാജാവേ! അവിടുന്ന് ചോദിക്കയാണെങ്കിൽ ഞാൻ പറയാം. എനിക്കിനി എന്നെ ഒളിച്ചുവെക്കേണ്ട ആവശ്യമില്ല. റാണാ പ്രതാപസിംഹന്റെ ജ്യേഷ്ഠൻ സഗരസിംഹന്റെ പുത്രിയാണു ഞാൻ.

റാണ— ഏ! നിങ്ങൾ സഗരസിംഹന്റെ പുത്രിയാണോ?

സത്യ—അതേ, മഹാരാജാവേ! എന്നെനിങ്ങനെ പരിചയപ്പെടുത്തേണ്ടിവന്നതിൽ ലജ്ജ തോന്നുന്നുണ്ട്. എങ്കിലും, അച്ഛന്റെ പാപങ്ങൾക്കു പ്രായശ്ചിത്തമായി ഈ മകളെക്കൊണ്ട് എത്രത്തോളം സാധിക്കുമോ അത്രത്തോളം ചെയ്യുന്നുണ്ട്. അച്ഛൻ തന്റെ അനുജന്റെ പുത്രനെ സിംഹാസനത്തിൽനിന്നിറക്കിക്കളയുവാൻ ചിതോർകോട്ടയിൽ സങ്കല്പറാണയായി വന്നിരിക്കുന്നുണ്ട്. എന്നാൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ മകൾ അദ്ദേഹത്തിനു വിപരീതമായി മേവാഡുനിവാസികളെ ഉത്സാഹിച്ചിച്ചുകൊണ്ടു സഞ്ചരിക്കുന്നു. സഗരസിംഹൻ മേവാഡിലെ ആരുമല്ലെന്നും അദ്ദേഹം മുഗളന്മാരുടെ വിലക്കുവാങ്ങിയ ദാസനാണെന്നും ഞാനുച്ചത്തിൽ ഉൽഘോഷിച്ചുകൊണ്ടു നടക്കുന്നു. മഹാരാജാവേ! മേവാഡിലെ ഒരൊറ്റ പ്രാണിയെങ്കിലും അച്ഛനു കരം കൊടുത്തിട്ടില്ലെന്നുള്ള വസ്തുതയും അവിടുന്നറിഞ്ഞിരിക്കുമല്ലോ.

റാണ—ഓ ഹാ! സോദരി! അതെനിക്കറിയാം.

സത്യ— മഹാരാജാധേ! മേവാഡിനുവേണ്ടി എന്റെ സുഖഭോഗങ്ങളും അച്ഛനേയും പുത്രനേയും സ്വസ്ഥത്തേയും പരിത്യജിച്ച് ഒരു ചാരണിയുടെ വേഷത്തിൽ മേവാഡിന്റെ അരമ്പുങ്ങളിലും സാമപ്രദേശങ്ങളിലും ഞാൻ മേവാഡിന്റെ മഹാത്മ്യം പാടിക്കൊണ്ടു സഞ്ചരിക്കുകയാണ്. എന്റെ പ്രിയപ്പെട്ട മേവാഡിനെ കേവലം തുച്ഛവും അനാവശ്യവുമായ പദാർത്ഥമെന്നപോലെ അവർ ധൂർവ്വമായിരുന്നോ?

(സത്യവതിയുടെ നേത്രങ്ങൾ അശ്രുപൂർണ്ണങ്ങളാകുന്നു. തൊണ്ടയിടുന്നു. അവർ കണ്ണു തുടക്കുന്നു.)

റാണ— സോദരി! സമാധാനിക്കുക. നിങ്ങളുടെ സോദരിയും രാജകന്യകയുമാണ്. ഏതൊരു ദേശത്തിനുവേണ്ടി നിങ്ങൾ നിങ്ങളുടെ ജീവനെ ബലികഴിച്ചുവെങ്കിലും ദേശത്തിനുവേണ്ടി അതന്റെ രാജാവായ നിങ്ങളുടെ സഹോദരനും പ്രാണനെ പ്രദാനം ചെയ്യാൻ കഴിയും. ഗോവിന്ദസിംഹ! യുദ്ധത്തിനു സന്നദ്ധനായിക്കൊൾക. സേനയും ശരിപ്പെടുത്തുക.

രംഗം മൂന്നാം.

സ്ഥാനം—മേവാഡിൽ അബ്ദുല്ലയുടെ കൂടാരം.
സമയം—രാത്രി.

(അബ്ദുല്ല, ഇസ്സേൻ, ഹിദായത്താലി ഇവർ സംസാരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു.)

രംഗം)

നമ്പർ

അബ്ദു—ഈ നാട്ടിൽ പൂച്ചത്തേൾ വളരെ അധികമുണ്ട്.

ഫിദാ—ഉച്ച, അതു ശരിയാണ്.

അബ്ദു—നിങ്ങളാരിക്കൽ തോറു വഴുപ്പാ, അപ്പോൾ രാജപുത്രന്മാർ ഏതുഭാഗത്തു നടയാനാ കമാച്ചു ഉ?

ഫിദാ—ഞാനൊരിക്കലും തോർ കൈയുണ്ടാവിട്ടില്ലല്ലോ.

അബ്ദു—നിങ്ങൾ തോൽക്കുകയെ ചെയ്തിട്ടില്ല? രതുകൾ നിങ്ങളെപ്പിടിച്ചുകെട്ടി തടവുകാരനാക്കി, എനിടും നിങ്ങൾ തോറ്റിട്ടില്ലെന്നു പറയുന്ന?

ഫിദാ—അവരെനെ ബന്ധിക്കൂ? തോർ സുതത്തിൽ എന്നു പിടിച്ചിട്ടുതാണ്.

അബ്ദു—നിങ്ങളുവരെക്കൊണ്ടു സുതത്തിൽ നിങ്ങളെ പിടിച്ചിട്ടുപെന്ന് പറയുന്നതിന്റെ അർത്ഥം ഏന്താണ്?

ഇസ്സാൻ—അതേ അങ്ങനേ! ഇദ്ദേഹം സുതത്തിലിദ്ദേഹത്തെ പിടിച്ചിട്ടുതായിരുന്നു. രാജപുത്രന്മാരുടെ സൈന്യം തലക്കുചീതയെത്തിയപ്പോൾ നമ്മുടെ ഭക്തന്മാർ നല്ലവണ്ണമെന്നാലോചിച്ച് ഉറവിൽ നിന്നു ചാക്കുറിപിന്നെ അപരോരോരുത്തരും അവനവന്റെ വാരിപ്പിൽ ഒരു ഭാഗത്തു വാളും മററൊരു ഭാഗത്തു ഉറയുടെ പച്ചു ഇരിപ്പായി. അതിന്റെ ശേഷം അപരോരോരുത്തരും വളരെ സുഖമായി അവനവന്റെ മീശപിരിക്കുവാനും തുടങ്ങി. അപ്പോൾ ഭക്ഷണവും തൈച്ചറായിരുന്നു. ഉറയെക്കഴിക്കാതെ ഒരിടത്തും പോകാൻ വയ്യല്ലോ. ഉറയെക്കു

നൂറ്

മേവാഡിന്റെ പതനം

(മൂന്നാം

ഴിഞ്ഞശേഷം ചീർപ്പുകൊണ്ടു തലമിനുക്കുകയും ഒരിക്കൽ കൂടി മീശപിരിക്കുകയും ചെയ്തു. ആ സമയം രാജപുത്രന്മാരുടെ സൈന്യം നമ്മുടെ കൂടാരത്തിന്റെ വാതുക്കലെത്തിക്കഴിഞ്ഞുവെന്നു മനസ്സിലായി. അവസാനം നമ്മുടെ ശപായിമാർ യുദ്ധംചെയ്യാൻതന്നെ പുറപ്പെട്ടു. എന്നാൽ മുമ്പേതന്നെ വാളും ഉറയും വെച്ചേറെ വെച്ചിരുന്നുവോ. ധൂതിയിൽ പരിഭ്രമിച്ചെടുത്തപ്പോൾ ഉറ മാത്രമായി.

അബ്ദു—ഈ അമ്പലം എല്ലാവർക്കും പഠിയോ?

ഹിദാ—ഉച്ചെന്ന! ഇതു ഈശ്വരന്റെ മായതന്നെ.

അതിനെ അർത്ഥമുണ്ടാവാൻ കഴിയും?

അബ്ദു—എന്നാലവർക്കെല്ലാവർക്കും ഒരു കാര്യംകൂടി ചെയ്യാമായിരുന്നു.

ഹിദാ—അതെന്താണു?

അബ്ദു— ഉണ്ടാകഴിഞ്ഞശേഷം അവരെല്ലാവരും ഒരു ഭാഗത്തു വാളും മറൊരു ഭാഗത്തു ഉറയുംവെച്ചുകൊണ്ടു ഒരു ഉറക്കുകൂടി ഉറങ്ങിയിരുന്നെങ്കിൽ വളരെ നന്നായേനെ.

ഹിദാ—ഇതിനും വളരെ ബുദ്ധിമുട്ടായിത്തീർന്നു; എന്നെന്നെന്നാൽ ശത്രുക്കൾ തലയിൽക്കേറി കഴിഞ്ഞിരുന്നു.

അബ്ദു—അതു ശരിതന്നെ. ഉറങ്ങാൻ മതിയായ സമയം കിട്ടിയിരുന്നില്ല. എന്നെങ്കിലുമാട്ടെ, അപ്പോൾ ഞങ്ങളെല്ലാവരെയുമെന്തുചെയ്തു?

ഹിദാ—അപ്പോൾ ഞങ്ങളെന്തുചെയ്തു?

അബ്ദു— ‘അയ്യോ! പ്രാണനപഹരിക്കരുതേ!

ന്നാൽ ബന്ധിച്ചുകൊള്ളണം!' എന്നോ മറ്റോ പക്ഷേ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടായിരിക്കാം.

ഹിദാ—എയ്! ഇല്ല. ഇതല്ല അപ്പോൾ പറഞ്ഞത്. എന്നാൽ അതേ, ഇതിനോടു തെല്ല യോജിച്ചതാനു പറഞ്ഞത്. എന്താ പറഞ്ഞതെന്നു നല്ല ഓർമ്മയില്ല.

അബ്ദു—നിങ്ങൾ പറഞ്ഞ ആ വാക്കു മറന്നുപോകുന്നതായാൽ ഉൾപ്പെടുത്തിയിട്ടുള്ളതെന്തു നഷ്ടം പറയുന്നതല്ലല്ലോ? ഓരോരുത്തരും അവനവനെ പിടിപ്പിച്ചുവന്നായിരിക്കുമതിന്റെ താല്പര്യം.

ഹിദാ—അതേ അതേ, നിങ്ങൾക്കു വളരെ നല്ലവണ്ണം മനസ്സിലായിട്ടുണ്ട്. എന്നാൽ ബന്ധനസ്ഥനായിത്തീരുന്നതിനു മുമ്പിൽ പേരെയാരോ എന്നു തെറ്റിദ്ധരിച്ച് എന്ന ചതിയായി വെടിവെച്ചു.

അബ്ദു—അഃ അഃ അപ്പോൾ രാണയുടെ പുത്രി നിങ്ങളെ ശുശ്രൂഷിക്കാൻ വന്നുവെന്നു ഞാൻ കേട്ടു.

ഹിദാ—ശരിതന്നെ. അവളും ഒരു വീരഭടന്റെ പുത്രിയാണല്ലോ. വീരശൂരന്മാരായ യോദ്ധാക്കളെ ബഹുമാനിക്കേണ്ട വിധം അവൾക്കു ഒന്നാന്തരമായി അറിയാം. അതിലും വശേഷിച്ചു എന്റെ ഈ മോഹനമുഖമോ! (ഇഴുസ്സന്റെ നേരെ കടക്കണ്ണിട്ടു് ആംഗ്യം കാണിക്കുന്നു.)

ഇഴുസ്സൻ—സംശയമില്ല, അങ്ങയുടെ മുഖം സ്തുതിക്കത്തക്കതുതന്നെയാണു്.

അബ്ദു—അതുകൊണ്ടു പക്ഷേ, അവൾ—

ഹിദാ—ഹാ! ഞാനെന്താ നിങ്ങളോടു പറയേണ്ടേ!

അബ്ദു—അവർ സന്ദർശിക്കുന്നതോ?

ഹിദാ—ഓ! അതൊന്നും ചോദിക്കുകയേ പേണ്ട.

അബ്ദു—അവളെന്താ നിങ്ങളോടു പറഞ്ഞത്?

ഹിദാ—എന്നോടു വല്ലതും പറയാൻ ലേശമെങ്കിലും
 ധൈര്യമവർക്കുണ്ടായില്ല. അവളെന്നെ 'ജീവനാഥ!'
 എന്നു വിളിക്കുന്നാഗ്രഹിച്ചിരുന്നുവെന്നാണു തോന്നുന്നത്.
 ഒരു പ്രാവശ്യം അവളുടെ മുഖത്തുനിന്നു 'ജീ' എന്നു വളരെ
 സ്വഷ്ടമായി കേൾക്കുകയുണ്ടായി. 'വ' എന്നതിന്റെ ഒരു
 ഭാഗവും പറയുവാൻ ഭാവിച്ചിരുന്നു. എന്നാൽ ഞാൻ
 പറയട്ടെ, എന്നിക്കു കളവു പറയുന്ന ശീലം ലേശംപോ
 ലുമില്ല. ഞാനാദ്യം പറഞ്ഞ ഉപഹാരത്തോടുകൂടിത്തന്നെ
 അവളെന്നെ നോക്കിക്കൊണ്ടിരുന്നു. അപ്പോൾ അവളു
 ടെ ജാലവിദ്യയൊന്നും എന്നോടു നടക്കയില്ലെന്നു അവർ
 മനസ്സിലാക്കി. അവർ അത്രയും പറഞ്ഞുകൊണ്ടു നി
 ത്തിക്കളഞ്ഞു. പിന്നെയൊരൊരര അക്ഷരംപോലും പറ
 യുവാനുള്ള ധൈര്യമവർക്കുണ്ടായില്ല.

അബ്ദു—പിന്നെ അതു കഴിഞ്ഞിട്ടെന്താ ഉണ്ടായേ?

ഇസ്സേൻ—പിന്നെ റാണ വന്നു സേനാപതിയുണ്ടു
 ന്നീനെ വിട്ടയക്കുകയും ചെയ്തു.

ഹിദാ—അല്ലെങ്കിൽ ഞാനദ്ദേഹത്തെ ഒരിക്കൽകൂടി
 കാട്ടിക്കൊടുത്തേനേ. ഓ! ഹ! ഹ!

അബ്ദു—സംശയമില്ല. അല്ലയോ സേനാപതി! നി
 ങ്ങളുടെ വീരത്വത്തിൽ ശങ്കയില്ല.

ഹിദാ—എന്തു? അല്ലല്ല. ഞാനത്ര വലിയൊരു വീര
 നും മറുമല്ല. എന്നാൽ ഈ ഭടനായകപ്പത്തി ഞാൻ

വളരെ പണം ചിലവിട്ടാണു പഠിച്ചിട്ടുള്ളതെന്നു നിങ്ങൾക്കറിയാമല്ലോ.

അബ്ദു—(സംഭാഷണഗതി മാറ്റിക്കൊണ്ടു്) ഓ! രാത്രിസമയം ഈ പച്ചതമത്ര കറുത്തതായിത്തീരുന്നു! ഈ നാട്ടിൽ മുഴുവൻ പച്ചതങ്ങൾതന്നെയാണെന്നാണു തോന്നുന്നതു്.

ഫിദാ—പച്ചതങ്ങൾ മാത്രമല്ല. രണ്ടുനാലു തടാകങ്ങളുമുണ്ടു്.

അബ്ദു—ആട്ടെ, നാളെ രാവിലെ നല്ലവണ്ണം നോക്കുമല്ലോ.

(ഘോഷം ഉറഞ്ഞു പീരങ്കിയുടെ ശബ്ദം കേൾക്കുന്നു.)

അബ്ദു—(പരിഭ്രമിച്ചു്) ഇതെന്താണു്?

ഫിദാ—ഇസ്ലേൻ!

ഇസ്ലേൻ—എന്താ അങ്ങനേ! ഇത്തപണ നമ്മുടെ വരവു നോക്കാതെതന്നെ രാജപുത്രന്മാർ നമ്മെ ആക്രമിച്ചുവെന്നാണു് തോന്നുന്നതു്.

അബ്ദു—ഇസ്ലേൻ! സൈന്യത്തോടു ചേർന്നുവരികയാണു് പറയു.

രംഗം നാലു്.

സ്ഥാനം—ചിതോർദ്ദു്ത്തിന്റെ അന്തർഭാഗം. സ്വയം—രാത്രി.

(ഒരു കുട്ടിലിൽ അരുണസിംഹൻ കിടന്നുറങ്ങുന്നു. മറ്റൊരു കുട്ടിൽ ഒഴിഞ്ഞുകിടക്കുന്നു. രാജാ സഗരസിംഹൻ അങ്ങമിങ്ങും ലാത്തിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു)

സഹര—ചിതോർദ്ദൃത്തിൽ ഇവരെന്നെ ഒരുപ്രകാരത്തിൽ ബന്ധനത്തിലാക്കിവെച്ചിരിക്കുന്നതുപോലെയാണ് ഈ പാർപ്പുകൊണ്ടാറിക്ക് തോന്നുന്നത്. ഇവിടെ ഇക്കാരുന്ന ഓരോ പുരാതനശിലയും മാമ്പരതാവിന്റെ കാലത്തുള്ള ഓരോ പുരാണത്തവും ഓരോരോ ഭൂതമായി പരിണമിച്ചതുപോലെ തോന്നുന്നു. രാത്രി കാരറ്റവീശുമ്പോൾ അവ ഷറക്കൂടി ഭയങ്കരങ്ങളായിത്തീരുന്നു. എന്നാൽ കൊടുങ്കാറ്റു വീശുമ്പോൾ അവ ഭൂതങ്ങൾതന്നെയായി ഭവിക്കുന്നുവെന്നതിന്നു സംശയമില്ല. അമ്പകരം റ്റാപിക്കുമ്പോൾ അവ മഷിപോലെ കാളിമപൂണ്ടതായി തോന്നിപ്പോകുന്നു. ഒരൊറ്റ നാശത്തുതെല്ലാലും കാണുന്നുമില്ല. ഏതെങ്കിലുമായട്ടെ. ഇപ്പോൾ രാമായണമൊരുപട്ടം വായിച്ചു കഴിഞ്ഞു. ഇവിടെ വന്നതുകൊണ്ടു ഇത്രയെങ്കിലും ഡാഡിച്ചുവല്ലോ. രാമായണമെത്ര വിർഷ്ടമായ ഒരു ഗ്രന്ഥമാണ്! ചാരണന്മാരിൽനിന്നും ചാരണികളിൽനിന്നും നമ്മുടെ പൂർവ്വപുരുഷന്മാരുടെ ചരിത്രവും കേൾക്കുവാൻ തരമായതുകൊണ്ടു അങ്ങനെയൊരു ലാഭം വേറെയുമുണ്ടായിട്ടുണ്ട്. അവരെല്ലാമെത്ര വീരന്മാരായിരുന്നു? അവരുടെ വീരതയിൽ ഒരു തരത്തിലും സംശയിക്കാനുള്ള വഴിയില്ല. എന്നാലെന്നെ നിഷേധിക്കരുത്. തെല്ല ഭയമുണ്ടാകുന്നതെന്നു മനസ്സിലാക്കുന്നില്ല. ഈ വിജനഭൂമിയിൽ വാസം, വിശേഷിച്ചു കൊടുങ്കാറ്റുവീശുകയും ചെയ്യുന്നു. പിന്നെങ്ങനെ ഭയപ്പെടാതിരിക്കും? എങ്കോ പാറക്കാരൻ! പാറക്കാരൻ!

(പാറാവുകാരൻ വരുന്നു)

സഗര—നോക്ക! ജാഗ്രതയുണ്ടായിരിക്കണം. ആരും കടക്കരുത്. അപ്പോ! എഴോ, ഇതെന്താണു ?

പാറാ—മഹാരാജാവേ! എവിടെ?

സഗര—ഇതുതന്നെ. ഇതുതന്നെ; ഇതാ മുഖിൽ, അപ്പോ!

പാറാ—ഒന്നുമില്ല. കൊടുങ്കാറ്റാണു്.

സഗര—നിങ്ങളുടെ നാട്ടിൽ കൊടുങ്കാറ്റു നല്ലവണ്ണം വീശുമെന്നു മനസ്സിലായി.

പാറാ—മഹാരാജാവേ! അങ്ങനെയൊന്നുണ്ടാണു്.

സഗര—ഇപ്പോൾ മഹാരാജാവു് ഉറക്കമില്ലാതെ ചാവാതെ ചത്തു. എന്താ നിങ്ങളുടെ നാട്ടിൽ ഇങ്ങനെയൊക്കെയുണ്ടാണു്?

പാറാ—അതേ, മഹാരാജാവേ!

സഗര—ഇത്രയിരുട്ടില്ലെങ്കിൽ എന്താ തരക്കേടു്? നിങ്ങളുണന്നിരിക്കണം. പുറത്തൊരു ചെറിയ വിളക്കുംകൊളുത്തിവെച്ചു കൊള്ളണം. എന്നാലിരുട്ടു കുറച്ചു കുറഞ്ഞുവെന്നു വരാം. ഈ കൂരിരുട്ടത്തു് എനിക്കുറക്കംതന്നെ വരുന്നില്ല. നിങ്ങൾ വാഴ്ത്തപ്പെട്ടവരിപ്പിടിച്ചുകൊണ്ടു നാലു ഭാഗത്തും സഞ്ചരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കണം. ആരെങ്കിലും, വരുന്നതെങ്കിൽ ഉടൻതന്നെ അപ്പനിൽ ഒരു കൈ—എന്നാൽ നോക്ക! വല്ല മറവുകൊണ്ടോ മറ്റോ വാൾ മയക്കുന്നതു് എന്റെ കഴിഞ്ഞിലാവല്ലേ. പൊക്കോള.

(പാറാവുകാരൻ പോകുന്നു)

സഗര—നോക്ക, അങ്ങനെയൊക്കെ കിടന്നു നല്ലോണമുണ്ടെന്നു. ഇതെന്തൊരു കൂക്കമാണു്! ഒരു പ്രാവശ്യമെങ്കിലും

ഇവനൊന്നു ഇങ്ങോ അങ്ങോട്ടും തിരിഞ്ഞു കിടക്കുകയും ഹാ, ഹം എന്നു വല്ല ശബ്ദമുണ്ടാക്കുകയും ചെയ്തിരുന്നെങ്കിൽ ഉണർന്നു കിടക്കാണെന്നു ഞാൻ സമാധാനിച്ചേനെ. എന്നാലെന്നിക്കാകട്ടെ ഇന്ന് ഉറക്കത്തന്നെ വരുന്നില്ല. എന്റെ പൂച്ചികന്മാർ ഈ ഒറ്റത്തിൽതന്നെയുണ്ടല്ലോ വസിച്ചിരുന്നത്. അതുകൊണ്ട് അവർ ധൈര്യശാലികളായിരിക്കണമെന്നു നിശ്ചയംതന്നെ. പാറാക്കാരുൻ!

(പാറാവുകാരൻ വരുന്നു)

സഗര—ഉണർന്നതന്നെയല്ലേ ഇരിക്കണേ? ഉറങ്ങിക്കൂടരുത്. പിന്നെ ഇടക്കിടെ വല്ല ശബ്ദവും പുറപ്പെടുവിക്കണം. അല്ലെങ്കിൽ ഉണർന്നിരിക്കാണെന്നു ഞാനെങ്ങനെയോ മനസ്സിലാക്കണേ?

(പാറാവുകാരൻ പോകുന്നു)

സഗര—അരുണ! അരുണ!

അരുണ—എന്താ മുത്തച്ഛ!

സഗര—വേണ്ട, ഒന്നുമില്ല, ഉറങ്ങിക്കോളൂ. ഇന്ന് ഉറങ്ങുമ്പോൾ ഓർമ്മയുണ്ടായിരിക്കണം. എനിക്കു ഭയമാകുന്നു.

അരുണ—എന്തിനെപ്പറ്റിയാ പേടി? മുത്തച്ഛൻ ഒട്ടും ഉറങ്ങിയില്ലേ? (തിരിഞ്ഞുകിടക്കുന്നു)

സഗര—ഇല്ല, ഇല്ല. നിനക്കെന്താ? നിനക്കു പരേവേണ്ടു. ഹെയ്! ഇവിടെയെന്താ? പാറാക്കാരുൻ! പാറാക്കാരുൻ! എടോ ഉറങ്ങിയോ? എടോ പാറാക്കാരുൻ! അരുണ! അരുണ!

അരുണ—എന്താ മുത്തച്ഛ! ഇന്നവിടുത്തേക്കു് ഉറക്കം വരുന്നില്ലേൻ തോന്നുന്നു.

സഗര—ഇവിടെ ആരോ സംസാരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കണമോയെ തോന്നുന്നു. വല്ലതും കേട്ടോ?

അരുണ—ആരൂഢ കാര്യ വീശാൻ. (ചെരിഞ്ഞു കിടക്കുന്നു)

സഗര—എടോ, എവിടെത്തെ കാര്യ? കാര്യ വല്ലപ്പോഴും സംസാരിക്കാറുണ്ടോ? അവനതാ സംസാരിക്കുന്നു! അപ്പാ! അയ്യപ്പോ!

അരുണ—എന്താ മുത്തച്ഛ!

സഗര—ഭൂതം! ഭൂതം!

അരുണ—എവിടെയാ ഭൂതം?

സഗര—അതാ നോക്ക! (ചിരൽകൊണ്ടു ചൂണ്ടിക്കാണിക്കുന്നു)

അരുണ—എവിടെ? എനിക്കൊന്നും കാണാനില്ല. അവിടുന്ന് ഉണർന്നിരിക്കേ സ്വപ്നം കാണുന്നാ തോന്നുന്നു.

സഗര—(കുറെ ദൂരത്തേക്കു ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചു്) എനിക്കിങ്ങോട്ടു പോരാൻ തീരെ മനസ്സുണ്ടായിരുന്നില്ല. അവരെനെ ബലാൽക്കാരമായി പിടിച്ചയച്ചതാൻ. ഇല്ല സഹോദര! എനിക്കു റാണയാവേണ്ട. റാണാ അമരസിംഹൻതന്നെ ആയിക്കോട്ടെ! എന്നെ കൊല്ലരുതേ! എന്നെ വിട്ടയക്കണേ!

അരുണ—മുത്തച്ഛ!

സഗര—ഹേ! ഇതാരാൻ? ചിതോരിലെ റാണാ ഭീമസിംഹൻ! ജയമല്ലൻ! പ്രതാപൻ! വേണ്ട അനുജ!

ഞാൻ നാളെത്തന്നെ ഇവിടുന്നു പോക്കോളാം. ഈ മാതിരി എന്റെ നേരെ തുറിച്ചുനോക്കരുതേ! ഇപ്രകാരം മാണം? അയ്യോ! എന്നെ കൊല്ലരുതേ! കൊല്ലരുതേ!

(സഗരസിംഹൻ നിലവിലിട്ടു താഴെ വീഴുന്നു.) അരുണസിംഹനെപ്പോലെ അദ്ദേഹത്തെ താങ്ങുന്നു. പരാവുകാരനും വരുന്നു.)

അരുണ—പരാക്കാരാ! തെല്ലു വെള്ളം കൊണ്ടുവരു. മുത്തപ്പൻ മോഹാലസ്യപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

രംഗം അഞ്ച്.

സ്ഥാനം—ഉദയപുരം രാജപ്രാസാദത്തിലെ അന്തഃപുരം. സമയം—ഉച്ച.

(മാനസിയും കല്യാണിയും സംസാരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു.)

മാനസി—കല്യാണി! ഞാനിവിടെ ഒരു കഷ്ടാശ്രമം സ്ഥാപിച്ചിട്ടുണ്ട്. അതിൽ വളരെ കഷ്ടരോഗികൾ വന്നു താമസം തുടങ്ങിയിരിക്കുന്നു. വളരെ പേർ വന്നുകൊണ്ടിരിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. കഷ്ടം! ആ പാവങ്ങളെത്ര കഷ്ടപ്പെടുന്നു!

കല്യാണി—മാനസിയുടെ ജീവിതം ധന്യംതന്നെ.

മാനസി—കല്യാണി! നിങ്ങളെനെ പ്രശംസിക്ക! എന്റെ പ്രവൃത്തിയെക്കുറിച്ചുനോക്കുക! എനിക്കുത്സാഹം വർദ്ധിച്ചിരിക്കുന്നു! എന്റെ മനസ്സിനു ധൈര്യമുണ്ടാക്കിത്തരു.

കല്യാണി—ഈ പ്രശ്നത്തിൽ നിങ്ങൾക്കൊരു വി
ഷ്ണുചെയ്യുന്നില്ലല്ലോ?

മാനസി—അപ്പോഴൊന്നും ഇതിനെപ്പറ്റിയൊന്നും
പറയുകയുണ്ടായിട്ടില്ല. എന്നാൽ രാജകുമാരിയുടെ നില
ക്കു ഇതൊന്നും ചേർന്നതല്ലെന്നൊരു മറുത്തുപറയുന്ന
തു്. അവർ പറയുന്നതു് കേട്ടാൽ സുഖമനുഭവിക്കാനുവ
കാശമില്ലെന്നു തോന്നും.

കല്യാണി—ഇതിൽ വലിയൊരു സുഖമുണ്ടോ?

മാനസി—കല്യാണി! തീർച്ചയായും ഇതിൽനിന്നു വ
ലിയൊരു സുഖം ഞാനനുഭവിക്കുന്നുണ്ടു്. അന്യന്റെ
സുഖംതന്നെയാണു് അവനവന്റെ സുഖം. ഒരുപാർ ത
ന്റെ സുഖത്തിനുവേണ്ടി മാത്രം ചെയ്യുന്ന കർമ്മങ്ങൾ
പ്രായേണ വൃതമനുഷ്യ പരിണമിക്കു. ആ കർമ്മം, ഹിം
സ്രജന്തുക്കളെപ്പോലെ അതിന്റെ സന്മാനങ്ങളെത്തന്നെ
ഭജിക്കയും ചെയ്യും.

കല്യാണി—ഇതുതന്നെയാ ജ്യേഷ്ഠനും പറയാറുള്ള
തു്. അദ്ദേഹം നിങ്ങളുടെ ശിഷ്യനല്ലേ? അദ്ദേഹമെ
പ്പോഴും ഭവതിയുടെ നാമം ഉരുവിട്ടുകൊണ്ടാണിരിക്കു
ന്നതു്.

മാനസി—ഈ പറയുന്നതു യഥാർത്ഥമാണോ?

കല്യാണി—അങ്ങനെ പറഞ്ഞാൽ പോരാ. അദ്ദേ
ഹം ഭവതിയെ പൂജിക്കയാണെന്നുവേണം പറയാൻ. “നീ
കൂടക്കൂടെ എന്റെ ആത്മാവാകുന്ന ഹരിദാസത്തിൽപ്പെ
ന്നു സ്നാനംചെയ്തു വരേണ്ടതാണു്” എന്നദ്ദേഹം പറയാ
റുണ്ടു്.

മാനസി—എന്നാലദ്ദേഹമെന്നോ ഇങ്ങോട്ടു വരാത്തതു? ഇത്രത്തോളമൊന്നു വരാൻ പറയൂ. എനിക്കു—അദ്ദേഹത്തെയാണു കണ്ടാൽകൊള്ളാമെന്നുണ്ടു്.

(ഒരു ദാസി വരുന്നു)

ദാസി—രാജകുമാരീ! ഒരു ചിത്രകാരി വന്നിരിക്കുന്നു.

മാനസി—അവൾ ചിത്രം വില്ക്കാറുണ്ടോ?

ദാസി—ഉവ്വു്.

മാനസി—വേണ്ടില്ല, കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവരൂ.

(ദാസി പോകുന്നു)

മാനസി—നിങ്ങളുടെ ജേഷ്ഠൻ പകലെന്താ ജോലി?

കല്യാണി—വീട്ടിൽ വളരെ ചുരുക്കമേ കാണാറുള്ളു. തിരിച്ചുവരുമ്പോൾ ചോദിച്ചാൽ, “ഇന്നരോഗികളെ ശുശ്രൂഷിക്കാൻ പോയിരുന്നു, ഇന്ന ദുഃഖികളെ സുഖികളാക്കാൻ പോയിരുന്നു, ഇതൊക്കെയാണു ജോലി” എന്നു പറയാറുണ്ടു്.

(ചിത്രകാരി വരുന്നു)

മാനസി—നിങ്ങൾ ചിത്രം വില്ക്കാറുണ്ടോ?

ചിത്രകാരി—ഉവ്വു്.

മാനസി—ചിലതു നോക്കട്ടെ, നിങ്ങളുടെ കയ്യിലെങ്ങനെയുള്ള ചിത്രങ്ങളാണു്?

(ചിത്രകാരി ചിത്രങ്ങൾ കാണിക്കുവാൻ ഭാഷ്യമഴിക്കുന്നു ഇതിനിടയിൽ മാനസി അവളോടു സംസാരിക്കുന്നു.)

മാനസി—ഏവിയെയാ നിങ്ങളെ വിടു?

ചിത്ര—ആഗ്രയിൽ

മാനസി—ചിത്രം വിപ്ലവാൻവേണ്ടിത്തന്നെ ഇത്രയ്ക്കലം വന്നതാണോ?

ചിത്ര—അതേ. ഞങ്ങളീ തൊഴിലിനുവേണ്ടി നഗരം ചുറ്റിസ്സഞ്ചരിക്കുന്നവരാണ്.

മാനസി—ആരുടെയാ ഈ ചിത്രം?

ചിത്ര—അക്ഷബർ ചക്രവർത്തിയുടെ.

കല്യാണി—അക്ഷബർ ചക്രവർത്തിയുടേയോ? ഇങ്ങനെയൊക്കെ ഒന്നു നോക്കട്ടെ. (കയ്യിലെടുത്തിട്ട്) ഓഹോ! എന്തൊരു തീക്ഷ്ണദൃഷ്ടിയാണ്!

മാനസി—പോരാ, സ്റ്റേഹത്തിന്റെയും കരുണയുടേയും സ്പർശവും കാണാനുണ്ട്. ഇതാരുടെയാ?

ചിത്ര—മഹാരാജാ മാനസിംഹന്റെ.

കല്യാണി—ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ മുഖത്തു വിഷാദവും നിരാശയുമാണു പ്രകാശിക്കുന്നത്.

മാനസി—അതേ കുറച്ചൊരു വിചാരശീലനാണെന്നും കൂടി തോന്നുന്നില്ലേ? എന്നല്ല കുറച്ചു ധർമ്മിഷ്ഠനാണെന്നും തോന്നുന്നില്ലേ? പിന്നെ, ഇതാരാ?

ചിത്ര—ജഹാംഗീർ ചക്രവർത്തി.

കല്യാണി—മുഖത്തു ഗർവ്വപ്രകാശിക്കുന്നത് നോക്കൂ.

മാനസി—പോരാ സ്വപ്നം. പ്രതിജ്ഞാദാർഢ്യം കൂടിയുണ്ട്. പിന്നെ, ഇതോ?

ചിത്ര—മുഗള സേനാപതി ഹിദായത്താലിയുടെ. നോക്കൂ, എത്ര മനോഹരം!

(മാനസി തെല്ലനേരം ആ ചിത്രത്തിന്റെ മുഖത്തു നോക്കിയശേഷം ചിരിക്കുന്നു)

കല്യാണി—എന്താ ഭവതി ചിരിക്കുന്നത്?

മാനസി—നോക്കൂ, എത്ര വിസ്തൃതിയാണെന്നു കാണാനില്ലേ? മുഖത്തിന്റെ വണ്ണവും മട്ടും ഭാവവുമെല്ലാമൊന്നുനോക്കൂ! വളഞ്ഞുപുളഞ്ഞു ചീകിയൊതുക്കിയ മുടിയും നടുവിൽ ഒരു സീമന്തരേഖയും! ഒരു പെണ്ണിന്റെ വേഷംകെട്ടിയിരിക്കുന്നു. എത്രമൃഗവും അഹങ്കാരിയും! എന്തൊരു കാടനുമാണെന്നു നോക്കൂ? ഇതാരാണ്!

ചിത്ര—മഹാബത്തുവാൻ.

മാനസി—സേനാപതി മഹാബത്തുവാനോ? നോക്കൂടെ. (സൂക്ഷിച്ചുനോക്കിട്ടു) പ്രകൃതിപീരന്റെ മുഖമാണു, എന്തൊരു വിശാലനേരറി! എത്ര തീവ്രമായ ഭ്രഷ്ടികൾ! ഈ തേജസ്സും, ഈ ദാർശ്യവും, ഈ ഔദാര്യവും, ഈ ആത്മാഭിമാനവും, ഇതൊക്കെത്തികഞ്ഞു ഒരാളു കാണാൻ പ്രയാസമാണ്. എന്താ കല്യാണിയിത്ര ശ്രദ്ധാന്തിയോടുകൂടി നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു?

കല്യാണി—(തലകുനിച്ചിട്ടു) ഒന്ന്മില്ല.

മാനസി—ഈ ചിത്രങ്ങളൊക്കെ എന്തുകൊണ്ട്?

ചിത്ര—ചക്രവർത്തിയുടെ അന്തഃപുരസ്ത്രീകളുടെ.

മാനസി—ആട്ടെ, ആകുലരുടേയും, ജഹാംഗീരിന്റേയും, മാനസിംഹന്റേയും മഹാബത്തുവാന്റേയും, ഇങ്ങനെ നാലെണ്ണമെടുത്തോളാം. ഇതു നാലിനുംകൂടി എന്താ വില്പ?

ചിത്രകാ—രാജകുമാരിക്ക് ഇഷ്ടമുള്ളതു തന്നാൽ മതി.

മാനസി ... (നാലു മോഹകൊടുത്തിട്ട്) ഇത് വര
ങ്ങിക്കൊടു.

ചിത്ര—ഈ മോഹരിൽ കാണുന്നതു റാണാ അമര
സിംഹന്റെ രൂപമല്ലേ?

മാനസി—അതേ.

ചിത്ര—ഇവിടെ രാജകുമാരിയുടെ ചിത്രമൊന്നും
കാണുന്നില്ലല്ലോ?

മാനസി—ഇല്ല, എന്റെ ചിത്രമൊന്നുമില്ല.

ചിത്ര കുമാരി കല്പിക്കയാണെങ്കിൽ ഞാനൊരു
ചിത്രമെഴുതാം.

മാനസി—എന്റെ മരച്ചന്തോ? എന്തിന്?

ചിത്ര ഇത്രയും കടന്നുള്ള ഒരു മുഖം ഞാനിതു
വരേയും കണ്ടിട്ടില്ല. എന്നിങ്ങനെ നന്നായി ചിത്ര
മെഴുതാൻ സാധിക്കില്ലെങ്കിലും കുമാരിയുടെ ചിത്രമെഴു
താൻ കഴിയും.

മാനസി—വേണ്ട, ആവശ്യമില്ല.

ചിത്ര എന്നോ, ഇതിലൊന്നു തരക്കേടുള്ളത്?

മാനസി ഉണ്ട് ഇതിൽ തരക്കേടുണ്ട്. നിങ്ങൾ
പൊക്കിക്കൊടു.

ചിത്ര അങ്ങനെതന്നെ, ഞാനില്ലാതെ നില്ക്കട്ടെ.

മാനസി—അതുകൊണ്ട്.

(ചിത്രകാരി പോകുന്നു)

മാനസി—കല്യാണി! നിങ്ങളുടെ മുഖമാണിത്ര ഉ
ൽക്കണ്ഠയോടെ നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നത്?

കല്യാണി—ആരുടേയുമല്ല.

(ചിത്രങ്ങൾ തിരിച്ചും മറിച്ചുംവെച്ചു മാനസിയുടെ കയ്യിൽ കൊടുക്കുന്നു)

മാനസി—അതുകൊണ്ടെന്താ? ഞാനാചിത്രമെടുത്തു തരാമല്ലോ. (ഒരു ചിത്രം തിരഞ്ഞെടുത്തു കല്യാണിയുടെ കയ്യിൽ കൊടുത്തിട്ട്) ഇതുതന്നെയല്ലേ? എടുക്കാം. നിങ്ങളെന്തിനാണിത്ര ലജ്ജിക്കുന്നത്? ഇദ്ദേഹം നിങ്ങളുടെ ഭർത്താവാണ്ല്ലോ?

കല്യാണി— (തലകനിച്ചിട്ട്) എന്നാൽ വിധർമ്മം.

മാനസി—നിങ്ങളിങ്ങനെയാണോ പറയുന്നത്? ധർമ്മം? എപ്രകാരം മനുഷ്യരെല്ലാവരും ഒരേ ഇശ്വരന്റെ സന്താനങ്ങളായിരിക്കുന്നുവാ അതേപ്രകാരം എല്ലാ ധർമ്മങ്ങളും ഒരേ ധർമ്മത്തിന്റെ സന്താനങ്ങളാണ്. പിന്നെന്തിനാണ് അവരിലിത്ര ഭ്രാന്തഭാവമെന്നു എനിക്കു മനസ്സിലാകുന്നില്ല. ലോകത്തിൽ ധർമ്മത്തിന്റെ പേർ ചെല്ലിക്കൊണ്ടു എത്രത്തോളം രക്തപാതകുണ്ടായിട്ടുണ്ടോ അത്രത്തോളം മറ്റു യാതൊരു കാര്യത്തെപ്പറ്റി യുദ്ധങ്ങളായിട്ടുണ്ടെന്നു തോന്നുന്നില്ല.

കല്യാണി—എനിക്കിദ്ദേഹത്തിന്റെ പേരിൽ സ്നേഹം തോന്നിയാൽ അതൊരു പാപമാണോ?

മാനസി—സ്നേഹം തോന്നുന്നതിൽ പാപമോ? ഒരു വൻ ദുഷ്ടനാണെങ്കിൽ അവനെ എത്രത്തോളം സ്നേഹിക്കുന്നുവോ അത്രത്തോളം പുണ്യമാണ്. അതുപോലെ കുത്തിൻ അനുക്രമവും പാത്രമാണ്. പ്രപഞ്ചത്തിൽ മുഴുവ

നും അനാദിയായ ആ സൗന്ദര്യത്തിന്റെ കിരണമാണ് പ്രകാശിക്കുന്നത്. ആ ജ്യോതിസ്സിന്റെ രശ്മി തട്ടാത്ത യാതൊരു ഹൃദയവുമില്ല. വിശേഷിച്ചു മഹാബത്തുവാൻ വിധർമ്മിയുമല്ല. അദ്ദേഹം മുസൽമാനാണ്. അദ്ദേഹം ഈശ്വരനെ 'ബ്രഹ്മം' എന്നു പറയാതെ 'അല്ലാഹ്' എന്നു പറയുന്നുവെങ്കിൽ, ഈ ഭാഷാഭേദംകൊണ്ടു അദ്ദേഹം ഒരു പാപിയായിത്തീരുമോ?

കല്യാണി—ദേവിയിന്നുമുതലന്റെ ഗുരുവാണ്.

മാനസി—പ്രേമസാഗ്രാജ്യത്തിൽ സൗന്ദര്യവൈഭവ പൂർണ്ണമായോ നന്മ നിറകളുടേയോ ചിന്തക്കുതന്നെ അവകാശമില്ല. അവിടെ ജാതിഭേദവുമില്ല. പ്രേമസാഗ്രാജ്യം പാർത്ഥിവമല്ല. അതിന്റെ സ്ഥാനം പ്രഭാതംകൊണ്ടു പ്രകാശമാനമായ ആകാശത്തിലാണ്. പ്രേമം യാതൊരുവിധത്തിലുമുള്ള ബന്ധനത്തെയോ വിഘ്നത്തെയോ ഗണിക്കുന്നില്ല. അതു സ്വച്ഛവും സ്വയം വികസിതവുമായ ഒരു സൗന്ദര്യമാണ്. മൃത്യുവിനെ ജയിച്ച ആത്മാവിനെപ്പോലെയും ജഗൽപരിവർത്തനത്തിൽ കാലകാലനൈപ്പോലെയുമിരിക്കുന്ന അതു് ഒരു നിത്യഗീതമാകുന്നു. എന്താ കല്യാണി നോക്കിക്കൊണ്ടു നില്ക്കുന്നത്?

(ഇതുവരെ മാനസിയുടെ മുഖത്തു നോക്കിക്കൊണ്ടു ശാന്തയായിനിന്ന കല്യാണി മാനസിയുടെ പെട്ടെന്നുണ്ടായ ചോദ്യം കേട്ടിട്ടു സ്വച്ഛത്തിൽനിന്നുണർന്നുപോലെയായി)

കല്യാണി—രാജകുമാരി! ഭവതിയുടെ ഹൃദയവും ഒരു നിത്യഗീത—(മദ്ധ്യേ തടഞ്ഞു പോകുന്നു) ദയവുചെയ്യ

യ്ക്ക് എനിക്കിപ്പോൾ പോകാൻ സമ്മതംതരൂ: അനുവാദമുണ്ടെങ്കിൽ ഞാൻ നാളെയും വന്നേളാം.

മാനസി... കൊള്ളാം, പോക്കൊട്ടു കല്യാണി. എന്നാൽ നാളെ തീച്ചയായും വരണം. അജയനോടും വരാൻ പറയണം.

(കല്യാണി പോകുന്നു. അവൾ

പോയപ്പോൾ മാനസി പറയുന്നു)

(കുറത്തിപ്പാട്ടു ഭൃതമായമട്ട്)

പ്രേമത്തിൻ പണിയത്തുതാ! മന്ത്രിൻ
പ്രേമത്താൻ വൈവാശ്യം പൂണ്ടിടുന്നു
പ്രേമത്താൻ വൈദികൻ കാൽപിടിച്ചു
പ്രേമം, പുണ്യമേ പെരുവുതാക!
യാതൊന്നു ദാഷത്തിൻ ബീജമല്ല
യാതൊന്നു പൂലമായ് ഹിംസയില്ല
യാതൊന്നാലിപ്പുവു മാടിതും
നിത്യവംസത്യത്തെ രക്ഷിക്കുന്നു.
യാതൊന്നു പൂച്ചിന്ദുപുഞ്ചിരിയാ-
പ്രേമം! നിസ്സുഖം പെരുവുതാക!
സാമോദം തൈമണിത്തെന്നലെങ്ങും
പ്രേമത്തിൻ മാഹാത്മ്യം കീർത്തിക്കുന്നു..
വന്ദരമാണെഴും പൈങ്കിളിയു
നന്മയിൽ പറയുന്നു പ്രേമഗീതം
അംബരമണ്ഡിയിൽ ചേരുവതു-
മംബുധിയംബരം ചുംബിപ്പതും
ഹാഹന്ത! കല്ലുമലിയവതും
വാഹിനീതോയമൊഴുകുവതും

നാകമിളയിലിറങ്ങുന്നതും
 നാകത്തിൽ ഭൂലാക മേറുന്നതും
 യാതൊന്നിൻ പാപനമാഹാത്മ്യമാ-
 ണാപ്രേമസത്യമേ! വെൽവൂതാക!
 പ്രേമത്തിൻ ഗാനത്താലന്തരിപ്പും
 തുമയിൽ മാറെറാലികൊണ്ടീടുന്നു.
 പ്രേമത്തിൻ വെള്ളിക്കുതിർക്കലത്താൽ
 സംസാരരംഗം നിറഞ്ഞീടുന്നു.
 മാമകമാനസം പ്രേമരൂപിൻ!
 പ്രേമസമ്പന്നമാണിതിതാവൂ.
 ജീവിതപ്പോക്കളുമാം ജഗത്തിൻ
 സാരമാം പ്രേമം! വെൽവൂതാക!

(റാണി പ്രവേശിക്കുന്നു)

റാണി—മാനസി!

മാനസി—എന്താ അമ്മേ!

റാണി—നിന്നെ നിൻറച്ഛൻ വിളിക്കുന്നുണ്ടല്ലോ.

മാനസി—എന്താ അമ്മേ! എന്താ കാര്യംവോ?

റാണി—നിന്റെ വിവാഹത്തിനുള്ള ദിവസം തീർച്ച
 യാക്കുവാനാണ്. അതിനെപ്പറ്റി നിന്നോടു ചിലതു
 ചോദിക്കേണ്ടതുണ്ട്. എന്റെ വാക്കുണെങ്കിൽ അദ്ദേ
 ഹം യാതൊന്നും വകവെക്കുന്നില്ല.

മാനസി—എന്റെ വിവാഹമോ?

റാണി—ആർ യോഗ്യപുരിയിലെ രാജകുമാരനായ
 യശവന്തസിംഹൻ നിന്നെ വിവാഹം ചെയ്തു കൊടുക്കേൻ
 തീച്ചയാക്കിയിരിക്കുന്നു. ദിവസം തീച്ചല്ലെടുത്തുവാൻ

യോഗപുരി രാജാവിന്റെ അടുക്കലേക്കു കൂതനെ അയച്ചിട്ടുണ്ട്.

(മാനസി കരയുന്നു)

റാണി—എന്തു? ഇതെന്താണ്? കരയുന്നു? ഇതെന്തിനാണ്?

മാനസി—ഇല്ല, കരയുന്നില്ല. എനിക്കു വിവാഹം വേണ്ട.

റാണി—വിവാഹം വേണ്ട? ഇതെന്താണ്?

മാനസി—പരിണയബന്ധനത്തിൽ എന്റെ ജീവിതം കടുക്കുവാൻ ഞാനാഗ്രഹിക്കുന്നില്ല. എന്റെ പ്രേമത്തിന്റെ പരിധി അതിലുമെത്രയും കൂരത്തിലാണ്.

റാണി—എന്റെ മകളെന്താ ഇങ്ങനെ പറയുന്നത്? കന്യകയായിരുന്നു കഴിച്ചുകൂട്ടാൻ നിനക്കു സാധിക്കൂ?

മാനസി—എന്തുകൊണ്ട് സാധിക്കില്ല? ബാലവിധവകൾക്കു ബ്രഹ്മചര്യം പരിപാലിക്കുവാൻ കഴിയാതെ കിടന്നുകൊണ്ടിരിക്കുകയോ അതു സാധിക്കില്ല? ഞാൻ ബ്രഹ്മചാരിനിയായിരുന്നുകൊള്ളാം. ഞാനച്ഛനെക്കണ്ടു പഠഞ്ഞുവരാം.

(മാനസി പോകുന്നു)

റാണി—ഇതെന്താ? കുട്ടിക്കു ഭ്രാന്തപിടിച്ചുവോ? ഭ്രാന്തപ്പല്ലങ്കിൽ പിന്നെന്താ ഇതു? അദ്ദേഹമാണെങ്കിൽ യാതൊന്നും പറയുന്നില്ല. എനിക്കു മുമ്പേതന്നെ പേടിയുണ്ടായിരുന്നു—അദ്ദേഹത്തെ ഇങ്ങോട്ടു വരുന്നുണ്ട്. ഞാനിന്നു രണ്ടു വാക്കു പറഞ്ഞു ഇരിക്ക!

(റാണി പ്രവേശിക്കുന്നു)

റാണ—മാനസിയെവിടെ?

റാണി—അവളുവിടുത്തെ അടുക്കെ വന്നിട്ടല്ലേ! അ
ൾക്ക ഭ്രാന്തായിന്നോ തോന്നുന്നു.

റാണാ—ഭ്രാന്തോ?

റാണി—അല്ലാതെത്തോ? വിവാഹം ചെയ്യുന്നില്ലത്രേ!
ശുദ്ധചരിണിയാവാനോ ഭാഗം.

റാണ—ശരിതന്നെ. മനസ്സിലായി.

റാണി—മകളെ കുറച്ചൊന്നു ശാസിക്കണമെന്നു
ഞാൻ പണ്ടുപറഞ്ഞിരുന്നു. എന്നാലുവിടുന്നു എന്റെ
പാക്കാനും വകുപ്പിച്ചില്ല. അതിന്റെ ഫലമാണി
താക്ക.

റാണ—നിങ്ങൾക്കെന്നും മനസ്സിലായില്ലെന്നാണു
താനെന്നതു്.

റാണി—എനിക്കു നല്ലവണ്ണം മനസ്സിലായി. അ
ൾക്ക ഭ്രാന്തുപിടിച്ചു.

റാണ—ഇതു് ഭ്രാന്തു നിങ്ങൾക്കുമുണ്ടായെങ്കിൽ ഞാൻ
നിങ്ങളെ സുവണ്ണസിംഹാസനത്തിലിരുത്തി പൂജിക്കുമായി
രുന്നു.

റാണി—എന്നാലിതാ കേട്ടോളൂ. അച്ഛനും മകളും
രൂപാലെ.

റാണ—റാണി! ഞാൻതന്നെ അവളെ നല്ലവണ്ണ
മായിരുന്നുണ്ടോ? ഇല്ല. എന്നാലിതു രൂപമുണ്ടു്. അവളെ
ഒരു സപർവ്വതകപലമാണു്.

റാണി—അവളാകട്ടെ—

റാണ—മതി മതി. അവളുടെ കാൽത്തൊപ്പറി ഒ

രൊററയക്കരം മിണ്ടിപ്പോകരുതു. നോക്ക! മിണ്ടാൻ നോക്കിക്കൊള്ള.

(റാണ പോകുന്നു)

റാണി—കണ്ടു. മാനസിയുടെ ഭ്രാന്തു് അച്ഛൻപാമ്പയ്യമാണു്. ഭാവി ശുഭമായിട്ടു ഞാൻ കാണുന്നില്ല.

(റാണി പോകുന്നു)

രംഗം ആറു്.

സ്ഥാനം—ഗോവിന്ദസിംഹന്റെ ഗൃഹം. സമയം ഉച്ച.

(ചുമരിൽ ഒരു ചിത്രം തൂങ്ങിക്കിടക്കുന്നു. കല്യാണ കുഴിയിലൊരു പൂമാലപിടിച്ചുകൊണ്ടു് തെല്ലൂറ്റരെ നില്ക്കുന്നു.)

കല്യാണി—പ്രിയരമ! എന്റെ പ്രിയരമ! എന്റെ യൗവനനിയന്ത്രണങ്ങളെ പികമേ! എന്റെ സുഷുപ്തിയിലെ സുഖജാഗരമേ! എന്റെ ജാഗരത്തിലെ സ്വപ്നമേ അങ്ങനെയൊന്നെങ്കിലും ഒരു നൂതനവണ്ണംകൊണ്ടു് മുശിയിരിക്കുന്നു. എന്റെ സാമാന്യജീവിതത്തെ രഹസ്യമയമാക്കിയിരിക്കുന്നു. അങ്ങനെയൊരു പ്രഭാതത്തിലെ കുടിശിനാണു്. എന്റെ ഹൃദയമാകുന്ന ഇരുളടഞ്ഞ ഗുഹയെ ലഭിക്കുന്നു പ്രവേശിച്ചിരിക്കുന്നു. അങ്ങനെയൊരു മനോരാജ്യത്തിലെ രാജാവാണ്. എന്റെ ഹൃദയമാകുന്ന സാഹസനത്തെ അങ്ങു് അധികാരപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു. അങ്ങനെയൊന്നാണ്. എന്റെ ജീവിതത്തിലെ നിരാശയെ തലവെക്കുന്നോക്കുവാനങ്ങനെയൊരു പാപിച്ചിരിക്കുന്നു. അങ്ങനെയൊന്നാണ്.

ന്റെ നാഥനാണു്, എന്റെ ഈശ്വരനാണു്, എന്റെ ജീവനത്തിലെ തപസ്സാണു്.

(പുരാതന ചിത്രത്തെ അണിയിക്കുന്നു — ഇതിനിടയിൽ ശാപിനസിംഹൻ അവിടെ വരികയും അവളുടെ ആപ്ത കാണ്ഡകയും ചെയ്യുന്നു.)

ശാപിന—(ശൗര്യപരത്തിൽ) കല്യാണീ!

കല്യാണീ—(തിരിഞ്ഞുനോക്കിട്ട്) അച്ഛ!

ശാപിന—ആരുടെയാ ഈ ചിത്രം?

കല്യാണീ—(തലകുനിച്ചിട്ട്) എന്റെ ഭർത്താവിന്റെ.

ശാപിന—ആരാ നിന്റെ ഭർത്താവു? മഹാബത്തുമാനോ?

കല്യാണീ—അതേ.

ശാപിന—ഈ ചിത്രമിവിടെ എങ്ങിനെ വന്നു?

കല്യാണീ—പൂജിക്കാനായി ഞാനിതിവിടെ ഇന്നു വന്നു തുടങ്ങിയതാണു്.

ശാപിന—പൂജിക്കുവാനോ?

കല്യാണീ—അതേ, അച്ഛ! പൂജിക്കുവാൻതന്നെ. അവിടുന്ന് ദേഷ്യപ്പെടരുതേ. ഇതെന്താ വല്ല അപരാധവുമുള്ള കാര്യമാണോ? (ശാപിനസിംഹന്റെ പാദങ്ങളിൽ നമസ്കരിക്കുന്നു.)

ശാപിന—മഹാബത്തുവാൻ നിന്റെ ആരാണു്?

കല്യാണീ—(എഴുന്നേറ്റിട്ട്) അദ്ദേഹമെന്റെ ഭർത്താവു.

ശാപിന—എന്നാൽ നിനക്കു ഭർത്താവില്ലെന്നു് നാൻ വളരെ തവണ പറഞ്ഞിട്ടില്ലേ?

കല്യാണി—ഞാനുമങ്ങനെതന്നെയാണു മുമ്പു വെച്ചു ചൊരിച്ചിരുന്നതു്. ഇപ്പോഴങ്ങനെ തോന്നുന്നില്ല. എന്തുകൊണ്ടാവാം?

ഗോവിന്ദ—ഭർത്താവുണ്ടോ? വിധർമ്മിയാണു മഹാബലത്തുവാനോ നിന്റെ നാഥൻ?

കല്യാണി—അച്ഛ! എനിക്കു ധർമ്മമറിഞ്ഞുകൂടാ. ആചാരമറിഞ്ഞുകൂടാ. ആ വിവാഹബന്ധത്താൽ ഇപ്പോൾ സമസ്തമായി ഞങ്ങളാദിവസം ഒന്നായിത്തീരുകയുണ്ടായു. എന്നാലാബദ്ധം ആർക്കുണ്ടാവാൻ കഴിയും?

ഗോവിന്ദ—മഹാബലത്തുവാൻ മുസൽമാനായിത്തീർന്നു കൊണ്ടുതന്നെ അയാളാബദ്ധത്തെ സ്വയമഴിച്ചിട്ടില്ലേ?

കല്യാ—ഇല്ല. അദ്ദേഹം മുസൽമാനായശേഷവും എന്നെ സ്വീകരിക്കുവാനാഗ്രഹിച്ചിരുന്നു.

ഗോവിന്ദ—നിന്നെ സ്വീകരിക്കാനാഗ്രഹിച്ചിരുന്നവോ? യവനനായിത്തീർന്നശേഷവും ഗോവിന്ദസിംഹന്റെ പുത്രിയെ സ്വീകരിക്കാനോ തിരസ്കരിക്കാനോ ഉള്ള അധികാരം മഹാബലത്തുവാന്റെ ഇഷ്ടാനിഷ്ടങ്ങളെ ആശ്രയിച്ചാണോ ഇരിക്കുന്നതു്? കല്യാണി! ഏതൊരു ദിവസം മഹാബലത്തുവാൻ ഹൈന്ദവധർമ്മങ്ങളുപേക്ഷിച്ചു മുസൽമാനായിത്തീർന്നുവോ അതേ ദിവസംതന്നെ അയാൾ നിന്നെയും പരിത്യജിച്ചുകഴിഞ്ഞു.

കല്യാണി—ഇല്ല. അദ്ദേഹമെന്നെ ഉപേക്ഷിച്ചിട്ടില്ല.

ഗോവിന്ദ—എന്താ പറയുന്നതു്? അയാൾ നിന്നെ പരിത്യജിച്ചിട്ടില്ലേ? ഇപ്പോഴും നിന്റെ അപമാനത്തിനു പരിശോധന

ത്തി വന്നിട്ടില്ലേ? തരക്കേടില്ല. എന്നാൽ കേട്ടോ. നീ
മഹാബത്തുവാൻ വല്ല എഴുത്തും അയച്ചിരുന്നുവോ?
കല്യാണി—ഉച്ച, അയച്ചിരുന്നു.

(അജയസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

ഗോപനി—ഹാ! അദ്ദേഹം! (രണ്ടു കൈകൾക്കും തലയി
ലടിച്ചിട്ട്) മഹാബത്തുവാൻ എഴുത്തു മടക്കി അയച്ചു.
അതിലിങ്ങനെ എഴുതുകയും ചെയ്തിരിക്കുന്നു. ‘കല്യാണി!
എനിക്കു നിങ്ങളെ സ്വീകരിക്കുവാൻ സാധിക്കയില്ല.’
ഇത്രയുപമാനം വരുത്തിക്കൂട്ടാതിരിക്കുവാൻ നിനക്കു
കഴിഞ്ഞില്ലല്ലോ? ഇതാ ആ എഴുത്തു. (ഗോവിന്ദസിംഹൻ
ആ എഴുത്തു വലിച്ചെറിയുന്നു. കല്യാണി ആ എഴുത്തെടു
ത്തു വളരെ ഒരുൾസുകൃത്തോടെ നോക്കുന്നു.)

ഗോവിന്ദ—എന്താണജയ! അതു ശരിയല്ലേ?

അജയ—അതേ അച്ഛ! അതു വളരെ ശരിയാണ്.
മുഗളന്മാർ വീണ്ടും മേവാഡിനെ ആക്രമിക്കുവാൻ വന്നി
രിക്കുന്നു.

ഗോവിന്ദ—ഇത്തപണ സേനാപതിയാരാജ്?

അജയ—രാജകുമാരൻ തിരുമനസ്സുകൊണ്ട്?

ഗോവിന്ദ—എത്ര സൈന്യമുണ്ട്?

അജയ—ഏകദേശം ഒരുലക്ഷം.

ഗോവിന്ദ—ഇത്തപണ സകലവും നശിച്ചുപോകും.
യാതൊന്നുമവശേഷിക്കില്ല. മേവാഡിൽ ഏതാനും ചി
ല പ്രാണങ്ങൾ ബാക്കിയുള്ളതും നാമാവശേഷമാകും. എ
ന്താ കല്യാണി! നീ തലതാങ്ങിനില്ക്കുന്നതു?

കല്യാണി—അച്ഛാ ഞാനെന്തു പറയട്ടെ?

ഗോവിന്ദ -- മഹാബത്തുഖാനിപ്പോഴും നിന്റെ ഭർത്താവായോ?

കല്യാണി -- അതേ. തീർച്ചയായും അതേ. ഏതൊരു ഭർത്താവായോ തന്റെ കളത്രത്തെ ആദരിക്കുന്നത് അദ്ദേഹത്തെ എല്ലാ സ്ത്രീകളും ബഹുമാനിക്കുന്നു. ഭർത്താവു പാദങ്ങൾക്കൊണ്ടു പ്രഹരിക്കുമ്പോഴും ആ പാദങ്ങളെ പൂജിക്കുന്നവളെപ്പോൾ അവളാണു സാധുവി. എപ്പോഴെങ്കിലും ഭർത്താവിനെ വിരഹത്തിലും ക്ഷയമുണ്ടാകുന്നില്ലായോ, അവ ജന്മത്തെയും അപമാനവും സംഭവിച്ചാലും സംഭവമുണ്ടാകുന്നില്ലയോ പതി നിഷ്ഠരതകാണിച്ചാലും ദുഃഖം ജനിക്കുന്നില്ലയോ; എപ്പോഴെങ്കിലും പതിഭക്തി അന്ധകാരത്തിൽ പൂർണ്ണചന്ദ്രനെന്നപോലെ ശാന്തവും, പ്രപഞ്ചപാതത്തിൽ പവ്വതംപോലെ നിശ്ചലവും, സഞ്ചാരത്തിൽ ധൃവതാരകം പോലെ സ്ഥിരവുമാകുന്നു; എപ്പോഴെങ്കിലും പതിഭക്തി എല്ലാ അവസരങ്ങളിലും എല്ലാ അവസ്ഥകളിലും വിശ്വസമെന്നപോലെ നിർമ്മലവും, കരുണയെന്നപോലെ അയാചിതവും, മാതൃപാത്സല്യമെന്നപോലെ നിരപേക്ഷവുമാകുന്നു; അവളാണു സതീരത്നം. അദ്ദേഹമെന്റെ നാഥനാണ്, എന്റെ പതിയാണ്, എന്റെ ഇരപ്പാതയാണ്; അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഇഷ്ടംപോലെ തന്റെ പാദശുശ്രൂഷയ്ക്കു എന്നെ അനുവദിക്കുകയും അനുവദിക്കാതിരിക്കുകയും ചെയ്യട്ടേ, എനിക്കു രണ്ടും തുല്യമാണു.

ഗോവിന്ദ -- രണ്ടും തുല്യമായോ? കല്യാണി! നീയെന്റെ പുത്രിയല്ലേ?

കല്യാണി -- അതേ അച്ഛാ! ഞാനവിടുത്തെ പുത്രിയാ

ണ. ഞാനവിടുത്തെ അഭിമാനത്തെ ഒരിക്കലും നശിപ്പിക്കയില്ല. അച്ഛ! എനിക്കിന്നു വളരെ വലുതായൊരു മഹത്വത്തിന്റെ അനുഭൂതിയുണ്ടായിരിക്കുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭായ്യാനും ഞാനെന്നുള്ള പശുതയറിയാൻ എനിക്കിന്നു ശ്രദ്ധമായൊരു പശരം സിദ്ധിച്ചിരിക്കുന്നു. അവിടുണതുപ്രകാരം അവിടുത്തെ രാജ്യത്തിനു വേണ്ടി ജീവിതത്തെത്തന്നെ പരിത്യജിച്ചിരിക്കുന്നു. യാ അതുപോലെ ആനന്ദപരിപൂർണ്ണമായ ആ ആത്മത്യാഗമാകുന്ന മൗക്യത്തിൽ കൂടി ഇന്നു ഞാനും സഞ്ചരിക്കുന്നു. ഇപ്പോളെന്നെക്കുറിച്ചു പറയാൻ സാധിക്കും?

ഗോവിന്ദ — ആത്മത്യാഗമാ? ഈ കലാപുത്തിയെ നീ ആത്മത്യാഗമെന്നോ പറയുന്നതു?

അജയ — അച്ഛ! അവിടുന്ന് നല്ല പണ്ഡിതമാലോചിച്ചു പറയൂ. ക്രോധമുർച്ഛിതനാകയാൽ എന്താനു പറയുന്നതെന്നുതന്നെ അവിടുന്ന്റിയുന്നില്ല. യാതൊന്നാനു അത്യുത്തമവും അതിമനോഹരവും അതിപവിത്രമാകുന്നതു അതിനെ അവിടുന്നിത്രമാത്രം കർത്തിയാണു കരുതുന്നതെന്നാണെന്ന് എനിക്കു മനസ്സിലാകുന്നില്ല.

കല്യാണി — (സഗർവ്വം) ജ്യേഷ്ഠ! നിങ്ങളെനിക്കു ഉത്തമനായ ജ്യേഷ്ഠനാണു.

ഗോവിന്ദ — അജയ! കല്യാണിക്കു് ഭർത്താവില്ലെന്നു ഞാൻ ഒരു തവണ പറഞ്ഞു കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. അപരം വിധവയാണു്.

കല്യാണി — ഞാനും ഒരു ഒരു തവണ പറയുവാൻ തെ

൯൦

മേവഡിന്റെ പതനം

(ആറാം അദ്ധ്യായം)

യാറാണ്. ഇഹത്തിലും പരത്തിലും സഭാ അദ്ദേഹമെന്റെ പതിയാണ്.

ഗോവിന്ദ—മഹാബത്തുഖാന്നെ നിന്റെ പതി? ഇത്ര നിന്ദിതനും, കഷ്ടിതനും, അധമാധമനും...

കല്യാണി—അച്ഛാ! അവിടുന്നാലോചിക്കണേ! അവിടേയ്ക്കുദ്ദേഹം നിന്ദനായിത്തീർന്നെങ്കിലും എനിയ്ക്കുദ്ദേഹം പൂജനാണു.

ഗോവിന്ദ—പൂജനോ? ആ ജാതിദ്രോഹിയും വിധർമ്മിയുമായ മഹാബത്തുഖാൻ ഗോവിന്ദസിംഹന്റെ പുത്രിയെ പൂജനോ? ഹാ! ദുർഭാഗ്യമേ!

കല്യാണി—(സ്ഥിരമായ സ്വരത്തോടെ) അച്ഛ! ഞാനച്ഛനെ അറിയുന്നില്ല, ജാതിയെ അറിയുന്നില്ല, ധർമ്മത്തെയുമറിയുന്നില്ല. എന്റെ ധർമ്മം ഭർത്താവാണ്. ഭർത്താവിനേക്കാൾ ഉത്തമമായി സ്ത്രീകൾക്കു യാതൊരു ധർമ്മവും ശാസ്ത്രകാരന്മാർ വിധിച്ചിട്ടില്ല. അച്ഛ! സ്ത്രീകളുടെ മനസ്സു യാതൊന്നിലെപ്പോൾ ഒരിക്കൽ കുതിച്ചു പറയുന്നുവോ, അതു പിന്നെ പീയൂഷസമുദ്രമായിക്കൊള്ളട്ടെ വിഷസമുദ്രമായിക്കൊള്ളട്ടെ, അതുതന്നെയോണവളുടെ ജീവിതം, അതുതന്നെയോണവളുടെ മരണം, അതുതന്നെയോണു് ഇഹലോകവും, അതുതന്നെയോണു പരലോകവും. അദ്ദേഹം ഹിന്ദുവാകട്ടെ മുസ്തമാനാകട്ടെ, ആസ്തികനാകട്ടെ നാസ്തികനാകട്ടെ, അദ്ദേഹവും ഞാനും ഞങ്ങൾ രണ്ടുപേരും ഒരേ പന്ഥാവിൽക്കൂടി പോകുന്ന പാമ്പന്മാരാണ്. ഇതിനുവേണ്ടി ഞാനദ്ദേഹത്തിന്റെകൂടെ നരകം

ത്തിൽതന്നെ പോകേണ്ടിവന്നാലും ഞാനതിനു തൈയട
റാണു.

ഗോവിന്ദ—നല്ല കാര്യം. അങ്ങനെയൊന്നെങ്കിൽ
പൊക്കോ. നിന്റെ ഇഷ്ടപോലെ പൊക്കോ. ഞാനി
ന്നുമുതൽ നിന്നെ ഉപേക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നു.

അജയ—ഇതെന്തു? അച്ഛ! അവിടുത്തെന്താണീ ചെ
യ്യുന്നതു? കല്യാണി അവിടുത്തെ പുത്രി—

ഗോവിന്ദ—അല്ല. അവളെന്റെ പുത്രിയല്ല. പൊ
ക്കോ കല്യാണി! നീ നിന്റെ ഭർത്താവിന്റെ അടുക്കലേ
ക്കു പൊക്കോ.

കല്യാണി—അച്ഛ! അവിടുത്തെ ആജ്ഞ ശിരസു വ
ഹിക്കത്തക്കതാണു നന്നായി; എന്നാൽ പോകുവാൻ
നവാദം തന്നാലും.

(കല്യാണി ഗോവിന്ദസിംഹന്റെ പാദങ്ങളിൽ ന
മസ്കരിക്കുന്നു.)

അജയ—അച്ഛ! ആലോചിച്ചിട്ടുവേണേ! ഇങ്ങനെ അ
ന്യായം പ്രവർത്തിക്കരുതേ! കല്യാണി സ്ത്രീയാണു്. അവൾ
അപരാധം ചെയ്തിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ അവിടുന്നവൾക്കു മറപ്പു
കൊടുക്കേണേ!

ഗോവിന്ദ—മകനേ! അജയ! കല്യാണി നരകത്തി
ലേക്കുപോകാനാ ആഗ്രഹിക്കേണേ. പോട്ടെ, അവളെ ത
ടയ്ക്കാൻ ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നില്ല.

അജയ—അച്ഛ! അവൾക്കതു നരകമാകയില്ല. പ്രേ
മപരിശുദ്ധമായ പ്രകാശമെവിടെയുണ്ടോ യഥാർത്ഥമായ
സ്വർഗ്ഗം അവിടെയാണു്. ഈ രാജത്തെ സാധനമായ്

ഉപേക്ഷിച്ചുകുളയത്തു്. അവിടുനൊന്നാ ചെയ്യുന്നതെന്ന് അറിയുന്നില്ല.

ഗോവിന്ദ—അജയ! എനിക്കു നല്ലവണ്ണമറിയാം. കല്യാണീ! രാജ്യത്തിന്റെ യഥാർത്ഥശത്രുവായിരിക്കുന്നവൻ എന്റെ ഗുഹത്തിൽ സ്ഥാനമില്ല. നിനക്കു ധർമ്മം ഉത്തമാണെങ്കിൽ എനിക്കു ധർമ്മം രാജ്യമാണു. പൊയ്ക്കാൾക.

കല്യാണി—അച്ഛന്റെ കല്പനപോലെ. (കല്യാണി പോകുവാൻ തൈയാറാവുന്നു.)

അജയ—കല്യാണി! നില്ക്ക! അച്ഛാ! എനിക്കും പോവാൻ വാദം തന്നാലും.

ഗോവിന്ദ—(പിമ്പോട്ടു തിരിഞ്ഞു്) ഇതെന്താണജയ!

അജയ—ഈ അമ്പലയായ ബാലികയെ ഞാൻ തനിയെ അയയ്ക്കയില്ല. ഞാനും ഇവളുടെ കൂടെ പോകുന്നു.

ഗോവിന്ദ—എന്നാലജയ! നീ വീട്ടിൽനിന്നു പോകണമെന്നു ഞാൻ പറഞ്ഞിട്ടില്ലല്ലോ!

അജയ—അച്ഛ! ഞാനുമങ്ങനെ അപേക്ഷിച്ചിട്ടില്ല. കല്യാണി സ്ത്രീയാണു്. അവളുടെ പരിശുദ്ധമായ ഉദ്ദേശം മൂലമായി അവളെ ഗുഹത്തിൽനിന്നു ബാഹ്യത്തുറിക്കയും ഹിംസകന്മാരാൽനിബിഡമായ ലോകത്തിൽ ഏകാകിനിയായി പരിത്യജിക്കയും ചെയ്തിരിക്കുന്നു. ഇപ്പോളവളുടെ ഭർത്താവിന്റെ ഉണ്ടായിരുന്നെങ്കിൽ അദ്ദേഹമവളെ രക്ഷിക്കുമായിരുന്നു. അദ്ദേഹമില്ലാതെകണ്ടായിപ്പോയി. എന്നാലവളുടെ സഹോദരനുണ്ടു്. അവനവളെ രക്ഷി

ക്കും. വരു കല്യാണി! സഹോദരീസഹോദരന്മാരായ നമുക്കു നമ്മുടെ തോണിയെ സംക്ഷുബ്ധമായ ഈ സംസാര സാഗരത്തിലിറക്കാം. നോക്കൂ, അക്കരപാറിയെന്നും വരാം ഇല്ലെന്നും വരാം. അച്ഛാ! നമസ്കാരം.

(കല്യാണിയേയും കൂട്ടിക്കൊണ്ട് അജയസിംഹനവിടെ നിന്നുപോകുന്നു. ഗോവിന്ദസിംഹൻ ശിലാവിഗ്രഹം പോലെ അവിടെ തെല്ലനേരം നിന്നശേഷം പോകുന്നു)

രംഗം ഏഴ്.

സ്ഥാനം—ചിതോരിന്റെ സമീപത്തുള്ള ഒരു കാട്, സമയം—സന്ധ്യ.

(സഗരസിംഹനും അരുണസിംഹനും ഒരു വൃക്ഷത്തിന്റെ ചുവട്ടിൽ നില്ക്കുന്നു. അസ്തമയപൂർവ്വതത്തിനേലാദി തൃനന്ദമിടുന്നു)

സഗര—ഈ രാജ്യത്തു താമസിക്കാനെനിക്കു ലേശം പോലും മനസ്സില്ല. ചിതോരിലെ കോട്ട ഏകദേശം ഒരു കാരാഗാരമാണു. പുരതനത്വം, ഭയങ്കരത, അന്ധകാരം, അതിരമ്പുറമെ ചുറ്റുപാടും പർവ്വതങ്ങളും വൃക്ഷങ്ങളും; ചിജനം! ഇത്ര പ്രായംചെന്ന മരങ്ങൾ ഞാനെന്തിനെയും കണ്ടിട്ടില്ല. അരുണ! ഞാനിപ്പോൾ തന്നെ ആ ഗ്രന്ഥിലേക്കു മടങ്ങിപ്പോവുകയാണു.

അരുണ—മുതച്ഛ! എനിക്കീസ്ഥലം വളരെ പിടിച്ചു ഈ ഓരോ പർവ്വതത്തിലും പണ്ടുള്ളവരുടെ ഓർമ്മ

അർ

മേവാഡിന്റെ പതനം

(ഏഴാം

പാതയ്ക്കുവരുന്നു. അവരുടെ ചരിത്രം മുതൽക്കുനടക്കുന്നതു കൂടെ?

സഗര—ഓ! നീ പിന്നെയും ആ പ്രാചീനമഹത്വത്തെക്കുറിച്ചുതന്നെ നിലവിലിരിക്കുന്നു. എങ്കിലും, കഴിഞ്ഞ ഒരുക്കുറ്റം പോയില്ല? അതിനെപ്പറ്റി താങ്കളും വിതർക്കം ഒന്നും ചെയ്യേണ്ട.

അരുണ—എന്നാൽ മുതൽക്കു! നടക്കുന്നതോടൊത്തം കഴിഞ്ഞതു വളരെ നല്ലതായി തോന്നാം. ഉള്ളുകാലം ക്രമവും സ്പഷ്ടവുമാകുന്നു. എന്നാൽ കഴിഞ്ഞകാലം മറഞ്ഞതും അജ്ഞാതവുമാകുന്നു. കഴിഞ്ഞകാലം ഇരുട്ടാത്തതും ആശ്ചര്യകരവും സ്വപ്നമുദ്രവുമാണെന്നു എന്നു തോന്നിപ്പോകാം.

സഗര—എന്ത്! എനിക്കു ഭയമുണ്ടായിരുന്ന വിഷയംതന്നെ വന്നുപോകുന്നു. നിനക്കു പ്രായംചെയ്തതോടൊപ്പം നീ നിന്റെ അമ്മയെപ്പറ്റിയൊന്നും ചിന്തിക്കുന്നു. അപകടം ഇതേകാര്യങ്ങൾതന്നെയാണു പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരുന്നതു. അതെ, ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞുപറഞ്ഞുതന്നെ അപകട വീട്ടിൽ നിന്നും കാണാതായി. പിന്നെ അപകടംകുറിച്ചു ആക്കം ഒരു വർത്തമാനവുമില്ല.

അരുണ—എന്താണു ഇങ്ങനെതന്നെയാ പറഞ്ഞിരുന്നതു?

സഗര—പിന്നെ! ഈ കാര്യങ്ങൾതന്നെയാണു അവരുടെ കാലനായിത്തീർന്നതു 'മേവാഡ', 'മേവാഡ്' എന്നു പറഞ്ഞുപറഞ്ഞുതന്നെ അവർക്കു ഓതുപിടിച്ചു. ഗുഹത്തിൽനിന്നു പോകയും ചെയ്തു.

അരുണ—ഞാനെന്റെ അമ്മയെ അന്വേഷിച്ചു കിട്ടിക്കൊണ്ടുവരും.

സഗര—ഈ കാടുകളിൽനിന്നോ? ശിവ!ശിവ! അയ്യോ! എന്റെ കുട്ടി! സൂര്യൻ ഈ കാട്ടിൽ പെട്ടുപോയാൽ അദ്ദേഹത്തെപ്പോലും കണ്ടുപിടിക്കുന്നതു വളരെ പ്രയാസമാണ്. നിന്റെ അമ്മയാണെങ്കിൽ ഒരു മാന്യനായില്ലേ?

അരുണ—മുത്തച്ഛ! ഞാനിപ്പോളാഗ്രയിലേക്കു വരുത്തില്ല. അവിടുത്തേക്കു പോകുന്നവരിൽ അങ്ങനെ ആയിക്കൂടൂ. എനിക്കിപ്രദേശം വളരെ ബോധിച്ചു. ഇവിടെയാണെന്റെ അമ്മ. ഇതെന്റെ വീടാണ്. നാടുകടത്തിയ പനെപ്പാലെയാണ് ഞാനിതുവരെ ആഗ്രയിൽ താമസിച്ചിരുന്നത്.

സഗര—(സ്വഗതം) എനിക്കീകാഴ്ചത്തൊപ്പാറി പണ്ടേയുണ്ടായിരുന്നു. (പ്രകാശം) നീയാഗ്രയിൽ ചതുവത്തിയുടെ പശ്ചിമകാട്ടാരം കണ്ടിട്ടില്ലല്ലോ? വരു, ഞാനിത്ത് പണ കാണിച്ചുതരാം.

അരുണ—വേണ്ട, വേണ്ട; എനിക്കതുകാണാൻ ലോലുപാഗ്രഹമില്ല. ഈ വിജനമായ വനം അതിനേക്കാളെത്രയോ ഭംഗിയുള്ളതായിട്ടാണെന്നിരിക്കു തോന്നുന്നത്.

സഗര—ആഗ്രയിൽ എഴുപത്തെട്ടു പള്ളികളുണ്ട്. എല്ലാം ഒരുപോലെ വലിയതും പുതിയതും പ്രകാശിക്കുന്നതുമാണ്.

അരുണ—മുത്തച്ഛ! മഹമ്മദീയരുടെ ഉയരമുള്ള പള്ളികൾക്കുപോലും ചെറുതായിട്ടെന്തിന്നു തോന്നുന്നു. എന്റെ ദേശത്തെ ഒരു ഇടിഞ്ഞുവൊഴിഞ്ഞ ക്ഷേത്രമാണ്. മുസൽ

൯൬

മേവാഡിന്റെ പതനം

(ഏഴാം)

മാനാരുടെ കാൽച്ചുവട്ടിലിരുന്നു രാജഭോഗമനുഭവിക്കുന്നതിനേക്കാൾ ഏന്റെ പാവപ്പെട്ട അമ്മയുടെ മടിയിലിരുന്നു വെറും വാപൊടിയും ഇലക്കറിയും കഴിക്കുന്നതാണെന്നിരിക്കട്ടെ. മുത്തച്ഛ! അവിടുന്ന് ഈ ഭിക്ഷവാങ്ങി ഭക്ഷിക്കുവാനല്ലേ സ്വന്തം ജന്മഭൂമിയെവിടും സ്വന്തം സോദരന്മാരെവിടും അനേകം പുണ്യകഥകളെക്കൊണ്ടു നിറഞ്ഞ വീടുവിടും മറ്റൊരാളുടെ പടിക്കൽചെന്നു പാടുകിടക്കേണ്ട? അവർ പതിവായി കൈനീർച്ചു കനകപ്പൊട തന്നെ അവിടേക്കു ഭിക്ഷയായിത്തന്നാലും അതിന്റെ കൂടെ അവരുടെ കാൽച്ചുവട്ടിലുള്ള പൊടിയും കലർന്നിരിക്കും. അവർ അവിടുത്തെ മുഖത്തുനോക്കിച്ചിരിക്കുമ്പോഴൊക്കെ അവരുടെ ഹാസ്യരസവും ഞാൻ കാണാറുണ്ട്. മുത്തച്ഛ! അന്യൻ ദാനംതന്ന സ്വർണ്ണഭണ്ഡാരത്തേക്കാൾ ഏന്റെ സോദരന്മാരുടെ ചെറും പുഞ്ചിരിയാണെന്നിരിക്കു നല്ലതായി തോന്നുന്നത്.

(സത്യവതി പ്രവേശിക്കുന്നു.)

സത്യ--മകനേ! ദീർഘായസ്സായിരിക്കുക!

സഗര--അമ്മ! സത്യവതിയോ! ഏന്താ ഞാൻ സ്വപ്നം കാണുകയോ! അല്ല ഇതു സത്യവതിതന്നെ. മകളേ! നീയെവിടെ നിന്നുണിപ്പോളിവിടെ വന്നതു?

സത്യ--മകനേ! ഏന്നാണോ ഞാൻ സ്വദേശത്തിനു വേണ്ടി സന്യാസം സ്വീകരിച്ച ശുദ്ധത്തിൽനിന്നും നിശ്ക്രിമിച്ചതു, അന്നു നിന്റെ ഈ രണ്ടു കിരണകൈകളെ കണ്ടുണ്ടുളള ബന്ധം വിടുവിച്ചുപോകാനായിരുന്നു എനിക്കെല്ലാവർക്കും വിഷമമായി തോന്നിയതു്. ഞാനീമേ

വാധുപവൃത്തങ്ങളുടെ സീമാന്തരങ്ങളിൽ മേവാഡിന്റെ മഹിമ പാടിക്കൊണ്ടു സഞ്ചരിച്ചിരുന്നകാലത്തു നിന്റെ സുന്ദരമന്ദഹാസം മറക്കുവാനായിരുന്നു എനിക്കെല്ലാറ്റിലുമുള്ളതിൽ പ്രയാസമായിരുന്നതു. നീയിവിടെ എത്തിട്ടുണ്ടെന്നു എപ്പോൾ ഞാൻ കേട്ടുവോ അപ്പോളെനിസ്സീരിപ്പിച്ചില്ല. ഇതാ നിന്നെക്കൊണ്ടുവാൻവേണ്ടി ഓടിവന്നിരിക്കുന്നു. ഇത്രനേരം ഞാനൊളിച്ചുനിന്നു നിന്റെ മധുരവാക്കുകൾ കേൾക്കുകയായിരുന്നു. സ്വർഗ്ഗത്തിങ്കലുള്ള വാക്കുകൾ ഭൂമിയിൽ കേൾക്കുവാൻ സാധിക്കുമോ എന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുകയായിരുന്നു. ഒടുവിലെനിക്കു നിലയുറച്ചില്ല. എന്റെ ഓമനേ! എന്റെ സർവ്വസ്വമേ!

(സത്യവതി കൈകൾ നീട്ടുന്നു.)

സഗര—മകളേ! സത്യവതി! നീയെന്താണെന്ന ഒരു നോക്കെങ്കിലും നോക്കാത്തതു്? വല്ല അപരാധവും ഞാൻ ചെയ്തിട്ടുണ്ടോ?

സത്യവതി—അപരാധമോ? അവിടുന്നവിടുത്തെ അപരാധമറിയുന്നില്ലേ? ഇല്ല, പക്ഷേ, അതു ഗ്രഹിക്കുവാനുള്ള ശക്തിതന്നെ അവിടേക്കില്ലായിരിക്കാം. അവിടുന്ന്, ഈ ലിനയും ഹീനയും ഖിന്നയുമായ ഈ ജനനിയെ, ജന്മഭൂമിയെ ഉപേക്ഷിച്ചു, മുഗളന്മാരുടെ പ്രസാദം ഭജിക്കുന്നവനായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു. ആരാണോ രാജപുത്രസ്ത്രീകൾക്കു കളങ്കവും രാജപുത്രന്മാർക്കു പെരുഷക്കുറവും വരുത്തിവെച്ചിരിക്കുന്നത് ആ മുഗളന്മാരുടെ ദാസനായിട്ടാണ് അവിടുന്നു വർത്തിക്കുന്നത്. ഏതു മുഗളന്മാരാണ് ദുഷ്ടന്മാരെന്നു ഗവ്വിഷ്ണുനാരായിത്തീർന്ന രാജപു

രസമാനത്തിലെ അവശേഷിച്ച സ്വതന്ത്രരാജ്യമായ മേവാഡിനെ അടിക്കടി ആക്രമിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നത്, മേവാഡരാജശ്രീയുടെ കേളീരംഗമായ ഹരിതശാലഭവനങ്ങളിൽ ആ മാതൃസന്താനങ്ങളുടെ രക്തപ്രവാഹങ്ങളാകുന്ന നദികളൊഴുകിക്കൊണ്ടുവരുന്നത്, അങ്ങനെയുള്ള മുഗളന്മാരെയാണ് അവിടുന്നു ശരണംപ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നത്. അങ്ങനെയുള്ള മുഗളന്മാരുടെ കൃപയെ അവലംബിച്ച് അവിടുത്തെ സഹോദരപുത്രനെ, റാണാ പ്രതാപസിംഹന്റെ പുത്രനെ സിംഹാസനത്തിൽനിന്നും നിഷ്കാസനം ചെയ്യിക്കുവാൻ അവിടുന്നു ബലകങ്കണനായിരിക്കുന്നു. ഇത്രയെ നാം പോരാഞ്ഞിട്ടായിരിക്കുമോ അവിടുത്തെ പരമമായൊരു ചെയ്തിട്ടുള്ളതെന്ന് ചോദിക്കുന്നത്? അച്ഛ! കൊള്ളാം. അവിടുന്നു സ്വാർത്ഥത്തെ മാത്രം മുൻനിർത്തി യുദ്ധമന്ത്രിമാറ്റം കയ്യാളിയിരിക്കുന്നു; എന്നാൽ ഞങ്ങളുടെ മാറ്റം മറുവാനാണ്? മകനേ! ഈ അന്ധകാരത്തിൽ, ഈ ദുർഭിന്നത്തിൽ നീയൊന്നെന്റെ സഹചരൻ. ഇന്നെന്റെ അന്തരംഗത്തിൽ പതിനടങ്ങു ബലം വലിച്ചിരിക്കുന്നു. വരൂ മകനേ! നടക്കൂ!

(സത്യവതി അരുണനേയും കൊണ്ടുപോവാൻ ഭാവിപ്പിക്കുന്നു.)

സഗര—അരുതു്, അരുതു്; സത്യവതി! നിപ്പൂ. അരുണ! നീയും പോകരുതു്. ഞാനും നിങ്ങളുടെ കൂടെത്തന്നെ വരാം. ഇന്നെന്റെ കണ്ണുകൾ തുറന്നു. ഇന്നു ഞാനെന്റെ മാതൃഭൂമിയെ അറിഞ്ഞു. അപരന്റെ കൃപയെക്കുറിച്ചുള്ള ആശം ഞാനെന്റെ ഹൃദയത്തിൽനിന്നും ഒ

അതുജിച്ചു. ഞാനിതാ എന്റെ രാജ്യത്തോടൊപ്പം
 അരിഭൂവും ഭുജവും ഉപവാസവും സ്വീകരിച്ചിരിക്കുന്നു.
 വത്ര മകളേ! നീയെന്നെയൊന്നാലിംഗനംചെയ്യൂ.

സത്യവതി—അച്ഛ! ഇതെന്താണു്? ദേശസമയത്തു്
 ക്ഷമിച്ചതെന്ന എന്റെ പിതാവിനേയും എന്റെ പുത്ര
 നേയും എനിക്കു ലഭിക്കത്തക്കവണ്ണമുള്ള ഭാഗ്യമുണ്ടായോ?
 അവിടുന്നു പറയുന്നതെല്ലാം വാസ്തവംതന്നെയല്ലേ? നി
 ശ്ചയമായും സത്യംതന്നെയല്ലേ?

സഗര—അതേ, സത്യവതി! ഇതു സത്യമാണു്. നി
 ശ്ചയമായും സത്യംതന്നെ. ഈ വിഷയങ്ങളെല്ലാം എ
 ന്റെ ദുഃഖാലമനയാൽ മുമ്പു പ്രവേശിച്ചിരുന്നു. നീ
 യെന്നിക്കു മാപ്പുതരണം! മാപ്പുതരണം!

സത്യവതി—അച്ഛ! അച്ഛ!

(സത്യവതി മുട്ടുകുത്തി സഗരസിംഹാന്റെ മുമ്പിലിരു
 ന്നു തന്റെ ശിരസ്സുകൊണ്ട് അദ്ദേഹത്തിന്റെ പാദങ്ങളെ
 സ്പർശിക്കുന്നു.)

മുന്നാമങ്കം.

ദൃഷ്ടം രംഗം.

സ്ഥാനം—ഉദയപുരത്തിലെ രാജസഭ. സമയം—പ്ര
 ഭാതം.

(സാമന്തന്മാരെല്ലാവരും നിന്നുകൊണ്ടു് സംഭാഷണം
 ചെയ്യുന്നു.)

ജയസിംഹ—കഴിഞ്ഞ കാമനേരത്തിലെ യുദ്ധം ഇതിഹാസപങ്ക്തികളിൽ സുവണ്ണലിപികളാൽ രേഖപ്പെടുത്തേണ്ടതാണ്.

ഗോകുലസിംഹൻ—രജകുമാരന്റെ സൈന്യങ്ങൾക്കു കൊറ്റും കോളും കൊണ്ടുവന്നിരുന്ന മാട്രം നിരോധിച്ചതു ബുദ്ധിപൂർവ്വമായ ഒരു പ്രവൃത്തിയായി.

ഭൂപതി—അവകീകാട്ടിലെ വഴിയൊന്നും നല്ലവണ്ണമറിഞ്ഞുകൂടെന്നു തോന്നുന്നതു്.

ഗോകുല—എങ്കിലും ഓടിപ്പോവാനുള്ള വഴി വളരെ നല്ലവണ്ണമറിഞ്ഞിരുന്നു.

ജയസിംഹ—മേവാഡിനിന്നു മഹത്വത്തിന്റെ ഉദയമാണ്. നോക്ക! മേവാഡിലെ പദ്മതങ്ങൾ എത്ര നവമായി ശോഭിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു.

(റാണാ അമരസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

എല്ലാ—ജയ്! മേവാഡ് കേ റാണാ കീ ജയ്!

(റാണാ സിംഹാസനത്തിലിരിക്കുന്നു.)

(രാജകുമാരി കിശോരദാസൻ പ്രവേശിച്ചു റാണയുടെ വിജയത്തെക്കുറിച്ചു പറയുന്നു.)

കിശോ—നീരജബാഹുവചംശശിഖാമണേ!

വീരഭൂപാലക! വെൽവുകാക!

ഭാരതരക്ഷക! പാരം തിരുമുഖിൽ

വൈരികൾ വേപഥി പൂണ്ടിടുന്നു.

ഭാഗൽകപ്രാബല്യപ്രാഭവപുഷ്പണൻ

ഭോവിജയലൈനെന്നും ഭ്യോതിക്കട്ടെ!

തപദൈവരിമണ്ഡലം ദണ്ഡധരഭട-

മർദ്ദനമേറ്റു വിലയിക്കട്ടെ!

റാണ— കിഴശ്ശാർദാസ്! നിങ്ങളും നിങ്ങളുടെ ഗീത
ത്തിൽ ഒരു ചരണംകൂടെ ഭവിക്കണമെന്നു്.

കിഴശ്ശാ— തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു കല്പിക്കുന്നപോലെ.

റാണ—

“നിന്മൂലം സർവ്വസ്വം നഷ്ടമായ്”, വംശത്തിൻ
കൈമുദി നേരായ കീർത്തി മാഞ്ഞു”

എന്നുംകൂടി.

കിഴശ്ശാ— ഇതെന്തിനാണു തിരുമനി!

റാണ— (പുഞ്ചിരിയോടുകൂടി) എന്തിനാണെന്നാ
ണോ ചോദിക്കുന്നതു ? അതോ, നോക്ക!

(സത്യവതി പ്രവേശിക്കുന്നു.)

സത്യ— ജയ്! മേവാഡ് കേ റാണാ കീ ജയ്!

റാണ— ആര ? സഹോദരി സത്യവതിയോ?

(റാണാ സിംഹാസനത്തിൽനിന്നെഴുന്നേറ്റു സത്യ
വതിയെ എതിരേൽക്കുന്നു.)

റാണ— സഹോദരി! വരു, വരു.

സത്യവതി— മഹാരാജാവേ! ഞാൻ നിരൂപണവും മേവാ
ഡിന്റെ വിജയഗീതമാസപദിച്ചുകൊണ്ടു പുറത്തു നില്ക്കു
കയായിരുന്നു. അതു കേട്ടുകൊണ്ടിരുന്നപ്പോൾ എന്റെ
നയനങ്ങൾ ആനന്ദബാഷ്പത്താൽ പൂർണ്ണമായി. ഞാൻ
മന്ത്രമുദ്ധമായ സർപ്പംപോലെ മിണ്ടാതെന്നിരുന്നു. മഹാരാ
ജാവിന്റെ പൂർവ്വീകനായ ശ്രീരാമചന്ദ്രൻ ലങ്കയെ ജയി
ച്ചതിനുശേഷം തിരിച്ചുവന്നു അയോധ്യയിൽ പ്രവേശിച്ച
സംഗതിയാണെന്നു കണ്ടപ്പോൾ ഓർമ്മവന്നതു. അപ്പോഴെ
ക്കും പാട്ടുവസാനിച്ചു. ഏതോ ഒരു ദേവി വന്നിട്ടു തന്റെ

പ്രളയാൽ ആ സംഗീതത്തെ ആവരണംചെയ്ത സ്വരാജ്യമായ സ്വർഗ്ഗത്തിലേക്കു ആകാശമാഗ്ഗമായി കൊണ്ടുപോയതായെന്നു കരുതുന്നി. അപ്പോൾ ഞാൻ സ്വർഗ്ഗത്തിൽ നിന്നുമുണർന്നുപോയെന്നു കരുതുന്നി.

റാണ—സത്യവതി, സംഗീതത്തിന്റെ അവസാനം ഇപ്രകാരം തന്നെയാണു്. എല്ലാ സംഗീതവും ഒരു തരത്തിൽ ആനന്ദകാലാവസ്ഥയിലേക്കു ആരംഭിക്കുകയും അവസാനം ഒരു ദീപ്തിശാസ്ത്രത്തിൽ ലയിച്ചു പോകുകയും ചെയ്യുന്നു.

സത്യവതി—മഹാരാജാവേ! ഇതെന്താണു്? ആനന്ദിക്കേണ്ടതായ ഈ സുദിനം അവിടുത്തെന്താണിത്ര നിരാശനായും വിഷമനായും വരുന്നതു്? മഹാരാജാവേ! അവിടുത്തെ ഹൃദയത്തിൽനിന്നു് ഈ നിരാശയെ അകറ്റിക്കളഞ്ഞാലും! ഇന്നു മേവാഡിനു വളരെ അഭിമാനകരമായ ഒരു ദിവസമാകുന്നു.

റാണ—അഭിമാനകരമായ ഒരു ദിവസമാണെന്നു പറയാമെന്നുമാത്രം. സത്യവതി, നിങ്ങളൊരു പുതിയ വർത്തമാനം കേട്ടുവോ? കാമനേരത്തിലെ യുദ്ധത്തിൽ നാമല്ല ജയിച്ചതു്.

സത്യവതി—പിന്നെയാരാണാവോ? മുഗളന്മാരാണോ?

റാണ—അല്ല രാജപുത്രന്മാരാണു്. ഈ വിജയമഹോത്സവം കൊണ്ടുണ്ടാകുന്ന നാമല്ല യുദ്ധത്തിൽ ജയിച്ചതു. യുദ്ധത്തിൽ വിജയം പ്രാപിച്ചവരെല്ലാം യുദ്ധങ്ങളിൽ പതിച്ചുപോയി. സത്യവതി! യുദ്ധരംഗത്തിൽനിന്നും ജയപതാക പറ്റിച്ചുകൊണ്ടും വിജയധ്വനി മുഴക്കിക്കൊ

ണ്ടും മടങ്ങിയവരല്ല വാസ്തവത്തിൽ ജയിച്ചത്. സമരഭൂമിയിൽ മരിച്ചവരാണ് വിജയികൾ.

സത്യവതി—മഹാരാജാവേ! വളരെ പരമാത്മമാണ്. ഈശ്വരൻ അവരുടെ കീഴ്തി ശാശ്വതമായി നിലനിൽക്കട്ടെ. മഹാരാജാവേ! എനിക്കൊരു മംഗലവാർത്ത അറിയിക്കുവാനുണ്ട്.

റാണ — അതെന്താ സത്യവതി!

സത്യവതി—മഹാരാജാവേ! എന്റെ അച്ഛനായ റാണാ സഗരസിംഹൻ അവിടേക്കായി ചിതോർദ്ദക്ം വിട്ടുതന്നിരിക്കുന്നു. അവിടുന്നു യാതൊരു തടസ്സവും പരയാതെ അവിടെച്ചെന്നു ഭക്തത്തിലധികാരം സ്ഥാപിച്ചാലും.

റാണ—ചിതോർദ്ദക്ംമെനിക്കു വിട്ടുതന്നുവോ? സത്യവതി, നിങ്ങളുന്താണീപ്പറയുന്നത്? ഇതു പരമാത്മമാണോ?

സത്യവതി—അതേ മഹാരാജാവേ! ഈ സംഗതി വളരെ ശരിയാണ്.

റാണ—ഇത്ര പെട്ടെന്നു ഭക്തമെനിക്കു വിട്ടുതരുവാനുള്ള കാരണമെന്താണ്? ചക്രവർത്തിയങ്ങനെ കല്പിച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്നുവോ?

സത്യവതി—ഇല്ല മഹാരാജാവേ! അച്ഛൻ ചക്രവർത്തിയുടെ കല്പനയനുസരിച്ചല്ല അപ്രകാരം ചെയ്തത്. അദ്ദേഹം ചിതോർദ്ദക്ക്കു അച്ഛനു കൊടുക്കയാണു ചെയ്തത്. ആകെങ്കിലും ഇഷ്ടംപോലെ കൊടുക്കാനുള്ള അധികാരവും അച്ഛനുണ്ടായിരുന്നു. അതുകൊണ്ടു അദ്ദേഹം

ചിതോർകോട്ടയെ അങ്ങയിൽ സമർപ്പിച്ചു' ആഗ്രയിച്ചേക്കു പോയിരിക്കുന്നു.

റാണ—സാമന്തന്മാരേ! ജയഘോഷം മുഴക്കൂവിൻ! പരേതനായ എന്റെ പിതാവിന്റെ സ്വപ്നമീന്നു സഫലമായി. അദ്ദേഹത്തിന്റെ പുത്രന്റെ ബാഹുബലംകൊണ്ടല്ല; എന്നാൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ സഹോദരന്റെ ദാനത്താലാണ്. ഒറ്റത്തെ കൈവശപ്പെടുത്തുവിൻ, ഒരു പുതിയ സൈന്യമേല്പെടുത്തുവിൻ! തളളിക്കൊരുവിൻ! ആക്രമിക്കുവിൻ! അവസാനംവരെ യുദ്ധം ചെയ്യുവിൻ!

സത്യവതി - ജയ' മേവാഡ്'കേ റാണാകീ ജയ'!

എല്ലാവരും—ജയ' മേവാഡ്'കേ റാണാകീ ജയ'!

രംഗം രണ്ടു്.

സ്ഥാനം—ഗ്രാമത്തിന്റെ പുറത്തു് ഒരു ഒറ്റയടിപ്പാതയുടെ അരികെ ഒരു ഇടിഞ്ഞുവൊളിഞ്ഞ കുടിൽ. സമയം—സന്ധ്യ.

(കല്യാണിയും അജയസിംഹനും ആ ഒറ്റയടിപ്പാതയിൽക്കൂടെ വരുന്നു)

കല്യാണി—ജ്യേഷ്ഠ! ഇനി എന്നെക്കൊണ്ടു നടക്കാനാവില്ല.

അജയ—നമുക്കിന്നു് ഈ ഗ്രാമത്തിൽ താമസിക്കാം. അതിന്റെ പുറത്താണ് ഈ കുടിൽ. ഇതൊരു പീടികയാണെന്നാണ് തോന്നുന്നത്. അകത്തു നല്ല ഇരുട്ടു വിളക്കുടും കാണാനില്ല.

കല്യാണി—എന്തെങ്കിലുമൊന്നു ശബ്ദിച്ചുനോക്കൂ.

അജയ—ഹേ! ഇവിടെ ആരെങ്കിലുമുണ്ടോ? അകത്താ
രെങ്കിലുമുണ്ടോ? ആരും മിണ്ടണമേക്കൊന്നില്ല.

കല്യാണി—നമുക്കിന്നിതിൽ താമസിക്കാം. എനിക്ക്
ഒരടിപോലും നടക്കാൻ വയ്യ.

അജയ—തരക്കേടില്ല. ഇവിടെ കുറച്ചുനരമിരി
ക്കൂ. ഞാൻ ഗ്രാമത്തിൽ പോയി വിളക്കു കൊണ്ടു
വരാം.

കല്യാണി—എന്നാൽ പോയിവരു. എനിക്ക് നട
ക്കാൻവയ്യ. വിശപ്പുമുണ്ട്.

അജയ—ആദ്യ ഭക്ഷണത്തിനും വല്ലതും കൊണ്ടുവ
രാം. അകത്തുപോയിരിയ്ക്കൂ.

കല്യാണി—വേഗം വരേണം. ഞാൻ തനിച്ചാണ്.
വളരെ പേടിയും തോന്നുന്നുണ്ട്.

അജയ—ഞാൻ ക്ഷണത്തിൽ വന്നേക്കാം. എന്തു
പേടിക്കാനുള്ളതു്? ഇവിടെ ആരുമില്ല. (പോകുന്നു)

കല്യാണി—ഞാൻ കാൽനടയായി യാത്രചെയ്യുന്ന
തു് ഇന്നു നടക്കുകയാണ്. നടന്നുനടന്ന് എന്റെ കാലു
ചുക്കുന്നു. എങ്കിലുമെനിക്കിതിൽ സന്തോഷമേ തോന്നു
ന്നുള്ളൂ. മനസ്സോടുകൂടി ഈ ദാരിദ്ര്യത്തേയും ദുഃഖത്തേയും
വരിക്കുന്നതിൽ അളവറ അഭിമാനം തോന്നുന്നു. തടസ്സമുള്ളൊന്നുംകൂടാതെ തിരമാലകളിൽ കളിച്ചുകൊണ്ടു
നദി സമുദ്രത്തിലേക്കൊഴുകുന്നതുപോലെ സന്തോഷത്തോ
ടുകൂടെ എന്റെ ജീവിതസച്ചിത്രമായ പ്രാണനാഥന്റെ
സമീപത്തിലേക്കു ഞാനും ചെല്ലാഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ദാ

സിയുടെ നിലയിലെങ്കിലും അദ്ദേഹത്തിന്റെ പാടശുശ്രൂഷയ്ക്ക് അദ്ദേഹമെന്നിക്ക് അനുവാദം തരുമോ എന്നറിഞ്ഞുകൂടാ. ആരാതു്?

(സന്യാസിവേഷത്തിൽ സഗരസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

സഗര—വടസ്! ഞാനൊരു രാജപുത്രനാണ്. നീ ഭയപ്പെടേണ്ട. നീയും രാജപുത്രസ്ത്രീയാണെന്നു തോന്നുന്നു, എന്നാണിവിടെ തനിച്ചിരിക്കുന്നതു്?

കല്യാണി—എന്റെ ജ്യേഷ്ഠൻ വിളക്കും ഭക്ഷണവും കൊണ്ടുവരുവാൻ ഗ്രാമത്തിലേക്കു പോയിരിക്കുകയാണ്.

സഗര—വേണ്ടില്ല. അയാൾ വരുന്നതുവരെ ഞാനിവിടെയിരിക്കാം. ഈ പ്രദേശങ്ങളിൽ മുസൽമാൻഭടന്മാരെക്കൊണ്ടുള്ള ഉപദ്രവം കലശലാണ്. നാലഞ്ചൊക്കുള്ള ഇവിടെ അടുത്തുതന്നെ ഞാൻ കാണുകയുണ്ടായി. ഇവിന്റെ ജ്യേഷ്ഠൻ മടങ്ങിവരുന്നതുവരെ നിന്നെ ഞാൻ നോക്കിക്കൊള്ളാം.

കല്യാണി—അവിടുന്നിവിടെത്തന്നെയിരുന്നെന്നു തെളിക്കണേ! എനിക്കു പേടിയാവുന്നു.

(അണിയറയിൽ—ഈ പൊളിഞ്ഞുകുടിയിലോ?)

(വീണ്ടും അണിയറയിൽ—അതേ ഇവിടെത്തന്നെ)

(ഒരാൾ വാതുക്കൽ മുട്ടുന്നു)

കല്യാണി—ആരാതു്? ആരാതു്? ജ്യേഷ്ഠനോ? ജ്യേഷ്ഠനോ?

(മൂന്നു കുളുന്മാർ അകത്തുകടക്കുന്നു)

ഒന്നാം കുളുൻ—ഇവർതന്നെ. ഇവർതന്നെ.

രണ്ടാമൻ—പിടിക്കു, പിടിക്കു!

(ഒന്നാമത്തേ പൻ കല്യാണിയെ പിടിക്കുന്നായിട്ടെല്ലാം കല്യാണി ഒഴിഞ്ഞുമാറി നിലവിളിക്കുന്നു) എന്തെ രക്ഷിക്കണം! രക്ഷിക്കണം!

സഗര—(മുമ്പോട്ടുപന്നു) കരുതിക്കൊള്ളൂവിൻ!

ഒന്നാമൻ—ഇവനാരാ?

രണ്ടാമൻ—ആരെങ്കിലുമാട്ടെ, ഇവന്റെ കഥ കഴിക്കാം.

(സഗരസിംഹൻ കള്ളന്മാരോടു യുദ്ധം ചെയ്തു വീഴുന്നു)

കല്യാണി—ജ്യേഷ്ഠ! ജ്യേഷ്ഠ!

(അജയസിംഹൻ വരുന്നു)

അജയ—കല്യാണി! പേടിക്കേണ്ട. ഞാനിതാവൻ കഴിഞ്ഞു.

(അജയസിംഹൻ വാളുരി കള്ളന്മാരെക്കൊന്നിച്ച് മൃണപേരേയും വീഴ്ത്തുന്നു)

അജയ—ഇവരുടെ മൃണപേരുകേയും കഥതീർത്തു. ഇതാരാണ്?

കല്യാണി—ഇദ്ദേഹമെന്നെ രക്ഷിക്കാൻവന്ന ആളായിരുന്നു. ഇദ്ദേഹത്തിനു മുറിപറ്റി.

സഗര—നിങ്ങളാരാണ്?

അജയ—ഞാൻ സേനാപതി ഗോവിന്ദസിംഹന്റെ പുത്രനാണ്. ഇവളെന്റെ അനുജത്തി കല്യാണിയാണു.

സഗര—ആർ? മഹാബലത്തുഖാന്റെ ഭാര്യ കല്യാണിയോ?

അജയ—അതേ, വീരശ്രേഷ്ഠ! അവിടുന്നാരാണ്?

സഗര—ഞാൻ മഹാബലത്തുഖാന്റെ അച്ഛൻ സഗരസിംഹനാണ്.

രംഗം മൂന്നു.

സ്ഥാനം—യഥാപുരി രാജാവായ ഗജസിംഹന്റെ കൊട്ടാരം. സമയം—പ്രഭാതം.

(മാർവാഡുരാജാവായ ഗജസിംഹനും സദസ്യൻ ഹരിദാസനും ഗജസിംഹന്റെ പുത്രൻ അമരസിംഹനും ഭൃതന്റെ വേഷത്തിൽ അരുണസിംഹനും പ്രവേശിക്കുന്നു)

ഗജ—ഭൃതാ! എനിക്കീവിവാഹകാര്യത്തിൽ തീരെ സമ്മതമില്ലെന്നു റാണയെ അറിയിക്കുക. ചക്രവർത്തിക്കു വിരോധമായി നില്ക്കുന്നവരോടു യാതൊരുതരത്തിലും സംബന്ധിക്കുവാൻ ഞാനാഗ്രഹിക്കുന്നില്ല. എന്താ ഹരിദാസ!

ഹരിദാസ—തിരുമേനി! അവിടുന്ന് പറഞ്ഞതു വളരെ ശരിയാണു. തീച്ചയായും അങ്ങനെ തന്നെയാണു വേണ്ടതു്.

അരുണ—മഹാരാജാവേ! ഞങ്ങളുടെ റാണ എങ്ങനെയാ രാജഭോഹിയായതു? മേവാഡിനും മുഗളന്മാരുടെ കീഴിലായിട്ടില്ല. ഏതൊരു സ്വാതന്ത്ര്യത്തെയോ ഞോ ഇത്രനാളും രക്ഷിച്ചുപോന്നതു് ആ സ്വാതന്ത്ര്യരക്ഷയ്ക്കുള്ള പ്രയത്നം ഭോഹമാകുന്നതെങ്ങനെ?

ഗജ—അതുതന്നെ ഭോഹമെന്നു പറയുന്നതു്. രാജപുത്രസ്ഥാനം മുഴുവനും മുഗളന്മാരുടെ മുമ്പിൽ തലകുനിച്ചു അവരുടെ പ്രഭുത്വം സ്വീകരിച്ചിരിക്കുമ്പോൾ മേവാഡുമാത്രം എങ്ങനെ തലവെറുത്തുനില്ക്കും?

അരുണ—എനിക്കു മനസ്സിലായി. മഹാരാജാവിനെ മനസ്സിൽ അസൂയയാണു് അനിച്ചിരിക്കുന്നതു്. എപ്പോ

പച്ചതങ്ങളുടെ ശിവരങ്ങളിൽനിന്നും അഭിമാനമാകുന്നതുകൊണ്ടു കർമ്മം അനുഷ്ഠാനം ചെയ്തു. മേവാഡു പച്ചതങ്ങളെ മറ്റും ആ രശ്മികളിന്നും പ്രദക്ഷിണം ചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ഇതുമാത്രം സഹിക്കുവാൻ മഹാരാജാവിനു സാധിക്കുന്നില്ല. ഇന്നെല്ലാരാജപുത്രന്മാരുടെ ശിരസ്സും നഗ്നമായിരിക്കുന്നു. എന്നാൽ മേവാഡു റാണയുടെ മസ്തകം മാത്രം ഇന്നും കീരീടത്താലും തമായിരിക്കുന്നു. ഈ കർമ്മം മഹാരാജാവിന്റെ കണ്ണുകൾക്കു കണ്ടകമായ തീർന്നിട്ടുണ്ടായിരിക്കാം. എങ്കിലും മഹാരാജാവേ! റാണ ചതികൊണ്ടു് അവിടുത്തെ അഭിമാനത്തെ കളഞ്ഞിട്ടില്ല. നിങ്ങളെല്ലാവരും തന്നെത്താൻ വഞ്ചിതരായിത്തീർന്നതാണ്. ഇതിൽ റാണക്കെന്താണ് ദോഷം?

ഗജ—ദൂത! നിങ്ങൾ വളരെ ധീരനും ധൃഷ്ടനുമായ മഹാരാജാ ഗജസിംഹന്റെ നേരെ നോക്കി ഇങ്ങനെ പറയുവാനുള്ള ധൈര്യം ഇതു വരെ ഒരാൾക്കുണ്ടായിട്ടില്ല. ഇത്ര ധൂഷണം ഉദ്ധരണം ഉന്മത്തനമാണോ റാണ? ഇരുപതന്നായിരം രാജപുത്രഭടന്മാരെക്കൊണ്ടു മാത്രം ഭാരതസമുദ്രാന്തരം തിരയാകുന്നു കരുതുന്നുണ്ടെങ്കിൽ ആ ഔജസ്വ്യം അദ്ദേഹത്തിനു മാത്രമേ ഭൂഷണമാവുള്ളു.

അരുണ—മഹാരാജാവു പറയുന്നതു ശരിയാണ്. ഈ ഔജസ്വ്യം അദ്ദേഹത്തിനു മാത്രമേ ഭൂഷണമാവുന്നുള്ളു. ഇപ്രകാരമുള്ള ഔജസ്വ്യം നേടുവാനുള്ള ശ്രമം അങ്ങനെയല്ല.

ഗജ—ദൂതന ചലുന്നാണു —അല്ലെങ്കിൽ—

അരുണ—ആട്ടെ, അവിടേയ്ക്കിത്രയെങ്കിലും മനുഷ്യ

തപമുണ്ടല്ലോ. എന്നാൽ മഹാരാജാവേ! കൊള്ളാം, ഏത നവദ്വനാണെന്നുള്ള ബോധം അങ്ങയ്ക്കുണ്ടെന്നയാണു ങ്ങായത്? ഇത്ര നീതിയും ഇത്ര മഹത്തായ തത്വവും അ വിടുത്തെ മുഖത്തുനിന്ന് എങ്ങെന്നയാണു പുറപ്പെട്ടത്?

ഗജ—ഏത! നമ്മുടെ ധൈര്യത്തിനുമൊരതിരണ്ടു. പൊയ്ക്കൊൾക. എനിക്കീവിവാഹമനിഷ്ടമാണെന്നു റാ ണയെ മനസ്സിലാക്കുക. പൊക്കുള.

അരുണ—മഹാരാജാവേ! ഇതാ ഞാൻ പോണം. എന്നാൽ ഒരു കാര്യംകൂടി പറയാനുണ്ട്. ചക്രവർത്തിയുടെ പക്ഷത്തിൽ ചേർന്നു ഭക്ഷണദേശങ്ങളിൽ അവിടുന്ന് അന്ന വധി യുദ്ധം ചെയ്തിട്ടുണ്ടെന്നും ഗുജറാത്തിനേയും അവിടു ണ് ജയിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നും ഞാൻ കേട്ടിട്ടുണ്ട്. ഇത്തവണ മേ വാഡിലേക്കു വരുമാല്ലോ. അതിനായി ഞാൻ ക്ഷണി ക്കയും ചെയ്യുന്നു.

(അരുണസിംഹൻ പോവാൻ ഭാവിടുന്നു.)

ഗജ—കൊള്ളാം. എന്നാൽ നില്ക്കൂ. എന്റെ കൂടെ പോയാൽമതി.

അരുണ—അവിടുണെന്നെ ബന്ധിക്കാനോ ഭാവം?

ഗജ—അതേ. അമരസിംഹാ! ഇവനെ ബന്ധനത്തി ലാക്ക.

അമര—ഇതെന്താണച്ഛ! ഇയാൾ ഏതല്ലേ? ഏത നാരോടുകൂടുംപ്രവർത്തിക്കുന്നതു ക്ഷത്രിയധർമ്മമല്ലല്ലോ?

ഗജ—അമരസിംഹ, ഞാൻ നിന്റെ അടുക്കൽനി

നും ധർമ്മാധർമ്മങ്ങൾ പഠിക്കാൻ വിചാരിക്കുന്നില്ല. നീ നക്കെന്റെ കല്പന നടത്തേണ്ടതാണെന്നുവേണ്ടതുണ്ട്.

അമര—അച്ഛ! ഈ അനൃതമായ കല്പന നടത്തേണെന്നു സാധിക്കില്ല.

ഗജ—(വിറച്ചുകൊണ്ടു) നിനക്കെന്റെ കല്പന നടത്താൻ കഴിയില്ലെ? അധികപ്രസംഗി! നീയെന്റെ മൃതപുത്രനാണെന്നോത്തുകൊൾക. എന്റെ വാക്കു നീ കേട്ടില്ലെങ്കിൽ അതിന്റെ ഭവിഷ്യത്തു നീയനുഭവിക്കേണ്ടിവരും. എന്റെ രാജ്യം നിനക്കു സിദ്ധിക്കില്ല. സിംഹാസനത്തിൽ കയറാൻ ഇളയപുത്രനായ യശോവന്തസിംഹനായിരിക്കും.

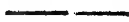
അമര—അങ്ങയുടെ രാജ്യം അങ്ങുതന്നെ വെച്ചുകൊണ്ടിരുന്നാളു. മുഗളന്മാരുടെ ചവിട്ടുകൊണ്ടും ദയക്കൊണ്ടും നിലനിന്നുപോരുന്ന അവിടുത്തെ സിംഹാസനത്തിൽ കേറാനെന്നിരിക്കു ലവഃലശവുമാഗ്രഹമില്ല. മുഗളന്മാരുടെ ചെരപ്പ ചുമക്കൻ ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നില്ല.

ഗജ—കാര്യം നന്നായി. ഇതിന്നു ശിക്ഷയായി നീ എന്ന ഞാൻ രാജ്യഭ്രഷ്ടനാക്കിത്തള്ളിയിരിക്കുന്നു. പൊക്കൈ.

അമര—ഇതാ പോവായി.

(അമരസിംഹൻ പോകുന്നു)

ഗജ—(തെല്ലനേരം കഴിഞ്ഞിട്ടു) ഭൃതപൊയ്ക്കൊൾക. ഞാൻ നിങ്ങളേയും വിട്ടയച്ചിരിക്കുന്നു.

രംഗം നാലു.

സ്ഥാനം—മഹാബത്തുവാന്റെ ഗൃഹത്തിന്റെ ബഹിർഗം. സമയം—രാത്രി.

(മഹാബത്തുവാൻ തനിച്ചിരിക്കുന്നു)

മഹാബ—ഞാനവളെ ഉപേക്ഷിച്ചെങ്കിലും വീണ്ടുമവളെപ്പറ്റിയുള്ള വിചാരം എന്റെ ഹൃദയത്തിൽ വന്നുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. പ്രേമലോലവും മനോഹരവുമായ അവളുടെ അകിശോരമുഖം ഇപ്പോഴുമെന്റെ കണ്ണിനു മുമ്പിൽ നൃത്തം ചെയ്യുന്നു. ഏതോ ദൈവഭയരത്നപോയ പോലിരിക്കുന്നു. ഞാനെന്നിന്നാണവളുടെ എഴുത്തു മടക്കിയതു? ഇത്ര പരിശുദ്ധവും നിർലാഭമായ പ്രേമത്തെ ഈ വിധം നിരസിച്ചതു് അനുചിതമായി. അവൾക്കെണ്ണിച്ചു പ്രേമത്തെ അവളുടെ അച്ഛന്റെ നേരെയുണ്ടായക്രോധത്തിന്റെ ആവേശമൂലം ഞാൻ നിരസിച്ചതു് എത്ര നീചകൃത്യമാണെന്നെനിക്കിപ്പോൾ തോന്നുന്നു. എപ്പോഴെങ്കിലും ക്ഷമയാചനത്തിനവസരംകിട്ടുന്നതായാൽ നിശ്ചയമായും രണ്ടുകയ്യും കൂപ്പിക്കൊണ്ടു ഞാനവളോടു മാപ്പു ചോദിക്കും. ആർ?

(ഒരു പാറാവുകാരൻ വരുന്നു)

പാറാ—ഏമാനേ! മഹാരാജാ ഗജസിംഹൻ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു അവിടുത്തെ കാണാൻ വന്നിരിക്കുന്നു.

മഹാബ—ഗജസിംഹനോ? യോഗ്യപുരിയിലെ രാജാവോ?

പാറാ—അതേ ഏമാനേ!

മഹാബ—അദ്ദേഹത്തെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടു വരു.

(പാറാവുകാരൻ പോകുന്നു)

മഹാബ—മഹാരാജാ ഗജസിംഹൻ ഇവിടെയെന്താ കാര്യം? ഭീരു, അധമൻ, മുഗളന്മാരുടെ ഭാസൻ. ഇതാ അദ്ദേഹമിങ്ങോട്ടു വരുന്നുണ്ട്.

(ഗജസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

ഗജ—നമസ്കാരം.

മഹാബ—നമസ്കാരം. ഈ ദരിദ്രക്കുടിയിന്നു മഹാരാജാവ് ഇന്നു പ്രകാശം നൽകുവാനുള്ള സംഗതിയെന്താണ്? വിശേഷമെന്തെങ്കിലുമുണ്ടോ?

ഗജ—ചക്രവർത്തിതീരുമനസ്സുകൊണ്ടു താങ്കളെ ഓർമ്മിക്കുകയുണ്ടായി.

മഹാബ—ഇതു തീരുമനസ്സിലെ ദയാധിക്യംതന്നെ. എന്നാൽ മേവാഡിനെ ആക്രമിക്കാൻ പോവാനായിരിക്കാം.

ഗജ—അതെ അങ്ങനെതന്നെ.

മഹാബ—ഇതിനെപ്പറ്റി പല തവണയും ഞാൻ തിരുമുന്വിലുണർത്തിച്ചിട്ടുണ്ടല്ലോ. പിന്നെന്തിനും കൂടക്കൂടെ ഇങ്ങനെ ഖജമതിനാൽകുന്നത്?

ഗജ—മേവാഡിൽവെച്ചു ചക്രവർത്തിയുടെ സൈന്യം പലതവണയും തോറ്റിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടു തീരുമനസ്സിലേക്കു വളരെ വ്യസനമുണ്ട്. ഇത്തവണ നിവൃത്തിയില്ലാതെ താങ്കളെയാണു ലക്ഷ്യം കരുതിയിരിക്കുന്നത്. ഈയപമാനത്തിൽനിന്നദ്ദേഹത്തെ രക്ഷിക്കാനുള്ള സാമർത്ഥ്യം താങ്കൾക്കേയുള്ളു. എല്ലാരിലുംവെച്ചു

അദ്ദേഹത്തിന്റെ ക്ഷേമകാംക്ഷിയും സഹായിയും താങ്കളാണ്.

മഹാബ—അങ്ങനെയൊന്നി പറയുന്നത്?

ഗജ—എല്ലാക്കുമറിയാവുന്ന സംഗതിയാണിത്.

മഹാബ—ഇം! (അങ്ങമിങ്ങും ലാതുന്തുന്നു)

ഗജ—മേവാഡിനെ ആക്രമിക്കുവാൻ താങ്കളിത്തവണ തീച്ചയായുമായുധമെടുക്കണം. മേവാഡു താങ്കളുടെ ജന്മഭൂമിയാണെന്നെനിക്കറിയാം. റാണാ അമരസിംഹൻ താങ്കളുടെ സഹോദരനാണെന്നുമറിയാം. മേവാഡിനെ താങ്കളുപേക്ഷിച്ചിട്ടു വളരെകാലമായെന്നുമോക്കേണ്ടതാണ്. താങ്കൾ സ്വന്തം ധർമ്മത്തെയുപേക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നു. മേവാഡുമായി വല്ല ബന്ധവും താങ്കൾക്കുണ്ടായിരുന്നെങ്കിൽ മുസൽമാനായിത്തീർന്നശേഷം അതും നിശ്ശേഷം വെടിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. അതിനാലെന്തിനാണിങ്ങനെ വൃഥാ ചിന്തിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നത്?

മഹാബ—(അല്പാല്പം സ്വഗതമായി) മേവാഡെന്റെ സ്വഭവമല്ലായിരുന്നെങ്കിൽ!

ഗജ—മാതൃഭൂമി ബലാൽക്കാരമായി അങ്ങയെ മടിയിലേറ്റിയിരുന്നതുമോ? ഒരുതവണ മേവാഡിലേക്കൊന്നു പോയിനോക്കൂ, യുദ്ധത്തിനായിട്ടല്ല ബന്ധുത്വത്തിന്റെ നിലയിൽതന്നെ. മേവാഡിലെ ജനങ്ങളുടെ ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചിങ്ങനെ പറയും. “സ്വമതമുപേക്ഷിച്ചു മുഹമ്മദുമാനംസപീകരിച്ച അധമൻ മഹാബത്തുഖാനിയുമാണ്. ഇയ്യോർതന്നെയാണു പ്രതാപസിംഹന്റെ സഹോദരപുത്രൻ.” വൃദ്ധന്മാരങ്ങയെക്കണ്ടാൽ വെറുപ്പോടെ മുഖം തി

രിച്ചുകളയും. യുവാക്കന്മാർ ക്രോധംപൂണ്ട കണ്ണുകൾ കൊണ്ടു് അങ്ങയെ തുരിച്ചുനോക്കും. സ്ത്രീകൾ ഗവാക്ഷങ്ങളിൽകൂടി അങ്ങയെ നോക്കിത്തൂങ്ങിക്കൊള്ളും. രാജപുത്രന്മാരെയെക്കണ്ടാൽ സഹോദരസ്നേഹത്തോടെ കെട്ടിപ്പിടി ക്കുമെന്നു വിചാരിക്കേണ്ട.

മഹാബ—ഹു! (മഹാബത്തുവാൻ ആലോചിച്ചു കൊണ്ടുനിലുക്കുന്നു)

ഗജ—ജീവകാലം മുഴുവനും താങ്കൾക്കു മുഗളന്മാരെ അറിഞ്ഞു കഴിയേണ്ടതായിട്ടുണ്ടെന്നിരിക്കുന്നതു്. അവരുടെ ഉൽക്കണ്ഠമാണു താങ്കളുടേയും ഉൽക്കണ്ഠ. അവരുടെ അപകണ്ഠമാണു താങ്കളുടേയും അപകണ്ഠ. അതുകൊണ്ടു ഞാൻ പറയുന്നതിനെപ്പറ്റി താങ്കൾ ഗൗരവമായി ആലോചിക്കണം.

(സന്യാസിഭവേഷത്തിൽ സഗരസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

സഗര—മഹാബത്തേ!

മഹാബ—ആർ? അച്ഛനോ? അവിടുന്നിവിടെയെങ്ങനാണീഭവേഷത്തിൽ വന്നതു്?

സഗര—ഞാനിപ്പോൾ സന്യാസം സ്വീകരിച്ചിരിക്കുന്നു.

മഹാബ—അതെന്തിനാണച്ഛ!

സഗര—മഹാബത്തേ! നിനക്കു പക്ഷേ ആശ്ചര്യം തോന്നുമായിരിക്കാം. ഇതാശ്ചര്യം തോന്നേണ്ട സംഗതിയുമാണു. യാതൊരുതന്നാണോ തന്റെ ജന്മഭൂമിയേയും ജാതിയേയും ധർമ്മത്തേയും പരിത്യജിച്ചു ജീവിതം വൃത്തമാക്കി വിജാതീയരുടെ കരുണയുടെ യാചകനായി ജീ

വകാലത്തിലെ മുക്കാലംശവും വെറുതെ കളഞ്ഞത്, അവൻ ആയുസ്സുസ്തമിക്കാറായപ്പോൾ വീണ്ടും പണ്ടത്തെ വഴിയിൽക്കൂടിതന്നെ സഞ്ചരിക്കുവാൻ തുടങ്ങിയിരിക്കുന്നു. ഇപ്പോൾ ഞാനീവേഷം ധരിച്ചിരിക്കുന്നതെന്തിനാണെന്നു മനസ്സിലായില്ലേ?

മഹാബ—ഇല്ല, അച്ഛ!—

സഗര—എന്നാൽ കേട്ടോളൂ. ഞാനിത്രയും കാലത്തിനിടയിൽ സ്നേഹമയിയായ എന്റെ മാതൃഭൂമിയുടെ വിളി ഇപ്പോഴാണു കേട്ടത്. അമ്മയുടെ ആ വിളി എത്ര ഗംഭീരം! എത്ര കരുണം! എത്ര ദയനീയം! മഹാബത്തേ! അതൊന്ന് ഉഴഹിപ്പാൻപോലും നിനക്കു സാധിക്കില്ല. ഞാനിപ്പോളെന്റെ പാപത്തിന്റെ പ്രായശ്ചിത്തം ചെയ്യുകയാണ്. നിന്റെ പാപങ്ങൾക്കു നീയും പ്രായശ്ചിത്തം ചെയ്യണമെന്നു പറയാനാണു ഞാനിങ്ങോട്ടു വന്നത്.

മഹാബ—അവീടുത്തെ പാപത്തിന്റേയോ?

സഗര—അതേ, എന്റെ പാപത്തിന്റെ. ഞാൻ സ്വപ്നങ്ങളെയുപേക്ഷിച്ചു മുഗളന്മാരുടെ ദാസനായിത്തീർന്നുവല്ലോ. എന്നാൽ നിന്റെ പാപം എന്റേതിനേക്കാൾ എത്രയോ വലുതാണു. നിന്റെ പാപത്തിനു സീമയില്ല.

മഹാബ—അച്ഛ! ഞാനെത്ര ചിന്തിച്ചു നോക്കിപ്പോപത്തെപ്പറ്റി യാതൊന്നുമെനിക്ക് മനസ്സിലാകുന്നില്ല. എനിക്ക് ഒരു വിശ്വാസമുണ്ട്. അതെന്തെന്നാൽ, ഇസ്ലാം ധർമ്മം സത്യം—

സഗര—മകനേ! മഹാബലത്തേ! നിനക്കീ വിശ്വാസമെങ്ങനെയുണ്ടായി? തീച്ചയായും നീ കുറാൻ വായിച്ചിരിക്കണം. അതും നല്ലൊരു ഗ്രന്ഥമാണു. ഹിന്ദുധർമ്മത്തിനെ നിന്ദിക്കുന്നില്ല. അതിനോടീതിനു യാതൊരു യിവാദവുമില്ല. എന്നാൽ നീ നിന്ദേറയും നിന്റെ അച്ഛന്റേയും മുത്തച്ഛന്റേയും വ്യാസൻ, കപിലൻ, ശങ്കരാചാര്യരെ നിവേദിക്കേണ്ടതും ധർമ്മരൂപക്കുന്നതിനുമുമ്പിൽ അവരുടെ ഗ്രന്ഥവും പഠിച്ചിരുന്നുവോ? നിന്നെപ്പോലെ മൂഢനും നിരക്ഷരകുടുംബിയായ ഒരുവനു ധർമ്മധർമ്മവിചേചനത്തിനു ശക്തിയുണ്ടാകുന്നതെങ്ങനെ? യാതൊരു ധർമ്മത്തിന്റെ മൂലമത്രം ഇഹിയനിഗ്രഹവും ആത്മജയവുമായും കണ്ടാലോ യാതൊരു ധർമ്മത്തിന്റെ അന്തിമവികാസം സർവ്വഭൂതാദികന്യയാകണ്ടാലോ യാതൊരു ധർമ്മത്തെ അനുസരിച്ചു മനുഷ്യരുടെ മാത്രമല്ല, പിപീലികാപധംപോലും നിഷിദ്ധമായിരിക്കുന്നുവോ ആ ധർമ്മത്തെ യാതൊരാലോ ചെന്നും കൂടാതെ വലിച്ചെറിഞ്ഞു, മഹാബലത്തുവാൻ! എത്ര വലിയ പാപമാണു നീ ചെയ്തിട്ടുള്ളതെന്നു നീയറിയുന്നില്ല.

മഹാബല—അച്ഛ! ഞാനിതു കണ്ടിട്ടു വിവരനായിരിക്കുന്നു. എന്തെന്നാലിന്നവിട്ടു—

സഗര—എന്തെന്നാൽ ഞാനിന്നു ധർമ്മത്തെപ്പറ്റി പ്രസംഗിച്ചു കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. വിവരനാകേണ്ട വിഷയം തന്നെയായിട്ടു്. എന്നാൽ ഞാനും വിവരനായിരിക്കുന്നു. ആർ പ്രപഞ്ചത്തിൽ ധനമല്ലാതെ മറ്റൊന്നു മറിഞ്ഞിരുന്നില്ലയോ അവനിതാ ധർമ്മത്തിനായിക്കൊണ്ടു്

സമ്പ്രദായം സ്വീകരിച്ചിരിക്കുന്നു. എന്നാൽ മഹാബലൻ! ഉച്ചസ്വരത്തെ മുഴക്കുന്ന കർമ്മത്തിന്റെ ഒരു കമ്പിയെങ്കിലും ബന്ധിക്കപ്പെടാത്ത ഹൃദയമേയില്ല. എങ്കിലുമൊരുദിവസം ഒരു യാദൃച്ഛികസംഭവമാകുന്ന വിരലിന്റെ ആഘാതത്താൽ ആ കമ്പി പെട്ടെന്നു മുഴങ്ങുന്നുവെങ്കിൽ ആ നിമിഷത്തിൽത്തന്നെ ഹൃദയമൊട്ടുക്കു അനിവാര്യമായ ഒരു ദുഃഖമുണ്ടാകുന്നു. ആ സമയമാത്താൽ ക്ഷുദ്രസ്വാർത്ഥമാകുന്ന കണ്യകത്തിൽനിന്നും മുക്തമായിട്ടു അനന്തമായ ആകാശത്തിലേയ്ക്ക് ഉൾഗമിക്കുന്നു. ഈ സംഗതി കല്യാണിയെന്നോട് അന്നൊരിക്കൽ പറയുണ്ടായി.

മഹാബലൻ—കല്യാണിയോ?

സഗരൻ—അതേ. അവളാണ് അന്നെന്നോടീ സ്നേഹം പാർത്തത്. ഇപ്പോഴും അവളുടെ ആ വാക്കുകൾ എന്റെ കണ്ണുകളിൽ സംഗീതത്തിന്റെ അനുരണനംപോലെ മുഴങ്ങിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. മഹാബലൻ! കല്യാണിയെ അവളുടെ അച്ഛൻ ഗൃഹത്തിൽനിന്നും പുറത്താക്കിയിരിക്കുന്നു. ഈ വർത്തമാനം നീ കേൾക്കുകയുണ്ടായോ?

മഹാബലൻ—ഗൃഹത്തിൽനിന്നും പുറത്താക്കിയിരിക്കുന്നുവെന്നോ? എന്തിനും? എന്തു കാരണത്താൽ?

സഗരൻ—കല്യാണിയിപ്പോഴും നിന്നെ—ധർമ്മധർമ്മം അകന്നു, ആരാധിക്കുന്നതുകൊണ്ട്.

മഹാബലൻ—അവിടുന്ന് വളക്കൊണ്ടു കയ്യുണ്ടായോ?

സഗരൻ—ഒരു ഗ്രാമത്തിന്റെ സമീപം ഇടുങ്ങിയ പാളിത്ത ഒരു കുടിപ്പിൽ വെച്ചുകൊണ്ട്.

മഹാബ—അച്ഛ! ഇതാണോ അവിടുത്തെ ഉദാരമായ അല്ല അതുദാരമായ ഹിന്ദുധർമ്മം? ഹിന്ദുക്കൾക്കു മുസൽമാന്മാരോടു ഇത്ര നിന്ദയും വിദ്വേഷവുമോ? കല്യാണിയ്ക്കു അവളുടെ ഭർതൃക്കേറിയുടെ ഫലമായി ഗൃഹത്തിൽ നിന്നും ബഹിഷ്കരണമാണല്ലോ സിദ്ധിച്ചത്. അച്ഛ! അവിടുത്തെപ്പോലെയല്ല പ്രായശ്ചിത്തം ചെയ്യേണമെന്നു പറഞ്ഞുവല്ലോ. ഞാൻ പ്രായശ്ചിത്തം ചെയ്യും. നിശ്ചയമായും ചെയ്യും. എന്നാൽ ഞാൻ മുസൽമാനായിത്തീർന്നതുകൊണ്ടല്ല; ഏതാനും കാലം ഹിന്ദുവായിരിക്കേണ്ടായല്ലോ എന്നതുകൊണ്ടാണ്. ആ ഹിന്ദുവായിരുന്നതിന്റെ പാപത്തിന്നു ഞാൻ നിശ്ചയമായും പ്രായശ്ചിത്തം ചെയ്യുന്നതാണ്.

സഗര—മഹാബത്തുവാൻ!—

മഹാബ—അച്ഛ! ഹിന്ദുക്കളെപ്പറ്റി എന്റെ ഹൃദയത്തിൽ വല്ല അനുകമ്പയുടെ ശകലമെങ്കിലും അവശേഷിച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്നുവെങ്കിൽ അതുംകൂടി ഞാനിപ്പോൾ ഭൂമിയെറിഞ്ഞുകൊള്ളുന്നു. ഞാനിന്നു തെരവുകൾകൊണ്ടും രോമങ്ങൾകൊണ്ടും മുസൽമാനായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു.

സഗര—മഹാബത്തുവാൻ!

മഹാബ—അച്ഛ! ഞാൻ വളരെ കുറച്ചു കാലമേ സംസാരിക്കാറുള്ളവെന്ന് അവിടേയ്ക്കു നല്ലപോലെ അറിയാവുന്നതാണല്ലോ. ഞാനൊരിക്കലൊരു പ്രതിജ്ഞ ചെയ്തുകഴിഞ്ഞാൽ അതു വളരെ ഭീഷണമായിത്തീരുന്നതും അവിടുന്ന് റിയാക്കത്തല്ലല്ലോ.

(മഹാബത്തുവാൻ അവിടുത്തെനിന്നും പോകാൻഭാവി കുന്നു.)

സഗര—മഹാബത്തുവാൻ! നീയിത്രയമധഃപതിച്ചിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ പോ; ചെന്നു മരിച്ചു പോ. നീയന്ധകൃപത്തിൽ പതിച്ചുനശിച്ചുപോകട്ടെ! ദ്വേഷ! അധമ! കലാത്തക!

(സഗരസിംഹൻ പോകുന്നു. സഗരസിംഹൻ പോയശേഷം മഹാബത്തുവാൻ ഉത്തേജിതഭാവത്തോടെ അങ്ങുമിങ്ങും ധാത്തുന്നു.)

മഹാബ—ഇത്ര വിദ്വേഷമോ! ഇത്ര നിന്ദയോ! ഇപ്രകാരമുള്ള ജാതിയെ മുസൽമാന്മാരടിക്കടി ചേവിട്ടിത്താക്കുന്നുവെങ്കിൽ അതിൽ വിസ്മയിപ്പാനെന്താണുള്ളത്? ഇതിനുപകരം മുസൽമാന്മാരവരോടു പലിശയും പലിശയ്ക്കു പലിശയും അല്ല, അതിലധികവും നിന്ദകാണിക്കുന്നുവെങ്കിൽ അതിലുമെന്താണു വിസ്മയിപ്പാനുള്ളത്? ഇതാണു പോലുമിവരുടെ ഉദാരമായ—അത്യുദാരമായ—സനാതന ഹൈന്ദവധർമ്മം! മുസൽമാന്ധർമ്മമെന്തെങ്കിലുമായിക്കോട്ടെ; ഏതയമനായ അന്യനേയും തന്റെ വാഷസ്സോടണച്ചു തന്നിൽ ചേർക്കത്തക്കവണ്ണം അതിന് അത്രമാത്രം ഔദാര്യവും മഹത്വവുമുണ്ട്. എന്താൽ ഹിന്ദുധർമ്മമോ? ഒരു വിധത്തിൽ അനേകകാലം തപസ്സുചെയ്താലും തന്നിലേക്കു ചേർക്കുകയില്ല. ഇത്ര ഗർവ്വമോ! ഇത്ര അഹങ്കാരമോ! ഇത്ര സ്വർദ്ധയോ! ഈ അഹങ്കാരത്തെ പൊടിയാക്കുവാനെന്നിരിക്കു കഴിഞ്ഞെങ്കിൽ നന്നായിരുന്നു. (ഗജസിംഹനോടു) മഹാരാജാവേ! ഞാൻ മേവാഡിനെ ആക്രമിക്കുന്നതിനു പോകുവാൻ തീർച്ചയാക്കി. അവിടുത്തെനിയ്ക്കുവേണ്ടി ചക്രവർത്തി തിരുമനസ്സോടു് ഈ സംഗതിയുണർത്തിക്കണം.

(ഗജസിംഹൻ ആശ്ചര്യത്തോടെ നോക്കുന്നു)

മഹാബ—മഹാരാജാവേ! അവിടേക്കു വളരെ ആശ്ചര്യത്തോന്നുന്നുവോ? ഞാൻ മേവാഡിനെ ആക്രമിക്കാൻ പോകുന്നതിന്റെ കാരണമെന്താണെന്നവിടേക്കു മനസ്സിലാക്കോ?

ഗജ—താങ്കൾ ചക്രവർത്തിയുടെ ആജ്ഞാനുകാരിയും ക്ഷേമകാംക്ഷിയുമായതുകൊണ്ടുതന്നെ.

മഹാബ—അല്ല, ഹിന്ദുധർമ്മത്തെ വേരോടെ പരിച്ഛേദിച്ചുവാൻ! അവരുടെ ജാതിയെ മുഴുവൻ മണ്ണിനടിയിൽ കുഴിച്ചുമൂടുവാൻ! അവരുടെ നാമത്തിന്റെ ഒരു യാതൊരു പേരും ഞാനിനി വെച്ചേക്കില്ല. എന്നാ മനസ്സിലായോ? എന്നാലവിടുന്നു ചെന്നു ഈ സംഗതി തിരുമനസ്സുണർത്തിക്കൂ.

(ഗജസിംഹൻ അഭിവാദ്യം ചെയ്ത് ഒരു ഭാഗത്തുകൂടെയും മഹാബത്തുവാൻ മറ്റുഭാഗത്തുകൂടെയും പോകുന്നു.)

രംഗം അഞ്ച്.

സ്ഥാനം—ജഹാംഗീറിന്റെ ദർബ്ബാർ. സമയം—പ്രഭാതം.

(ജഹാംഗീർ ചക്രവർത്തി, സഭാംഗങ്ങൾ, ഹിദായത്താലി എന്നിവർ പ്രവേശിക്കുന്നു)

ജഹാം—ഈ അപമാനങ്ങളെല്ലാം ആയുസ്സുള്ളകാലം മറന്നുപോകുന്നതല്ല. എന്നാൽ രാജകുമാരനെതു പറി? അവനത്രമാത്രം ബലഹീനനായിരുന്നുവോ? അവൻ എങ്ങനെയാണു തോൽവി പറിയതു്?

ഹിദാ— തിരുമേനി! രാജകുമാരൻ തോൽക്കണമെന്നുള്ള മോഹം ഒട്ടും ഉണ്ടായിരുന്നില്ലെന്നു ഞാൻ സത്യം ചെയ്യാം.

ജഹാം— നിങ്ങളൊക്കെ ഒന്നിനും കൊള്ളാത്തവരാണ്.

ഹിദാ— തിരുമേനി അരുളിച്ചെയ്തതു ശരിയാണ്.

ജഹാം— ഹിദായത്തേ! നിങ്ങൾ യുദ്ധത്തിൽത്തോറു ബന്ധനസ്ഥനാകയും റാണയുടെ കൃപയാലെങ്ങനെയോ വിമുക്തനാകയും ചെയ്തുവല്ലോ. അബ് ദുല്ലയാകട്ടെയുദ്ധത്തിൽ മരിച്ചുപോയി. അതുപോലെ നിങ്ങൾക്കുമാകുമായിരുന്നില്ലേ?

ഹിദാ— സംശയമില്ല തിരുമേനി. ഈ ദാസൻ യുദ്ധത്തിൽ മരിച്ചുപോകണമെന്നതന്നെ ആഗ്രഹിച്ചിരുന്നു. എന്നാലെന്താണുണർത്തിക്കേണ്ടതു? ഞാൻ മരിക്കുന്നത് എന്റെ ഭായ്യയ്ക്കൊട്ടുതന്നെ ഇഷ്ടമില്ലായിരുന്നു.

ജഹാം— മിണ്ടാതിരിക്കൂ.

(സഗരസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

ജഹാം— ഇതാ രാജാ സഗരസിംഹൻ വരുന്നുവല്ലോ. എന്നു രാജൻ!

സഗര— തിരുമേനി!

ജഹാം— അങ്ങയെ റാണയാക്കിയല്ലെ ചിത്തോർ കോട്ടയിലേക്കയച്ചിരുന്നത്. കോട്ടയെ അമരസിംഹൻ സമർപ്പിച്ചുവെന്നു കേൾക്കുന്നുവല്ലോ?

സഗര— ഉച്ച തിരുമേനി!

ജഹാം—അരുടെ കല്പനപ്രകാരം?

സഗര—അതിനാലുടേയും കല്പന പേണമെന്നു താൻ കരുതിയില്ല.

ജഹാം—എന്തുകൊണ്ടു?

സഗര—ഏതെന്നാൽ റാണാ അമരസിംഹനാണു ചിതോർദ്ദഗ്ഗത്തിന്റെ അവകാശിയെന്നെന്നിട്ടു ന്യായ ദൃഷ്ടിയാൽ മനസ്സിലായി.

ജഹാം—അങ്ങയ്ക്കു മനസ്സിലായോ?

സഗര—ഓ! നല്ലവണ്ണം മനസ്സിലായി. അക്ഷബ്ദ് ചക്രവർത്തി ധർമ്മയുദ്ധം ചെയ്തിട്ടല്ല ചിതോർദ്ദഗ്ഗംസ്ഥാപിതമാക്കിയതെന്നെനിക്കു കേൾക്കുവാനിടയായി. അദ്ദേഹം ജയമല്ലനെ ചതിയിൽ വധിച്ചു ചിതോർ കൈവശമാക്കിയതാണു.

ജഹാം—രാജൻ! താങ്കളെന്നുമുതൽക്കൊന്നിത്തരംന്യായമർദ്ദങ്ങളിൽ പണയിതനായതു?

സഗര—ഏതൊരു ദിവസമാണു ഞാനൊരു പ്രത്യഗമായ പ്രകാരം, അതേ ഒരു പ്രത്യഗതേജസ്സു കണ്ടതു, അന്നുമുതൽ.

ജഹാം—പ്രത്യഗമായൊരു തേജസ്സു കണ്ടുവോ?

സഗര—കാണുകയുണ്ടായി. ഞാനൊരു തേജസ്സു തന്നെ കാണുകയുണ്ടായി. എന്റെ നയനങ്ങളുടെ പൂർവ്വോദാത്തനിന്നും പൊട്ടുന്നവേ ഒരു യവനിക നീങ്ങിപ്പോയി. ശ്രീരാമചന്ദ്രമഹാരാജാവിന്റെ കാലംമുതൽ അധുനികകാലംവരെ മേവാഡിന്റെ അതീതകാലം മുട്ടുവൻ എന്റെ ദൃഷ്ടിപഥത്തിൽ സഞ്ചരിച്ചു. ബാഹ്യരായ

ലിന്റെ വിജയകഥകൾ; സംഗരസിംഹനും ചൂണ്ഡാജിയും തങ്ങളുടെ ദേശത്തിനു വേണ്ടിച്ചെങ്കൽ ആത്മപരിത്യാഗം, കുംഭന്റെ രണപാടവം, ഇങ്ങനെയുള്ള വിനോദങ്ങൾ ഞാൻ കണ്ടു. പെട്ടെന്ന് ഒരു മുടൽമഞ്ഞു വ്യാപിച്ചു. അതിൽ ഞാനെന്റെ പ്രതാപന്റെ—എന്റെ കനിഷ്ഠ സഹോദരൻ പ്രതാപസിംഹന്റെ കൃപാണവല്ലി വില്ലുത്തുപാവലെ പ്രകാശിക്കുന്നതു ഞാൻ കണ്ടു. ഞാൻ നന്നത്താൻ ശപിക്കുവാൻ തുടങ്ങി.

ജഹാം—അതിനുശേഷമെന്തുണ്ടായി?

സഗര—ഞാനുമയാളൂടെ കൂട്ടത്തിൽപ്പെട്ടുവന്നാണല്ലോ എന്ന ചിന്തയെന്റെ അന്തരംഗത്തിലുടിച്ചു. എന്നാൽ ഞാനോ അയാളുടെ വിപക്ഷപക്ഷത്തിൽ ചേർന്നു. ഖണ്ഡാ നീചകൃത്യങ്ങളനുഷ്ഠിക്കയും ചെയ്തു. അതിൽ പിന്നെ ഞാൻ ചെയ്യുന്നതൊക്കെ വളരെ ഉചിതം തന്നെയാണെന്ന് എന്നെത്തന്നെ ധരിപ്പിക്കുവാൻ എന്നിക്കു പ്രയത്നിക്കേണ്ടിവന്നു. ഞാൻ ചേറോരു ദിവസം അതിലുമത്രാശ്ചര്യജനകമായ ഒരു കാഴ്ചകണ്ടു. അതു പുരാതനകാലത്തെക്കുറിച്ചുള്ളതല്ല, ചരിത്രസംബന്ധവുമല്ല; പുരാണകഥകളുമല്ല. എന്റെ പുത്രി, മുഗളന്മാരുടെ അടിമയായിത്തീർന്ന ഈ വ്യക്തിയുടെ പുത്രി—സ്വദേശത്തിനുവേണ്ടി കീറിപ്പറിഞ്ഞ വസനങ്ങളും ധരിച്ചുകൊണ്ടു ചുറ്റിനടക്കുന്നതാണു ഞാൻ കണ്ടത്. എന്റെ അക്ഷികൾ അശ്രുപൂർണ്ണങ്ങളായി. കണ്ണും കണ്ണീരുകൊണ്ടു കലുഷമായി. ലജ്ജ, അഭിമാനം, ഭക്തി, വാത്സല്യമെന്നിവ എന്റെ ഹൃദയത്തിൽ തിങ്ങിവിങ്ങിവഴി

ഞ്ഞു. എനിക്കിരിക്കുകയുണ്ടില്ല. ഞാൻ ചിതോർക്കോടു അമരസിംഹന സമുപ്തിച്ച് അവിടെനിന്നും നിഗ്നമിച്ച് ഇതാ ഇവിടെ വന്നിരിക്കുന്നു.

ജഹാം—താങ്കൾ മരിച്ചാനൊരുങ്ങിക്കൊണ്ടല്ലേ വന്നിരിക്കുന്നത്?

സഗര—തിരുമേനി! അതിനു സംശയമില്ല. ഞാൻ മരിക്കുവാൻ നിശ്ശേഷമൊരുങ്ങിക്കൊണ്ടുതന്നെയാണ് വന്നിരിക്കുന്നത്. പണ്ടെനിക്കു മരണത്തെപ്പറ്റി വളരെ ഭയമായിരുന്നു. പിന്നെ ഞാൻ ആ പുതിയ പാഠം പഠിച്ചു.

ജഹാം—അതെന്തുപാഠമാണ്?

സഗര—ആത്മത്യാഗമെന്ന പാഠം. ഭൂമിയിൽ ചക്രവർത്തിത്വം രണ്ടുതരത്തിലാണ്. അതിലൊന്നിന്റെ പേര് സ്വാതന്ത്ര്യം, മറോതിന്റെ ആത്മപരിത്യാഗം. ഒന്നിന്റെ ഉൽപ്പത്തി; നരകത്തിൽ, മറോതിന്റെ നാകത്തിൽ. ഒന്നിന്റെ അധികാരി പിശാചു, മറോതിന്റെ പരമേശ്വരൻ. ഞാനിതുവരെ സ്വാതന്ത്ര്യരാജ്യത്തിലാണ് നിവസിച്ചിരുന്നത്. ഞാനെന്നാണ് ആത്മത്യാഗമാകുന്ന രാജ്യം കണ്ടത്. ആ രാജ്യത്തിലെ രാജാക്കന്മാർ ബുദ്ധനും ക്രിസ്തുവും ഗൌരാംഗനുംമാകുന്നു. പ്രേമവും ഭക്തിയും അനുഭവ്യമാകുന്നു ആ രാജ്യത്തിലെ നിയമങ്ങൾ. അവിടെത്തെ പ്രബന്ധങ്ങൾ പരശുരാമനും, ശിക്ഷകനും സമ്മാനം ആത്മത്യാഗവുമാകുന്നു. ഞാനാദിവസം മുതൽ ആ രാജ്യത്തിലെ പ്രജയായിത്തീർന്നു. ഏതുകരത്തിലാണോ ഞാനെന്നവരെ ഖഡ്ഗം ധരിക്കാതിരുന്നത് ആ കരത്തിൽ

ഞാനെന്നു പാപങ്ങളുടെ പരിത്രാണത്തിനായി അതെടുത്തു. തന്മൂലമുള്ളതെന്തെങ്കിലും എന്റെ കണ്ണത്തിനു പൂമാലയായിത്തോന്നി.

ജഹാം—പിന്നെ?

സഗര—പിന്നെ എന്റെ പുരാതനപാപങ്ങൾക്കു മുമ്പുമാറ്റമായി പ്രായശ്ചിത്തം ചെയ്യുവാൻ ഞാനിതാ വന്നിരിക്കുന്നു. പണ്ടെനിിക്കു മുമ്പുപിന്നെപ്പറ്റി വളരെ ഭീതിയുണ്ടായിരുന്നു. എന്നാലിപ്പോളാകട്ടെ അതിനെപ്പറ്റി യാതൊരു ചിന്തതന്നെയുമില്ല. ആരായാണോ ഏതെങ്കിലും സ്നേഹിച്ചതു ആത്മത്യാഗമാകുന്ന പാപം പഠിച്ചതു അവനു മുമ്പുപിന്നെക്കുറിച്ചെന്തു ഭയമാണ്?

ജഹാം—എന്നാൽ താങ്കൾ മരിക്കുവാൻ സന്നദ്ധനായിക്കൊള്ളുക. (ജഹാംഗീർ ഒരു പാറാവുകാരനെ വിളിച്ച് ആംഗ്യം കാണിക്കുന്നു. അയാൾ മുന്നോട്ടുവരുന്നു)

സഗര-- തിരുമേനി! ഇതിനമ്പന്റെ—പേരൊരു ഘാതകന്റെ അപേക്ഷയില്ല—(അരയിൽനിന്നു കറുത്ത ഉൾവെട്ടുത്ത തന്റെ നെഞ്ചിൽ തറക്കുകയും അവിടെത്തന്നെ വീണു കൈകൾ രണ്ടും പരത്തിക്കൊണ്ടു പറയുകയും ചെയ്യുന്നു) ഈ രക്തമെന്റെ പാപത്തെ കഴുകിക്കളയട്ടെ!

നാലാമങ്കം.

രംഗം ഒന്ന്.

സ്ഥാനം—ഉദയസാഗരസരസ്വീരം. സമയം—ചന്ദ്രി
കയുള്ള രാത്രി.

(റാണാ അമരസിംഹൻ ഒരു താമ്രമലിരിക്കുന്നു. ഉദയ
സാഗരത്തിലെ തിരകളുടെ മന്ദ്രാലപനി കേൾക്കുന്നു.
അടുത്തുതന്നെ ഒരു മരക്കാമ്പിനാൽ ഒരു കുയിലിരുന്നു
പാടുന്നു. റാണ കണ്ണടച്ചിരുന്നുവെങ്കിൽ അതിന്റെ ക
ളിഗീതമാസവിക്കുന്നു. തെല്ലു ദൂരെ ചില യുവതികൾ
“ഹോലി”യാലോഷിച്ചാടിപ്പാടിക്കളിക്കുന്നു.)

വൃന്ദാരകവന്ദ്യവേഷഗീതം
വൃന്ദാവനത്തിലൊഴുകിപ്പറന്നു
ഗോപവാടത്തിൽ
ആനായനാരികലംതന്നിൽ
പരമതിമോദമുദിച്ചു—പെട്ടന്നവർ,
ഒട്ടക്കഥ കാട്ടുന്നകമോടക്കുഴലുതീടിന
കൈതമുത്തിയെ ഹന്ത! തേടി
വേഗം കൈതവമറാവരൊക്കെയോടി.

വല്ലീമുഹങ്ങളിൽ ഗീതിപൊങ്ങി
മാകന്ദഗന്ധരതീലുഴിമുങ്ങി
കാടഹോ മുററി—
ക്കാണായ് പരം കാന്തിപൂരത്താൽ
യമനയും കൈമുദീപുണ്ണം—രാധേ! മമ

രായേ! മമ ചാരതൂടനാഞ്ഞത്തുക മുത്തോടിതി
വംശിതൻ സംഗീതമെങ്ങുംപൊങ്ങി
രായ സംഭ്രമസന്തോഷമേറമാൻ.

ഉല്ലസൽകോകിലകൂജിതത്താ-
ലല്ലലിൽപ്പെട്ടിതു ഗോപികമാർ
യാമിനീകാലം

ലീലാവീനോദൈകവൈവര്യം
തെരുതെരുയോഷകളെല്ലാം—ചന്ദ്രാന ന-
നിന്ദ്രാദികൾവന്ദാമലനിനീവരപുത്രീവര-
മോഹനൻതന്നെ നിനച്ചു ചിത്തേ
സർവ്വം മോഹിതരായിക്കുതിച്ചു വേഗം.

റാണ—ഇവരെല്ലാവരും ഹോലീലീലയിലും ഗാന-
ത്തിലും നിമഗ്നരായിരിക്കുകയാണ്. ഇപ്പോളിവരുകൾ ക-
ലിന്റെ കീഴിൽ ഭൂകമ്പമുണ്ടായാൽതന്നെ ഇവരറിയി-
ല്ല. എന്തു ലോകമാണ്! ഇത്തരം ക്രീഡാസാധനങ്ങൾ
മനുഷ്യനു കൊടുത്തു അവനെ മയക്കിയിരിക്കുകയാണ്.
അതല്ലെങ്കിൽ എപ്പോഴെങ്കിലും ആരാനും ഈ മരുഭൂമി
യിൽ താമസിക്കുവാനാഗ്രഹിക്കുമോ! ലോകം മഹാവഞ്ച-
കനാണ്. അറിയാതെകണ്ടു ആളെ ചതിക്കും. മാനസി-
യിങ്ങോട്ടു വന്നുകഴിഞ്ഞു.

(മാനസി പ്രവേശിക്കുന്നു)

മാനസി—അച്ഛ! അവിടുന്ന്മിത്രവരെ ഇവിടെത്ത-
ന്നെയായിരുന്നുവോ? കൊട്ടാരത്തിലേക്കു പോകരുതേ!
ഇവിടെ തണുപ്പു സഹിക്കവയ്യ.

റാണ—കറച്ചു നില്ക്കൂ. ഞാൻ വരുന്നുണ്ട്. ഇവിടെ ഈ ഉദയസംഗമസരസ്വതീരത്തിലിരിക്കുമ്പോൾ ഒരു സുഖംതോന്നുന്നു. മാനസി!

മാനസി—ഐന്ദാണപ്പോ!

റാണ—ഈ ലോകം തീരെ മായാമയമാണെന്നുള്ള സംഗതി നീയെപ്പോഴെങ്കിലും ഓർത്തുനോക്കിട്ടുണ്ടോ?

മാനസി—മായയോ?

റാണ—അതേ, മായതന്നെ. മനുഷ്യൻ ചിന്തിച്ചുവെക്കിൽ അമരനായിപ്പോകും. അതില്ലാതിരിക്കുവാൻ ലോകമവന്റെ മനസ്സിനെ മററനേകം ചിന്തകളെക്കൊണ്ടു മുടിവെച്ചിരിക്കുകയാണ്.

മാനസി—ലോകമത്രവഷളമാണെന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നില്ല.

റാണ— ഈ നിലാവുകൊണ്ടു മനോഹരമായ രാത്രി നോക്കൂ! ഈ തിരയടിയുടെ ശബ്ദം കേൾക്കൂ, ഈ മന്ദമാരുതനെ അനുഭവിക്കൂ; ഈ വിഭവങ്ങളിൽനിന്നും മനുഷ്യനെ മാറ്റിനിർത്തുവാൻ ലോകമവനെ വ്യോമോഹിപ്പിച്ചു ജീവിതത്തിലെ ഗുരുലക്ഷ്യമായ സുഖഭാവങ്ങളിൽ പെടുത്തുന്നു. മകളേ! ഞാനിനി ഈ ലോകത്തെ വെടിയുകയായി. ഈ ലോകം മിത്വയാണ്.

മാനസി—എങ്കിലും മായയായിട്ടു തോന്നിയാലും മനോഹരമായ ഒന്നാണ്. അപ്പോ! പരമാർത്ഥത്തിൽ ഈ കാണുന്നത് അതിസുന്ദരമാണ്. നമ്മിലെത്രമാത്രം ദയ കാണിക്കണം! ഗ്രീഷ്മത്തു ഉഷ്ണാവുകൊണ്ടു നമ്മെ തപിപ്പിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ വഷ്ണു പെട്ടെന്നു ഘോരസു-

നരമായി ഗജ്ജിച്ചുകൊണ്ടു ജലധാരയ്ക്കൽ നമ്മെ കളിപ്പിക്കുന്നു. അതികഠിനമായ ശൈത്യത്താൽ നാം സ്തബ്ധരുകുന്ദോൾ ഋതുരാജാവായ വസന്തമാവിട്വിച്ചു തന്റെ സുഗന്ധിമന്ദമാരുതനെക്കൊണ്ടു ശിശിരമാകുന്ന യവനികയെ മാജ്ജനംചെയ്യുന്നു. പകൽ തീഷ്ണതേജസ്സുകൊണ്ടു നാം പരവശരാകുന്നുവെങ്കിൽ രാത്രി അമ്മയെപ്പോലെ അടുത്തുവന്നു നമ്മുടെ ക്ഷീണിച്ചശിരസ്സിനെ അങ്കുരലതയിൽ ചേർക്കുന്നു. മായയുടെ കൃപ ഇത്രമാത്രംകൊണ്ടുവസാനിച്ചിട്ടില്ല.

റാണ—എന്നാൽ പിന്നെ അതിന്റെ അവസാനമെവിടെയാണു്?

മാനസി—മനുഷ്യന്റെ ചിന്താസാമ്രാജ്യത്തിൽ അച്ഛ! അവിടുന്നിപ്പോളീസരസ്സിനെ കാണുന്നുണ്ടല്ലോ?

റാണ ഉവ്വ് മകളേ! ഞാൻ അതിനെത്തന്നെ നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുകയാണു്.

മാനസി—ഇതിൽ ചന്ദ്രകിരണങ്ങൾ പതിയുന്നതും അവിടുന്ന് കാണുന്നില്ലേ?

റാണ—ഉവ്വ് മകളേ!

മാനസി—അവിടേയ്ക്കുതിനെ ഗ്രഹിക്കുവാൻ സാധിക്കുമോ?

റാണ—ഏതിനെ?

മാനസി—ഈ ചന്ദ്രകിരണത്തേയും തിരത്തല്ലിന്റെ കളനാദത്തേയും. ഈ തടാകം ഇരുട്ടിൽ മറയുകയും കടന്നു വീഴാതിരിക്കുകയും ചെയ്യുമ്പോൾ ഈ സൌന്ദര്യവും ഈ സംഗീതവുമെവിടെപ്പോകുന്നു?

റാണ—എവിടെപ്പോകും? മകളേ! നീ തന്നെ പഠിക്കുക.

മാനസി—ശരിയായി പറയുവാൻ സാധിക്കയില്ലെങ്കിലും അതു നശിക്കയില്ലെന്നു നിശ്ചയം. അതെവിടെയെങ്കിലുമുണ്ടാകും. അതു വിരഹിയുടെ സ്തുതിയിലും കവിയുടെ സങ്കല്പത്തിലും മാതാവിന്റെ വാത്സല്യത്തിലും ഭക്തന്റെ ഭക്തിയിലും മനുഷ്യന്റെ അനുകമ്പയിലും ചിതറിക്കിടക്കുന്നു. മനുഷ്യന്റെ നാനാവിധസൗന്ദര്യവും, സുഗന്ധം, രുചിയും, നന്മയും മുതലായ പരമീയവിശേഷങ്ങളും പ്രകൃതിയുടെ വിഭാസങ്ങളാണ്. അല്ലെങ്കിൽ ഈ സൗന്ദര്യമെങ്ങനെ അനവതീതമാകും?

റാണ—മകളേ! മനുഷ്യന്റെ ഈ ഉച്ഛമായ സൗന്ദര്യവും പറയത്തക്കതാണോ? നാമൊരുമുഖ്യമായി ലോകം കൊണ്ടുപോകുമ്പോൾ ലോകമൊട്ടുമാണ് അതിന്റെ നേരെ അത്യാത്മീയമായി നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നത്. ആ ഒരു ഗ്രാസത്താൽ നാം ലോകത്തെ വെറുക്കുകയാണെന്നു തോന്നും. എന്താഗ്രഹം! എന്തീഷ്യ! എന്തുപോഷം!

മാനസി—ഇതു മനുഷ്യരുടെ മാനസികമായ ഒരു വ്യാധിയാണ്. ഈ വ്യാധിയുണ്ടായിരുന്നില്ലെങ്കിൽ മനുഷ്യൻ അനുകമ്പയ്ക്കു സ്ഥാനവും ലഭിക്കയില്ലായിരുന്നു. ഈ വ്യാധിയില്ലെങ്കിൽ ആരുടെ ദുഃഖത്തെ ഭരിക്കുകയും ആരെ ഉദ്ധരിക്കുകയും മനുഷ്യൻ സുഖിയായിത്തീരുന്നു? അച്ഛ! ലോകത്തെ അധമമെന്നു കരുതി നാം നിരസിക്കണോ? ലോകമേററവും ദയനീയമാണ്. ആ അവസ്ഥയിൽനിന്നും സമുദ്ധരിക്കേണ്ടതുമാണ്.

റാണ—നീ പറയുന്നതു ശരിയായിരിക്കാം. ഇപ്പോളെന്റെ തല ചുറ്റിയിരിക്കുന്നതുകൊണ്ട് എനിക്ക് യാതൊന്നുമാലോചിച്ചാൻ ശക്തിയില്ല.

(അണിയറയിൽ—മാനസീ! മാനസീ!)

മാനസീ—അമ്മേ! ഞാനിതാ വരുന്നു. അച്ഛ! അവിടുന്നു കൂടെവരു. ഇരുട്ടായി.

(മാനസീ പോകുന്നു)

റാണ—ഇതു സ്വർല്ലോകകഥകളാണ്. സ്വർല്ലോകമഹിമയാണ്. ലോകത്തിന്റെ സാരഭൂതമായ സംഗീതമാണ്. കുളിർകാറ്റു വീശിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ആകാശത്തു മേഘശകലംപോലുമില്ല. പ്രപഞ്ചമൊട്ടുക്കു ശാന്തവും സുസ്ഥിരവുമായിരിക്കുന്നു. ഉദയസാഗരത്തിന്റെ ഉപരിഭാഗത്തുകൂടി ഗാനകല്ലോലങ്ങൾപൊയ്ക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. കീശോരകനകരശ്മികൾ ഈ കല്ലോലങ്ങളിൽ കുളിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ഈ തരംഗങ്ങളുവരുടെ മന്ദഹാസങ്ങളാണ്. വൃക്ഷങ്ങളുടെ ഇലകൾ ചന്ദ്രികയിൽ കാരോറാടുന്നിച്ച് ആടിക്കളിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ഈ മമ്മരശബ്ദം അവരുടെ ക്രിസ്താകുളരവങ്ങളാണ്. ജഡപദാർത്ഥങ്ങൾക്കു പോലും സൗന്ദര്യത്തിന്റെ അനുഭവമുണ്ടാകുന്നതായി തോന്നുന്നു.

(റാണി പ്രവേശിക്കുന്നു)

റാണി—മഹാരാജാവേ!

റാണ—തെല്ല മിണ്ടാതിരിക്ക. ഞാൻ സ്വപ്നംകണ്ടുകൊണ്ടിരിയാണ്.

റാണി—ഉണർന്നിരിക്കുമ്പോൾ തന്നെയോ? എ
ന്നാൽ ഞാൻ തോറു.

റാണി—പോട്ടെ, എന്റെ ഉറക്കംകുറഞ്ഞു. ആട്ടെ,
എന്താ പറയാനുള്ളത്? കേൾക്കട്ടെ.

റാണി—ഇനിയെന്താ പറയാനുള്ളത്? ഇപ്പോഴേ
ക്കെ പെൺകുട്ടികൾ അച്ഛനമ്മമാർ പറയുന്നതേ കേൾ
ക്കുന്നില്ല. ഇന്നാൾ ഗോവിന്ദസിംഹൻ എന്താ ഒന്നു
മണ്ട വാക്കു പറഞ്ഞപ്പോഴേക്കും അദ്ദേഹത്തിന്റെ മക
നും മകളും വീടുവിട്ട് ഇറങ്ങിപ്പോയ്ക്കിട്ടുണ്ട്. പിന്നെ ഇ
ന്നലെ—

റാണി—പിന്നെയും സംസാരത്തിന്റെ നിലവിളി
യും കൊണ്ടുവന്നു. ഒന്നിനുംകൊള്ളാത്ത പണ്ടം.

റാണി—ഈ കലിയുഗത്തിലെ പെൺകുട്ടികൾക്ക്
എന്തുപഠിയെന്നറിഞ്ഞുകൂടാ. നമുക്കും ചെറുപ്പകാലമു
ണ്ടായിരുന്നു.

റാണി—അപ്പോൾ സത്യയുഗമായിരുന്നിരിക്കാം. അ
മ്മമാരുടെ ജനനം സത്യയുഗത്തിലും, പുത്രിമാരുടെ ജന
നം കലിയുഗത്തിലും, ഇങ്ങിനെയാണു നാം വളരെക്കാല
മായി കണ്ടുവരുന്നത്. ഇക്കാര്യങ്ങളെല്ലാം വിട്ടുകളഞ്ഞേ
ക്ക. ഇനിയിപ്പോളെന്താ ചെയ്തതേണ്ടത്? അതു പ
റയൂ.

റാണി—മാനസിയുടെ വിവാഹമിപ്പോൾതന്നെ
നടത്തണം. അല്ലെങ്കിൽ പിന്നെയുള്ളാവില്ല.

റാണി—മാനസിക്ക് വിവാഹമുണ്ടാകയില്ലെന്നുത

നെയാണെന്നിടം തോന്നുന്നത്. അവളുടെ ജന്മം വിവാഹംകഴിപ്പാൻവേണ്ടിയുണ്ടായിട്ടുള്ളതല്ല.

റാണി—മതി മതി. എനിക്കു മനസ്സിലായി. അങ്ങയുടെ ഈ ലക്ഷണം തീരെ നന്നല്ല. അവിടുന്ന് ഉണർന്നിരിക്കെത്തന്നെ സ്വപ്നം കാണുന്നു.

റാണി—കൊള്ളാം ഞാൻ സ്വപ്നംതന്നെയാണു കാണുന്നത്. എന്നാൽ നിങ്ങളതുപോലും കാണുന്നില്ലല്ലോ?

റാണി—ഇനിയത്തെ സ്ഥിതിയെന്താ?

റാണി—ആർക്കറിയാം? കണ്ടറിഞ്ഞോളം.

റാണി—എന്താ അറിയേണ്ടതു? യോഗപുരിയിൽനിന്ന് ഇതുവരെ ആൾ മടങ്ങിവന്നിട്ടില്ല. സത്യവതിയുടെ മകനെയാണു യോഗപുരിയിലേയ്ക്കുയച്ചിരുന്നത്. അവനെന്താ മടങ്ങിവരാത്തതു്?

റാണി—അരുണസിംഹൻ മടങ്ങിവന്നുവല്ലോ?

റാണി—മടങ്ങിവന്നോ? വിവാഹം തീർച്ചയാക്കിയോ?

റാണി—മഹാരാജാവു നമ്മുടെ പുത്രിയോടുകൂടി അദ്ദേഹത്തിന്റെ പുത്രന്റെ വിവാഹം നടത്തുകയില്ലത്രേ.

റാണി—എന്തുകൊണ്ടു്?

റാണി—അദ്ദേഹത്തിനു നമ്മോടു വിരോധമുണ്ടെന്നാണു കേട്ടതു.

റാണി—എന്തിനു?

റാണി—യുദ്ധത്തിൽ നാം ജയിക്കയും മൃഗളനാർ തോൽക്കയും ചെയ്തതാണത്രേ കാരണം.

റാണി—മാനസിയുടെ വിവാഹമുണ്ടായില്ലെന്നു

ഞാൻ മുന്പേതന്നെ പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതാണ്. ഇപ്പോൾ വിവാഹവാത്തയും കഴിഞ്ഞു. ഇങ്ങനെയുള്ള ക്ഷേപത്തിൽ വിവാഹം നടക്കുന്നതെങ്ങനെ?

റാണ—ഞാനുമിതുതന്നെയാണ് വിചാരിച്ചിരുന്നതു്. മാനസിയുടെ ജനം വിവാഹത്തിനുവേണ്ടിയുണ്ടായിട്ടുള്ളതല്ല. ഇതെല്ലാം ഭ്രമമാണ്.

റാണി—എന്തു ഭ്രമം?

റാണ—യോഗപുരിയിലെ രാജകുമാരനോടുള്ള നമ്മുടെ പുത്രിയുടെ വിവാഹമാലോചിച്ചതും ഭ്രമം; ഇത്ര സേനയുണ്ടൊണ്ടു മുഗളന്മാരോടു യുദ്ധത്തിനു പോയതും ഭ്രമം; നമ്മൾ തമ്മിലുണ്ടായ വിവാഹവും ഭ്രമം; നമ്മുടെ രാജ്യം, നമ്മുടെ ജീവിതം, ഒക്കെയും ഭ്രമം.

റാണി—ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നതെന്തെന്നാൽ, മഹാരാജാവെന്നെ വിവാഹംചെയ്തിരുന്നില്ലെങ്കിൽ അതും ഒരു ഭ്രമമായിരുന്നേനെ എന്നാണ്. എന്താ ചിരിക്കുന്നതു്?

റാണ—മഹാരാജാവു് ആഗ്രയിലേക്കു പോയിരിക്കയാണെന്നു കേട്ടു.

റാണി—എന്തിനു്?

റാണ—അവിടെച്ചെന്നു വേണ്ടതും വേണ്ടാത്തതും ചക്രവർത്തിയെ ധരിപ്പിക്കും. മേവാഡിനെ ആക്രമിക്കാൻ സൈന്യത്തേയുമയപ്പിക്കും. (റാണ ചിരിക്കുന്നു.)

റാണി—എന്നിട്ടവിടുന്നു ചിരിച്ചു വേണ്ടേ?

റാണ—ചിരിക്കത്തക്കവണ്ണം ഇതിനേക്കാൾ രസമുള്ള ഒരു സംഗതി കിട്ടുമോ? നിങ്ങളും ചിരിച്ചോളൂ.

റാണി—ഞാനുമവിടത്തേപ്പോലെ ഭ്രാന്തന്തിയാണോ?

റാണ—ഇതു വളരെ ഗൌരവമുള്ള ഒരു കാര്യമാണ്. ഇത്തവണ സർപ്പവും നശിക്കും. ഒന്നും ശേഷിക്കില്ല.

റാണി—എന്തെങ്കിലുമായിക്കോട്ടെ. എനിക്കിതൊന്നും കേൾക്കണ്ട. വിവാഹം തീർച്ചയായും നടക്കണം.

റാണ—എങ്ങനെ?

റാണി—അവിടന്നു മാർവാഡിനെ ആക്രമിക്കണം

റാണ—റാണി! ഇത്രയും കാലമായിട്ടു നീ ക്ഷത്രിയസ്ത്രീയാണെന്നുള്ളതിന് ഈ വാക്കെങ്കിലും പ്രമാണമായി കിട്ടി. ശക്തിയേക്കാൾ വലിയതു ഭക്തിയാണെന്നു നിനക്കറിയാമോ? യോഗപുരിയിലെ രാജാവിനു ഭക്തിയുണ്ട്. നമുക്കതില്ല. നമുക്കു കേവലം ശക്തിയേയുള്ളു. അതിനാലതു് അവസാനിക്കാറായി.

റാണി—അപ്പോൾ ഈ അപമാനം സഹിച്ചുകൊണ്ടു മിണ്ടാതിരിക്കൂ?

റാണ—അല്ലെങ്കിൽ പിന്നെയെന്തുചെയ്യും? വയ്ക്കുങ്കിൽ കരഞ്ഞുകൊള്ള, നിലവിളിച്ചുകൊള്ള. നോക്ക! ഭക്ഷണം തൈയാറായില്ലേ? പേടിക്കാൻമുള്ള കാര്യമൊന്നുമില്ല. ഇത്തവണ സർപ്പസ്വവും നശിച്ചുപോകും. ഏതൊരു ജാതിയിലാണോ ഇത്ര നീചതമുള്ളതു് അതിനെ രക്ഷിക്കുവാൻ ഈശ്വരനും സാധിക്കയില്ല. പിന്നെയുണ്ടോ മനുഷ്യർ? പൊക്കോളൂ.

റാണി—എന്നാലിതിലവിടത്തേക്കു് നൂപരാധമാണുള്ളതു്?

റാണ—അപരാധമോ? ഞാനും മഹാരാജാവും ഒരു ജാതിക്കാരാണെന്നുള്ളതാണ് എനിക്കുള്ള അപരാധം. ഒരാളുടെ ഇരിപ്പു ശരിയാക്കാത്തതുകൊണ്ടു വഞ്ചി മുങ്ങിയെങ്കിൽ അതിലുള്ള നിർദ്ദോഷികളും നിരപരാധികളും അവനോടൊപ്പം മുങ്ങേണ്ടിവരും. പൊക്കോളി.

(റാണിപോകുന്നു)

റാണ—(ആകാശത്തേക്കുനാക്കി) ആകാശമെത്ര കറുത്തിരിക്കുന്നു!

(റാണ പോകുന്നു, മാനസി വീണ്ടും പ്രവേശിക്കുന്നു)

മാനസി—അജയസിംഹൻ വിദേശത്തേക്കു പോയല്ലോ. അദ്ദേഹം യാത്രയാകുന്നതിനുമുമ്പു എന്നെ ഒന്നു വന്നു കണ്ടില്ലല്ലോ. വിദേശത്തേക്കു പോകയാണെന്ന് ഒരു ഉണങ്ങിയ ഇലയിലെങ്കിലും എഴുത്തുമൂലം യാത്രപറഞ്ഞിട്ട് എന്നെന്നേക്കുമായ് പോകാമായിരുന്നല്ലോ! അജയ! അജയ! ചേണ്ട. നിങ്ങളൊരു നിഷ്ഠൂരനാണ്. ഞാൻ നിങ്ങളെപ്പറ്റി വ്യസനിക്കില്ല. ഹെയ്! ഈ നിലാവിത്രമങ്ങിയതെന്താ? ഉദയസാഗരത്തിന്റെ ഹൃദയം പെട്ടെന്നിത്ര മലീമസമായിപ്പോയതെന്തുകൊണ്ടാണ്? പ്രകൃതിയുടെ മുഖത്തെ ആ പുഞ്ചിരിയെചിടെപ്പോയ്?

മമ ചേതോമോദൈകമൂലമാകും

രമണീയനാകുമവത്രപന്ദൻ

ഭവനത്തിൻമാധുർയ്വപൂർണ്ണരൂപം

മവസാദം കാണിച്ചു നൽകുന്നുമേ

നലമാണെന്നന്തികൈവാണവെന്നാൽ

വിലസീടും കൈമുദി നാലുപാടും

പരമതുട്രരതിലായിരുന്നു—
 ലിരുളാലെ മൃദുസാവിത്രിപ്രഭാണാം
 മലരങ്ങുപോകിലും ഗന്ധമെങ്ങും
 വിലയിച്ചുപോവതായ് കാണതുണ്ടോ?
 പിറവാനീമാധുർയ്വസാരമിന്നെ—
 നന്നകതരിൻഡെയ്യുതെവെനീടുന്നു
 തിറമേററമോലമതിങ്കളില്ലാ—
 തരുളവാൻ ഞാനേതുമൊളല്ലല്ലോ!!

രംഗം ൨ ണ്ട്.

സ്ഥാനം—മേവാഡിനടുത്തു മഹാബത്തുവാന്റെ കൂ-
 ടാരം. സമയം—പ്രഭാതം.

(മഹാബത്തുവാനും രാജകുമാരനും ഗജസിംഹനും
 സംഭാഷണം ചെയ്തുകൊണ്ടുനില്ക്കുന്നു)

മഹാബ—രാജകുമാര! അവിടുന്നിനി താമസിക്കു-
 ണ്ടു. ഈ ലക്ഷം സൈന്യത്തോടുകൂടിച്ചെന്നു ചിതോർടു-
 ള്ളം വളയണം.

രാജ—ഓ! അങ്ങനെതന്നെ.

(രാജകുമാരൻ പോകുന്നു)

മഹാബ—മഹാരാജാവേ! അവിടുന്നു മേവാഡി-
 ന്റെ ഒരറ്റമുതൽ എല്ലാ ഗ്രാമങ്ങളും ചൂട്ടുപൊട്ടിക്കുവര-
 ന്നൊരുങ്ങിക്കൊളു. ആരെങ്കിലും അതിനെ നിരോധിക്കു-
 ന്നതായാൽ ഉടനെ അവന്റെ കഥകഴിച്ചേക്കണം. എ-
 ന്നാലൊരു കാര്യം പ്രത്യേകം ശ്രദ്ധവെക്കണം. സ്രീകുമാ-

ക്ക് ഒരു തരത്തിലും ഉപദ്രവത്തിനിടവരാതെ സൂക്ഷിക്കണം.

ഗജ—അങ്ങനെതന്നെ. മേവാഡിൽ ഒരൊറ്റ രാജപുത്രനെയെങ്കിലും ഞാൻ വെച്ചേക്കില്ല.

മഹാബ—അങ്ങനെതന്നെ. രാജപുത്രന്മാർക്കു തങ്ങളുടെ സോദരന്മാരോടു് എത്രത്തോളം പ്രാണവിരോധമുണ്ടോ അത്രത്തോളം രാജപുത്രന്മാരോടു മുഗളന്മാർക്കില്ലെന്ന് എനിക്കു നല്ല പണ്ണമറിയാം. സോദരന്മാരുടെ നേരെ അന്യായം പ്രവർത്തിക്കുന്നതിലും അവരെ ഉപദ്രവിക്കുന്നതിലും ഹിന്ദുക്കൾക്കുള്ള സന്തോഷം അവർക്കു മറ്റു പ്രവൃത്തിയിലില്ലെന്നുണ്ടു ഹൈന്ദവപുരാണങ്ങൾ വായിച്ചേടത്തോളം ഞാൻ മനസ്സിലാക്കീട്ടുള്ളതു. രാജപുത്രന്മാരുടെ നാമം പോലും നശിപ്പിക്കുവാൻ അവിടുത്തേക്കു കഴിവുംപോലെ അന്യന്മാർക്കാക്കും കഴികയില്ലെന്നു മെനിക്കറിയാം. അതുകൊണ്ടുതന്നെയാണു് ഈ ജോലി ഞാനങ്ങയെ ഏല്പിച്ചതു. ഇനിയവിടുത്തെ കൃത്യം നടത്തുക. പോകാം.

ഗജ—അങ്ങനെ തന്നെ.

(ഗജസിംഹൻ പോകുന്നു)

മഹാബ—ഹിന്ദു! രാജപുത്രൻ! മേവാഡ്! ഓരോരുടെ! ഇതു് ഒരുജാതിക്കു മറ്റൊരു ജാതിയോടുള്ള സമരമല്ല. രണ്ടുധർമ്മങ്ങൾ തമ്മിലുള്ള സമരമാണു്. ഏതാണു ജയിക്കുന്നതെന്നു നോക്കാം. (പോകുന്നു)

രംഗം മൂന്നു.

സ്ഥാനം—ഉദയപുരത്തിലെ കൊട്ടാരമാളിക. സമയം—രാത്രി.

(രാണാ അമരസിംഹനും സത്യവതിയും പ്രവേശിക്കുന്നു)

രാണ—ഇത്തപണ യുദ്ധത്തിനു മഹാബത്തുഖാൻ വന്നിട്ടുണ്ടോ?

സത്യ—ഉവ്വു്. അദ്ദേഹത്തിന്റെറടുടെ ഒരുലക്ഷത്തിലധികം സൈന്യവുമുണ്ടു്.

രാണ—(നെടുവീർപ്പിട്ട്) സത്യവതി! ഞാനിതു മുന്പുതന്നെ പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതല്ലേ?

സത്യ—എന്തു്?

രാണ—ഇനിയൊന്നും ശേഷിക്കില്ല, ഒക്കെയും നശിക്കുമെന്ന്. രാജപുത്രസ്ഥാനം മുഴുപൻ നശിച്ചു. മേവാഡമാത്രം തലപൊക്കി നില്ക്കുകയോ? ബ്രഹ്മാവിനും ഈ സംഗതി കണ്ടുകൊണ്ടിരിക്കുവാൻ കഴിയുമോ? ഇത്തപണ മേവാഡിന്റെ നാശമായി. സത്യവതി, നിങ്ങളെന്താണു് ചെയ്താഴ്ച നില്ക്കുന്നതു്? ഇതേതരവും സന്തോഷിക്കേണ്ട സംഗതിയല്ലേ?

സത്യവ—സന്തോഷിക്കേണ്ട സംഗതിയോ?

രാണ—സന്തോഷിക്കേണ്ട കാര്യമല്ലേ? ആസന്നമുക്തവായ മേവാഡിന് ഇനി മരണവേദന എത്രകാലമനുഭവിക്കാം. ആ മരണവേദനയ്ക്കു് ഇത്തപണ അവസാനമുണ്ടാകും.

സത്യവ—മഹാരാജാവിത്തപണ യുദ്ധം ചെയ്യാൻ ഭാവമില്ലേ?

റാണ—യുദ്ധം ചെയ്യാതിരിക്കുകയോ? യുദ്ധമല്ലാതെ മറെററൊന്നാണ്? ഇത്തവണ യഥാർത്ഥമായ യുദ്ധം നടക്കും ഇതുവരെ കഴിഞ്ഞതെല്ലാം വെറും കുട്ടിക്കളികളായിരുന്നു. ഇത്തവണ നല്ല രസവുമുണ്ടാകും. വിപ്ലവവുമുണ്ടാകും. ഇതു സഹോദരന്മാർ തമ്മിലുള്ള യുദ്ധമാണ്. ഈ വീരനോടും ഭാരതഭൂമിയൊട്ടു കാണ്മം.

സത്യവ—മഹാബലത്തുവാണെന്നിട്ടു യോഗപുരിയെ ജാവു ഗജസിംഹനും വന്നിട്ടുണ്ടെന്നു ഞാൻ കേട്ടുവല്ലോ?

റാണ—ഓ, അതു ശരിയാണ്. അദ്ദേഹം നമ്മുടെ ക്ഷണം സ്വീകരിച്ചുവോ? അതു സ്വീകരിക്കാതിരിക്കത്തക്കവണ്ണം മഹാരാജാവിനു നമ്മോടത്രത്തോളം കോപമുണ്ടെന്നായിരുന്നു ഞാൻ വിചാരിച്ചിരുന്നത്.

സത്യവ—അയാൾ രാജപുത്രകുലാന്തക—

റാണ—എന്താ പറഞ്ഞത്? ഇങ്ങനെയൊരിക്കലും പറയരുത്. അദ്ദേഹം പരമഭക്തനാണ്. ഉത്തമവൈഷ്ണവനാണ്. “ദില്ലീശപരോവാ ജഗദീശപരോവാ” ആയ ആ ഒരു ഈശ്വരനെ ഇത്രനാളും മാനിക്കാതിരുന്ന ഞാനാണ് കുലാന്തകൻ. ഗജസിംഹൻ! കൊള്ളാം, എത്ര കനാന്തരം പേരു! ഒന്നിൽതന്നെ ഗജവും സിംഹവും! തൂമ്പിക്കയ്യൊട്ടകയും കുഞ്ചുമുടി ഇളക്കുകയും ചെയ്യുന്നു! നല്ല കൌതുകം!

സത്യവ—രാജപുത്രന്മാരോടാ യുദ്ധംചെയ്യാൻ വേണിരിക്കണം!

റാണ—ഇയ്യാളില്ലെങ്കിൽ ഈ യുദ്ധയജ്ഞമെങ്ങനെ സമാപിക്കും? മഹാദേവന്റെ കൂടെ നന്ദിയും ഭംഗിയും

മീല്ലെങ്കിൽ കാര്യങ്ങളെങ്ങനെ നടക്കും? ശാസ്ത്രത്തിൽ പ്രതിപാദിച്ചിട്ടുള്ളതൊന്നും മിത്ത്യാകുന്നതല്ല.

സത്യവ—ഹാ! ഹതഭാഗ്യയായ മേവാഡ! (കണ്ണു നീർതുടക്കുന്നു)

റാണ—സത്യവതി, വിധാതാവു ഭാരതവന്ധത്തെ സൃഷ്ടിച്ചപ്പോൾതന്നെ അതിന്റെ സന്താനങ്ങൾ സർവ്വ നാശവും സ്വയം വരുത്തിക്കൂട്ടുമെന്ന് അതിന്റെ തലയിലെഴുതിവിട്ടിട്ടുണ്ട്. തക്ഷശീലനെ ഓക്ക! ജയചന്ദനേയ മോക്ക! മാനസിംഹനേയും ശക്തസിംഹനേയും ഓത്തു നോക്ക! ഈ മഹാബത്തുഖാനേയും ഗജസിംഹനേയമോ തുനോക്ക! നല്ല യോജിപ്പില്ലേ? പ്രത്യക്ഷരും യോജിക്കുന്നുണ്ട്. തലയിലെഴുത്തു ഒരിക്കലുമന്യഥാഭവിക്കയില്ല. സത്യവതി പൊയ്ക്കൊള്ള. ഞാൻ സൈന്യത്തെ ഒരുക്കിട്ടുണ്ട്.

(സത്യവതി പോകുന്നു)

റാണ—ഏതെങ്കിലുമൊരു വസ്ത്രം നശിച്ചുപോകുന്നുണ്ടെങ്കിൽ അത് അതിന്റെ ദോഷംകൊണ്ടുതന്നെയാണ്. അതേ അങ്ങനെതന്നെ. ജാതിധർമ്മം ഭൂഷിക്കുമ്പോൾ വ്യർധിക്കു ബലംകൂടും. അപ്പോൾ കലംതോറും ഗജസിംഹനെപ്പോലുള്ള വിഭീഷണന്മാരുണ്ടാകയും ചെയ്യുന്നു.

(ഗോവിന്ദസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

റാണ—ഗോവിന്ദസിംഹ! എന്താ വിശേഷം? പറയൂ.

ഗോവിന്ദ—മഹാരാജാവേ! മഹാബത്തുഖാൻ നിരപരാധികളായ ഗ്രാമവാസികളുടെ പുരസ്കൃതീവെക്കുന്നു.

റാണ—തീവെക്കയോ? അത് ഉചിതമായി.

ഗോവിന്ദ—ഉചിതമോ? നമ്മളിതിനു പകരംചോദിച്ചേ കഴിയൂ.

റാണ—തീച്ചയായിട്ടും വേണം. അല്ലെങ്കിൽ മേധാവിന്റെ നാശം തികയേണ്ടേ?

ഗോവിന്ദ—മഹാരാജാവു യുദ്ധം ചെയ്യാനുറച്ചോ?

റാണ—യുദ്ധമല്ലെങ്കിൽ പിന്നെന്താ ചെയ്യാനുള്ളത്? ഗോവിന്ദസിംഹ! രാജപുത്രബലമത്രത്തോളമുണ്ടായിരിക്കും? അയ്യായിരത്തോളമുണ്ടാകയില്ലേ? ഇത്രതന്നെ വേണ്ടിയിരുന്നില്ല. മരിക്കുന്നതിന് ഇതിലധികം സേനയുടെ ആവശ്യമില്ല. മഹാബത്തുവാന്റെ സൈന്യം ഏകദേശം ഒരു ലക്ഷത്തോളമുണ്ടാവില്ലേ? ഉണ്ടായിക്കോട്ടെ. അതുകൊണ്ടെന്താണ്?

ഗോവിന്ദ—തിരുമേനി! (തലതാഴ്ന്നു)

റാണ—ഗോവിന്ദസിംഹ! ഇതെന്താണ്? നിങ്ങളും തലതാഴ്ത്തുകയോ? ഉയന്നു നില്ക്കുക! ഉണരുക! ഇന്നെത്രയോ ആനന്ദിക്കേണ്ട ദിവസമാകുന്നു. ഗുഹങ്ങൾതോറും മംഗലവാദ്യങ്ങൾ മുഴക്കട്ടെ; എവിടേയും ചുവന്ന കൊടികളുകൾ പാറിക്കട്ടെ; ഉദയപുരത്തിലെ ഭദ്രത്തിൽ മേധാവിന്റെ രക്തപതാക ഒരിക്കൽകൂടി പാറിക്കൊണ്ടിരിക്കട്ടെ. അതിനെ നല്ലവണ്ണമൊരിക്കൽകൂടി കാണട്ടെ. ഇനി രണ്ടു ദിവസം കഴിഞ്ഞാലതു കാണുവാൻ തരമാകുമില്ല.

ഗോവിന്ദ— മഹാരാജാവേ! നമുക്കെല്ലാവരും യുദ്ധം ചെയ്തുകൊണ്ടുതന്നെ മരിക്കാം. എന്നാലും അമ്മയെ

മർദ്

മേവാഡിന്റെ പതനം

(മുനാം

മക്ഷിപ്പാൻ സാധിക്കയില്ലല്ലോ എന്നൊരു വ്യസനം മാത്രമേയുള്ളൂ.

റാണ—ഇതിൽ വ്യസനിപ്പാനെന്താണുള്ളത്? ആരുടെ അമ്മയാണു മരിക്കാത്തത്? നമ്മുടെ അമ്മയും മരിക്കും. എല്ലാവരുടെ അമ്മയും മരിക്കും. അമ്മയോടുകൂടി നമുക്കും മരിക്കാം.

‘ഗോവിന്ദ—അങ്ങനെതന്നെയാവട്ടെ.

റാണ—ഓ ഹാ! അങ്ങനെതന്നെ സംഭവിക്കും. ഗോവിന്ദസിംഹ! വരു! മരിക്കുന്നതിനു മുമ്പിൽ നമുക്കൊന്ന് ആലിംഗനംചെയ്യാം. (ആലിംഗനം ചെയ്യുന്നു) നന്നായി, എന്നാൽ പോകൂ, മരണത്തിനു തെയാറായിക്കൊള്ളൂ.

(ഗോവിന്ദസിംഹൻ പോകുന്നു. റാണി പ്രവേശിക്കുന്നു)

റാണ—റാണി! ഉത്സവം നല്ലവണ്ണം ഘോഷിച്ചുകൊൾക! ആനന്ദത്തിലാറാടുക!

റാണി—എന്താ? മാനസിയുടെ വിവാഹം നിശ്ചയിച്ചുവോ?

റാണ—മാനസിയുടെയല്ല, മേവാഡിന്റെ വിവാഹമാണു നടക്കുവാൻ പോകുന്നത്.

റാണി—മേവാഡിന്റെ വിവാഹമോ? മേവാഡിനെത്തു വിവാഹം?

റാണ—വരുവാൻപോകുന്ന നാശത്തോടുകൂടി മേവാഡിന്റെ വിവാഹവും നടക്കും.

റാണി—ഇതിന്റെ അർത്ഥമെന്താണു്?

റാണ—ഉത്തമമായ ഒരുമിമാന. നല്ലവണ്ണം സ
ന്തോഷിച്ചോളൂ. ഇത്തവണ വിവാഹം നടക്കും—വിനഃ
ശത്തിന്റെകൂടെ—ധർമ്മനത്തിന്റെ കൂടെ.

(റാണപോകുന്നു)

റാണി—ഇപ്പോളിദ്ദേഹത്തിനു മുഴുത്ത ഭ്രാന്തായിരി
ക്കുന്നു. ഞാൻ മുറുത്തുവന്ന വിചാരിച്ചിട്ടുള്ളതാണു. കോ
വിലകം മുഴുവൻ ഭ്രാന്താണു. ഞാനെന്തുചെയ്യട്ടെ?

(മാനസി വരുന്നു)

മാനസി—അമ്മേ! അച്ഛനെതുപറ്റി? ഭ്രാന്തനെ
പ്പോലെ അങ്ങമിങ്ങും അലഞ്ഞുനടക്കുന്നുവല്ലോ? അച്ഛ
നെന്താ പറ്റിയേ?

റാണി—ഇനിയെന്താ പറയാനുള്ളത്? അദ്ദേഹത്തി
നു മുഴുത്ത ഭ്രാന്തായി. പോയിനോക്കട്ടെ.

(റാണിപോകുന്നു)

മാനസി—ഈ മഹാബലത്താൽ രാജപുത്രനാണു!
ഈ ഗജസിംഹനും രാജപുത്രനാണു. എന്തൊരീഷ്യ! എ
ന്തൊരുദേഷം! ഹായ്! ഹേ! അധമജാതി! നീയല്ലാതെ
മറ്റൊരാൾക്കുതന്നെ? ഇപ്പോൾ സഹോദരന്മാർ തമ്മി
ലുള്ള യുദ്ധത്തിൽ ആരാ തടുക്കണം?

രംഗം നാലു.

(സത്യവതിയും അരുണനും വരുന്നു)

സത്യവ—അരുണ!

അരുണ—എന്താ അമ്മേ!

സത്യവ—നിനക്കു നടക്കാൻ ബുദ്ധിമുട്ടുണ്ടോ?

അരുണ—ഇല്ലമേ!

സത്യവ—നമുക്കിന്ന് ഈ ഗ്രാമത്തിൽ താമസിക്കാം.

അരുണ—എന്തിന്? ഇവിടെയെന്താ കാര്യം?

സത്യവ—ഗ്രാമവാസികളോടു യാത്രപുറപ്പെടുവാൻ പറയണം.

അരുണ—എവിടേക്കു?

സത്യവ—യുദ്ധക്കളത്തിലേക്കു. മേവാഡിലെ വീര വംശം നശിച്ചുപോയി. ഇനി പുതിയ ഒരു വംശം സൃഷ്ടിക്കേണ്ടിവന്നിരിക്കുന്നു. പുതിയ പുരുഷന്മാർ കൂട്ടണം. നടക്കു, പോകാം, സന്ധ്യയായിത്തുടങ്ങി.

(രണ്ടുപേരും പോകുന്നു)

(അനേകം ഗ്രാമീണന്മാർ വരുന്നു)

ഒന്നാമൻ—ഇത്രയും ഉത്തമമായ ഈ രാജ്യം ഇത്തവണ പൊയ്ക്കൊണ്ടുപോയതായിത്തന്നെ വിചരിക്കൂ.

രണ്ടാമൻ—ഇത്തവണ മഹാബത്തുവാൻതന്നെ വന്നിട്ടുണ്ടല്ലോ. ഇനി രക്ഷയ്ക്കു യാതൊരു വഴിയുമില്ല.

മൂന്നാമൻ—മഹാബത്തുവാൻ യുദ്ധം ചെയ്യാൻ നല്ല വണ്ണമറിയാമോ?

ഒണ്ടാമൻ—ഓ! ഹോ! അതിലൊന്നു സംശയം?

നാലാമൻ—ഹെയ്! അദ്ദേഹമെന്നോ യുദ്ധം ചെയ്യാൻ പഠിച്ചു? അദ്ദേഹം ജനിച്ചത് ഇന്നൊളന്നു പോലെയാ എനിക്കുതോന്നുന്നു.

ഒണ്ടാമൻ—ഇങ്ങനെതന്നെയാ എല്ലാവരും ജനിക്ക

ണതു്. അതുകൊണ്ടുദ്ദേഹത്തിനു യുദ്ധം ചെയ്യാൻ വയ്യെന്നുണ്ടെന്നു ചരണേ?

നാലാമൻ—സഹോദര! താനൊരു വലിയ ന്യായവാദിയായും.

ഒന്നാമൻ—അതാ നോക്ക! ആ ഗ്രാമത്തിൽ തീപിടിച്ചുവെന്നു തോന്നുന്നു.

എല്ലാവരും—എവിടെ?

ഒന്നാമൻ—അവിടെ നോക്ക. അതാ പുകുതപാങ്ങിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു.

നാലാമൻ—അതോ? അതു മേഘങ്ങളാണു്.

രണ്ടാമൻ—മേഘം ഭൂമിയിൽനിന്നു് ആകാശത്തേക്കു പോയാ. അതിങ്ങനെ ചുറ്റാറുണ്ടോ? ഇതു ചുറ്റിത്തിരിയുന്നുണ്ടല്ലോ?

നാലാമൻ—എന്നാൽ പൊടിപറക്കായിരിക്കണം.

രണ്ടാമൻ—ഹാ! എന്തുകൊണ്ടായിട്ടുടാ? കറുത്തല്ലുപൊടിയുടെ നിറം!

നാലാമൻ—ചങ്ങാതി! താൻ വലിയ വാൾക്കാരെന്നാ തോന്നുന്നു.

ഒന്നാമൻ—അതാ ഗ്രാമവാസികളുടെ നിലവിളി കേൾക്കിപ്പോ!

ബാക്കിയെല്ലാവരും—ഓ ഹാ! ഓ ഹാ!

നാലാമൻ—എടോ, ആളുകൾ പാടുകയാണ്. അല്ലെങ്കിലതു കഴി തകരുന്നതായിരിക്കും.

രണ്ടാമൻ—രണ്ടാം ഒരുപോലെത്തന്നെയൊന്നല്ലേ? എന്താ പണ്ടാ!

മർവ്വ

മേവാഡിന്റെ പതനം

(നാലാം

ഒന്നാമൻ—അതാ നോക്കൂ! എത്ര ഗ്രാമവാസികൾ
കരഞ്ഞും നിലവിളിച്ചുംകൊണ്ടുവരുന്നു!

മൂന്നാമൻ—പിന്നെ അവരുടെ പിന്നാലെ വെടി
വെച്ചുംകൊണ്ടു പട്ടാളങ്ങളുമുണ്ട്.

(അന്നിയറയിൽ—രക്ഷിക്കൂണേ! രക്ഷിക്കൂണേ! കൊ-
ല്ലരുതേ! കൊല്ലരുതേ!)

ഒന്നാമൻ—ആയി! ആയി! ഈ പാപങ്ങളൊക്കെ -
(കല്യാണിയും അജയസിംഹനും പ്രവേശിക്കുന്നു)

അജയ—(ഗ്രാമവാസികളോടു) സഹോദരന്മാരേ!
നിങ്ങളെന്താ നോക്കിക്കൊണ്ടു നില്ക്കൂണേ! ഇവരെ ര-
ക്ഷിക്ക!

എല്ലാവരും - കൊള്ളാം. ഞങ്ങളെന്താ ചെയ്യുണേ?
അജയ—അപ്പോൾ നിങ്ങളീയക്രമങ്ങൾ നോക്കിക്കൊ-
ണ്ടു മിണ്ടാതെ നില്ക്കുയാണോ വേണ്ടതു്?

നാലാമൻ—പിന്നെയല്ലാതെ അവരെപ്പോലെ ഞ-
ങ്ങളുടെ പ്രാണനും കളയണോ? കൂട്ടരെ! പോകാം. നമു-
ക്കോടിപ്പോകാം. അവരിതാ ഇങ്ങോട്ടുതന്നെ വരുന്നു.

കല്യാണി—ഓടിപ്പോയാൽ രക്ഷയാ? അതൊ-
ന്നുമാവില്ല. നിങ്ങളുടെ ഊഴം വരുന്നേയുള്ളു. ഒരാൾക്കും
രക്ഷപ്പെടുവാനാവില്ല. നിങ്ങളുടെ പുരകളും മൃദുകളയും

ഒന്നാമൻ—ആട്ടെയാട്ടെ, അതപ്പോൾ ഞങ്ങൾ നോ-
ക്കിക്കൊളാം. പ്രാണനിരിക്കെപ്പോവാനാക്കും ചോഹമുണ്ടാ-
വില്ല. അതാ അതാ; അവരെത്തിക്കഴിഞ്ഞു. ഓടിക്കോ-
ളിൻ!

(അജയസിംഹനും കല്യാണിയുമൊഴികെ മറെറല്ലാവരും മോടിപ്പോകുന്നു)

അജയ—ഈ നിലവിളി പിന്നെയുമടുത്തുവരുന്നു. അതാവെടിയുടെ ശബ്ദം! ഒരു പുറത്തേക്കു മാറിനില്ക്കു. ഞാനീസാധുക്കളെ രക്ഷിക്കട്ടെ.

കല്യാണി—ജ്യേഷ്ഠ! കഴിയുന്നതോളം ഇവരെ രക്ഷിക്കാൻ നോക്കണം!

(കല്യാണി തെല്ലൊരളം മാറിനില്ക്കുന്നു)

അജയ—കല്യാണി! എനിക്കിപ്പോൾ രക്ഷിക്കാൻ കഴിയുമോ എന്നു പറയാനാവില്ല. എന്നാലിപ്പോഴേക്കു ഞാൻ പ്രാണനൊക്കെയൊന്നിടത്തു സാധിക്കും. മാനസിയുടെ അടുക്കൽനിന്നു ഞാനൊരു മഹാമന്ത്രം പഠിച്ചിട്ടുണ്ട്. ഇപ്പോഴുതന്നെ സാധിക്കാനുള്ള അവസരമാണ്. അതോ, അവർ വരുന്നു.

(ഉറയിൽനിന്നും വാളുയരുന്നു.)

(വളരെ ഗ്രാമവാസികൾ ഓടിക്കിതച്ചുകൊണ്ടു വരുന്നു. അവരുടെ പുറമേ ഉയരുന്ന വാൾ ധരിച്ചുകൊണ്ടു മുഗളഭടന്മാരും വരുന്നു)

ഗ്രാമീണർ—മഹാരാജ! ഞങ്ങളെ രക്ഷിക്കണം! ഞങ്ങളെ രക്ഷിക്കണം!

(അജയസിംഹന്റെ കാക്കൽവീഴുന്നു)

അജയ—(ഭടന്മാരോടു) ഓത്തുകൊള്ളവിൻ!

ഒരു ഭടൻ—മിണ്ടാതിരിക്കു (വാളുയർത്തുന്നു)

(അജയസിംഹൻ അവനെ വാളുകൊണ്ടു വെട്ടി വീഴുന്നു. ബാക്കിയുള്ളവർ അജയനോടൊന്നിടത്തു. മുഗള

ഭടന്മാരോരോരുത്തരായി വീഴുന്നു. അപ്പോൾ യേശു ക്രിസ്തു ഭടന്മാരെത്തുന്നു.)

അജയ—കല്യാണി! ഇനി രക്ഷപ്പെടുവാൻ മാർഗ്ഗമില്ല. ഓടിക്കോളൂ.

കല്യാണി—ജ്യേഷ്ഠ! അങ്ങിവിടെ പ്രാണനപേക്ഷിക്കുമ്പോൾ ഞാനോടിപ്പോകേ!

(കല്യാണി മുന്പോട്ടുവരുന്നു. അപ്പോൾ ഒരു മുഗള ഭടന്റെ വെടിയേറ്റ് അജയസിംഹൻ വീഴുന്നു.)

കല്യാണി—(ഓടിച്ചെന്നു) ജ്യേഷ്ഠ! ജ്യേഷ്ഠ!

രണ്ടാമതൊരു ഭടൻ—ഇതാരാണ്? പിടിക്കൂ ഇവളെ.

മൂന്നാമൻ—അതതതതു്. സ്ത്രീകളെ ഒരു പ്രകാരത്തിലുപദ്രവിച്ചുപോകരുതെന്നു പ്രധാനസേനാനായകൻ പ്രത്യേകം കല്പിച്ചിട്ടുണ്ടു്.

അജയ—കല്യാണി! ഞാനിതാ യാത്രയാകുന്നു. നിന്നെ ദൈവം രക്ഷിക്കട്ടെ!

(അജയൻ പിടഞ്ഞു മരിക്കുന്നു)

കല്യാണി—(കരഞ്ഞുകൊണ്ടു്) ജ്യേഷ്ഠ! ജ്യേഷ്ഠ! ഞവിയുടെപ്പോക്കുണ്ടു്?

(അജയസിംഹന്റെ ശവത്തിന്റെ മേൽ കല്യാണി വീഴുന്നു)

നാലാമൻ—പിന്നെവിടേക്കാണ്? ഒരുദിവസം നാമെല്ലാവരും മരിക്കുമെന്നു് അവിടെത്തന്നെ.

കല്യാണി—(സമാധാനിച്ചു്) ഇല്ല, ഇല്ല, ഞാൻ ഭക്ഷിക്കുന്നില്ല. ക്ഷത്രവീര! അങ്ങനെയൊരു കൃത്യം നിവൃത്തിയുണ്ടെന്നു് അശരണന്മാരുടേയും രക്ഷയ്ക്കുവേണ്ടി

ജ്യേഷ്ഠൻ പ്രാന്നനുപേക്ഷിച്ചു. എന്നാലിവരോ? ഇവർ പൈശാചികകൃത്യന്മാരാണ്. രക്തപാനമാഗ്രഹിക്കുന്ന ഹിംസ്രജന്തുക്കളാണ്. ഇവർ യാതൊരപരാധവും ചെയ്യാത്തവരുടെ ഗൃഹങ്ങളെ കൊള്ളിവെക്കയും സാധുക്കളുടെ കഴുത്തറക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. ഈശ്വര! ഇവർക്കു നരകത്തിൽ പോലുമിടംകിട്ടാതെ പോട്ടെ!

ഒന്നാമൻ—ഇതിൽ ഞങ്ങളെത്തുപിഴച്ചു? ചീടുകൾ കൊള്ളിവെക്കയും ആളുകളെ കൊല്ലുകയും ചെയ്യുന്നതു പ്രധാനസേനാനായകന്റെ കല്പനയനുസരിച്ചാണ്.

കല്യാണി—ആരാ നിങ്ങളുടെ സേനാനായകൻ?

രണ്ടാമൻ—നിങ്ങളറിയില്ലേ? മഹാബത്തുഖാനെ ജമനൻ.

മൂന്നാമൻ—പോട്ടെ, നമുക്കുപോകാം.

കല്യാണി—ഇതദ്ദേഹത്തിന്റെ കല്പനയാണോ? ഇതൊരിക്കലുമുണ്ടാകയില്ല.

നാലാമൻ—പോട്ടെ, നടക്കൂ.

കല്യാണി—നിലക്കൂ, ഞാനുമുണ്ടു.

ഒന്നാമൻ—നിങ്ങളെങ്ങോട്ടാ വരുന്നതു?

കല്യാണി—നിങ്ങളുടെ സേനാനായകന്റെ സമീപത്തേക്കു.

രണ്ടാമൻ—നിങ്ങളെ അവിടെ കൊണ്ടുവരുന്നിട്ടു ഞങ്ങൾ—

മൂന്നാമൻ—കൊണ്ടുപോയില്ലെങ്കിൽ നമുക്കു വല്ലതും പത്തും വരുമോ?

നാഥാമൻ—കൂടെപ്പോന്നാൽ നമുക്കെന്താ ദോഷം?
തന്നെത്താനല്ലെ വരണേ?

ഒന്നാമൻ—കൊള്ളാം. വരു.

കല്യാണി — നടക്കാം.

രംഗം അഞ്ച്.

സ്ഥാനം—ഉദയപുരത്തിലെ രാജസഭ. സമയം—പ്രഭാതം.

(റാണയും ഗോവിന്ദസിംഹനും സാമന്തന്മാരും)

രാജാവര—മഹാരാജാവേ! ഞങ്ങൾ കഴിയുന്നതും യുദ്ധം ചെയ്തു. ഇനി അസാധ്യമാണു.

റാണ—രാജാവര! ഞാൻ തീർച്ചയായും യുദ്ധം ചെയ്യും. യാതൊരു വില്ലവും വകവെക്കില്ല. ആരുപറഞ്ഞാലും കേൾക്കരുതില്ല. സൈന്യം തൈയ്യാറില്ലേ?

കേശവ—മഹാരാജാവേ! സൈന്യമെവിടെയാണു? മേവാഡുമുഴുവൻ തിരഞ്ഞാൽ കഷ്ടിച്ച് അയ്യായിരം ഭടന്മാരെ ശേഖരിപ്പാൻ സാധിക്കുമോ എന്നു സംശയമാണു്. ഇത്രയും സൈന്യത്തെ വെച്ചുകൊണ്ടു് ഒരു ലക്ഷം സൈന്യത്തോടു യുദ്ധം ചെയ്യുന്നതു സാധ്യമാണോ?

റാണ—അസാധ്യമെന്നു് ഒന്നില്ല. നമ്മുടെ ഈ അയ്യായിരംതന്നെ അഞ്ചുലക്ഷം സൈന്യത്തിന്നു തുല്യമാണു.

രാജാവ—മഹാരാജാവേ! ഇത്തവണ മറ്റുള്ളന്മാരോടു സന്ധിചേരുന്നതാണുത്തമം.

റാണ—വേണ്ട, വേണ്ട. ഒരിക്കലുമുണ്ടാകുന്നതല്ല. ഞാൻ സന്ധിച്ചെയ്യണമെന്നു പറഞ്ഞപ്പോൾ ആരും എന്റെ വാക്കു കേൾക്കുകയുണ്ടായില്ല. അന്നു മുഗളന്മാർക്കും സന്ധി ചെയ്യാൻകൊള്ളാമെന്നുണ്ടായിരുന്നു. ആ അപസരം തെറ്റിപ്പോയി. ഇനിയിപ്പോൾ കിഴിഞ്ഞ പേക്കിച്ചുകൊണ്ടു മുഗളന്മാരോടു സന്ധിച്ചെയ്യാൻ ഞാൻ ഞെരുക്കമില്ല.

കേശവ—എന്നാൽ—

റാണ—ഇനി ഇക്കാര്യത്തെപ്പറ്റി യാതൊന്നും പറയേണ്ട. ഇനി യാതൊരുപായവുമില്ല. ഇനി യുദ്ധവും മൃത്യുവുംതന്നെ ഗതി. എന്താ ഗോവിന്ദസിംഹ!

ഗോവി—അതേ തിരുമേനി! നമുക്കു പ്രാണനുപേക്ഷിക്കാം, എന്നാലും മാനമുപേക്ഷിച്ചുകൂടാ.

റാണ—നിങ്ങൾ പറയുന്നതു ശരിയാണ്. പ്രാണൻ കളയാം, എന്നാലും മാനം കളകയില്ല.

രാജ്യ—മഹാരാജാവേ!—

റാണ—വേണ്ട വേണ്ട, ഞാനിനി യാതൊന്നും കേൾപ്പാനാഗ്രഹിക്കുന്നില്ല. യുദ്ധമൊന്നുമാത്രമിച്ഛിക്കുന്നു—യുദ്ധം. (എഴുന്നേറ്റുനിന്നു) സൈന്യം തൈയാറാക്കുക. മേവാഡിലെ രക്തപതാക പറപ്പിക്കുക. എല്ലാവരും തൈയാറാകവിൻ!

(റാണാ അമരസിംഹനൊഴികെ എല്ലാവരും പോകുന്നു)

റാണ—മേവാഡേ! മനോഹരമേവാഡേ! ഭവതിയിലെന്തൊരു സൗന്ദര്യമാണു ഞാനിന്നു കാണുന്നതു! ഇതേ

സൌന്ദര്യം ഞാനിതിനുമുമ്പൊരിക്കലും കണ്ടിട്ടില്ല. ഭവതിയുടെ ഉടയാട കീറിപ്പൊട്ടിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു. ശരീരം മുഴുവൻ പൊടിയണിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. വാർഷികമഴിഞ്ഞുപോയ പാറിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ഈ വേദത്തിൽ ഭവതിയെ കൊലപ്പെടുത്തിപ്പോകണം നയിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നത്. അമ്മേ! ഇതെന്തു സൌന്ദര്യമാണ്. അമ്മയുടെ! ഇത്രയും കാലമായിട്ട് ഇന്നേ ഞാൻ ഭവതിയെ അറിഞ്ഞുള്ളൂ. സൌഭാഗ്യസൂര്യകിരണങ്ങളിൽ ഭവതി മറഞ്ഞു കിടക്കുകയായിരുന്നു. എന്നാലിന്ന് ആ സൂര്യനസ്തമിച്ചിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ട് അപ്പൂർവ്വം അത്ഭുതകരമായ ഭവതിയുടെ തേജഃപുഞ്ചം ആകാശത്തിൽ പ്രകാശമാനമായി ഞാൻ കാണുന്നു. എന്തൊരു പ്രകാശം! എന്തൊരു നീലിമ! എന്തൊരു പ്രശാന്തമർദ്ദിമ!

രംഗം രണ്ടാം.

സ്ഥാനം—മഹാബത്തുഖാന്റെ കൂടാരം. സമയം—പ്രഭാതം.

(മഹാബത്തുഖാനും ഗജപതിയും നില്ക്കുന്നു)

ഗജ—തന്റെ സൈന്യത്തോടുകൂടി റാണ യുദ്ധത്തിന്നു വന്നിരുന്നോ?

മഹാബ—ഉവ്വ്, എന്നാൽ ഒറ്റക്കാണ് മടങ്ങിയത്. അദ്ദേഹത്തിന്റെ അയ്യായിരത്തിൽ നാലായിരവും യുദ്ധഭൂമിയെ അലങ്കരിച്ചു.

ഗജ—കേവലം അയ്യായിരം സൈന്യത്തോടുകൂടിയതേ
 ഒന്നോ ഒരു ലക്ഷം സേനയോടെതിർത്തു? അമ്പ! ധൈ-
 യ്യം അത്യാശ്ചര്യംതന്നെ!

മഹാബ—അതേ, അതുതന്നെ ധൈര്യം. എന്നാൽ
 മഹാരാജാവേ! എനിയ്ക്കു് ഒരു സംഗതിയെക്കുറിച്ചു വലിയ
 അഭിമാനം തോന്നുന്നുണ്ടു്.

ഗജ—ഓ! അഭിമാനിക്കേണ്ട സംഗതിതന്നെ.

മഹാബ—എന്റെ അഭിമാനകാരണമെന്തെന്ന്
 അവിടേക്കു വി.ചാരിക്കുകൂടി തരമില്ല. അതിന്റെ കാര-
 ണമറിയാമോ?

ഗജ—താങ്കൾതന്നെ പറയൂ.

മഹാബ—ഞാൻ മുസൽമാനായിത്തീർന്നുപോകുകയും
 ജാതിയിൽ രാജപുത്രനും ഈ അമരസിംഹന്റെ സഹോ-
 ദരനാണല്ലോ എന്നുള്ള സംഗതിയാണെന്റെ അഭിമാ-
 നത്തിനു് ഹേതു. അയ്യായിരംകൊണ്ടു് ഒരു ലക്ഷത്തോടു
 പടവെട്ടുവാൻ വന്ന പുരുഷൻ തന്റെ പ്രാണനെത്ത-
 നെ ദാനംചെയ്യാനാണോ വന്നതെന്നു തോന്നും. ത-
 ന്റെ രാജ്യത്തിനു് ഇപ്രകാരമുള്ള ആത്മത്യാഗവും നിർ-
 യതപവും പ്രദർശിപ്പിക്കുവാൻ ഒരു രാജപുത്രനല്ലാതെ മ-
 ററാക്കും സാധിക്കുകയില്ല. അവരിൽപെട്ട ഒരാളാണല്ലോ
 ഞാനും.

ഗജ—അതേ, സംശയമില്ല.

മഹാബ—എന്നാലങ്ങനും ഒരു രാജപുത്രനാണു്. അ-
 ങ്ങയ്ക്കും അഭിമാനിക്കാം. പക്ഷേ അങ്ങനേ പതിതനായി.
 അതുകൊണ്ടു് നല്ലതാക്കൂടുകയും വേണം. അങ്ങയ്ക്കു് ഏതു്

സ്ഥിതിയിലെത്താമായിരുന്നു? എന്നാലിപ്പോളെന്തായിരിക്കുന്നുവെന്നു വഴിപാലെ ഒന്നാലാചിച്ചുനോക്കൂ. എന്റെ കാര്യം പോട്ടെ. ഞാനിപ്പോൾ രാജപുത്രനല്ലെല്ലോ എന്നു വിചാരിച്ചെങ്കിലും എനിക്കു സമാധാനിക്കാം. ഞാനൊരുകാലത്തു രാജപുത്രനായിരുന്നുവെന്നുവെളുത്തു. അങ്ങുന്നിപ്പോഴും രാജപുത്രൻതന്നെയല്ലേ?

ഗജ—യുദ്ധത്തിൽ റാണ മരിക്കയോ ബലനാകയോ അല്ല ഉണ്ടായതു?

മഹാബ—അല്ല, അദ്ദേഹത്തെ ബന്ധിക്കയോ വധിക്കയോ ചെയ്തുപോകരുതെന്നു ഞാൻ പ്രത്യേകം കല്പന കൊടുത്തിരുന്നു. ഇങ്ങനെയുള്ള ചൈരി ലോകത്തിന് അഭിമാനമേതുവാൻ. അങ്ങനെയുള്ള അഭിമാനം നഷ്ടമാക്കുവാൻ ഞാനാഗ്രഹിക്കുന്നില്ല.

ഗജ—നന്നായി, എന്നാൽ ഞാൻ പോട്ടെ.

മഹാബ—ഓ! എഴുന്നള്ളാം.

(ഗജസിംഹൻ പോകുന്നു)

മഹാബ—കത്തിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഗ്രാമങ്ങളെക്കൊണ്ടു. ഗ്രാമവാസികളുടെ നിലവിളിയും ആത്മസ്വരങ്ങളും കേൾക്കുന്നു. അല്ലയോ ഹിന്ദുക്കളേ! നിങ്ങൾ നിങ്ങളുടെ ധർമ്മത്തിന്റെ മഹത്വത്തോടൊത്തു മരിച്ചുകൊൾക. നിങ്ങളുടെ ഗവ് ഇന്നു ഞാനടച്ചുകളഞ്ഞു. നിങ്ങളുടെ അഭിമാനവും വൈരവും ഞാനിന്നു ചൂടിത്തേച്ചുകളഞ്ഞു. നിങ്ങളുടെ—

(നാലുഭയഭാരമുള്ള കല്യാണി പ്രവേശിക്കുന്നു)

മഹാബ—ഇതാരാണ്?

ഒന്നാമൻ—ഏമാനേ! ഞങ്ങൾക്കിപ്പോൾ തീരെ പരിചയമില്ല. ഇവരെ ഞങ്ങൾ വഴിയിൽവെച്ചാണു കണ്ടതു്. ഇവർ ഞങ്ങളോന്നിച്ചു സ്വന്തമനസ്സോടെ പോകുന്നു.

മഹാബ—(കല്യാണിയോടു) നിങ്ങളാരാണ്?

കല്യാണി—എന്നെയറിഞ്ഞിട്ടു് അവിടേക്കു യാതൊരു ലാഭവുമുണ്ടാകയില്ല.

മഹാബ—നിങ്ങൾക്കെന്തുവേണം?

കല്യാണി—ഞാൻ ഒരു കാര്യത്തെക്കുറിച്ചു ന്യായമായി തീർപ്പുണ്ടാക്കുവാൻവേണ്ടി അവിടുത്തെ അടുക്കൽ വന്നിരിക്കുന്നു.

മഹാബ—എന്തുകാര്യം?

കല്യാണി—അവിടുത്തെ ഈ ഭടന്മാർ എന്റെ നിർദ്ദാശിയായ ജ്യേഷ്ഠനെ വധിച്ചിരിക്കുന്നു.

മഹാബ—നിങ്ങളുടെ ജ്യേഷ്ഠനെ വധിച്ചുവോ? (ഭയഭരേണു) എങ്ങനെ?

ഒന്നാമൻ—ഏമാനേ! ഞങ്ങൾ ഗ്രാമവാസികളെ കാലംപോലെയായിരുന്നു. ഇവരുടെ സഹോദരൻ അവരുടെ പക്ഷത്തിൽനിന്നുകൊണ്ടു ഞങ്ങളോടു യുദ്ധം ചെയ്തു. അതിൽ മരിച്ചുപോയതാണ്.

മഹാബ—(കല്യാണിയോടു) ഈ സംഗതി വാസ്തവമെന്നതോ?

കല്യാണി—അതേ, വാസ്തവമെന്നതാണ്. അവിടുത്തെ ഭടന്മാർ സാധുക്കളായ ഗ്രാമവാസികളെ വധിക്കുകയാ

യിരുന്നു. എന്റെ ജ്യേഷ്ഠനവരെ രക്ഷിപ്പാനായി ചെന്നതാണ്. ഇവരദ്ദേഹത്തെയും കൊന്നു.

മഹാബ—അപ്പോളദ്ദേഹം യുദ്ധത്തിലാണ്ല്ലോ മരിച്ചതു?

കല്യാണി—അതു ശരിതന്നെ. ഇവരെല്ലാം കൂടിക്കൊന്നുകളകയാണ് ചെയ്തതു.

മഹാബ—എന്നാൽ ദേവി, ഇതിലിവർ യാതൊരു പരാധവുമില്ല. ഇവർക്കു ഞാനതിനു കല്പന കൊടുത്തിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. ഭടന്മാരേ! നിങ്ങൾ പുറത്തുപോയിൻ!

(ഭടന്മാർ പോകുന്നു)

കല്യാണി—സാധുക്കളും നിരപരാധികളുമായവരെ വധിക്കുവാനവിടുന്നു കല്പന കൊടുത്തിരുന്നുവോ?

മഹാബ—ഉവ്വ്, വധിക്കുവാൻ ഞാൻ കല്പന കൊടുത്തിരുന്നു.

കല്യാണി—വിനെ ഗ്രാമങ്ങൾ തീ പെക്കാനോ?

മഹാബ—ഉവ്വ്.

കല്യാണി—എനിക്കതിൽ വിശ്വാസം വരുന്നില്ല. അവിടുനിന്നു നിഷ്കരനാവാൻ വഴിയില്ല.

മഹാബ—എന്നെസ്സാബുവിച്ചു നിങ്ങൾക്കിത്ര ബഹുമാനത്തിനു കാരണമെന്താണ്.

കല്യാണി—എന്റെ പ്രാണനാഥൻ ഇപ്രകാരം നിഷ്കരനായിപ്പോകയില്ല.

മഹാബ—നിങ്ങളുടെ പ്രാണനാഥനോ?

കല്യാണി—അതേ, എന്റെ നാഥ! പ്രഭോ! എന്നെ അവിടേക്കു തിരിച്ചുവിടാമോ ഇല്ലയോ എന്നു നല്ലവണ്ണം

മൊന്നു നോക്കൂ. അവിടുന്ന് പരിത്യജിച്ചവളും, ഹിന്ദുവുമായ ഭാര്യ കല്യാണിയൊന്നു ഞാൻ.

മഹാബ—കല്യാണിയോ? കല്യാണി! അപ്പോളി-
 ഷർ നിങ്ങളുടെ ജ്യേഷ്ഠനായ അജയസിംഹനെയൊന്നോ
 വധിച്ചതു്?

കല്യാണി—അതേ. ഞാനെന്നങ്ങയെത്തന്നെ ധ്യാ-
 നിച്ചു് അങ്ങയുടെ പ്രേമം എന്റെ ജീവിതത്തിലെ ശു-
 വനക്ഷത്രമായി കരുതി ഈ ചെറുപ്പത്തിനെയ ഈ അ-
 പാരസംസാരസാഗരത്തിൽ ഒഴുക്കിയൊ അന്നൊൻ-
 ജ്യേഷ്ഠൻ സന്തോഷത്തോടെ സേപിച്ചായി എന്നെ ര-
 ക്ഷിപ്പാനും ഈ സുഖദുഃഖങ്ങളിൽ പങ്കുകൊള്ളുവാൻമെ-
 ഞൻ കൂട്ടുകാരനായി. മാതൃമന്ദൂത്തിൽ അങ്ങയുടെ ചില
 ദൃഷ്ടഭേദങ്ങൾ ഞങ്ങളെ ആക്രമിച്ചപ്പോൾ ജ്യേഷ്ഠൻ വല്ലാ-
 തെ മുറിപററി. വളരെദിവസം ഇടിഞ്ഞുപൊളിഞ്ഞ ഒരു
 കുടിയിൽ താമസിച്ച് അദ്ദേഹത്തെ ശുശ്രൂഷിക്കുകയും ഗ്രാ-
 ങ്ങളിൽചെന്നു ഭിക്ഷ വാങ്ങിക്കൊണ്ടു പന്നുകൊടുത്തു ര-
 ക്ഷിക്കുകയും ചെയ്തിരുന്നു. അപ്രകാരമുള്ള എന്റെ ജ്യേഷ്ഠ-
 ന്റെ ജീവനെയൊന്ന് അങ്ങന്നപഹരിച്ചതു്. നാമു-
 ഞ്ഞാനിനി എന്തിനു ജീവിക്കുന്നു? എന്നെയും കൊന്നുകള-
 ഭത്തേക്കു.

മഹാബ—ഇല്ല, നിങ്ങളെനിക്കു മാപ്പുതരണം.

കല്യാണി—ഇത്രയും ഗ്രാമവാസികളെ വധിച്ചത-
 ങ്ങളുടെ അജ്ഞപ്രകാരമാണോ?

മഹാബ—അതേ, എന്റെ കല്പനപ്രകാരമെന്നെ

യാണു. രാജപുത്രജാതിയെത്തന്നെ നശിപ്പിക്കേണമെന്നു ഞാൻ കല്പന കൊടുത്തിരുന്നു.

കല്യാണി—ഹാ! ദൈവമെ! അവിടുത്തെന്താണീ ചെയ്തതു? ഇതുതന്നെയോ എന്റെ ആരാധ്യദേവത? ഈ ഘാതകനെ ധ്യാനിച്ചുകൊണ്ടാണോ ഞാൻ സമുപ്തം പരിത്യജിച്ചതു? എന്നെ മൃത്യുവിനുപോലും ചേണ്ടെന്നോ? ദൈവമേ! ഞാനൊരദി ചസംതന്നെ എന്റെ നാമനേയും എന്റെ ജ്യേഷ്ഠനേയും ഒരുമിച്ചുതന്നെ കളഞ്ഞുവല്ലോ! ഇന്നെന്നെപ്പോലെ നിർഗുന്ധാരാണ? (മുഖം മറക്കുന്നു.)

മഹാബ—എന്നാൽ നിങ്ങൾക്കറിയാമോ? ഞാനെന്നിതാ—

കല്യാണി—പ്രഭോ! ഇല്ല. ഞാനറിയാനാമാഗ്രഹിക്കുന്നില്ല. എന്റെ മോഹം ഭഗനായിക്കഴിഞ്ഞു. ഇത്രനാളും ഞാനവിടുത്തെ പൂജിച്ചിരുന്നു; എന്നാലിന്നു മുതൽ ഒരു മഹാശത്രുവായി ഞാനങ്ങയെ കരുതുന്നു. എനിക്ക് ഞയോടുള്ളേടത്തോളം ശത്രുത, മുഗളന്മാരോടില്ല. മുഗളന്മാർ ഞങ്ങളുടെ ആരുമല്ല. കാമിർമാരെ വധിക്കണമെന്നാണ് അവരുടെ ധർമ്മവരോപദേശിക്കുന്നത്. എന്നാലങ്ങയാകട്ടെ ഈ ദേശത്തിന്റെ സന്താനമാണ്. അവിടുത്തെ സിരകളിൽ ചിത്രലോരജപുത്രരായവർ പ്രവഹിക്കുന്നത്. അല്പമായ ധനത്തിലുള്ള ലോഭംകൊണ്ടും ദേവഷംകൊണ്ടും അവിടുന്ന് സ്വജാതിയെ നശിപ്പിക്കുവാൻ സന്നദ്ധനായല്ലോ! നാഥ! ഞാനെന്താണു പറയേണ്ടതു? അവിടുന്ന് മുഗളന്മാ

രേയും കവച്ചുവച്ചു. മേവായു പിടിച്ചുടക്കണമെന്നേ
 അവർ താല്പര്യമുള്ളൂ. സാധുക്കളായ ഗ്രാമീണന്മാരുടെ
 ഗുഹം ഭസ്മമാക്കുവാനവർഗ്രഹമില്ല. ആ കുറവ് അ
 വിടുന്നുതീർത്തു. അവിടുന്നവരുടെ ധർമ്മത്തിന്റെ ഉച്ഛി
 ഷ്ടം ഭക്ഷിച്ച്, ഈ ഘാതകന്മാരായ ഭടന്മാരെ—നിന്ദി
 തന്മാരും മാംസലോലുപന്മാരുമായ ഈ നരകക്കരങ്ങളെ—
 സാധുക്കളായ ഗ്രാമവാസികളുടെ നേക്കഴിച്ചു വിട്ടു
 വല്ലോ. അവിടുന്നു മേവാഡിനെ ശുശ്രൂണമാക്കിത്തീർത്തിരി
 കുന്നു. നിർദ്ദോഷികളായ മനുഷ്യരുടെ ഹാഹാകാര
 ത്താൽ ആകാരം മുഴങ്ങിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. എന്നാൽ മുഗ
 ഉന്മാക്ക് ഇങ്ങനെയൊരാൾ ഒരിക്കലുമുണ്ടായിരുന്നില്ല.
 ദൈവമേ! ഇങ്ങനെയുള്ള സ്വരാജ്യഭ്രോഹികൾക്കു നൽ
 കുന്നതിന് ഒരു ശിക്ഷയുണ്ടെന്നുണ്ടാണിതിലില്ലെന്നോ?
 ഈ ഭ്രോഹികളുടെ തലയിലിടിവീഴുന്നില്ലല്ലോ!

മഹാബ—കല്യാണി, ഞാൻ നിങ്ങളെമാത്രം കരു
 തിയറനീയുദ്ധത്തിനു കോപ്പിട്ടു.

കല്യാണി—ഞാൻ നിമിത്തമോ? അതുപൊളി.

മഹാബ—അല്ല, പൊളിയല്ല, സത്യമാണു. നിങ്ങളുടെ
 അച്ഛൻ മുസൽമാന്മാരോടുള്ള ദോഷം ഹേതുവാ
 യി നിങ്ങളെ ഗുഹത്തിൽനിന്നും ബഹിഷ്കരിച്ചതു ഞാ
 നെന്നു കേട്ടുവോ, അന്ന്, ആ ദിവസം, ആ നിമിഷം
 ഞാൻ മേവാഡിനു വിരോധമായി ആയുധം ധരിച്ചു.

കല്യാണി— അങ്ങനെയൊന്നെന്നിരിക്കട്ടെ.. എ
 ന്നാൽ ധർമ്മത്തിന്റെ ഏതു സിദ്ധാന്തമനുസരിച്ചാണ് ഒ

രാജ്യുടെ അപരാധത്തിനുവേണ്ടി ജാതിയെ മുഴുവൻ നശിപ്പിക്കുവാനവിടുന്നൊരുങ്ങിയതു?

മഹാബ—ഇതിലെന്താണു നിങ്ങൾക്കുശ്ചയ്യപ്പെട്ടുവാനുള്ളതു? രാജാവിന്റെ ദുഷ്ടതയും നിമിത്തം ലക്ഷ്യമുടൻ നശിച്ചുപോയില്ലേ? നിങ്ങളുടെ അച്ഛനു മുഗളന്മാരോടു ദ്രോഹം മാത്രമല്ല ഉള്ളതു. സമസ്ത ഹിന്ദുക്കൾക്കും കൂടി മുസൽമാന്മാരോടൊരുകൂട്ടം ദ്രോഹമുണ്ടോ അതുമുടൻ നിങ്ങളുടെ അച്ഛനെപ്പോലെ പ്രകടിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ടു. ഞാൻ ഹിന്ദുക്കളോടു അവരുടെ ജാതിഗതമായ വിദ്വേഷത്തിനു പകരംവീട്ടുവാനാണു വന്നിട്ടുള്ളതു.

കല്യാണി—എന്നാൽ മുഗൾസേനാപതി! ജാത്യോ മുസൽമാനായവൻ ഈ പ്രതിക്രിയക്കൊരുങ്ങിക്കൊള്ളൂ. ഹിന്ദുക്കൾക്കു മുസൽമാന്മാരോടു ഈ ദ്രോഹമുണ്ടെന്നു മുൻകൂട്ടി അറിഞ്ഞുകൊണ്ടുതന്നെയാണോ അവിടുന്നു മുസൽമാനായിത്തീർന്നതു? നാഥ! അവിടുന്നു തന്നെയാണല്ലോ ഈ ദശ അവിടേക്കു വരുത്തിക്കൂട്ടിയതു? ഒരന്യായത്തിന്റെ പ്രതികാരമാണു ചെയ്യുന്നതെന്നു വൃഥാ വിചാരിച്ചു അവിടുന്നെന്തിനു മനസ്സിനെ സമാധാനിപ്പിക്കുന്നു? അങ്ങനെയുള്ള ഈ സ്വപ്നം മുസൽമാൻഭാഗ്യമല്ല അങ്ങയെക്കൊണ്ടു ഈ പ്രവൃത്തി ചെയ്യിക്കുന്നതു; ആ അഹമ്മതി—മഹാബത്തുവാണെന്നഭാഗം—തന്നെയുണ്ടവിടത്തെക്കൊണ്ടു ഈ നിഷ്ഠൂരകൃത്യങ്ങളനുഷ്ഠിപ്പിക്കുന്നതു.

മഹാബ—(അപചാരിതം) ഇതു ശരിയാണോ?

കല്യാണി— അവിടുന്നു ഒരു വ്യക്തിഗതമായ ദ്രോഹം നിമിത്തം മേഖാഡിന്റെ നാശത്തിനായി മുതിർന്നു.

ല്ലോ! ഇതുതന്നെയോ അവിടുത്തെ ധർമ്മം? ഇതുതന്നെയോ അവിടുത്തെ ശൌര്യം? ഇതാണോ അവിടുത്തെ മനുഷ്യത്വം? ഹാ! ദൈവമേ! അവിടുന്നന്താണീപ്പൊതു? ഞാനിത്ര നാളുമാകാശത്തിൽ മണിമേട നിർമ്മിക്കുകയായിരുന്നു; അവിടുന്നതു തട്ടിത്തകർത്തു കളഞ്ഞുവല്ലോ!

മഹാബല—കല്യാണി,—

കല്യാണി—മതി! മതി! ഇപ്പോളെന്റെ മോഹം ഭഗവതി. അവിടുത്തെന്റെ പ്രാണനാഥനും ഞാനവിടുത്തെ കളത്രവുമാണെന്നു ഞാൻ വിചാരിച്ചിരുന്നു. അതിനാൽ “ഞങ്ങളെ വേർപ്പെടുത്തുവാൻ സാധിക്കുക?” എന്ന് എനിക്കൊരഭിമാനമുണ്ടായിരുന്നു. ഇപ്പോളുണ്ടെന്നല്ല. അപാരമായൊരു സമുദ്രം നമ്മൾ രണ്ടുപേരുടേയും മദ്ധ്യത്തിൽ ഞാൻ കാണുന്നു. നമ്മുടെ നടുക്ക് എന്റെ ജ്യേഷ്ഠന്റെ ശവം പീഠത്തിരിക്കുന്നു. പോരാ, അതിലൂടെയെങ്കിലും സമുദ്രത്തിന്റെ രക്തവാഹിനി ഇതാ നമ്മുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ കൂടി പ്രവഹിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. നിഷ്ഠൂര! കലശലാഹി! രക്തപ്രിയ! മഹാഘോരക! ഉം! ഹാ! ദൈവമേ! ഹാ! വിധാതാവേ! ഇങ്ങനെയുള്ള ഈ നീചന്മാരുടെ, ഈ ഘോരകന്മാരുടെ, ഒരു പിടിയെച്ചിലിനായി പിടിയെടുക്കുന്ന യാചകന്മാരുടെ വികടാഭിമാനം കേൾക്കുമ്പോൾ പക്ഷേ എനിക്കുണ്ടായിട്ടുള്ള വിശ്വാസംകൂടി ഒടുവിൽ ഇല്ലാതായിപ്പോകുമോ?

(കല്യാണി പോകുന്നു. മഹാബലതുളാമ്പലത്തിൽ നിൽക്കുന്നു.)

അഞ്ചാമങ്കം.

ര . ഗ . ഒ . നു

സ്ഥാനം—ഉഭയപുരത്തിലെ രാജധാനി. സമയം—രാത്രി.

(മാനസി തനിയേ ഇരുന്നു പാട്ടുനും.)

ആയിടക്കൊറ്റവാടേക്കാതാ—നെന്നി—

ക്കായില്ല മൽപ്രാണപ്പൂൺപേ!

നിന്നിലെൻ പ്രേമത്തിനാഴ—മെത്ര—

യെന്നും കഴിഞ്ഞില്ലുരപ്പാൻ.

എങ്കിലും ചൊൽവാൻ മുതിന്നേ—നെന്നാ—

ലെൻഗളം ഗൽഗദമാൻ.

വേപിച്ചുമെഴുന്നത്തുപ്പുണ്ടു—പശ്വാ—

ത്താപത്തിലുന്നു ഞാനാണ്ടു.

ഏന്തിത്തുളുന്വിയവാണി—ഹന്ത!

അന്തരംഗത്തിലമൻ.

വായ്പുലരെന്നു വിടത്താൻ—മോഹ—

മുൻമുഖമാകിലും—തോറ്റു.

കഷ്ടമെൻനെഞ്ഞുപിളന്നും—ലതു

കാട്ടിത്തരാമായിരുന്നു.

നിന്നുടെ മോഹനമൂർത്തി—യെന്റെ

മാനസരംഗേവിളങ്ങി.

(റാണ പ്രവേശിക്കുന്നു)

മാനസി—അച്ഛ! അ വിടുന്നു യുദ്ധത്തിൽനിന്നു. മടങ്ങിയോ?

റാണ—ഉവ്വ്.

മാനസി—എന്ത്? ഇതെന്താൻ? എന്തു സംഭവിച്ചു?

റാണ—അതതു മിണ്ടാതിരിക്കൂ. ഞാനതുലവം അനന്തവും അശ്വത്ഥനകവുമായ കാഴ്ചകളുണ്ട്.

മാനസി—എന്താതു? യുദ്ധം—

റാണ—അല്ല മാനസി! ഇതേവണ് യുദ്ധംതന്നെയുണ്ടായില്ല. യുദ്ധഃഖ്യത്രത്തിൽ ഒരു തീമഴ മാത്രമേ ഉണ്ടായുള്ളൂ. അതിൽ നമ്മുടെ സൈന്യം മുഴുവൻ ഭസ്മമാകയും ചെയ്തു.

മാനസി—എങ്ങനെ?

റാണ—എനിക്കൊന്നും മനസ്സിലാക്കുവാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. അതെന്തായിരുന്നുവെന്നും ഞാനറിയുന്നില്ല. അതു ഇഹലോകത്തിലുള്ളതല്ലെന്നതന്നെ തോന്നി. ഉൽകാപുഷ്ടിയായിരിക്കണം. ഭയങ്കരമായ ഒരു ശാപം മൂർത്തിമത്തായിവന്നതാണോ എന്നു തോന്നി. കുറച്ചു നേരത്തേക്ക് എന്റെ കണ്ണുകളടഞ്ഞു. എന്റെ ഹൃൽകമ്പം പെട്ടെന്നു മിന്നൽപോലെ ശരീരത്തിൽകൂടെ കടന്നു പോയോ എന്നു തോന്നി. എന്റെ തലമുററി. തന്റേടംവട്ടു. കണ്ണു തുറന്നപ്പോഴുറക്കമുണർന്നു നോക്കിപ്പോലെ തോന്നി. ആ യുദ്ധഭൂമിയിൽ ഞാൻ മാത്രമേ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളൂ. നാലുപാദും ശവങ്ങളുടെ കൂട്ടം! അഹ! അതെന്തൊരു കാഴ്ചയായിരുന്നു!

മാനസി—അച്ഛ! അവിടുത്തെ മനസ്സു വല്ലാതെയുള്ളകിയിരിക്കുന്നപോലെ തോന്നുന്നു. അച്ഛൻ കുറച്ചു നേരമിവിടെയിരിക്ക! ഞാൻ ശുശ്രൂഷിക്കാം.

റാണ—ആ ശൃശാനത്തിൽ ഞാനേകനായി സഞ്ചരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. ആരുമെന്ന എതിർക്കാനില്ലായിരുന്നു.

മാനസി—ഈ യുദ്ധത്തിൽ തോറ്റതായി വിചാരിക്കുന്നുവോ?

റാണ—തോറ്റുവെന്നു വിചാരിച്ചാലും വിശേഷമൊന്നുമില്ല. യുദ്ധം ഒരു വാദവിഷയമല്ല. തോറ്റുവെന്നു സമ്മതിക്കാത്തതുകൊണ്ടു ജയമുണ്ടാകുമോ? അതു സ്ഥലമാണു, കുറിനമാണു, പ്രത്യക്ഷസത്യവുമാണു്. എന്നാലവരെന്തുകൊണ്ടാണെന്നു വധിക്കാത്തതെന്നാണെന്നിരിക്കു മനസ്സിലാവാത്തതു്. ആ ചുടലക്കാട്ടിൽ, “മഹാബത്തുവാൻ!—മഹാബത്തുവാൻ!” ഗജസിംഹ!—ഗജസിംഹ!” എന്ന് ഉറക്കേ വിളിച്ചുകൊണ്ടു ഞാൻ സഞ്ചരിച്ചുരുന്നു. എന്നാലെന്റെ സമീപത്തേയ്ക്കു് ആരും വന്നില്ല. മാനസി! ആരും വരാതിരിക്കാനുള്ള കാരണമെന്തെന്നു നിനക്കു പറയാൻ കഴിയുമോ?

മാനസി—അച്ഛ! അവിടുന്നു ക്ഷോഭിക്കരുതു.

റാണ—അതേ, വേറൊരു സംഗതിയുണ്ടുടി മനസ്സിലാവാത്തതുണ്ടു്. മഹാബത്തുവാന്മാരുടെ യുദ്ധത്തിൽ ജയിച്ചു. എന്നാലദ്ദേഹമെന്തുകൊണ്ടാണുവേദപുരസ്കൃതിൽ അഭിമാനത്തോടുകൂടി പ്രവേശിക്കാത്തതെന്നാണു്. അദ്ദേഹം വന്നിട്ടു ദുസ്തനെ അധികാരപ്പെടുത്തണം. അതു മാത്രമേ ഇനി ബാക്കിയുള്ളു.

മാനസി—അച്ഛ! അവിടുന്നു യുദ്ധത്തിൽ തോറ്റതുതോറ്റു. അതു പോട്ടെ; ഇനിയെന്തിനാ ദുഃഖിക്കുന്നു.

ഇ? യുദ്ധത്തിലുണ്ടായിരുന്നെങ്കിലും ഒരു കക്ഷിക്കു തോൽവി കൂടുതലായി കഴിയുമോ?

രാണ—മകളേ! നീ പറയുന്നതു വാസ്തവമാണ്. ഏതെങ്കിലുമൊരുഭാഗം തോൽക്കാതിരിക്കയില്ല. പിന്നെ ട്രേഡിംഗിനെന്തെന്നിരിക്കട്ടെ? ഇല്ല മാനസീ! എനിക്കുമിതിൽ യാതൊരു ട്രേഡിംഗുമില്ല. എന്നാലവർവന്നു എന്തു കൊണ്ടെന്നു പറയട്ടെ?

(റാണി പ്രഃവശിക്കുന്നു)

റാണ—(റാണിയോടു) ഇതാ പലിയൊരു സമസ്ത-
നിങ്ങൾക്കുതന്നെ പുരിപ്പിടവാൻ കഴിയുമോ?

ററണി—എന്താണു്?

റാണ—അവരെന്താണെന്നു വധിക്കാഞ്ഞതു?

(റാണി മാനസിയുടെ മുഖത്തേക്കു നോക്കുന്നു)

റാണ—കേൾക്കൂ, ആ ഗംഭീരമായ നിശയിൽ, ആ യുദ്ധഭൂമിയിൽ ആ ശവസമൃദ്ധത്തിൽ ഞാനേകനായി നിന്നിരുന്നു. ഹാ! അതെന്തൊരു കാഴ്ചയായിരുന്നു! നിങ്ങൾക്കുതിനെപ്പറ്റി ഉൾക്കൊള്ളാൻ പോലും സാധിക്കയില്ല. ഉപരിഭാഗത്തു്, ആകാശത്തിൽ അസംഖ്യനിശ്ചലതാരങ്ങൾ! താഴെ ഭൂതലത്തിൽ അസംഖ്യ ശവസമൃദ്ധങ്ങൾ! അതിന്റെ രണ്ടിടേറയും നടുക്കു യാതൊന്നുമില്ല. ഘോരമായ അന്ധകാരം! ഈ ലോകത്തോടൊന്നിക്കു യാതൊരു ബന്ധവുമില്ലെന്നതന്നെ തോന്നി. ഞാൻ മൃതനേപ്പോലെ യൊ ജീവജ്വലമെന്നപോലെയോ ആയിത്തീർന്നു. ആ യുദ്ധഭൂമിയിൽ ഞാനെന്റെ വാളെടുത്തു വീശി. എന്നാലതിന്നു രാത്രിയിലെ കളീർക്കാറിനെ മാത്രമേ ഭേദിക്കു

വാൻ സാധിച്ചുള്ള. “മഹാബത്ത!” എന്നു ഞാനറക്ക വിളിച്ചുനോക്കി. എന്നാലാലപനി നാലുദിക്കിലുമന്വേഷിച്ചു ചുറ്റും മടങ്ങിവന്നു. ഇതിനുശേഷം, (സ്വരം താഴ്ന്നുപോകുന്നു.) ആ യുദ്ധഭൂമിയിൽ നാലുഭാഗത്തും ഞാനൊരുപട്ടം കയ്യിറക്കിയിട്ടു. അപ്പോൾ നമ്മുടെ സുവർണ്ണദേശം, ഏതോ വലിയ ഭൂകമ്പത്താൽ നഷ്ടഭൂഷ്ടമായിരിക്കുന്നതായി, ആ നഷ്ടഭൂമിയിലെ പ്രകാശത്താൽ ഞാൻ കണ്ടു. (കുറേക്കൂടി താഴ്ന്നുസ്വരത്തിൽ) പിന്നെ ആ മഹാശൂന്യതയിലെ സ്വതന്ത്രനായ മനുഷ്യരുടെ മുതലായ സൈനികന്മാരുടെ ശരീരത്തിൽനിന്നു വേർപെട്ട ആത്മബാഹുല്യംകൊണ്ടു കനത്തപോയോ എന്നെനിക്കുതോന്നി. ഞാൻ വളരെ പരവശനായി ഭീർഘമായൊന്നു നിശ്ചയിച്ചു. ആ ശ്വാസവും ആകാശത്തിലേയ്ക്കുയരാതെ കനംകൊണ്ടു കീഴ് പോട്ടെന്നു വീണു. അപ്പോഴത്രമാത്രമിരുട്ടുണ്ടായിരുന്നു. നിശ്ചയിച്ചതിൽ അതിനെത്തീർത്താൽ നിശ്ചയമായും കണ്ടുകിട്ടുമായിരുന്നു.

റാണി—വരേണ്ടതു വന്നുകഴിഞ്ഞു. ഇനി വിചാരിച്ചിട്ടുള്ള ഫലം? മുന്പുതന്നെ ഞാൻ പറഞ്ഞിട്ടില്ലേ?

റാണി—അതേ നിങ്ങൾ പറഞ്ഞതു ശരിയായിരുന്നു. മേവാഡു മരിച്ചു. ഞാനതു നോക്കിക്കൊണ്ടു നില്ക്കുകയും ചെയ്തു. ഇതാ തോളിലേറിക്കൊണ്ടു വന്നിരിക്കുന്നു. ഇതാ കയ്യിറക്കി.

രംഗം രണ്ടു.

സ്ഥാനം—മേവാഡിലെ അന്തഃപുരത്തിനകത്തു ഒരു ചെറിയവഴി. സമയം—രാത്രി

(രണ്ടു ദാസികൾ സംസാരിച്ചുകൊണ്ടു വരുന്നു.)

ഒന്നാമത്തെ ദാസി—കഷ്ടം! വൃദ്ധനായ ഗോവിന്ദ സിംഹന്റെ ഭൃംശത്തിനവസാനമില്ല. ആ സാധുവിന് ഓരോരുതരും മകനേ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളു.

രണ്ടാമത്തേ പാർവ്വതീ—അതെന്തെങ്കിലുമൊക്കട്ടെ, എന്നാൽ ആ ചാരണീറാണി ആ ശപഥമെഴിയാ ഗോവിന്ദ സിംഹന്റെ വീട്ടിലേക്കു കൊണ്ടുപോകണം?

ഒന്നാമ—അവരുടെ എല്ലാ പ്രവൃത്തികളും ഇതുപോലെ അർത്ഥമില്ലാത്തതാണ്. അവർക്ക് പേരെങ്കിലും ജോലി ഒന്നും ഇല്ലെന്നു തോന്നുന്നു. ആളുകളുടെ വളരെ കൂടിട്ടുണ്ടോ?

രണ്ടാമ—ഓ ഹോ! മുററം നിറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ഗോവിന്ദസിംഹൻ വീട്ടിലില്ല. ചാരണീറാണിയുടെ മകൻ അരുണസിംഹൻ അദ്ദേഹത്തെ വിളിക്കാൻ പോയിട്ടുണ്ട്. ആ മുററത്തു ശപത്തിന്റെ അടുത്തു രാണി തന്നെ ചുറ്റി നിൽക്കുന്നു. മറ്റൊരാൾക്കു ദൂരെയാണ്.

ഒന്നാമ—ഇങ്ങനെയോ?

രണ്ടാമ—ഇങ്ങനെയുതന്നെയായിരുന്നു. എന്നാൽ ദൂരെ ഒരു മുറിയിൽ വിളക്കു മണിമങ്ങിക്കൊണ്ടുണ്ടായിരുന്നു. ഇതാരാ?

ഒന്നാമ—എവിടെ?

രണ്ടാമ—അതാ കാണുന്നില്ലേ?

ഒന്നാമം—അവർ രാജകുമാരിയാണ്. എന്നെന്തെങ്കിലും ക്ലാസ്സിലും കണ്ടിൽ പോയിരിക്കുന്നു. പത്രത്തിന്റെ കോൺതല മണ്ണിലിഴഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. കൈകളും ചുരുട്ടിപ്പിടിച്ച് ഇരിക്കുന്നു.

രണ്ടാമം—അതാ, അവരിങ്ങോട്ടുതന്നെ വരുന്നു. ആട്ടെ, നമുക്കു പോകാം.

(രണ്ടുപേരും ഒരുവശത്തുനിന്നു പോകുന്നു. മറുവശത്തുനിന്നു മാനസി പ്രവേശിക്കുന്നു.)

മാനസി—പോയി! അജയനും എന്നെന്നേക്കുമായി പോയി! എന്നെ കണ്ടില്ല, ഒന്നും പറഞ്ഞില്ല, പോയി. അത്രമാത്രം. ഇതു വാസ്തവമാണോ? അയ്യോ! എന്റെ തല ചുറ്റുന്നു. മഞ്ഞനിറത്തിലുള്ള രൂപങ്ങൾ ഭൂമിയിൽ നിന്നു പൊങ്ങി ആകാശത്തിൽ ചെന്നു ലയിച്ചു പോകുന്നതായി കാണുന്നു. ശരീരത്തിൽനിന്നും എന്തോ ഒരു പ്രഭം തരളം പുറപ്പെട്ടുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. തലക്കുമീതെനിന്നും ആകാശം നീങ്ങിപ്പോയി. കാൽമുഴുവറ്റിൽ ഭൂമി ഉയർന്നു വരുന്നു. അയ്യോ! ഞാനെവിടെ? (തെല്ലനേരം മിണ്ടാതെ നിന്നിട്ടുവീണ്ടും പതുക്കെപ്പറയുന്നു.) ഞാൻ വളരെ നിഷ്ഠൂരനാണ്. ഞാനെവിടെയും ഒരു വാക്കുപോലും കൊടുത്തിട്ടില്ല. എന്റെ അനുഭവപ്രഭവത്തെ യാചിച്ചു ഭയനീയമായി എന്നെന്നോക്കി എന്റെ കരുണാദൃഷ്ടിക്കുമാത്രം പ്രാണൻ ത്യജിക്കുവാനജയനൊരുങ്ങിക്കൊണ്ടിരുന്ന ആ സമയത്തുപോലും ഞാൻ വിട്ടുപറഞ്ഞില്ലല്ലോ! അതുതന്നെയാണെന്റെ അജയനെന്നോടു കലഹിച്ചു പൊയ്ക്കുളഞ്ഞത്. എന്റെ ആ അഭിമാനത്തെ ചവിട്ടി

ത്തേച്ചുകളഞ്ഞിട്ടാണഭേദം യാത്രയായതു. അജയ! നീ
ങ്ങളുടെ പാദങ്ങളിൽ കിടന്നുരുളുവാൻ ഞാനിന്നാഗ്രഹി
ക്കുന്നു. എന്റെ ഹൃദയം പിളർന്നു നിങ്ങളെ കാണിക്കു
വാൻ ഞാനിന്നാഗ്രഹിക്കുന്നു. എന്നാൽ കഷ്ടം! അതിനു
ള്ള അവസരം പൊതുവായല്ലോ!

രംഗം മൂന്നു്.

സ്ഥാനം — ഗോവിന്ദസിംഹന്റെ ഘോഷണം. സ
മയം—രാത്രി.

(കാറ്റു വളരെ ശക്തിയോടെ അടിക്കുന്നു. അജയ
സിംഹന്റെ മുതശരീരം കിടക്കുന്നു. അരികെ സത്യവതി
യും എടുപ്പാനുള്ള നാച്ചുപതം നില്ക്കുന്നു. ഗോവിന്ദസിം
ഹൻ കണ്ണടക്കാതെ ശവത്തിന്റെ നേരെ നോക്കി
ക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു.)

ഗോവിന്ദ—ഇതെന്റെ പുത്രനായന്റെ മുതശരീ
രംതന്നെയാണല്ലോ. സത്യവതി! നിങ്ങൾക്കിതെവിടെനി
ന്നു കിട്ടി?

സത്യവ—വഴിയരികേനിന്നു.

ഗോവിന്ദ—ഇവനെങ്ങനെ മരിച്ചു?

സത്യവ—സമീപത്തു ചിലർ നിന്നിരുന്നു. അവരോടു
ചോദിച്ചപ്പോളിങ്ങനെയാണവർ പറഞ്ഞതു. മഹാജ്ഞ
ത്തുവാന്റെ ഭടന്മാർ സാധുക്കളായ ഗ്രാമീണരെ വേട്ടയാ
ടുകയായിരുന്നു. അജയനവരെ രക്ഷിച്ചാൻ ചെന്നപ്പോൾ

ഭരണാധികാരികളെക്കൊന്നിട്ടു കല്യാണിയെ പിടിച്ചുകൊണ്ടു പോയി.

ഗോവിന്ദ—മകനേ! അജയ! നീയെന്തിന്നു മറച്ചു ചോദിക്കാൻ പോലുമുണ്ടാകുന്നു തന്നില്ലല്ലോ? ഞാൻ ക്രോധത്താലധനമായിരുന്നു. അതുകൊണ്ടുതന്നെയാണു നീ വീടുവിട്ടുപോയതു. അതൊന്നും പറഞ്ഞില്ലല്ലോ! ഞാനെന്തുകൊണ്ടു തിരികേ വിളിച്ചില്ല? എന്തിനു ഞാൻ പോകുവാനനുവദിച്ചു? അതും! മകനേ! അജയ! എന്തിന്നു പ്രാനയനക്കാൾ പ്രിയതരനായ അജയ! നീ മറച്ചു ചോദിക്കാൻ ഉള്ള അവസരം പോലും തന്നില്ലല്ലോ? ഇത്ര അഭിമാനം! ഇത്ര കാച്ചപ്പോൾ! വൃദ്ധനായ അച്ഛനപ്പു ഇവൻ? അജയ!

സത്യവ—ഗോവിന്ദസിംഹ! ഇതിൽ ദുഃഖിക്കുന്നതെന്തിനു! സാധുസംരക്ഷണത്തിനാണ് അജയൻ പ്രാണനു വേക്കിച്ചതു.

ഗോവിന്ദ—അതേ സത്യവതി! നിങ്ങൾ പറയുന്നതു ശരിയാണ്. അജയൻ സാധുക്കളെ രക്ഷിച്ചാൻ തന്നെയാണ് തന്റെ ജീവനുവേക്കിച്ചതു്. അശരണന്മാരുടെ സഹായത്തിനുവേണ്ടിയാണു പ്രാണൻ വെടിഞ്ഞതു. പിന്നെയെന്തിനു ദുഃഖിക്കുന്നു? ചെല്ല, ശവസംസ്കാരം വിധി പോലെ ചെയ്യിക്ക.

(ഗോവിന്ദസിംഹൻ ശവത്തിന്റെ മുമ്പം മൂക്കുന്നു. എടുക്കാൻ ഉള്ളവർ ശവമെടുക്കാൻ ഭാവിക്കുന്നു)

ഗോവിന്ദ—വരട്ടെ, ഞാനൊരിക്കൽകൂടി നോക്ക

ഒട്ട. അയ്യോ! എന്റെ സർവ്വസ്വമേ! പൂലന്റെ ഖലമേ! അന്ധന്റെ ആശ്രയദണ്ഡമേ! എന്റെ ഓമന മകനേ! ഒരു പ്രാവശ്യം—ഇല്ല, ഇല്ല. ഞാനെന്നതിനു ദുഃഖിക്കുന്നു? സത്യവതി! അജയൻ പാപങ്ങളെ രക്ഷിച്ചാനാണു തന്റെ പ്രാണനുപേക്ഷിച്ചതെന്നു നിങ്ങൾ പറഞ്ഞതു പരമാർത്ഥമാണു. മേവാഡ്യഭൂവേ! രാക്ഷസി! ഇത്ര വളരെ പ്രാണങ്ങൾ ഭക്ഷിച്ചിട്ടും നിന്റെ കക്ഷി നിറഞ്ഞില്ലേ? നീയാകട്ടെ നശിക്കാനൊരുങ്ങി. എന്നാൽ മറ്റുള്ളവരേയുംകൂടെ തിന്നൊടുക്കാതെ പോവിയെന്നാണു തോന്നുന്നതു. ഹാ! കഷ്ടം! എന്റെ സുവർണ്ണപ്രപഞ്ചം നശിച്ചു—ഇല്ല, ഇല്ല. എന്റെ അജയൻ മരിച്ചുവെന്നുമാണു പറയുന്നതു? ഇല്ല, അവൻ മരിച്ചിട്ടില്ല. നോക്കൂ, ഇതാ അവനെന്റെ നേരെത്തന്നെ നോക്കുന്നു! ഇപ്പോഴും ജീവനുണ്ടു്. അജയ! അജയ!

(ഗോവിന്ദസിംഹൻ അജയന്റെ ശവത്തിന്റെ സമീപത്തേക്കുവെല്ലുന്നു. മദ്ധ്യേ സത്യവതി ചെന്നുനില്ക്കുന്നു)
സത്യവ—ഗോവിന്ദസിംഹ! ചൂസനത്താൽ ഭ്രാന്തനാവരുതു. നിങ്ങളുടെ പുത്രൻ സംസാരത്തിലില്ല.

ഗോവിന്ദ—ഇല്ലേ? എന്റെ മകനില്ലേ? അതു ശരിയാണോ? എനിക്കു മറവി വന്നുപോകുന്നു. അജയ! അജയ! എന്റെ സർവ്വസ്വമേ! അജയ! (മുഖമുടുത്തു)

സത്യവ—ഗോവിന്ദസിംഹ! നിങ്ങൾ വീരനാണല്ലോ? പുത്രശോകത്താലിത്ര അധീരനാകുന്നതു നിങ്ങൾക്കു യോഗ്യമല്ല.

ഗോവിന്ദ—സത്യവതി, നിങ്ങളെന്തു പറയുന്നു?

തെല്ലകുടി ഉറക്കു പറയൂ. എന്നിങ്ങ കേൾക്കാറില്ല. എന്റെ മനസ്സിൽ ഭയങ്കരമായ കൊടുങ്കാറ്റടിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടെന്നിങ്ങൊന്നും കേൾക്കാൻ കഴിയില്ല. ഓഹോ! ഹോ! ഹോ!

(കൈരണ്ടും മാറ്റത്തുവെക്കുന്നു)

(കല്യാണി പ്രവേശിക്കുന്നു)

കല്യാണി—അച്ഛ! അച്ഛ!

ഗോവിന്ദ—ആരാ വിളിക്കുന്നത്? കല്യാണിയോ? സർവ്വസംഹാരിണി! നോക്കൂ! നിന്റെ പ്രപുത്രിയുടെ ഫലം! രാക്ഷസി! എന്റെ അജയനെത്തിനതു നീ തന്നെയാണ്. അവനെ എന്നിങ്ങ കൊല്ലണം താ.

കല്യാണി—അയ്യോ! ഭ്രൂഷ്ട! ഭ്രൂഷ്ട! (അയ്യന്റെ കൂത്തരിരത്തെ കെട്ടിപ്പിടിക്കുന്നു.)

ഗോവിന്ദ—പോ, ഓര പോ. എന്റെ അജയനെ തൊടരുതു. മാറിപ്പോ, പിശാചേ!

(ഗോവിന്ദസംഹൻ കല്യാണിയുടെ കൈതട്ടുന്നു.)

കല്യാണി—(എഴുന്നേറ്റിട്ടു) അച്ഛ! ഞാൻ വാസ്തവത്തിൽ പിശാചുതന്നെയാണ്. എന്നെ കൊന്നുകളയണം! എന്നിക്കാരൊന്നും കല്യാണിയെന്ന പേരാട്ടുതു? അച്ഛ! ഞാനവിടുത്തെ ഗൃഹത്തിൽ കല്യാണനാശത്തിന്റെ ശിഖയാണ്—മേവാഡിനു ധൂമകേതുവാണ്—ഭൂമിക്കു സർവ്വനാശകാരിണിയാണ്. എന്നെ കൊന്നുകളയണം! ഈ സർവ്വസംഹാരിണിയെ ലോകത്തിൽനിന്നും ഓരയാക്കണം! എന്നാലവിടേണം സർവ്വവും സാധിതം. എന്നെ കൊന്നുകളയണം! കൊന്നുകളയണം!

(ഗോവിന്ദസിംഹന്റെ മുഖിൽ തലകുനിച്ചിരിക്കുന്നു.)

ഗോവിന്ദ—എന്റെ ഹൃദയത്തിലെന്തെല്ലാം നടന്നു കൊണ്ടിരിക്കുന്നു! നരകത്തിലെ തീരോ! പിശാചിന്റെ നൃത്യമൊ! എനിക്ക് ഏതൊരു സാഹസ്യം ചെയ്യാൻ വേണ്ട! ജഗദീശ! എനിക്ക് സഹിക്കുവേണ്ട!

സത്യവ—ഗോവിന്ദസിംഹ! ഭൂമിയിൽ ഭീരുപായി ഭവിക്കരുതു. താങ്കളുടെ പുത്രന്റെ ശവസംസ്കാരകർമ്മം അഭിമാനത്തോടെ അനുഷ്ഠിക്കുക. താങ്കളുടെ പുത്രൻ സാധുസംരക്ഷണത്തിനാണ് ജീവനോപേക്ഷിച്ചതു.

ഗോവിന്ദ—സത്യവന്തന്നെയോ! നിങ്ങൾ പറയുന്നതു സത്യവന്തന്നെയോ! എന്റെ പുത്രൻ സാധുക്കൾക്കുവേണ്ടി പ്രാണനോപേക്ഷിച്ചു. ഞാനിനി ഭൂമിക്കിട്ടു. മകളേ! എനിക്കു മാപ്പുതരു. ഇതെനിക്ക് അഭിമാനകരമായ ഒരു സംഗതിയാണ്. എന്നാൽ—(കരഞ്ഞുകൊണ്ടു) സത്യവതി! ഞാനിപ്പോൾ വളരെ വൃദ്ധനായല്ലോ!—തീരെ വൃദ്ധനായല്ലോ!

കല്യാണി—അച്ഛ!

ഗോവിന്ദ—(ഇടറുന്ന സ്വരത്തോടെ) വരു മകളേ! കല്യാണി! എന്റെ മടിയിലിരിക്ക. എന്നാൽ വീട്ടിൽ നിന്നു നിഷ്കാശിയും, ഭർത്താവിനാൽ പരിത്യക്തയും, മാതൃഹീനയും ഭാഗ്യഹീനയുമായ മകളേ! വരു; ഞാനെന്തു സതീരത്തത്തെ അപമാനിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു ദൈവം ഈ ശിക്ഷയെ നിക്ഷേപിച്ചു. ചെല്ല, നിങ്ങളെല്ലാമീറ്റു തശീരത്തിന്റെ ദാഹകർമ്മം നടത്തുവിൻ!

(ആളുകൾ ശവമെടുക്കുവാൻ ഭാഗിക്കുന്നു. ഇതിനി

ടയിൽ രാജകുമാരി അവിടെ പ്രവേശിക്കുന്നു. കുമാരിയുടെ മുടിയഴിഞ്ഞും വസ്ത്രങ്ങളിലുണ്ടായ കിടക്കുന്നു)

മാനസി—വരട്ടെ, ഞാനുമൊന്നു നോക്കിക്കോട്ടെ.

സത്യവ—ആത്മ? രാജകുമാരിയോ?

മാനസി—അജയ! പ്രിയതമ! എന്റെ ജീവിതസർവ്വസ്വമേ! എന്റെ പ്രാണനാഥ!

സത്യവ—ഇതെന്താണ് രാജകുമാരി? നിങ്ങളുടെ പ്രാണനാഥനോ?

മാനസി—കൊള്ളാം. എന്നാലിതെല്ലാവരും കേൾക്കട്ടെ. ഈ വർത്തമാനം ഞാനിന്നുവരെ ആരോടും പറഞ്ഞിട്ടില്ല. എന്നാലിതാപര്യന്തം. അജയസിംഹനെ ഞാൻ വിവാഹം കഴിച്ചിരുന്നു. എന്നാലിസിംഗത്തിൽ യാതൊരാളുമറിഞ്ഞിട്ടില്ല—ഇങ്ങനെയൊരൊരാൾ തന്നെയും അറിഞ്ഞിരുന്നില്ല. നിശ്ശബ്ദമായി, യാതൊരാളുടേയും അറിവുകളാതെ, അത്ഭുതം ആത്മാവോടു ചേർന്നാണ് ഈ വിവാഹം നടന്നിട്ടുള്ളത്. പ്രിയതമ! എവിടെപ്പോയി? നോക്കൂ, ഞാനിതാ വന്നിരിക്കുന്നു. ഞാനിന്ന് അങ്ങയുടെ അന്നത്തെ പ്രഗത്ഭനായ ഗുരുവല്ല. അങ്ങയുടെ ദയയായിരുന്ന രാജകുമാരിയുമല്ല. അങ്ങയുടെ പ്രേമത്തെ ഭിക്ഷയാചിക്കുന്ന ഒരു കേവലയാചകിയും ദുഷ്ടലയമാണിന്നു ഞാൻ. ഞാനിന്നു കേവലഭിക്ഷക്കാരിയേക്കാൾ ദീനദീനയാണു്. അജയ! എന്റെ സ്നേഹം അങ്ങയോടിയുവരെ വെളിപ്പെടുത്തിയില്ല. ഇങ്ങനെ വന്നുകൂടാമെന്നു ഞാൻ അറിഞ്ഞിരുന്നില്ല. എനിക്ക് മാപ്പുതരേണമേ!

സത്യവ—കഷ്ടം! രാജകുമാരിപോലും ശോകത്താലു

നന്മയായിപ്പോയപ്പോ! മാനസീ! സമാധാനപ്പെട്ടു. ആ
 ഞ്ഞാനത്തിനുവേണ്ടിയാണുജയൻ പ്രാണൻ വെളികഴി
 ച്ചതു.

മാനസി—നിങ്ങൾ പറയുന്നതു സത്യമാണ്. ഇ
 ഞ്ഞനെതന്നെയാണു പ്രാണൻ പരിത്യജിക്കേണ്ടതു്. എ
 ഞ്ഞൻ പ്രിയശിഷ്യ! ഇന്നുഞാൻ ഈപദം സ്വീകരി
 ച്ചിരിക്കുന്നു. അങ്ങയുടെ അഭിമാനത്തിന്റെ കിരണങ്ങൾ
 പരംലോകത്തിൽ പരന്നു ഭൂമിയിലുള്ള വഴിത്തു പ്രചരി
 ച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. മരിക്കയാണെങ്കിൽ ഇങ്ങനത്തെ
 ഒന്നു മരിക്കണം. വൃദ്ധനായ ഗോവിന്ദസിംഹ! ഇപ്പോൾ
 രമ്യമായ പുത്രന്റെ പത്നിയായ നഭിമാനിക്കു പാർശ്വ
 ധ്യമായതിനാലുപവിടുന്നു ധന്യനാണ്. ഇപ്പോഴുള്ള പ
 തിയെ സഖിച്ചുതിനാൽ ഞാനും ധന്യനാണ്. ഗോവി
 ന്ദസിംഹ! ഇതു നമുക്കു് അഭിമാനത്തിനുള്ള സമയമാണു്,
 ദുഃഖത്തിനുള്ളതല്ല.

ഗോവിന്ദ— (വരണ്ടു കണ്ഠത്താടെ) രാജകുമാരി!
 അജയൻ പ്രാണൻ പരിത്യജിച്ചതു ദീനന്മാരുടെ രക്ഷ
 ണത്തിനാണു. ദുഃഖിക്കുന്നതെന്തിനു? (താനസ്ഥര
 ത്തിൽ) അജയൻ സ്വദേശത്തിനുവേണ്ടി - (പിന്നീടഭ്രമ
 ത്തിനു മിണ്ടുവാൻ സാധിക്കുന്നില്ല. അഭ്രമം മുഖരിൽ
 വെളുത്തു കയ്യുന്നി അതിന്മേൽതലമുച്ചിരിക്കുന്നു. കര
 ണ്ണുകരഞ്ഞു തേങ്ങൽ വന്നുപോകുന്നു.)

മാനസി—വൃതം! വൃതം! വൃതം! മനസ്സിൽനി
 ന്നും ശോകമാകുന്ന ദീപ്തശാസമുതലിച്ചു സകല സമര

മറുപ

മേവാഡിന്റെ പതനം

(നാലാം

ധനത്തെയുമാർജ്ജനം ചെയ്യുന്നു. സഹിക്കുകയ്യ! അ
ജയ! അജയ!—

കല്യാണി—എന്തെല്ലാമാനം വന്നു സംഭവിക്കുന്ന
തു? ഒന്നും മനസ്സിലാകുന്നില്ലല്ലോ! ഇതു സ്വർഗ്ഗമാ ഴ
ലോകമോ? ഇവർ ദേവന്മാരോ മനുഷ്യരോ? ഇതു ജീവി
തമോ മൃത്യുവോ? ഞാനാർ? ഉഴഃ (മുർച്ഛിച്ചുവീഴുന്നു.)

സത്യവ—കല്യാണി! കല്യാണി!

ശോധിന—മകൾ മരിക്കാറായി, മരിക്കട്ടെ. ന
മുക്കെല്ലാവർക്കുമൊ മമിച്ചുപോകാം— പുത്രൻ, പുത്രി,
ഞാൻ, മേവാഡ്. ഒക്കെ ഒരുമിച്ചുതന്നെ പോകും. പുത്രൻ
ഹോസ്തായി. പുത്രി യംപോയി. ഈ മേവാഡ്—എന്റെ
പ്രിയപ്പെട്ട മേവാഡ്—അതും അതാ മുന്തിരി വാളിരിക്കു
ന്നു. മുന്തിരിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു—അതാ മുന്തിരി പോകട്ടെ, ഒരു
നും പോകട്ടെ!

(ഭ്രാന്തനാപ്പാലെ അവിടെനിന്നും ഓടിപ്പോകുന്നു)

രംഗം നാലു.

സ്ഥാനം—മേവാഡിലെ ഒരു മലയിടുക്കിൽ മഹാ
ബത്തുവാന്റെ കൂടാരം. സമയം—സന്ധ്യ

(മഹാബത്തുവാൻ പുറത്തുനിന്നുകൊണ്ടു പച്ചത്തോപ്പ
രിയസ്ഥമിടുന്ന സൂര്യനെ നോക്കിനില്ക്കുന്നു)

മഹാബ—പോകട്ടെ, അസ്തമയമായി—

(മഹാരാജാ ഗജസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

ഗജ—വാൻസാഹിബേ!

മഹാ—മഹാരാജാവേ! വര.

ഗജ—താങ്കൾ ജയം നേടിയില്ലാ, എന്നാൽ സൈന്യങ്ങളോടുകൂടി എന്തു കൊണ്ടാണ് ഭഗ്നത്തിൽ പ്രവേശിക്കാത്തതു?

മഹാബ—അവിടുന്ന്തിന്റെ കാരണമന്വേഷിക്കയാണോ?

ഗജ—അല്ല, ഞാനങ്ങനെ ചോദിച്ചുവെന്നു മാത്രമേയുള്ളൂ. മഹാബത്തുവാൻ! ഇങ്ങനെ മേധാശിലെ സ്ത്രീകളും ആയുധം ധരിച്ചിരിക്കുന്നതായി കണ്ടുവെല്ലോ.

മഹാബ—സ്രീകുമാര്യുധമെടുക്കുകയാ? സ്രീകൾ?

ഗജ—അതേ, സ്രീകൾ. നോക്കൂ, അവരെങ്ങനെ യുദ്ധം ചെയ്യും? ഇങ്ങനെത്തന്നെ ഈ സമയത്തിൽ ക്ഷേത്ര മന്ദിരങ്ങളുമുണ്ടാകും. ഞാനും ഈ യുദ്ധത്തിൽ പോകാൻ തീർച്ചയാക്കി.

മഹാബ—മഹാരാജാവേ! അവിടുന്ന് രാജപുത്രനായിരുന്നിട്ടുകൂടി രാജപുത്രസ്ത്രീകളെപ്പറ്റി ഇങ്ങനെ പരിഹസിക്കുന്നുവല്ലോ. വാസ്തവത്തിലവർക്കു രാജപുത്രനാണോ? അല്ല

ഗജ—വാൻസംഹിദയേ!

മഹാബ—മതി, മതി. പോയ്ക്കാട്ട്. അവർക്കുതന്നെ ഈ സാമന്ത്രികളായിട്ടുള്ളതെ രാജ്യത്തിൽ വേണ്ടി സൂക്ഷിച്ചുവെച്ചു. വല്ലപ്പോഴും പ്രയോജനമുണ്ടായേക്കാം.

(ഗജസിംഹൻ പോകുന്നു)

മഹാബ—ഈ മഹാത്മാക്കളോക്കുതന്നെയല്ല ഹിന്ദുധർമ്മത്തിന്റെ പതാകപാരിക്കുന്നവർ! അല്ലയോ

മധുര

മേവാഡിന്റെ പതനം

(നാലാം

ഹിന്ദുക്കളേ! നിങ്ങളെക്കൊണ്ടി നിങ്ങളുടെ രാജ്യത്തെ നശിപ്പിച്ചുകൊടുത്തിരിക്കുന്നു; എന്നാലതാഴെ നിങ്ങളുടെ മനുഷ്യത്വത്തെയും നിങ്ങളുപേക്ഷിച്ചുവെല്ലോ!

(ഒരു ഭടൻ വരുന്നു.)

മഹാബ—എന്താ വിശേഷം?

ഭടൻ—രാജകുമാരൻ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു സൈന്യത്തോടു കൂടിയെഴുന്നള്ളിയിരിക്കുന്നു.

മഹാബ—വന്നിട്ടുണ്ടോ? നന്നായി, പൊയ്ക്കൊടു.

(ഭടൻ പോകുന്നു)

മഹാബ—ഇപ്പോൾ സൈന്യത്തെയും കൊണ്ടുപോകുന്ന ആവശ്യമുണ്ടായിട്ടില്ലല്ലോ. മേവാഡിന്റെ കമലം അർദ്ധമായ കഴിച്ചുവെച്ചിരിക്കുന്നു. എന്നാൽ സൈന്യത്തെയും കൊണ്ടു ഉദ്യോഗത്തിൽ പ്രവേശിക്കുവാൻ ഗ്രഹിച്ചിട്ടില്ല. ആ പ്രശ്നത്തിൽ രാജകുമാരൻ—മരുമൻ തന്നെ നടത്തം കൊള്ളട്ടെ. എന്റെ പ്രശ്നത്തിന്റെ അന്വേഷണത്തിലായിരിക്കുന്നു.

(ഗോവിന്ദസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

മഹാബ—താങ്കളാരാണ്?

ഗോവിന്ദ—ഞാൻ മേവാഡിലെ ഒരു സേനാപതിയാണ്.

മഹാബ—ഇവിടെയെന്തിനു വന്നു?

ഗോവിന്ദ—പറയട്ടെ ഞാനെന്നാശ്ചരിക്കട്ടെ.

മഹാബ—റാണോ അമരസിംഹൻ സന്ധിച്ചെല്ലാൻ വേണ്ടി താങ്കളെ അയച്ചിരിക്കുകയുണ്ടോ?

ഗോവിന്ദ—അപ്രകാരമുണ്ടാകുന്നതിന്നു മുമ്പിൽ എന്റെ തലയിലിടിവീഴട്ടെ.

മഹാബ—എന്നാൽ പിന്നെ താങ്കൾക്കെന്താവാൻ?

ഗോവിന്ദ—എനിക്കു മരിക്കണം. ഞാൻ വളരെ വൃദ്ധനായി. എനിക്കിപ്പോൾ മരിക്കണം. യുദ്ധംചെയ്തുകൊണ്ടുതന്നെ മരിക്കണം. എന്നാൽ ചപ്പുസാധാരണക്കാരോടായാൽ പൊരാ. നിങ്ങളുടെ കൊലകൊണ്ടു മരിക്കണം. നിങ്ങളോടു പടവെട്ടി ഞാൻ മരിക്കും.

മഹാബ—താങ്കൾക്കു ഭ്രാന്തല്ലേ?

ഗോവിന്ദ—അല്ല മഹാബത്തു! ഞാൻ ഭ്രാന്തനല്ല. ദ്വന്ദ്വയുദ്ധം ചെയ്തു ഞാൻ നിങ്ങളെ കൊല്ലാനാണു വന്നിട്ടുള്ളതെന്നു നിങ്ങൾ വാചാരിച്ചേക്കാം—ഹാ ദൈവമേ! എനിക്ക് ഇപ്പോഴും ശക്തിയുണ്ടായിരുന്നെങ്കിൽ! ഇല്ല മഹാബത്തുവാൻ! ഇന്നു ദ്വന്ദ്വയുദ്ധത്തിൽ നിങ്ങളെ ജയിക്കുവാൻ സാധിക്കില്ലെന്നെന്നിക്കറിയാം. എന്നാലെന്നിക്കു മരിക്കുവാൻ കഴിയും. അതു നിങ്ങളുടെ കൈകൊണ്ടു വേണം.

മഹാബ—ഇതെന്തായതു്!

ഗോവിന്ദ—ഇതിലാശ്ചര്യപ്പെടുവാനൊന്നുമില്ല. പരേതനായ റാണാ പ്രതാപസിംഹന്റെ കൂടെ താമസിച്ചിരുന്ന കാലത്തു ഞാൻ ചുരുങ്ങിയതു് അമ്പതു യുദ്ധങ്ങൾ നടത്തിട്ടുണ്ടു്. എന്റെ ശരീരത്തിൽ പെട്ടെന്ന് പടക്കളെണ്ണിയൊലാക്കുമല്ല. ഒടുക്കത്തെ പ്രാണം നിങ്ങളുടെ വാളുകൊണ്ടായിരിക്കണമെന്നാണെന്റെ മോഹം.

മഹാബ—ഇതുകൊണ്ടുണ്ടായെന്നാണോ ലാഭം?

ഗോവിന്ദ—ലാഭമോ? ഇതിൽ വേറെ വിശേഷമൊന്നുമില്ല. എന്നാൽ നിങ്ങൾ ധർമ്മാൽ മുസൽമാനായിത്തീർന്നുവെങ്കിലും ജാതിയാൽ ഹിന്ദുവാണ്ല്ലോ. വിശേഷിച്ചും റാനാ പ്രതാപസിംഹന്റെ സഹോദരപുത്രനാണല്ലോ. അതിനാൽ നിങ്ങളുടെ കൈകൊണ്ടു മരിക്കുന്നതിൽ കുറച്ചൊരു മാനമുണ്ടു്.

മഹാബ—അങ്ങനെയല്ല സർവ്വം രാജാ ഗോവിന്ദസിംഹനോ?

ഗോവിന്ദ—ഹാ! ഹാ! ഹാ! മനസ്സിലാക്കിയോ മഹാബത്തുവാൻ! നിങ്ങളുടെ കൈകൊണ്ടു ഞാൻ മരിക്കാനാഗ്രഹിക്കുന്നുവെന്നു പറഞ്ഞതിന്റെ താല്പര്യമില്ലാതെ മനസ്സിലായോ? മഹാബത്തുവാൻ! നിങ്ങളിന്നു മേവാഡിനെ ജയിച്ചിരിക്കുന്നു. മേവാഡിനെ ധർമ്മം ചെയ്തിരിക്കുന്നു. എന്നാലുടയപുരം ഭഗ്ഗത്തിൽ പ്രവേശിക്കാൻ നിങ്ങളെ ഞാനനുവദിക്കയില്ല. ഇപ്പോൾ മേവാഡിൽ സൈന്യമില്ല. ഇനി നിങ്ങൾക്കു യുദ്ധവും വേണ്ടിവരികയില്ല. ഞാൻ മേവാഡിലെ ഒട്ടകത്തെ ചീരനാണു. മുഗളന്മാരുടയപുരം ഭഗ്ഗത്തിൽ പ്രവേശിക്കുന്നതിനെ ഞാനുകുന്തിതാ തടയരു നിലുറുന്നു. എന്റെ പ്രാണനെക്കളയാതെ നിങ്ങൾക്കു ഭഗ്ഗത്തിൽ പ്രവേശിപ്പാനിടവരില്ല. ആയുധമെടുക്കാം.

(ഗോവിന്ദസിംഹൻ ചാളുതന്നു)

മഹാബ—എന്നാൽ ചീരശ്രേഷ്ഠ! ഞാൻ ഭഗ്ഗത്തിൽ പ്രവേശിക്കണമെന്നുതന്നെ ആഗ്രഹിക്കുന്നില്ല.

ഗോവിന്ദ—നിങ്ങൾ ഭർത്താവിൽ പ്രാപിക്കുവാനാഗ്രഹിച്ചാലെന്താ? ഇല്ലെങ്കിലെന്താ? എനിക്ക് രണ്ടും സമ്മാനം. ഉം, ആയുധമെടുത്തു.

മഹാബ—കേൾക്കണം.

ഗോവിന്ദ—ഇല്ലയില്ല, ഞാൻ യാതൊന്നും കേൾപ്പാനാഗ്രഹിക്കുന്നില്ല. എന്റെ ഹൃദയത്തിൽ ബദ്ധശാസ്ത്രം ഉപരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. എനിക്ക് പുത്രനല്ല, പുത്രിയില്ല, എനിക്കിവിടെ മരിക്കുക മാത്രമേ വേണ്ടൂ. എന്റെ അധീനത്തിലിരിക്കുന്ന മേധാവി മുഗ്ദ്ധന്മാരുടെ ചവിട്ടേറ്റ തകർന്നുപോകുന്നതു കാണുന്നതിനു മുമ്പിൽതന്നെ ഞാൻ മരിക്കാനാഗ്രഹിക്കുന്നു. എന്റെ ജാതാവാചിതനിടം എന്റെ പുത്രിയെ വധിച്ചുപരം ഞങ്ങളുടെ ദേശത്തിന്റെ സന്താനമായിരുന്നിടം അന്ത്യന്റെ അഭിമുഖമായിത്തീർന്നുപരം ഞങ്ങളുടെ ധർമ്മസരിച്ചിടം മുസൽമാനായിത്തീർന്നുപരം ഞങ്ങളുടെ രാജാവിന്റെ സഹോദരനായിരുന്നിടം അഭിമാനത്തിന്റെ ശത്രുവായിത്തീർന്നുപരംമരോ അമ്പന്റെ കൈകൊണ്ടു മരിക്കണമെന്നാണെന്റെ മോഹം. മഹാബത്തു! ആയുധമെടുത്തുകൊൾക.

മഹാബ—(ചാട്ടുരിക്കൊണ്ടു) അങ്ങനെ ശാന്തനായിരിക്കണം! അറങ്ങയെ ഒരിക്കലും വധിക്കയില്ല.

ഗോവിന്ദ—ഞാനെന്നും കേൾപ്പാനാഗ്രഹിക്കുന്നില്ല. നിങ്ങളുടെ രക്ഷയെ നോക്കിക്കൊള്ള.

മഹാബ—ഗോവിന്ദസിംഹ!

ഗോവിന്ദ—എന്നെക്കൊല്ല—കൊല്ല!

മഹാബ—ഞാനിതാ ആയുധം വെക്കുന്നു.

ഗോവിന്ദ—മഹാബത്തു! ഞാൻ നിങ്ങളെ വിട്ടു കിട്ടി. ആയുധമെടുത്തുകൊൾക. ഞാനിന്നു മരിക്കാനാണ് വന്നിരിക്കുന്നത്. തീർച്ചയായും മരിക്കും. ആയുധമെടുക്ക. ഞാൻ വിട്ടുകിട്ടി.

(ഗോവിന്ദസിംഹനാകൃതിക്കുവാൻ ഭാഗിക്കുന്നു. ഇതിനിടയിൽ പിന്നിൽനിന്നു ഗജസിംഹൻ ഗോവിന്ദസിംഹനെ വെടിവെക്കുന്നു. ഗോവിന്ദസിംഹൻ വീഴുന്നു.)

മഹാബ—ഇതെന്തു? മഹാരാജാവേ! അങ്ങനെയുണ്ടാകുമല്ലോ?

ഗജ—ഇവനെക്കൊന്നു കളഞ്ഞു.

മഹാബ—ഇദ്ദേഹമാരാണെന്ന് അങ്ങയ്ക്കു മനസ്സിലായോ?

ഗജ—മനസ്സിലായി—വല്ലകുള്ളനുമായിരിക്കാം.

ഗോവിന്ദ—ഞാനല്ല—അങ്ങനെയൊരു കള്ളൻ. അന്യരാജ്യത്തെ കൊള്ളയിടവാൻ ഞാൻ വന്നിട്ടില്ല. അതു അങ്ങനെയല്ല. മഹാബത്തുവാൻ! പൊയ്ക്കൊൾക. ഒറ്റത്തിലേക്കു പ്രവേശിച്ചോളൂ. ഇനി നിങ്ങളെത്തടക്കാനാഗമിട്ടു. തന്റെ അമ്മയെപ്പിടിച്ചു മൃഗമൃഗങ്ങളുടെ ദാസിയാക്കുക. പുത്രകൃത്യം പൂർത്തിയാക്കുക. അജയ്കല്യാണി!

(ഗോവിന്ദസിംഹൻ പിടഞ്ഞു മരിക്കുന്നു.)

രംഗം അഞ്ച്.

സ്ഥാനം—ഉദയപുരദുർഗ്ഗത്തിന്റെ മുൻഭാഗത്തുള്ളവഴി. സമയം—രാത്രി

(ദുഗ്ഗപാലകനായ ഒരു രാജപുത്രഭടനോടുകൂടി അനേകം നഗരികന്മാർ സംസാരിച്ചുകൊണ്ടു നില്ക്കുന്നു)

ഒന്നാമൻ—നമ്മുടെ മഹാരാജാവിനെന്തിനാ കോട്ടയിട്ടു പുറത്തു പോയിരിക്കുന്നത്?

ദുഗ്ഗപാല—എന്തിനാ പോയിരിക്കുന്നത് എന്തിക്കു നിശ്ചയവു. എന്നാൽ സേനാപതി മഹാബത്തുവാൻ മേവാഡിനു വിരോധമായെടുത്ത ആയുധം വെച്ചുവെന്നു ചക്രവർത്തിയ്ക്കു് ഒരേഴുത്തയച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു കേട്ടു. അതുകൊണ്ടാണു രാജകുമാരൻ വന്നിരിക്കുന്നത്. രാജകുമാരന്റെ ഒരേഴുത്തുകൊണ്ടു് ഒരു മുഗളഭൂതൻ വന്നിരുന്നു. സന്ധി ചെയ്യാനാഗ്രഹമുണ്ടെന്നു് അതിൽ പ്രസ്താവിച്ചിട്ടുള്ളതായി കേട്ടു. മുഗളഭൂതൻ പോയി പിറോദിവസം—ഇന്നു രാവിലെ—റാണാ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു കുതിരപ്പുറത്തു കയറി കൂടാരത്തിലേക്കു പോയിട്ടുണ്ടു്.

രണ്ടാമ—എന്നിട്ടു്?

ദുഗ്ഗപാല—പിന്നെയുണ്ടായതെന്തെന്നു് എനിക്ക് ഊഹിക്കാം.

മൂന്നാമ—റാണാ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു ഇതുവരെ മടങ്ങിവന്നിട്ടില്ലേ?

ദുഗ്ഗപാല—ഇല്ല.

നാലാമ—അദ്ദേഹത്തിന്റെ കൂടെ പിന്നെയൊരാൾ?

മധുന

മേവാഡിന്റെ പതനം

(അഞ്ചാം അദ്ധ്യായം)

ദുർഗ്ഗപാല—വേറെയാരുമില്ല. അദ്ദേഹം തനിച്ചാണ് പോയിരിക്കുന്നത്.

ഒന്നാമം—നോക്കൂ, അദ്ദേഹമാരാണ്?

രണ്ടാമം—നമ്മുടെ റാണാ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടല്ലേ?

നാലാമം—ഉടുപ്പു കണ്ടാൽ രാജാക്കന്മാരുടേതുപോലിരിക്കുന്നു. (ദുർഗ്ഗപാലനോടു) എയ്! അദ്ദേഹമാരാണ് അറിയാമോ—

ദുർഗ്ഗപാല—അദ്ദേഹം യോഗപ്പുരിയിലെ രാജാവായ ഗജസിംഹനാണ്.

ഒന്നാമം—അദ്ദേഹംതന്നെയല്ല മഹാബലനായൊന്നൊന്നിച്ചു മേവാഡിനെ ആക്രമിക്കുവാൻ വന്നിരുന്നതല്ലേ?

ദുർഗ്ഗപാല—അതേ.

രണ്ടാമം—ഇദ്ദേഹം രാജപുത്രൻ തന്നെയല്ലേ?

മൂന്നാമം—രാജപുത്രനായിരുന്നിട്ടും രാജപുത്രന്മാരുടെ ശത്രുവാണ്.

(കുറേ ഭക്തന്മാരോടുകൂടി ഗജസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

ഗജ—(ദുർഗ്ഗപാലനോടു) കോട്ടയുടെ വാതിലടച്ചിട്ടുണ്ടോ?

ദുർഗ്ഗപാല—ഉവ്വ് മഹാരാജാവേ!

ഗജ—വാതിൽ തുറക്കുക. ഇപ്പോളീക്കോട്ട നമ്മുടേതാണ്.

ദുർഗ്ഗപാല—മഹാരാജാവേ! ഞങ്ങളുടെ മഹാരാജാവിന്റെ കല്പനകൾതെ ഇവവാതിൽ തുറക്കുവാൻ പാടില്ല.

ഗജ—മഹാരാജാവിന്റെ കല്പനയോ? നിങ്ങളുടെ

മഹാരാജാവിഷ്ണുപാദം റാണാ അമരസിംഹനല്ല. നിങ്ങളുടെ രാജാവിഷ്ണുപാദം നോക്കാമ.

ഭഗ്ഗുപാല—അവിടുന്നാണോ? അറിയില്ല. അങ്ങിനെത്തന്നെയാണെങ്കിലും റാണാ അമരസിംഹൻ്റെ തിരുമനിയുടെ ആജ്ഞയില്ലാതെ ചാതിൽ ഇറക്കാവുന്നതല്ല.

ഗജ—(തന്റെ ഭടന്മാരോടു) ഇവന്റെ കയ്യിൽനിന്നു വാതിലിന്റെ താക്കോൽ തട്ടിപ്പറിക്ക.

ഭഗ്ഗുപാല—എന്റെ പ്രാണനുള്ളപ്പോൾ താക്കോൽ തൊടുവാൻ സാധിക്കയില്ല. (വാളുതന്നു).

ഗജ—തരക്കുടില്ല. എടോ! ഇവനെ കൊന്നു കളയുക.

ഒന്നാംനാഗരികൻ—(മറുഭാഗത്തു) എന്താണെല്ലാം നോക്കിക്കൊണ്ടു നില്ക്കുന്നത്? ആക്രമിക്കവിൻ!

(എല്ലാവരും കൂടി ഗജസിംഹനെ ആക്രമിക്കുന്നു.)

ഗജ—സമർത്ഥന്മാരേ,—

(ഗജസിംഹന്റെ ഭടന്മാർ നാഗരികന്മാരെയും ആക്രമിക്കുന്നു. ഇതിനിടയ്ക്കു അനേകം മുഗളഭടന്മാരോടുകൂടി റാണാ അമരസിംഹനും അവിടെ എത്തുന്നു.)

റാണ—ഭടന്മാരേ! ആയുധം വെച്ചിൻ!

(മുഗളഭടന്മാരെക്കണ്ടിട്ടു ഭടന്മാർ ആയുധം പിൻവലിക്കുന്നു.)

റാണ—മഹാരാജാ ഗജസിംഹൻ! നിങ്ങളിരിക്കിവിടെ കായ്ക്കുമെന്താണു്?

ഗജ—ഞാനീടുത്തിൽ പ്രവേശിക്കാൻ ഭാവിക
യാണു്.

റാണ—രാജകീയാതിഥിയായിട്ടോ? റാണാ അമര
സിംഹാസനത്തെ യഥാവിധി ആദരിക്കയും സൽക്കരി
ക്കയും ചെയ്യുന്നുണ്ടു്. മുഗളന്മാരുടെ പട്ടി! ഇതാണു് നിന
ക്കു യോജിച്ച അതിഥിസൽക്കാരം.

(ഗജസിംഹനെ ചവിട്ടി വീഴ്ത്തുന്നു.)

റാണ—ഏടാ ധീരഭട! കുറ്റത്തിന്റെ വാതിൽ
തുറക്കുക.

(വാതിൽ തുറന്നശേഷം മുഗളഭടന്മാരോടു്) ഇനി
നിങ്ങളെല്ലാവരും തിരികെ പോയ്ക്കൊളിൻ.

(റാണ കുറ്റത്തിൽ കടക്കുന്നു. വാതിലടയുന്നു)

രംഗം ആറു്.

സ്ഥാനം—മേവാഡു പർവ്വതത്തിലെ ഒരു വഴി. സമ
യം—സന്ധ്യ.

(സത്യവതിയും അരുണസിംഹനും കുറേ ചാരണികളും)

(ചാരണികൾ പറക്കുന്നു.)

വീണിതസ്തനനോരാജ്യമാളിക
വീണാതന്ത്രിയും ആനന്ദത്തിനു
എന്തു പറയുന്നതിന്നു മേവാഡിന്റെ
ഹസ്ത!മാണതുപോയ് സൗഭാഗ്യസൂത്രം
ഇന്നിപ്പറ്റും സത്യം നശിച്ചതായ്
ഭഗവതോഭയായ് മഗ്നമായല്ലവിൽ

ഓരോസ്ഥാളിതിൽ മാനത്തു നിന്നൊരു
 ഭരണമാമിടിത്തീ പതിച്ചിതോ?
 വീരനച്ചിടും ചെങ്കൊടിക്കുകൾ
 പാറുന്നില്ലിശ്ശിവരതലങ്ങളിൽ.
 ശോചനീയമാമിക്കുഴു കാൻകവേ

ലോചനങ്ങളിരുളിൽ മുഴുകുന്നു.

1

കുഞ്ഞുവൃന്ദത്തിൽ വേലരതാപത്തിൻ
 മഞ്ഞുശാനന്ദം കേൾപ്പതിപ്പുണ്ടു
 പുഷ്പമേന്തും മരണം ഭൂമിക്കുവാൻ
 ഏറ്റവും മെത്തമെന്തായിതു.
 ചന്ദ്രമണ്ഡലം മങ്ങി മഹാഭാഗം
 മനമാർഗ്ഗനിങ്ങു വരാതെയായ്
 മന്ദതീരയായ് വന്നുള്ളവാതിനി
 തന്ദ്രയായ് കാണെക്കാണുവർച്ചുന്നു.

2

മംഗലാഭിമുഖീകരണങ്ങളിൽ
 തുറന്നുവെക്കും ജാനപദത്തിലും
 ഭൂമി പർവ്വതത്തിൽ നിന്നിറങ്ങുകയും
 സ്ത്രീപുരുഷന്മാർ മുഴുകുന്നതോടനം
 ഇന്നുവീരരാം രാജപുത്രന്മാരും
 മിന്നൽനേരസി മിന്നുന്നതിപ്പോ!
 സുന്ദരാംഗിമാർ ഭീതിമുഴക്കയാ-
 ലിന്നലങ്കാരവസ്ത്രവിഹീനരായ്.
 അലങ്കാരംഗ്രസിച്ചു മേധാവിനെ
 മന്മഥസുഖം നാമാവശേഷമായ്
 ചാരണരുടെ ഗീതമാധുര്യത്താൽ

3

ധീരതയോന്നു മേവാഡുമവുന്ന്
സൗഖ്യമിന്നിതിലില്ലാതെയാകിലും
സർക്കാരുകൾക്കുശിവ ഭവിക്കുമോ?
എന്നു ചാരണരിക്തപാടുന്ന
തന്നുശ്രവണമവാഡും മുഴങ്ങട്ടെ!

(മൂന്നു ഭക്തന്മാരാടുക്കി ഹിദായത്താലി പ്രവേശിക്കുന്നു)

ഹിദാ—നിങ്ങളാരാണ്?

സത്യവ—ഞാനൊരു ചാരണനാണ്.

ഹിദാ—നിങ്ങളെല്ലാമിടത്തും ഈ പാട്ടുപാടിക്കൊ
ണ്ടുതന്നെ നടക്കുകയുണ്ടോ?

സത്യവ—അതേ, ഇതുതന്നെയാണ് ഞങ്ങളുടെ
തൊഴിൽ.

ഹിദാ—നിങ്ങളിനി ഈ പാട്ടു പാടിക്കൂടാ

സത്യവ—എന്തുകൊണ്ട്?

ഹിദാ—ഈ രാജ്യമില്ലാതെ നിങ്ങളുടേതല്ല; മുഗള
ന്മാരുടെതാണ്.

സത്യവ—മുഗളന്മാർ വിജയം ഭവിക്കട്ടെ! മേവാ
ഡു സ്വതന്ത്രമായിരുന്നകാലത്താലും ഞങ്ങൾ യുദ്ധം ചെയ്
്തു. എന്നാൽ മേവാഡു തലതാഴ്ന്നു മുഗളന്മാരുടെ പ്രഭു
ത്വമെപ്പോൾ മാനിച്ചുപോ അതുപോലെ ഞങ്ങൾക്കു മുഗ
ളന്മാരോടു യാതൊരു കലഹവുമില്ല. എന്നാൽ ഞങ്ങൾ
ക്കു വിലപിക്കുപോലും പാടില്ലെന്നോ? അല്ലയോ യോ
ദ്ധാപ! ലോകത്തിലെല്ലാജനങ്ങളുമുപദേശകൾക്കു
രേ സ്നേഹിക്കുന്നു; ഭാഗ്യഹീനരായ മേവാഡുവാസികൾമാ
രും അമ്മയോടുള്ള സ്നേഹമുപേക്ഷിച്ചു കളയണമെന്നോ?

ഹിദാ—അതല്ല, നിങ്ങളീ പാട്ടുപാടിക്കൂടാ.

അരുണ—ഞങ്ങളെല്ലാവരും പാടും; ആരാനു തടുക്കുന്നതെന്നു കാണട്ടെ; അമ്മ! പാടൂ.

ഹിദാ—നിങ്ങളിനി പാടുകയാണെങ്കിൽ നിങ്ങളെ ഞാൻ തടവിലാക്കും.

സത്യവ—കാളും തരക്കേടില്ല; നിങ്ങൾ ഞങ്ങളെ തടവുകാരാക്കിക്കൊള്ളുക. നിങ്ങളുടെ അന്ധകാരം നിറഞ്ഞ ചെയിൽ മുറിയിച്ചു വന്നുകൊണ്ടു ഞങ്ങൾ ഭുഖപരിപൂർണ്ണമായ ഈ പാട്ടുതന്നെ പാടും. ഉണ്ണി! പാടൂ.

ഹിദാ—നല്ലകാര്യം! എന്നാൽ നിങ്ങളെ ഞാൻ തടവുകാരാക്കിയരിക്കുന്നു. (മുമ്പോട്ടു വെല്ലുന്നു)

അരുണ—(പാട്ടു തിരക്കൊണ്ടു) പ്രാണനിൽ കൊതിയുണ്ടെങ്കിലാൽ വെച്ചൊട്ടു. അമ്മയെ ഞൊട്ടുപാകരുതു.

ഹിദാ—എടാ! അധിക പ്രസംഗിച്ചേക്ക! വട് വാളു്.

അരുണ—(കോപത്തോടെ) വല്ലഭ!

ഹിദാ—ഭോന്മാരേ! ഇവനെ കൊന്നുകളയുവിൻ. ഭോന്മാരെന്നു നാടെതിർക്കുന്നു. അരുണനവരോടു പേരൊടുന്നു)

സത്യവ—ആശ്ചര്യം! ആശ്ചര്യം! മകനെ! അമ്മയെ മർദ്ദിക്കുക.

(ഒരു ഭടൻ മുറിവേറ്റു വീഴുന്നു.)

സത്യവ—ആശ്ചര്യം! ആശ്ചര്യം! മകനേ! പ്രാണനിരക്കേ വാറുവെക്കരുതു്. ഇങ്ങനെതന്നെവേണം. ഹാ! ഹാ! എന്തൊരാനന്ദം! (ഹിദായത്തൊപ്പിയും അടുത്തുവന്നു)

ആക്രമിക്കുന്നു. രണ്ടു ഭവനങ്ങൾ ഹിദായത്താലിയും അരുണനെ ചുഴലുന്നു. തന്റെ പുത്രന്റെ മരണമാസനമുറയെന്നു കണ്ടു സത്യവതി തെല്ലനേരത്തേക്കു കണ്ണടയ്ക്കുന്നു. ഇതിനിടയ്ക്കു അനേകം ഭവനാരോടു കൂടി മഹാബത്തുവാസനയിടെ എത്തുന്നു)

മഹാബ—ഹിദായത്താലി! നിന്റുക.

(എല്ലാ പരം യുദ്ധം മതിയാക്കുന്നു)

മഹാബ—ഹിദായത്താലി! നിങ്ങളുടെ ലജ്ജയെ അറിയില്ലേ? യൗവനയുക്തന്മാരായ രണ്ടു കൂറ്റൻ പടയാളികൾക്കു കൂടി ഒരു പ് ബുപൈതലിനോടു യുദ്ധം ചെയ്യുന്നു; അതിനു പുറമെ നിങ്ങളു പരെ സഹായിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. ഛായ്! (അരുണനോടു) ഉണ്ണീ! നീ സ്വന്തം ജീവനെ തുണയൽക്കരിച്ചു നിന്റെ അമ്മയെ രക്ഷിച്ചു വെല്ലോ. നീ ധന്യൻ തന്നെ. ഇങ്ങനെ തന്നെയാണു പ്രാണൻ കളയേണ്ടതു. ചിരഞ്ജീവിയാചിരിക്കുക!

(സത്യവതി ഇത്രനേരം നിശ്ശബ്ദമായി അഭിമാനത്തോടും അനന്ദത്തോടും കൂടി തന്റെ പുത്രനായ അരുണന്റെ നേരെ നോക്കിക്കൊണ്ടു നില്ക്കുകയായിരുന്നു. ഇപ്പോൾ വരും മഹാബത്തുവാന്റെ അടുക്കലേക്കു രണ്ടു ചുവടു മുന്നോട്ടുവെക്കുകയും വീണ്ടും പിൻമാറി തല താഴ്ത്തി നില്ക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. മഹാബത്തുവാൻ സത്യവതിയെ നോക്കുന്നു)

മഹാബ—സോദരി! ഞാൻ നിങ്ങളോടൊത്തു പറയേണ്ട? ഇപ്പോളെനിക്കു നിങ്ങളെ 'സോദരി' എന്നു വിളിപ്പാനുള്ള അധികാരം പോലുമില്ലല്ലോ. അപ്പോൾ ഞാനെന്നതു പറയട്ടെ? എനിക്കു മാപ്പുതരണേ സോദരി!

സത്യവ—ദൈവമേ! അവിടുത്തെന്താണീച്ചെയ്തത്? എന്റെ അനുജനെനെ സോദരിയെന്നു വിളിച്ചുകൊണ്ടു നില്ക്കുന്നു, എന്നാലെനിന്നു ചെന്നെപ്പിടിച്ചു മാറോടടുത്തു വാൻ കഴിയുന്നില്ലല്ലോ!—

അരുണ—അമ്മേ! ഇദ്ദേഹമാരാണു്?

സത്യവ—ഇദ്ദേഹം മുഗൾസേനാപതി മഹാബത്തു ഖാനാണു്.

മഹാബ—ഉണ്ണി! ഞാൻ നിന്റെ അമ്മാമനാണു.

സത്യവ—നടക്കു മകനേ! നമുക്കു പോകാം.

മഹാബ—എവിടെപ്പോകുന്നു? എനിക്കു മാപ്പുതന്നിട്ടു പോകുക.

സത്യവ—മഹാബത്തുഖാൻ! നിങ്ങളെങ്ങനെയുള്ള പാപങ്ങളാണു ചെയ്തിട്ടുള്ളതെന്നറിയാമോ?

മഹാബ—ഉച്ച, എനിക്കറിയാം. ഞാനെന്റെ കൈകൊണ്ടുതന്നെ എന്റെ ഗൃഹം കൊള്ളിവെക്കയും അതിൽനിന്നുമുയന്നു ധൂമപടലത്തെ പൈശാചികമായ ആനന്ദത്തോടെ നോക്കിക്കൊണ്ടു നില്ക്കുകയും ചെയ്തു.

സത്യവ—ഇത്ര മാത്രമേ?

മഹാബ—വേറെയെന്താണു്? ഞാൻ മുസൽമാനായിത്തീർന്നിട്ടുണ്ടു്; ഇക്കാര്യത്തിൽ ഞാൻ പല്ല അപരാധവും ചെയ്തപോയിട്ടുണ്ടെന്നു സമ്മതിക്കാൻ തരമില്ല; എന്തെന്നാലോരോരുത്തനും അവനവന്റെ വിശ്വാസത്തിന്നനുരൂപമായി പ്രവർത്തിപ്പാനുള്ള സ്വാതന്ത്ര്യമുണ്ടു്—എങ്കിലും—

സത്യവ—വളരെ ശരി! (അരുണനോടു) വരു മകനേ! പോകാം.

മഹാബ—മുസൽമാനായിത്തീർന്നു പാപമാണെന്നുതന്നെ കരുതിയാലും, മനുഷ്യവൃദ്ധത്തിന്റെ സച്ചമനോജ്ഞവ്യാപാരങ്ങളും നശിക്കത്തക്കവണ്ണം ആ പാപമത്രത്തോളം ഭയാനകമാണോ? സോദമീ! സ്രീകുളിപ്പടെ ഹൃദയം പരിശുദ്ധിയുടെ തപോവനവും ആത്മത്യാഗത്തിന്റെ കേളീരംഗവും പ്രീതിയുടെ നന്ദനോദ്യാനവുമാണെന്നാണെന്റെ അറിവ്. സ്രീകുളിപ്പടെ ഇപ്രകാരമുള്ള ഹൃദയത്തെ ശിലയാക്കിത്തീർത്തുക്കവണ്ണം ആചാരത്തിന്റെ നിയമമത്രമാത്രം കുറിയമാണോ? ഒരു പ്രാവശ്യം, തെല്ലനേരത്തേക്കു, നിന്ദിത ഹിന്ദുവും ഞാൻ മുസൽമാനും, നിന്ദിത പീഡിതയും ഞാനക്രമിയുമാണെന്ന കഥ വിസ്മരിക്കുക. നിന്ദിത ഞാനും മനുഷ്യരാണ്, നിന്ദിത ജ്യേഷ്ഠത്തിയും ഞാനനുജനുമാണ്, എന്നിത്രമാത്രം വിചാരിക്കുക. നിങ്ങളെന്നെ ഒക്കെത്തടുത്തു ലാളിച്ചിരുന്നതും, എന്റെ ഗണ്യസ്ഥലങ്ങളിൽ ചുംബിച്ചാറ്റുനടന്നതായിരുന്നതും, എന്നെ മറോടണച്ച് ഉറങ്ങിയിരുന്നതുമായ ആ ബാല്യകാലത്തെ ധ്യാനിക്കുക! ജ്യേഷ്ഠത്തി! ഓത്തുനോക്കൂ, ഞാനും നിങ്ങളും മാതൃഹീനരായ സോദമീ സോദരന്മാരാണ്.

സത്യവ—ഹാ! ദൈവമേ!

മഹാബ—ജ്യേഷ്ഠത്തി!

സത്യവ—എനിക്കു സഹിക്കുവേണ്ടതു വരേണ്ടതു വന്നു. എന്റെ അനുജ! ഞാൻ നിങ്ങളുടെ സച്ചാപരാധങ്ങളും

ക്ഷമിച്ചീരിക്കുന്നു. ഈശ്വരനും നിങ്ങളിൽ ക്ഷമിക്കുന്നു
മെന്നു ഞാനഭ്യർത്ഥിക്കുന്നു. അനുജ! പൊ
യ്ക്കൊൾക. ഞാനിപ്പോൾ നിങ്ങൾ മുൻപ്രസന്നനായി
മഹാബലത്തോടുകൂടിയെന്നു കരുതുന്നില്ല. നിങ്ങളിപ്പോൾ
നിങ്ങളുടെ അനുജനായ ഒരു മഹീപതിയാണ്. അനു
ജ! പൊയ്ക്കൊളു.

മഹാബല — ജ്യേഷ്ഠത്തി! ഇപ്പോൾ ശ്രദ്ധമായി. ഇനി
ഞാൻ പാകട്ടെ (സത്യവതിയെ നമസ്കരിക്കുന്നു)

സത്യവ — അനുജ! ആയുഷാനായിരിക്കുക (അരുണ
നോടു) നടക്കുക മകനേ! പോകാം.

ഹിദാ — നിങ്ങളെ ചിന്തിക്കുന്നു? ഞാൻ നിങ്ങളെ
ബഹുഷിക്കും!

മഹാബല — എന്റെ മുമ്പിൽ വെച്ച് എന്റെ സ
ഹോദരായ ഒരു തലനാളുപോലുമില്ലാത്തവനായ ശ
ക്തിക്കൊന്നു സാധിക്കുന്നതു? ജ്യേഷ്ഠത്തി! പൊയ്ക്കൊളു.

ഹിദാ — മഹാബലത്തോടുകൂടി! നിങ്ങളിപ്പോൾ സേനാ
പതിയല്ല; അതുകൊണ്ടു നിങ്ങളുടെ വാക്കെന്തിനാ
പ്പോൾ സ്വീകരിപ്പാൻ തരമില്ല. രാജകുമാരൻ തിരുമേ
നിയാണിപ്പോഴത്തെ സേനാപതി.

(രാജകുമാരൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

രാജകുമാരൻ — കൊള്ളാം! ഞാൻ തന്നെ കല്പിക്കുന്നു. (സത്യ
വതിയോടു) പൊയ്ക്കൊൾക, നിങ്ങളെല്ലാവരും എന്റെ
ലേക്കു പൊയ്ക്കൊൾക.

ഹിദാ — രാജകുമാരൻ തിരുമേനി! ഇവരിപ്രകാ

മൻന

മേവാഡിന്റെ പതനം

(ആദ്യം)

രം പാടിക്കൊണ്ടു രാജ്യത്തിൽ വിപ്ലവം പരത്തുകയാണു ചെയ്യുന്നത്.

രാജകു—ഇവരുടെ ഗാനം കേട്ടുകൊണ്ടു ഞാൻ ദുരൈ നില്ക്കുകയായിരുന്നു. ആ ഗീതം നിരാശയാലും ഭൂഖത്തരലും പരിവൃണ്ണമാണ്.

ഹിദാ—കുമാരൻ തിരുമേനി! ഇത്തരത്തിലുള്ള ഗാനങ്ങൾ രാജ്യത്തിന്റെ സമാധാനത്തിൽ വിഷമതകൾ നേരിട്ടേക്കാം.

രാജകു—ഇല്ല, രാജ്യത്തിന്റെ സമാധാനത്തെ ചോദിച്ചപ്പോലെ പരിപാലിച്ചുകൊള്ളാം. അതിനെ രക്ഷിച്ചാൽ മുഗൾ ചക്രവർത്തിയ്ക്കു റിക്ഷം ചെയ്യും. ഹിദായത്തു! സ്വരാജ്യം സ്നേഹത്താലുതാദൃശമായ സംഗീതം കൊണ്ടു മേവാഡിൽ മാത്രമല്ല ഹിന്ദുസ്ഥാനും മുഴുവനുള്ള മുഗളന്മാരുടെ രാജ്യം ധികാരം തന്നെയും ശിശിരത്തുവിലെ മൗലുക്കലും പോലെ മരുന്നഭിന്നമായിപ്പോകുന്നുവെങ്കിൽ പാട്ടെ. മുഗളന്മാരുടെ രാജ്യഭരണം അത്രമാത്രം വെലമില്ലാത്തതും മണൽ കൊണ്ടുണ്ടാക്കിയതുമാണ്. അതിന്റെ അസ്തിത്വം രാജഭരതന്മാരുടെ അഗാധവും ഗാഢവുമായ സ്നേഹത്തിലാണു രക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നത്. ഏതെങ്കിലും ഒരു വൃക്കുചികിത്സയായ രീതിയിൽ തന്റെ രാജ്യത്തെ സ്നേഹിക്കുകയോ പൂജിക്കുകയോ ചെയ്യുന്നുവെങ്കിൽ നാമൊരിക്കലും അതിനെ തടയരുത്. അതുകൊണ്ടുതന്നെ നമ്മുടെ രാജ്യം മുഴുവനും പോയാലും പോട്ടേ. അതുവകവെക്കേണ്ടതില്ല. ഹിദായത്തു! മനസ്സിലായോ?

ഹിദായ—ഉവ്വു തിരുമേനി!

രാജകു—(സത്യവതിയോടു) പാടു സോദരി! നിങ്ങളും പാട്ടുതന്നെ പാടു. നിങ്ങളും പാടു പാടിനടക്കുന്നുവല്ലോ എന്നു വിചാരിച്ചു യാതൊരു സങ്കടവുമില്ല, എന്നാലിന്ന് ഈ പാട്ടു കേൾപ്പാൻ മേവാധിത് ജനങ്ങളില്ലാതായല്ലോ എന്നു സങ്കടമുള്ളു. സുഹാദരി! പാടിപ്പോളൂ. ലേശവും ഭയപ്പെടേണ്ട. ഞാൻ കേൾക്കട്ടെ. നിങ്ങളുടെ രാജ്യത്തെ പുരാനമാധാത്മ്യത്തെക്കുട്ടു കണ്ണീർപൊഴിക്കുവാനെ നിക്കറിയാം. പാടു പാടു; നങ്ങളെപ്പോലെയും പാടു. ഞാനും നിങ്ങളുടെ കൂടെ പാടാം. ഹിദായത്താലി! നിങ്ങളും പാടു. ഭക്താഭര! നങ്ങളും പാടുവിൻ!

(എല്ലാവരും പാടിപ്പോകുന്നു)

രംഗം ഏഴു

സ്ഥാനം—ഉദയസംഗമസരസ്വീരം. സമയം—സന്ധ്യ.

(മാനസി തനിയേനീക്കുന്നു)

മാനസി—എന്റെ തലക്കുമീതെ ഒരു കൊടുങ്കാറ്റു കടന്നുപോയിരിക്കുന്നു. സാഗരത്തിന്റെ മുകളിലായി, ഗംഭീരമായി, അനാദിയായിരിക്കുന്ന ആ സംഗീതലാപനവീണ്ടും കേൾക്കുമാറായി. എന്നാലിപ്പോഴതിന്റെ മാധുര്യം ആരിരട്ടി വെളിച്ചമായി തോന്നുന്നു. മേഘങ്ങൾ നീങ്ങി. ആകാശത്തു നക്ഷത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടു പ്രകാശമാനമായ ആ നീലിമതന്നെ വീണ്ടും കാണുമാറായി. എന്നാലിനതു ആരിരട്ടി നിമ്ബമാണ്. ഇന്നെന്റെ കണ്

വ്യമാകുന്ന പന്ഥാവു ജീവിതത്തിലെ ഇരുലാലുകളായ സുഖഭുവനങ്ങളുടെ സീമയെ അതിക്രമിച്ചു ബഹുദൂരം ചുറ്റിപ്പിടിച്ചതായി ഞാൻ കാണുന്നു

(കല്യാണി പ്രവേശിക്കുന്നു)

മാനസി—ആരു? കല്യാണിയോ?

കല്യാണി—അതേ രാജകുമാര!

മാനസി—പിന്നെയുമെന്തെന്നെ. രാജകുമാരിയെന്നോ? ഇപ്പോളെനിക്ക് നിങ്ങൾക്കും തമ്മിൽ പുതിയതായൊരു ബന്ധമുണ്ടായിരിക്കുന്നു. സോദരി! കല്യാണി! നിങ്ങൾ ചീണ്ടും കരയാൻ തുടങ്ങുന്നുവല്ലോ. മരി!

കല്യാണി—ഇല്ല സോദരി! ഞാനിനി കരയുകയില്ല. ഞാനെന്തുചെയ്യും? എനിക്കുവിടെ ഇരിപ്പുറക്കുന്നില്ല. അതുകൊണ്ട് ഞാൻ 'നിങ്ങളുടെ സമീപത്തേക്കോടിവന്നതാണ്'. എന്നെ ചെയ്യപ്പെടുത്തു.

മാനസി—കല്യാണി! നിങ്ങൾ നിങ്ങളുടെ സുഖഭുവനങ്ങളുമെനിക്കു തന്നിട്ട് എന്റെ സുഖങ്ങളെടുത്തോളൂ.

കല്യാണി—നിങ്ങളുടെ സുഖങ്ങളോ?

മാനസി—അതേ, എന്റെ സുഖങ്ങൾ. ഭുവമെന്ന നശിപ്പിക്കണമെന്നു വിചാരിച്ചെന്നോടെതിർത്തു. അതു സാധിച്ചില്ല, ഇനിയൊട്ടു സാധിക്കുമില്ല. ഞാൻ ഭുവത്തെ ഒരു കടുത്തുവിനെപ്പോലെ ബന്ധിച്ചു സ്വർധീനമാക്കുകയും അതിനെക്കൊണ്ട് പ്രവൃത്തിയെടുപ്പിക്കുകയും ചെയ്യും. ഭുവമെനിക്കു വളരെ ഉപകാരങ്ങൾ ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. ഇത്രനാളും ഞാൻ സുഖത്തിന്റെ രാജ്യത്താണ് താമസിച്ചിരുന്നതു. ഭുവത്തിന്റെ രാജ്യമെനിക്കു കൊ

കുങ്കരവോലെയും മൂടൽ മഞ്ഞുപോലെയും തോന്നിയിരുന്നു. ഈപ്പാൾ ഞാൻ അതേദിവ്യാതിന്റെ രാജ്യത്താണ് താമസിപ്പാൻ തുടങ്ങിയിരിക്കുന്നത്. ഞാൻ ശത്രുവിനെ അറിഞ്ഞുകഴിഞ്ഞു. ഒരിക്കലുമതിനെന്ന് ശല്യപ്പെടുത്തുവാൻ സാധിക്കയില്ല ഇത്രനാളും ജീവിതം മെഴുന്ന്മായിരുന്നു, ഇന്നതു പുഷ്പമായി.

കല്യാണി—സോദരി! നിങ്ങൾ ധന്യയാണ്.

മാനസി—സോദരി! നിങ്ങളും ധന്യരാണ്.

കല്യാണി—അതെങ്ങനെ?

മാനസി—ഈ പ്രവൃത്തിയിൽ നിങ്ങളെന്ന സഹായിക്ക. നമുക്കു രണ്ടുപേർക്കും നമ്മുടെ ജീവിതം മനുഷ്യസമുദായത്തിന്റെ ശ്രേയസ്സിനു ചിലവഴിക്കാം. നിങ്ങളുടെ കല്യാണിയെന്ന നാമം യഥാർത്ഥമാകട്ടെ—എന്നെ സഹായിക്കുമോ?

കല്യാണി—ഓ, ഞാൻ സഹായിക്കാം.

മാനസി—കൊള്ളാം, എന്നാൽ നോക്കൂ, ഇപ്പോൾ നിങ്ങൾക്കു ധൈര്യം വന്നില്ലേ? ഈ വ്രതമനുഷ്ഠിക്കുവാൻ പിന്നെത്തുടങ്ങും?

കല്യാണി—ഇതാണ് അത്ഭുതമായ കാര്യം. എന്റെ നിഷ്പ്രയോജനമായ പ്രേമം നിങ്ങളുടെ പ്രവൃത്തിയ്ക്കുപകാരപ്പെടട്ടെ.

മാനസി—എന്തു, നിങ്ങൾക്കിപ്പോഴും മഹാബത്തുഖാന്റെ നേരെ നിന്ദയാണോ?

കല്യാണി—സോദരി, ഞാനഭ്യർത്ഥിക്കുന്നത് അതികഠിനവാക്കുകൾ പറഞ്ഞിട്ടാണു പോകുന്നത്. എന്നാൽ അദ്ദേഹം

ഹത്തെ നിന്ദിക്കാനുള്ള ശക്തി എനിക്ക് തീരെയില്ലെന്നു ഇപ്പോഴെനിക്കു ബോദ്ധ്യമായി. ബാധകാലം തുടങ്ങി ആരെ ധ്യാനിച്ചുകൊണ്ടാണോ ഞാനിതുപരെ വളർന്നു, യൌവനമായപ്പോഴൊരെയോണോ എന്റെ ജീവിതത്തിന്റെ നേതൃതാരകമായി ഗണിച്ചതു, ഈ ഹതാശയാകുന്ന അസ്വകാരത്തിലും യാതൊരാളുടെ ചിന്തയാണോ എന്റെ അന്തരംഗത്തിൽ രാപണന്റെ ചിന്തയെന്നുപോലെ കെടാതിരിക്കുന്നതു, അദ്ദേഹത്തിന്റെ നേരെ നിന്ദകാണിക്കുവാനെന്നിരിക്കു സാദ്ധ്യമല്ല. അതു വെറും വാക്കുകൾ മാത്രമാണു.

മാനസി—കല്യാണി! അത്ന്റെ ആചര്യം തന്നെയില്ല. നിങ്ങൾ നിങ്ങളുടെ പ്രേമത്തെ മനുഷ്യതപത്തിൽ—മനുഷ്യസമുദായസാമാന്യത്തിൽ—പരത്തുക. നിന്ദകൾക്കു മനശ്ശാന്തിയുണ്ടാകും. വിശ്വപ്രേമം പ്രതിഫലത്തെ ഇച്ഛിക്കുന്നില്ല. അതു യോഗ്യവെന്നോ അയോഗ്യവെന്നോ ഭാവിക്കുകയില്ല. അതു ശുശ്രൂഷയാൽ സുഖിയായ് ഭവിക്കുന്നു.

(സത്യവതി പ്രവേശിക്കുന്നു)

സത്യ—മാനസി! നിങ്ങളെ നിങ്ങളുടെ അച്ഛൻ വിളിക്കുന്നു.

മാനസി—അദ്ദേഹം മടങ്ങിയെത്തിയോ?

സത്യ—ഉവ്വ്.

മാനസി—മുഗ്ദ്ധനോടുകൂടി സന്ധി നടന്നോ?

സത്യ—ഇല്ല, രാജകുമാരൻ തിരുമേനി കൂടിക്കൂട്ടിയയച്ചിരുന്ന പത്രത്തിലെ സംഗതികൾ വെറും നിരന്തര

കണ്ടുളയ വാക്കുകളാണെന്നു മഹാരാജാവു മനസ്സിലാക്കി. അതു വെറും ആകാശസുമമായിരുന്നു, വെറും മൃഗതൃഷ്ണയായിരുന്നു.

മാനസി—എന്തുകൊണ്ട്?

സത്യ—(അല്പനേരം മൌനമായിരുന്നശേഷം) മാനസി! യോജിപ്പുണ്ടാകുന്നതു സമന്തർ തമ്മിലാണു. കരങ്ങൾ തമ്മിൽ യോജിപ്പുണ്ടാകുന്നു. മുതുകത്തു കാലേററിയാൽ യോജിപ്പുണ്ടാകുമോ? ജയഭരിക്കും ആത്മനാദത്തിനും തമ്മിൽ യോജിപ്പുണ്ടാകുമോ? ദുഷ്ടം പിടുക്കൊടുത്ത ചക്രവർത്തിയുടെ കല്പനയനുസരിച്ചു വന്ന പുരമേ താമസിക്കണമെന്നാണു രാജകുമാരന്റെ ആഗ്രഹം. മാനസി! വാണാ പ്രതാപസിംഹന്റെ പുത്രൻ. ഈ അപമാനത്തേക്കാൾ മരണമാണു നല്ലതു്.

മാനസി—ഇനി അച്ഛനെതു ചെയ്യും?

സത്യവ—അദ്ദേഹമിന്നു സകല സാമന്തന്മാരെയും വിളിച്ചുവരുത്തി തന്റെ പുത്രനെ സിംഹാസനത്തിലിരുത്തി, അദ്ദേഹം രാജ്യഭാരം തൂജിച്ചു. ഇനി പത്നിയോടു കൂടി വനവാസത്തിന്നു പോയാനാണു നിശ്ചയിച്ചിരിക്കുന്നതു. മാനസി! ഇന്നു മേവാഡധിപതിച്ചു.

മാനസി—മേവാഡിന്റെ അധിപതനമാരംഭിച്ചതിന്നാണോ? അല്ല, അതിന്റെ ആരംഭം എത്രയോ ദിവസങ്ങൾക്കു മുമ്പേതന്നെ കഴിഞ്ഞു. ഇപ്പോഴേതെ പതനം ആ പതനത്തു് വലയിലുള്ള ഒരു കണ്ണി മാത്രമാണു.

സത്യ—എന്നാലാ പതനത്തിന്റെ ആരംഭമെന്നാണുണ്ടായതു്?

മാനസി—എന്നുമുതൽക്കാണ് മേവാഡിന്റെ കഷ്ടതകൾ തുടങ്ങിയത്. ആചാരത്തിന്റെ കൈപിടിച്ച് അതുമാത്രം സഹായമായി സഞ്ചരിക്കാൻ തുടങ്ങിയത്; എന്നുമുതൽക്കാണ് വിവേകവും വിചാരവും വിസ്മരിച്ചത്, അന്നുമുതൽക്കു ചെറുപ്പം ഒഴുകിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന കാലത്തോളം തെളിഞ്ഞിരിയ്ക്കും. എന്നുമുതൽ കെട്ടിനില്ക്കാൻ തുടങ്ങുന്നതോ അന്നുമുതൽക്കു കൃമികളുമായിലുണ്ടാകുന്നു. ഇന്നു ഈ ജാതിയിൽ നീചമായ സ്വഭാവം, ക്ഷുഭ്രത, ഭ്രാന്തപ്പറ്റം, വിജാതീയഭാവം മുതലായ ദോഷങ്ങൾ കടന്നുകൂടി. പൂർവ്വകാലത്തെ ഉദാരമായ—അത്യുദാരമായ ഹിന്ദുധർമ്മം—ഇന്നു പ്രാണഹീനമായിപ്പോയി. ആചാരത്തിന്റെ അസ്ഥിമൂലം മാത്രമേ അവശേഷിച്ചിട്ടുള്ളൂ. ഏതൊരു ധർമ്മം നശിച്ചുവോ അതിനു പതനമുണ്ടാവില്ലേ? ജാതിയിലിരിക്കുന്നതും പാപമാണു പരന്നുകിടക്കുന്നത്? മേവാഡിന്റെ പതനത്തെച്ചൊല്ലി എന്തിനു വെറുതെ കരയുന്നു?

സത്യം—എന്നാലിപ്പോൾ ഉള്ളതെന്താണ് സമാധാനം?

മാനസി—ഇതിനേക്കാൾ നല്ലതായ സമാധാനമുണ്ടു മേവാഡിന്റേതായി, അതു പോട്ടെ. നമുക്കതിനേക്കാൾ വലുതായൊരു സമ്പത്തു നേടുവാനുണ്ടു നമ്മുടെ സോദരന്മാർ നീതിബലത്താലും—ചരിത്രബലത്താലും ശക്തിമാന്മാരായിത്തീരണം. അവർ ദുഃഖത്തിലും നിരാശയിലും കൊടുക്കുന്ന ഹൃദയകാരത്തിലും സ്വധർമ്മത്തെ തങ്ങളുടെ ജീവിതത്തിലെ ശുദ്ധതാരമാക്കണം. ഇതാണ് ഹൃദയം. അ

പ്രകാരമവരനുഷ്ഠിക്കാത്തപക്ഷം നശിച്ചുപൊയ്ക്കൊള്ളേ
അതിനെക്കുറിച്ച് ഭൂമിക്കേണ്ടതില്ല.

സത്യ—അവർ നശിച്ചുപോകുന്നത് കണ്ടുകൊണ്ട്
രിക്കയാ വേണ്ടതു് ?

മാനസി—അല്ല, നാമവരെ പ്രാണനെക്കൊണ്ടും ര
ക്ഷിപ്പാൻ ശ്രമിക്കണം. പ്രയത്നിച്ചിട്ടു ഫലംസിദ്ധിച്ചി
ല്ലെങ്കിൽ നമുക്കെന്തു ദോഷം? ഈശ്വരന്റെ സദുദ്ദേശം
പൂർത്തിയാവട്ടെ. സ്വധർമ്മത്തേക്കാൾ വലിയതാനു ജ
തിധർമ്മം. അതിനേക്കാൾ വലിയതാനു മനുഷ്യധർമ്മ
ജാതിധർമ്മം. മനുഷ്യധർമ്മത്തിനു വിരോധിയായതൊന്നെ
ങ്കിൽ ആ ധർമ്മം മനുഷ്യധർമ്മമാകുന്ന മഹാസമുദ്രത്തിലു
ലിഞ്ഞുപോകുന്നതാണു നല്ലതു്. അപ്രകാരം മനുഷ്യധ
ർമ്മമില്ലാത്തതായ ഒരു ദേശത്തിന്റെ സ്വാതന്ത്ര്യവും മുക്കി
പ്പോകുന്നതാണു നല്ലതു്. ആ ജാതി വീടും മനുഷ്യനന്മ
യിന്നീരട്ടെ—അതുതന്നെയാണു നല്ലതു.

സത്യ—ഇതെന്നെങ്കിലുമുണ്ടാകുമോ?

മാനസി—എന്തുകൊണ്ടു വയ്യ? നാമതിനുള്ള ശ്ര
ദ്ധയെങ്ങൾ ചെയ്യണം. ഉൽകൃഷ്ടപ്രയത്നമൊരിക്കലും നീ
ജ്ഞലമാകയില്ല. ഈ ജാതിക്കാരൊക്കെ വീടും മനു
ഷ്യരാകും.

സത്യ—എപ്പോൾ?

മാനസി—എന്നുമുതൽക്കോ മനുഷ്യൻ മൗദാല്യ
ഘനങ്ങൾക്കു് അടിമയായിത്തീരാതെ— തന്നെത്താൻ
ചിഹ്വരിക്കാൻ തുടങ്ങുന്നതു , എന്നു മുതൽക്കോ അവരേ

ടെ ഹൃദയത്തിൽ വീണ്ടും ഭാവനാധിനികൾ പ്രവാഹിക്കുന്നത്; എന്നു മുതൽക്കോ മനുഷ്യൻ ഔചിത്യവും കൃത്യവുമറിഞ്ഞ് അതിനെ നിർദ്യം നിർവ്വഹിക്കുന്നത്—ഇതിൽ യാതൊരാളുടേയും പ്രശംസയെങ്കിലും കലഹത്തെയോ ദേഷ്യത്തെയോ അപേക്ഷിക്കരുത്—ആരുടെ കോപത്തെയും അനുപോലും വകവെക്കരുത്—ഏതുയുഗം മുതൽക്കോ അനേകയുഗങ്ങളിലെ പുരാണ ഗ്രന്ഥക്കെട്ടുകൾ മനുഷ്യർ വായിച്ചറിയാതെയും പുതിയ ധർമ്മം സ്വീകരിക്കുകയും ചെയ്യുന്നത് അന്നു മുതൽക്കാണ് മനുഷ്യരാവുന്നത്.

സത്യം—ആ പുതിയ ധർമ്മമതാന?

മാനസി—ആ ധർമ്മമാകുന്നു പ്രേമം. യാചനാജ്ഞാനം ഈ ധർമ്മത്തിന്റെ ഉപാസകനായിത്തീരുന്നത് അറിൻ തന്നെത്താൻ മറന്നിട്ട ക്രമത്തിൽ സഹോദരനേയും ജാതിയേയും പിന്നീട് മനുഷ്യതയേയും സ്നേഹിക്കുവാൻ പഠിക്കുന്നു. പിന്നെയവൻ ചെറുപ്പങ്ങളായി യാതൊന്നുമില്ല. ഈശ്വരന്റെ അമയമായ നിയമം അവന്റെ ഭാവിയിലെ സ്വയമേവ ശോഭനമാക്കിത്തീർക്കും. ജേഷ്ഠത്തി! ജാതിയുടെ ഉന്നതിയുള്ള മാറ്റം രക്തപ്രവാഹത്തിൽ കൂടിയല്ല, പ്രേമപൂർവ്വമായ പരസ്പരദ്രോഷത്തിൽ കൂടിയാണ്. ഏതൊരു മാറ്റമാണോ ചൈതന്യദേവൻ കാണിച്ചുതന്നിരിക്കുന്നത്, ആ മാർഗ്ഗത്തിൽ കൂടി സഞ്ചരിക്കുക. നാം സ്വയംതന്നെ നീലന്മാരും കടിലന്മാരും സ്വർഗ്ഗമികളായിത്തീർന്നാൽ റാന്നു പ്രതാപസിംഹന്റെ സ്തുതിശിരസ്സിലും നഷ്ടമായ അഭിമാനത്തിന്റെ നിർവ്വജ്വലം അങ്കുരത്തിലും വെച്ചു ജീവംവസാനം വരെ വിളമ്പിച്ചാലും ഒരു പ്രയോജനവുമില്ല.

ര ര ഗ ങ്ങി ട്ടു

സ്ഥാനം— ഉദയസാഗരസരസ്സീരം. സമയം—സന്ധ്യ.

(മേഘമെല്ലാടവും പരന്നിട്ടുണ്ടു. റാണാ അമരസിംഹൻ തനിയേ നില്ക്കുന്നു.)

റാണ—മേവാഡിന്റെ അന്തരീക്ഷം ക്രോധത്താൽ ഗർജ്ജിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. മേവാഡിലെ പച്ചതണ്ടുകൾ ലജ്ജയാൽ മുഖം മൂടിയിരിക്കുന്നു. മേവാഡിലെ സരോവരം ക്ഷോഭത്താൽ തീരങ്ങളിൽ തലതല്ലിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. മേവാഡിലെ കുലദൈവങ്ങൾ കോപിച്ചു മുഖം തിരിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇന്നു ഞാൻ നിമിത്തം മേവാഡിന്റെ— റാണാ പ്രതാപസിംഹന്റെ മേവാഡിന്റെ—പതനം സംഭവിച്ചിരിക്കുന്നു. ഹായ്! (അഷ്ടമിങ്ങും ലാത്തു ചാൻ തുടങ്ങുന്നു.)

(മഹാബത്തുവാൻ വരുന്നു.)

റാണ—മാന്യരേ! വന്ദനം.

മഹാബ—മേവാഡ് കേ റാണാ കീ ജയ്!

റാണ—മാന്യസേനാപതി! നിങ്ങൾക്കു രക്തപ്പുകെ ഉളുഴുക്കുവാൻ മാത്രമല്ല, പ്യംഗ്രമായിപ്പറയുവാനും നല്ല ചണ്ണമറിയാം.

മഹാബ—ഇല്ല, മഹാരാജാവേ! ഞാൻ പ്യംഗ്രമേയിപ്പറയുന്നില്ല.

റാണ—നിങ്ങൾ പ്യംഗ്രമായിപ്പറയുന്നതായാലുമില്ലെങ്കിലും യാതൊന്നും വരാന്തില്ല. മഹാബത്തുവാൻ! എ

നീക്കം നിങ്ങളെയൊരിക്കൽ കാണണമെന്നു താല്പര്യമുണ്ടായിരുന്നു.

മഹാബ—എന്തൊന്നാവാം കല്പിക്കുന്നത്?

റാണ—നിങ്ങളുടെ വിനയവും അതിശയിക്കത്തക്കതുതന്നെ. കൊള്ളാം, കേൾക്കുക. ഞാനിരിക്കാത്തതിനുവേണ്ടിയാണ് നിങ്ങളെ വിളിച്ചത്. അതു നിങ്ങളെക്കൊണ്ടല്ലാതെ മറ്റൊരെക്കൊണ്ടും സാധിക്കുന്നതല്ല.

മഹാബ—മഹാരാജാവേ! കല്പിച്ചാലും.

റാണ—മഹാബത്തുവാൻ! നിങ്ങളുടെ ആരാണ ഈ നിങ്ങളുടെ പ്രാപശ്രമന്റെ മുഖത്തുനോക്കിപ്പറയും.

മഹാബ—മഹാരാജാവേ! ഞാനിവിടെ സഭാമന്ദിരം.

റാണ—വളരെശരി; നിങ്ങൾ സഭാമന്ദിരം യോജിച്ച പ്രവൃത്തിതന്നെയാണ് ചെയ്തിട്ടുള്ളതും. നിങ്ങൾ പിതാമഹന്റേയും പ്രപിതാമഹന്റേയും ജന്മഭൂമിയായ മേലാഡിനെ മുഗളന്മാരുടെ പാദങ്ങളെക്കൊണ്ടു മറ്റിപ്പിച്ചു നശിപ്പിച്ചുകളഞ്ഞു. നിങ്ങളുടെ രാജ്യ കൈകളിലും മേലാഡിലെ രക്തം പുരണ്ടിരിക്കുന്നു.

മഹാബ—മഹാരാജാവേ! ഞാൻ ചക്രവർത്തിയുടെ മേലാറാണു കഴിക്കുന്നത്.

റാണ—എന്നു മുതൽക്കാണ്? മഹാബത്തുവാൻ! അക്കാര്യം പോകട്ടെ. നിങ്ങൾ ചെയ്യേണ്ടതൊക്കെ ചെയ്തുകഴിഞ്ഞു. അതിനുവേണ്ടി നിങ്ങളോടു തക്കിക്കുന്നത് വെറുതെയാണ്. വിധർമ്മിയും മുഗളന്മാരുടെ ഉച്ഛിഷ്ടം ഉച്ഛിക്കുന്നവനുമായ ഒരുവൻ ഈ പ്രവൃത്തി അനുചിത

മായിരിക്കയില്ല. നിയമലംഘനം, സേച്ഛാചാരിയായ ഒരുവൻ ഈ പ്രവൃത്തി ഉചിതമാണ്. നിങ്ങളുടെ ചാഡിനെ ധപംഗിച്ചു. എന്നാലാകിയ ഇനിയും പൂർത്തിയായിട്ടില്ല. നിങ്ങളുതോടുകൂടി മേധാഡ് രാണയുടെ അന്തഃപരത്തുകയും വേണം. വാർദ്ധാതിക്കോള. (വാർദ്ധാതിയോട് നീട്ടുന്നു)

മഹാബ—റാണാ!—

റാണ—ഞാൻ പറയുന്നതിന വിരുദ്ധമായി യതൊന്നും പറയണ്ട. കേൾക്കൂ, നിങ്ങളെന്നെ വധിക്കുക. ഇതിനാൽ നിങ്ങളുടെ കൂടും വളിക്കുന്നതല്ല. നിങ്ങളുടെ അപ്രിയമായിട്ടുള്ളതല്ല ഞാൻ പറയുന്നത്. എന്റെ ചോരകുടിക്കുവാൻ നിങ്ങളുടെ തിട്ടക്കുമായിരിക്കുന്നുവെന്നറിയുക മനസ്സിലായി. എന്റെ പ്രാണനെയുപഹരിക്കുവാനാഗ്രഹത്തോടുകൂടി നിങ്ങളുടെ വചനത്തുകെ കമ്പിക്കുന്നു. നിങ്ങളെന്നെ വധിച്ചേക്ക.

മഹാബ— മഹാരാജാവ! മഹാബത്തുവാനിത്ര നീചനല്ല. ഞാനെന്റെ വാളിട്ടക്കിനീട്ടി മേധാഡിനെ ശൂന്യമാക്കിട്ടുണ്ടെന്നുള്ളതു വാസ്തവംതന്നെ. എന്നാലും ഞാനന്യായമായയുദ്ധം ചെയ്തിട്ടില്ല. ധർമ്മധർമ്മം ചെയ്തിട്ടുള്ള.

റാണ—ധർമ്മയുദ്ധമാ? മഹാബത്തു! നിങ്ങളിതാണു: ധർമ്മയുദ്ധമെന്നു പറയുന്നത്? ഒരു ചെറിയരാജ്യത്തിന്റെ മുഷിമിയമായ സൈന്യത്തിൽ ഒരു മഹാസാമ്രാജ്യത്തിന്റെ വിപുലമായ സേനയുടെ ആക്രമണം! ഒരു ത

പൊരി കെട്ടത്തുവാങ്ങുള്ള ഒരു സമുദ്രപ്രവാഹം! ഒരു ബാലകന്റെ അത്ഭുതവൽ നഷ്ടത്തിന്റെ ഭംഗപരം! ഇനിയും നിങ്ങളിതു ധർമ്മം മെന്റാ പറയുന്നതു? പോകട്ടെ, നിങ്ങളിന്നു ജയം നേടിയിരിക്കുന്നു. എന്നാലതിലൊരു നൂതനതയുടെ; അതുകൂടി പൂർത്തിയാക്കുക. ഈ വാർത്താപ്രതാപസിംഹൻ മരണസമയമെനിക്കു നൽകുകയും, 'നേരക്കു, ഇതിനെ അപമാനപ്പെടുത്താനിടയാകരുത്' എന്നു പറയും ചെയ്യും. അതിനാണു ഞാനിപ്പോളുപമാനം വരുത്തിയത്. അതുകൊണ്ട് 'ആ അപമാനമെന്റെ രക്തത്തിൽ നീരാടി വ്യാധിയെ പ്രാപിക്കട്ടെ!'

മഹാബ—മഹാരാജാവേ! മഹാബത്തുവാൻ യോദ്ധാവാണു, കൊലപാതകനല്ല.

റാണ—ഒന്നാംതരം കാര്യം. എന്നാലിനി യുദ്ധം ചെയ്യൂ. എടുക്കുക, വാളെടുക്കുക! (വാർത്താപ്രതാപം)

മഹാബ—മഹാരാജാവേ! ഞാൻ മേവാഡനു വിരുദ്ധമായി ആയുധമെടുക്കുന്നത് ഉപേക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നു.

റാണ—അതെന്നു മുതൽ? വാളെടുക്കുക—വാളു്. ഇന്നു മേവാഡിന്റെ ശൂരനത്തിൽവെച്ചു, മാതാപിതാക്കളുടെ മൃതശരീരം തോളിലേറ്റിവെച്ചുകൊണ്ടു ഞാൻ നിങ്ങളെ യുദ്ധത്തിനു വിളിക്കുന്നു.

മഹാബ—മഹാരാജാവേ! കേൾക്കേണേ!

റാണ—ഇല്ല, ഞാൻ യാതൊന്നും കേൾക്കയില്ല. ഭീരു! മൃഗ! കലാത്തുക! യുദ്ധം ചെയ്യുക! ഭാരതവണ്ഡം മൊട്ടുകു വിറക്കുന്ന നിന്റെ വീര്യത്തിന്റെ സാക്ഷ്യം

അന്നൊന്നു കാണട്ടെ. ഞാൻ നിന്നെ വിടുകയില്ല. അധമായമ! നരകത്തിലെ കീടമേ! പിശാചേ!

മഹാബ—നല്ലകാര്യംതന്നെ. മഹാരാജാചേ! എന്താൽ യുദ്ധംതന്നെ ചെയ്യും. (വാളുതന്നു) സൂക്ഷിച്ചുകൊൾക; ഭാരതവംശത്തിലിന്നു മഹാബത്തുവാൻ ഒരു പ്രതിഭാസ്യപിരുണ്ടെങ്കിൽ അതൊരു റാണ മാത്രമാണ്. എങ്കിലും സൂക്ഷിച്ചു കൊൾക.

(രണ്ടുപേരും ചാൾ ചുറ്ററുന്നു)

റാണ—ഇന്നു സഹോദരന്മാർ തമ്മിലുള്ള യുദ്ധമാണു. ഇങ്ങനെയുള്ള യുദ്ധം ലോകത്തിലാരു കണ്ടിരിക്കയില്ല. മതി; ഇപ്പോൾ പ്രളയമുണ്ടായേക്കാം.

(ഇതിനിടയിൽ മാനസി രണ്ടുപേരുടേയും മദ്ധ്യേ വന്നുനില്ക്കുന്നു. അവളുടെ തലമുടി അഴിഞ്ഞുപെട്ടതു കിടക്കുന്നു.)

മാനസി—ഇതെന്താണച്ഛ! ഇതെന്താണു? (മഹാബതുവാണോടു) ശാന്തനാവണേ!

റാണ—മാറിനില്ക്കു മകളേ! തടസ്സമുണ്ടാക്കരുതു.

മാനസി—അച്ഛ! ശാന്തനാവണേ! നാശംവരേണ്ടതൊക്കെ വന്നുകഴിഞ്ഞു. ഇനി ആ സമുന്മാശത്തിൽ അവിടുത്തെ സഹോദരന്റെ രക്തത്തേയും അവിടുന്ന് പുരട്ടരുതു. ശോകത്തിന്റെ സമാധാനം കൊചയല്ല. വീണ്ടും മനുഷ്യനായിത്തീരുന്നതാണതിന്റെ സമാധാനം.

റാണ—മനുഷ്യനാകുകയോ? അതെങ്ങനെയൊന്നു മാനസ!

മാനസി—ശത്രുമിത്രഭേദമുപേക്ഷിച്ചു, ദോഷമുള്ളി
ച്ചു, തന്റെയും ദേശത്തിന്റെയും കീഴിൽ വിശ്വപ്രഭുമാർ
കുന്ന ജലത്താൽ കഴുകിക്കളഞ്ഞിട്ട്—(അന്നിയറയിലേക്കു
നോക്കി)

ചാരണികളേ! നിങ്ങളെ ഞാനനുപരിപ്പിച്ച ആ
പാട്ടുതന്നെ പാടുവിൻ!

(കാഷായപത്രം ധരിച്ച അനേകം ചാരണികൾ
പാടിക്കൊണ്ടു വരുന്നു. മാനസിയും അവരുടെ കൂടെ
പാടുന്നു.)

നീലക്കാരൊച്ചി പണ്ണൻ—എന്നമട്ട്.

വേദമുള്ളതിലേറേതേതും
മോദാൽമാനുഷനായിനി പാഴ്ക
നാടുപോയാലും മാഴ് കൊല്ലത്തെയും
നേടുകീടേഴും മാനുഷഭാവം;
കോപമനുനോടുണ്ടായിടൊല്ല
താപഹേതുവാമായതിനെ പെരി
ചിത്തരംഗത്തിലിത്തപഃമാതു
മത്തുരാവുക നേടുകഭയ്യം.
ആശനഷ്ടമാഴ് വന്നതുവന്നു,
നാശമുഖമാണാശകളെന്നും;
ആട്ടെയെന്നാലും സോദരരിന്നു
പുഷ്ടമോദന യോജിച്ചുമാഴ്ക;
ശത്രുമിത്രഭേദമുള്ളവിട്ടു
ശത്രുവേനോടു ചേരുകപേണം.
ജലകംഗേഹമാണെന്നാത്തുനിത്യം
മേകഭാവേന മത്തുരാവുക.

1

2

ശത്രുക്കൾക്കു നന്നാണെന്നാകിൽ സ്നേഹം
 സുതംകൊണ്ടുവൻ തന്നെയും വെൽക
 ബന്ധുകൾക്കു കിളിമേറ്റു നോന്നായാൽ
 ബന്ധം ബന്ധിച്ചു തള്ളുക ഭരത;
 ഉഴിമണ്ഡലേ രണ്ടുണ്ടു സൈന്യം
 പാഴൊറ്റുള്ളതാം വൻപടയാടാൻ
 പുണ്യ സൈന്യത്തെ കൈക്കൊൾക പാപം
 സൈന്യച്ചു ഹന്തെ സ്വീകരിക്കാല്ലേ
 പ്രേമമതു പനാമീശപരൻ തൻറെ
 നാമം പാടുക! കൂടട്ടെ സൗഖ്യം!

3

റാണ—മാഹാബലി!

മാഹാബ—മാഹാരാജ!

റാണ—നിങ്ങൾക്കു യാതൊരു ദോഷവുമില്ല. ദോഷമെനിക്കുതന്നെ ഉണ്ടു. സഹോദര! ~~എന്നിങ്ങ~~ മാപ്പുതരു.

മാഹാബ—സഹോദര! എനിക്കു മാപ്പുതരു.

(രണ്ടുപേരും ആശ്ചര്യപ്പെടുന്നു)

(വചനിക വീഴുന്നു)

(സംഭാഷണം)

